MIHNEA BERINDEI
ARIADNA COMBES ANNE PLANCHE

MINERIADA
13-15 IUNIE 1990

REALITATEA
UNEI PUTERI
NEOCOMUNISTE

EDIȚIA A III-A

istorie

HUMANITAS

Mihnea Berindei, istoric, autorul mai multor studii de turcologie publicate în special Franţa, a abordat în ultimii ani subiecte de istoria contemporană a României. Unul dintre membrii Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România şi coeditorul volumului *Istoria comunismului din România*: *documente*. *Perioada Gheorghe-Gheorghiu-Dej* (*1945 – 1965*), Humanitas, 2009. Membru fondator Comitetul Francez pentru Apărarea Drepturilor Omului, transformat, în anii ’80, în Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, al cărei purtător de cuvânt şi vicepreşedinte a şi fost.

Ariadna Combes, fiica Doinei Cornea, traducătoare şi jurnalistă specializată în probleme româneşti, trăieşte în Franţa din 1976. Vicepreşedinte, în anii ’80, al Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România.

Anne Planche, sociolog de formaţie, a vizitat în mai multe rânduri România, cunoscând încă din anii ’70 limba română. A activat în Comitetul Francez pentru Apărarea Drepturilor Omului, apoi în Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului. Colaboratoare, sub pseudonim, pentru a nu i se retrage dreptul de a intra în România, a revistei *U Alternative*.

MIHNEA BERINDEI ARIADNA COMBES ANNE PLANCHE
MINERIADA 13 – 15 IUNIE 1990
REALITATEA UNEI PUTERI NEOCOMUNISTE
Ediţia a III-a
Traducere din franceză de MONICA PÂRVU

HUMANITAS
BUCUREŞTI
Coperta: Gabi Dumitru Corector: Maria Muşuroiu
Tipărit la „Pro Editură şi Tipografie”.

Mihnea Berindei, Ariadna Combes, Anne Planche *Roumanie*, *le livre blanc* Editions La Decouverte, 1990 e

Editions La Decouverte, Paris, 1990
e HUMANITAS, 1992,2006,2010, pentru prezenta versiune românească
ISBN 978 – 973 – 50 – 2706 – 3 Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Naţională a României.
EDITURA HUMANITAS Piaţa Presei Libere 1,013701 Bucureşti, România tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51www. humanitas.ro
Comenzi Carte prin poştă: tel. /fax 021/311 23 30 C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti e-mail: cpphumanitas.ro www.libhumanitas.ro

Din partea autorilor

Această carte n-ar fi putut vedea lumina tiparului fără sprijinul numeroşilor prieteni din România şi din Franţa. Mulţumiri deosebite se cuvin aduse lui Gabriel Andreescu, Victor Bârsan, Gabriel Liiceanu şi celorlalţi membri ai Grupului pentru Dialog Social şi ai săptămânalului 22, ca şi colegilor noştri de la Biroul de Informaţii şi sprijin pentru România, Catherine Berindei, Manola Bogdan, Jeanne Chabrol şi Şerban Cristovici.

Prefaţă

Cartea aceasta a fost scrisă sub impulsul urgenţei. Pentru noi devenise urgent să fie denunţate în formula unei „cărţi albe” derivele antidemocratice, din ce în ce mai flagrante, ale echipei care acaparase puterea politică în decembrie 1989. Şi primele luni ale anului 1990 fuseseră punctate de răbufniri de violenţă. Nimic însă comparabil cu paroxismul zilelor din 13 – 15 iunie. Implicarea autorităţilor, la cel mai înalt nivel, era evidentă şi cu atât mai greu de înţeles cu cât Ion Iliescu şi FSN câştigaseră alegerile din 20 mai (victorie clară, chiar ţinând seama de o campanie electorală inechitabilă şi de neregulile constatate în timpul scrutinului).

Singura interpretare raţională a acestor evenimente

consta în tentativa de restaurare a unei puteri autoritare, fără opoziţie şi fără voci critice sau, cel mult, acestea reduse la un rol strict decorativ. Altfel spus un reflex atavic de revenire la partidul unic. De aici s-a născut subtitlul ediţiei franceze: „realitatea unei puteri neocomuniste”.[1]

Demersul nostru iniţial, de militanţi ai drepturilor omului, a fost fără îndoială şi asumat partizan: am vrut să dăm cuvântul victimelor. Deci am tradus şi difuzat mărturiile ce ne parveneau graţie presei independente şi îndeosebi Grupului pentru Dialog Social şi Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki. Dar, cum materialele pe care le transmiteam presei, partidelor politice, Amnesty International, Consiliului Europei, Federaţiei Internaţionale a Drepturilor Omului… deveneau din ce în ce mai consistente ne-am gândit să le reunim într-un volum (la fel a procedat şi GDS). Nu era însă suficient dacă doream să atingem un public mai larg. Documentele aveau nevoie să fie puse în perspectivă, să fie analizate într-un context. Astfel am decis să întreprindem o reconstituire a evenimentelor prin confruntarea mărturiilor cu versiunea oficială sau oficioasă (declaraţii, discursuri, articole din presa FSN sau aservită acestuia…). Eram desigur conştienţi de faptul că numai reculul permite obiectivitatea. Dar repet, noi am scris cu sentimentul urgenţei. Ne-am străduit însă să fim cât mai imparţiali cu putinţă: multe din concluzii sunt prezentate sub formă de ipoteze sau interogativ.

Reacţie la o situaţie extremă, susceptibilă să conducă la un război civil, cartea aceasta poate fi privită şi ca un document al unei epoci: al acelei perioade postdecembriste marcată de tensiuni şi violenţă (şi nu mă refer doar la violenţa brută a minerilor sau a celor asimilaţi lor, ci şi la aceea, cu nimic mai prejos, a presei apropiate puterii ce

1 Titlul versiunii franceze este Roumanie: le livre blanc. Realite d'un pouvoir neocommuniste.

instiga la ură). De aceea am considerat preferabil să nu procedăm la adaosuri, revizuiri sau nuanţări păstrând textul original din 1990 cu întrebările suscitate atunci de o evoluţie politică îngrijorătoare.

De altfel şi din păcate, cei cincisprezece ani scurşi de la mineriada din iunie 1990 nu au adus decât puţine elemente noi, dezvăluite de presă în primele luni ale anului 2005 cu ocazia redeschiderii dosarului de către justiţie. Reţinem astfel confirmarea implicaţiei Guvernului şi a conducerii FSN în mobilizarea detaşamentelor muncitoreşti pe 13 iunie sau a utilizării muniţiilor de război de către unităţi ale armatei în noaptea de 13 – 14 iunie.

La sfârşitul prefeţei la ediţia a II-a, scrisă în noiembrie 2005, îmi exprimam vag speranţa că justiţia se va interesa cu seriozitate de stabilirea responsabilităţilor pentru traumatismul provocat societăţii româneşti de mineria-da din 1990. Se redeschisese dosarul şi erau deja puse sub învinuire 34 de persoane, în frunte cu fostul preşedinte Ion Iliescu. Astăzi ştim că au fost nişte speranţe deşarte.

Singurul lucru pozitiv a fost obţinerea dosarelor instrumentate de justiţie de către Asociaţia 21 Decembrie prin perseverenţa preşedintelui ei, Teodor Mărieş. Studierea lor de către cercetători ai Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc va aduce fără îndoială multe completări lămuritoare la interogaţiile pe care noi nu puteam decât să le schiţăm în 1990, pe baza documentelor şi a mărturiilor pe care le-am avut la dispoziţie.

În aşteptarea noilor cercetări, a unui ipotetic verdict al justiţiei şi al celui ineluctabil al istoriei, cartea de faţă încă poate contribui la o salutară aducere aminte.

MIHNEA BERINDEI mai 2010

Introducere

Din momentul precipitării răsturnărilor dramatice care au avut loc în estul Europei, două evenimente au

concentrat atenţia opiniei publice internaţionale asupra României: revoluţia-lovitură de stat din decembrie 1989 şi descinderea minerilor pe străzile Bucureştiului în zilele de 14 şi 15 iunie 1990.

Primul eveniment a trezit un nesfârşit entuziasm şi a declanşat o uriaşă mişcare de solidaritate. Cel de-al doilea a constituit un şoc. El a dat naştere unui fenomen de respingere chiar şi în rândui celor mai înflăcăraţi susţinători ai atitudinii de îngăduinţă faţă de „tânăra democraţie" din România.

La şase luni de la insurecţia din zilele Crăciunului, urmărită cu sufletul la gură de către milioane de telespectatori, pe ecranele noastre îşi fac dintr-odată apariţia hoardele de mineri revărsate asupra Bucureştiului: linşaj, distrugeri, imagini urcând din alte vremi.

Este adevărat că de la un timp încoace se instalase deja o anumită îndoială fată de autenticitatea revoluţiei şi fată f / r de opţiunile democratice ale puterii care pretindea a fi emanaţia acestei revoluţii. Dar, în fond, rezultat dintr-o revoluţie spontană sau dintr-o lovitură de stat a reformatorilor gorbaciovieni, Guvernul se bucura în continuare de capitalul de simpatie şi încredere câştigat în decembrie. Primele măsuri cu caracter democratic făcuseră o impresie favorabilă: abrogarea celor mai represive legi, recunoaşterea principalelor libertăţi între care şi dreptul la asociere, inclusiv pentru partidele existente înainte de război, „dispariţia" proclamată a partidului comunist şi a structurilor sale, îndeosebi a Securităţii.

După evenimentele din iunie, reacţia internaţională este imediată şi aproape unanimă. Lumea întreagă se simte înşelată şi îşi aminteşte că a mai fost o dată indusă în eroare, atunci când s-a înfiorat la vederea imaginilor „hecatombei" de la Timişoara.

Totuşi, pentru un observator cât de cât avizat, evenimentele din iunie constituie o surpriză doar pe

jumătate. Pe de o parte, ar fi fost greu de presupus că puterea în exerciţiu, care tocmai îşi văzuse confirmată legitimitatea printr-o zdrobitoare victorie în scrutinul de la 20 mai, va îndrăzni să facă uz de asemenea metode şi să manifeste o asemenea violenţă. Pe de altă parte, se ştie că această criză a fost precedată de multe alte crize, latente sau violente, şi aceasta, practic, din chiar primele zile ale revoluţiei.

Tulburările s-au extins pe măsură ce a ieşit tot mai mult la iveală amploarea manipulărilor care au însoţit preluarea puterii şi mistificările prin care conducătorii Frontului Salvării Naţionale au încercat să-şi disimuleze adevăratele intenţii: simulacru de proces al cuplului Ceauşescu, exagerarea numărului de victime ale revoltei, misterul care i-a învăluit pe „terorişti”. Sentimentul că totul a fost o amăgire este întărit de atitudinea FSN care, încă de la primele conflicte din ianuarie, revine la metodele bine cunoscute: ameninţări proferate în scrisori şi apeluri telefonice anonime, lansarea de zvonuri calomnioase, reluate de presa ataşată Frontului, împotriva opozanţilor şi a partidelor abia reintrate în viaţa politică. În timpul campaniei electorale, începute în aprilie, s-au agravat şi s-au înmulţit piedicile puse în calea libertăţii de expresie, atât a celei individuale, cât şi a celei colective.

Mai mult, începând cu ultimele zile ale lui ianuarie, o serie de manifestaţii iniţiate de opoziţie sunt deturnate de la scopul iniţial, ca urmare a provocărilor din ce în ce mai evidente, şi sunt folosite ca pretext pentru organizarea de contramanifestaţii de o nejustificată violenţă, puse la cale cu complicitatea autorităţilor şi a forţelor de ordine. Crizele se desfăşoară potrivit unui scenariu care seamănă din ce în ce mai mult cu spectacolul ce va avea loc în iunie.

28 – 29 ianuarie: ca răspuns la o manifestaţie care a reunit circa 100.000 de persoane, muncitori din mai multe întreprinderi bucureştene şi mineri din Valea Jiului

devastează sediile partidelor istorice, îi brutalizează pe cei aflaţi înăuntru, îi molestează pe toţi cei care îndrăznesc să protesteze.

18 – 19 februarie: în timpul unei mari manifestaţii paşnice din Piaţa Victoriei, un grup de provocatori ia cu asalt sediul Guvernului, fără ca forţele de ordine, prezente în mare număr, să opună vreo rezistenţă. Câteva ore mai târziu, ordinea este restabilită totuşi cu uşurinţă şi se fac numeroase arestări. Evenimentul este calificat de către autorităţi, ca şi cel de la 28 ianuarie, drept lovitură de stat antidemocratică. A doua zi, numai minerii din Valea Jiului sunt prezenţi la apelul Guvernului; muncitorii capitalei încep să nu mai răspundă la mobilizări. Înarmaţi cu bâte şi cu alte asemenea „arme”, ei se angajează în una din cele mai ameninţătoare manifestaţii pe străzile capitalei.

19 – 21 martie: un scenariu identic este construit pe fundalul conflictelor interetnice de la Târgu-Mureş, în Transilvania. „Ţărani” români sunt mobilizaţi pentru a răspunde manifestaţiilor ungurilor care cer Guvernului punerea în practică a reglementărilor privind drepturile lor ca minoritate. Până la intervenţia tardivă a armatei şi poliţiei s-au înregistrat morţi şi răniţi.

În cele trei cazuri, puterea s-a slujit de tertipuri care vor fi regăsite şi ca fundal al evenimentelor de la mijlocul lui iunie: pregătirea terenului printr-o activitate de propagandă speculând disensiuni reale sau provocate (muncitori/intelectuali; români/minorităţi naţionale etc.); utilizarea unor procedee care pun în evidenţă prezenţa şi activitatea unei organizaţii stăpâne pe arta provocărilor, a mobilizărilor şi a manipulării, altfel spus, fosta Securitate. Evenimentele de la Târgu-Mureş servesc, de altfel, drept pretext pentru crearea Serviciului Român de Informaţii, care regrupează cea mai mare parte a cadrelor vechii poliţii politice. Aceasta devine astfel din nou un organism independent după ce, la sfârşitul lui decembrie, fusese

trecută în subordinea armatei. Se va vedea că, în ceea ce priveşte criza din iunie, ea va duce la crearea Jandarmeriei, constituită în principal din trupe în uniformă ale aceleiaşi Securităţi.

Aceste crize pun în lumină conflictul, iniţial greu vizibil, apoi din ce în ce mai evident, între cele două forţe legitime care stau la originea modificărilor din România: legitimitatea celor care au ieşit în stradă în speranţa nebunească de a sfârşi nu numai cu dictatorul, ci şi cu comunismul – cuvântul de ordine care i-a însufleţit din primele momente pe manifestanţi, şi „legitimitatea" acelora care, printr-o lovitură de stat nemărturisită, au reuşit să ocupe cei dintâi locul lăsat liber şi să se autoproclame adevăraţi reprezentanţi ai unei revoluţii de care au ştiut să profite.

Pentru cei dintâi, revolta din decembrie a fost numai începutul revoluţiei democratice la înfăptuirea căreia aspiră. Seria de manifestaţii aproape neîntrerupte, la care am fost martori în Bucureşti şi în majoritatea marilor oraşe ale ţării, e rodul acţiunii acestei părţi a populaţiei, în special al acţiunii tinerilor. Principalele obiective ale acestei acţiuni: aflarea adevărului despre evenimentele din decembrie, despre situaţia reală a Securităţii şi, totodată, opoziţia faţă de tendinţa manifestată de FSN de a monopoliza puterea şi de a se sprijini pe vechea nomenclatură.

După „lecţia" din 29 ianuarie, partidele politice şi în special cele două partide istorice, Partidul Naţional Ţărănesc-creştin şi democrat (PNŢcd) şi Partidul Naţional Liberal (PNL) nu mai organizează manifestaţii de stradă. În schimb, strada va fi ocupată din iniţiativa ligilor şi asociaţiilor studenţeşti, a sindicatelor independente şi a altor mişcări, cum ar fi Grupul Independent pentru Democraţie (GID), „Societatea Timişoara", Asociaţia „15 Noiembrie 1987" – Braşov etc. Armata va fi şi ea prezentă prin manifestaţiile organizate în luna februarie de către

Comitetul de Acţiune pentru Democratizarea Armatei (CADA). Această mişcare contestatară independentă se regăseşte în luările de poziţie ale Grupului pentru Dialog Social (GDS), care a luat fiinţă la sfârşitul lunii decembrie din iniţiativa unor personalităţi, vechi opozanţi, intelectuali de prestigiu ne-compromişi în vechiul regim. Săptămânalul editat de GDS începând din luna ianuarie, 22, devine una din principalele tribune prin care această mişcare îşi face cunoscută poziţia. Presa centrală independentă, precum şi sutele de publicaţii similare care apar în scurt timp în întreaga ţară constituie catalizatorul celor mai dinamice elemente ale opoziţiei democratice sau ale mişcării civice. Ele pun bazele unei opinii publice şi aceasta în ciuda dificultăţilor materiale considerabile de care se lovesc şi a piedicilor puse de autorităţi în calea dezvoltării şi difuzării lor.

Aceşti contestatari ezită totuşi să se angajeze ferm pe calea luptei politice. La 11 martie, „Societatea Timişoara” dă publicităţii Proclamaţia de la Timişoara, un program în treisprezece puncte care formulează cel mai bine obiectivele politice ale celor care doresc continuarea revoluţiei. După o primă campanie de adeziuni, la 26 aprilie se creează Alianţa de la Timişoara care strânge sute de mii, poate chiar milioane de semnături. Totuşi, din lipsă de experienţă, Alianţa nu se gândeşte să utilizeze acest potenţial în lupta electorală şi nu prezintă un candidat la Preşedinţie şi o listă pentru alegerile legislative. La fel vor sta lucrurile cu mişcarea contestatară care se va cristaliza în Piaţa Universităţii din Bucureşti.

Proclamaţia de la Timişoara este documentul de referinţă al manifestanţilor care, începând cu data de 22 aprilie, ocupă timp de cincizeci şi trei de zile acest loc simbolic unde au căzut la 21 decembrie 1989 primele victime ale insurecţiei din capitală. Manifestanţii insistă în mod deosebit asupra „punctului 8” al acestui program, care

cere ca legea electorală să prevadă interdicţia pentru vechii activişti comunişti şi pentru toţi foştii ofiţeri de Securitate de a candida pe listele electorale în viitoarele trei legislaturi. Aceeaşi interdicţie urmează să funcţioneze şi pentru candidaţii la preşedinţie. Cea de a doua cerinţă a manifestanţilor se referă la încetarea monopolului puterii asupra mijloacelor audiovizuale, accesul opoziţiei, în totalitatea ei şi într-o manieră echitabilă, la televiziune. Pentru a atrage atenţia asupra importanţei vitale pe care o acordă acestor revendicări, peste o sută de persoane fac greva foamei, chiar în locul unde se desfăşoară manifestaţia.

Autorităţile nu se pot hotărî să angajeze un dialog, în ciuda numeroaselor intervenţii care se fac în acest sens, mai ales din partea GDS. Totuşi, în mai multe rânduri, puterea a manifestat în mod public intenţia de a purta un dialog, pentru ca apoi să găsească pretexte spre a-l contramanda în ultimul moment. Este adevărat că principalele revendicări ale manifestanţilor conţineau aspecte prea delicate pentru autorităţi. Din această perspectivă, impasul era inevitabil. Când, la 11 iunie, după alegeri, autorităţile vor accepta în sfârşit să primească o delegaţie a greviştilor, aceasta va fi numai pentru a face o vagă promisiune cu privire la o televiziune independentă, promisiune considerată insuficientă de ultimii ocupanţi ai Pieţei.

Privind retrospectiv, importanţa fenomenului din Piaţa Universităţii vine din înţelegerea lui dincolo de confruntarea cu puterea. Acest loc, proclamat „prima zonă liberă de neocomunism”, devine o şcoală pentru zecile şi chiar sutele de mii de persoane de toate vârstele şi de toate condiţiile sociale care şi-au descoperit aici o identitate comună. Este singurul loc din România unde există libertate reală, unde se vorbeşte fără teamă – adeseori pentru prima dată în public, este o agora. Cei ce vin în mod obişnuit în Piaţă

constituie o confrerie, cu propriile ei ritualuri, cu cântecele, sloganurile, tribunii, cu folclorul ei propriu. Când la 25 aprilie, la o şedinţă televizată a Consiliului Provizoriu de Uniune Naţională (CPUN), Ion Iliescu i-a numit pe manifestanţi „golani”, aceştia şi-au însuşit calificativul transformându-l în titlu de glorie şi de recunoaştere.

Tot atunci se deschide balconul de la Facultatea de Geografie; el devine tribuna de la care vor vorbi sute de persoane – elevi, studenţi, muncitori, ţărani, intelectuali – în numele lor sau al colectivităţilor şi asociaţiilor pe care le reprezintă. Sunt îndeosebi locuitori din Bucureşti, dar şi din ţară, chiar şi de dincolo de graniţă, români din Basarabia sau din exil, simpatizanţi străini. Toţi îşi exprimă solidaritatea cu mişcarea. Subiectele abordate poartă, toate, în filigran, căutarea adevărului. Adevărul despre sine însuşi şi despre alţii, despre trecut şi despre prezent. Despre prezent îndeosebi, pentru a pregăti viitorul. Se face apel la cei care au aceeaşi opinie; sunt chemaţi să vorbească: opozanţi binecunoscuţi ai regimului Ceauşescu (Doina Cornea, Gabriel Andreescu, Radu Filipescu…), membri ai GDS (Ana Blandiana, Petru Creţia, Stelian Tănase, Sorin Dumitrescu…), lideri ai noilor mişcări studenţeşti (Marian Munteanu, Mihai Gheorghiu…), lideri ai Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici (Tăcu Dumitrescu), ai GID (Iulian Comăţeanu, Andrei Apostol), ai Asociaţiei „21 Decembrie” (Alexandru Nancu), ai „Societăţii Timişoara” (George Şerban) şi mulţi alţii.

Piaţa Universităţii este o şcoală, dar şi locul de formare a numeroase mişcări care se cristalizează şi se maturizează. Exemplul Bucureştiului este contagios: la Timişoara, Cluj şi Iaşi, la Constanţa, Piatra Neamţ şi în alte localităţi sunt organizate manifestaţii de acelaşi fel pentru perioade de timp mai lungi sau mai scurte.

Această mişcare, chiar dacă a avut un rol cu adevărat mobilizator pentru o parte a societăţii, a purtat în sine, prin

însăşi natura ei, germenii propriei stingeri. Manifestaţia din Piaţă n-a reuşit să se transforme într-o mişcare de opoziţie constructivă, cu o structură şi cu un program propriu. În aceste condiţii, miza ei a rămas aceea de a-şi concentra acţiunea contestatară asupra revendicării cel mai greu de obţinut în lupta paşnică purtată cu puterea: retragerea vechilor activişti din campania electorală şi în general din viaţa politică. Într-adevăr, chiar dacă aceste revendicări exprimau în chip autentic ceea ce doreau nu numai manifestanţii, dar şi largi pături sociale, ele nu puteau fi satisfăcute decât ca urmare a luptei politice. Mai direct spus, era imposibil să ceri FSN-ului să angajeze un dialog – recunoscându-i astfel rolul de interlocutor politic legitim – şi în acelaşi timp să le ceri conducătorilor săi să-şi recunoască pur şi simplu ilegitimitatea şi să se retragă din competiţie.

Chiar înainte de 20 mai, grupurile care şi-au dat seama de existenţa dilemei şi implicit a impasului în care se împotmolea mişcarea căutau o soluţie pentru a pune capăt ocupării Pieţei. De altfel pierderea suflului este din ce în ce mai vizibilă în calitatea luărilor de cuvânt, al căror conţinut se repetă adesea, şi în radicalizarea, ba chiar agresivitatea tonului unor oratori care au vorbit de la balcon.

La 24 mai, GDS dă publicităţii o declaraţie prin care insistă asupra necesităţii ca manifestanţii din Piaţă să-şi stabilească o platformă mai structurată şi chiar mai politică pentru a continua lupta împotriva comunismului. „În situaţia actuală, considerăm că aceste forme de protest *ales greva foamei*/trebuie să lase loc altor forme de opoziţie, fără de care o societate democratică nu poate exista”. Patru din cele mai importante organizaţii prezente la demonstraţie – Liga studenţilor, Asociaţia Studenţilor Arhitecţi, Asociaţia „21 Decembrie” şi GID subscriu la această idee şi cheamă, la rândul lor, la retragerea din Piaţă. Aceste asociaţii se vor retrage de altfel a doua zi. În Piaţă nu vor rămâne decât „Asociaţia 16 – 21 Decembrie” şi

„Alianţa poporului”, două asociaţii mai puţin organizate, cu o bază socială slabă şi cu un program mult mai radical, dacă nu chiar extremist.

Neclintiţi rămân până la capăt cei care fac greva foamei – entuziaşti semănând în unele privinţe cu copiii pierduţi ai revoluţiei; ei nu mai reprezintă însă de acum înainte mişcarea în care se recunoşteau zeci de mii de persoane. Dacă Piaţa mai trăieşte, este mai degrabă ca un simbol decât ca o mişcare reală de opoziţie. Aşa se face că, în momentul în care puterea hotărăşte s-o degajeze în mod brutal, nu o face pentru a scăpa de o mişcare ce ar reprezenta un pericol pentru ea, ci tocmai pentru a înlătura acest simbol. Dar mai ales, acţiunea îi va servi ca pretext pentru a lovi în organizaţiile de opoziţie care, câştigând din experienţa Pieţei, încep să se structureze mai bine.

Lucrarea de faţă este înainte de toate o anchetă, cât mai amănunţită cu putinţă, asupra evenimentelor din zilele de 13,14 şi 15 iunie din Bucureşti. Ea încearcă să reconstituie desfăşurarea lor, să examineze rolul fiecărui participant, să stabilească ce este adevăr şi ce este minciună în evenimentele petrecute. În acest fel se dezvăluie multiplele niveluri de complicitate şi de responsabilitate care concură la realizarea unei operaţiuni pregătite cu grijă şi care ascunde, printr-o uriaşă activitate de dezinformare, intoxicare şi manipulare, un adevărat complot.

Ancheta noastră nu ar fi fost posibilă fără aportul celor care, departe de a se lăsa doborâţi sau intimidaţi de violenţele din iunie, au căpătat în urma lor o hotărâre mai mare ca niciodată. Sute de martori şi de victime şi-au depăşit frica şi au îndrăznit să facă declaraţii şi să le semneze în faţa membrilor Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului din România şi a Comitetului Helsinki român. Acesta este un fenomen fără precedent în România şi constituie, fără îndoială, una din dovezile incontestabile

privind caracterul ireversibil al schimbărilor ce au loc în ţară, oricât de mari ar fi eforturile puterii de a le întârzia.

Tot astfel, asociaţiile independente şi presa independentă, care, aşa cum se va vedea, sunt încă ţinta unor atacuri de o violenţă uluitoare, continuă neobosit îndepărtarea straturilor succesive de minciună şi dezinformare. Prezenta carte pune în valoare anchetele realizate în condiţii dificile de asociaţiile independente şi de presa independentă, pentru a încerca să stabilească ce realităţi ascunde colosala înscenare a celor trei zile din iunie.

Cu ajutorul acestor documente şi prin compararea lor cu sursele oficiale, vom încerca la rândul nostru să înţelegem cum s-au legat evenimentele, care le-a fost deznodământul şi care, consecinţele. Vom vedea cum criza din iunie ne redă, ca într-o oglindă care măreşte, imaginea inversată şi caricaturală a peisajului politic al României postrevoluţionare.

Încetul cu încetul va apărea adevărata miză a luptei care se duce din decembrie, vor apărea protagoniştii ei reali, cei din primele rânduri şi cei care, într-o zi nu prea îndepărtată, vor ajunge, desigur, să le ia locul.

MONTAJUL

Prolog

„Mă numesc Dobrovicescu Mircea Radu Valentin, fiul lui Victor şi al Olgăi. M-am născut la 2 iulie 1950. Locuiesc în Bucureşti şi lucrez din anul 1976 la Biblioteca tehnică a Uzinelor Faur /*fostele Uzine* «*23 August*» *care produc utilaj greu* z sunt un om obişnuit al acestei planete, al acestui oraş.

De la vârsta de 15 ani scriu poezii. Am refuzat tot timpul, în numele demnităţii, să devin «colaborator ideologic» al vechiului regim /.../ în ciuda sănătăţii mele şubrede, de la 22 aprilie şi până în ziua arestării mele la 14 iunie, am fost în fiecare zi în Piaţa Universităţii, după orele

de program şi în timpul concediului /…/Am aderat la Proclamaţia de la Timişoara.

La 11 iunie eram în Piaţa Victoriei, în faţa sediului Guvernului, participând la demonstraţia de solidaritate a manifestanţilor din Piaţa Universităţii care îi însoţeau pe greviştii foamei şi delegaţia Pieţei angajată în dialog cu Guvernul.

Manifestaţia, care reunea la început câteva sute de persoane, a început paşnic. Se scandau lozinci anticomuniste şi de solidaritate cu delegaţia care purta dialogul. La un moment dat au apărut camioanele militare. Ele au traversat Piaţa Victoriei, făcând să crească tensiunea în rândul manifestanţilor. Toate astea s-au petrecut după ce mai înainte un elicopter militar survolase Piaţa Victoriei, lansând manifeste. La scurt timp după aceea, au început să sosească mai multe zeci de dube ale poliţiei care au încercat să staţioneze în piaţă. Manifestanţii s-au apropiat de ele cu scopul vădit de a le face să se retragă cât mai repede. Tensiunea s-a amplificat şi a atins apogeul când din strada Dorobanţi au apărut vehicule blindate care intenţionau să încercuiască sediul Guvernului, sediu înconjurat încă de la început de forţe ale Poliţiei Militare ce îşi îngroşau tot mai mult rândurile, împingându-i pe manifestanţi către partea carosabilă a Pieţei.

În faţa acestei masive desfăşurări de forţe, manifestanţii s-au aşezat jos pentru a opri înaintarea vehiculelor blindate. În faţa oamenilor care îi asaltau, şoferii au fugit, lăsându-şi vehiculele în mâinile manifestanţilor. În acest moment a intervenit Poliţia Militară care a reuşit să elibereze vehiculele, făcând uz de bastoane de cauciuc. Succesiunea de acţiuni ostile îndreptate împotriva manifestanţilor – dar mai ales apariţia elicopterului militar care arunca manifeste /…/ – ne-au reamintit ziua de 22 decembrie, fuga dictatorului, însoţită şi ea de lansarea unor manifeste, îndemnând la calm, dintr-un elicopter. În aceste

condiţii, la cererea liderilor noştri, care au făcut eforturi disperate pentru a împiedica o confruntare violentă cu forţele de ordine, ne-am încolonat şi ne-am îndreptat spre Universitate.

Mă aflam din nou în Piaţa Universităţii, în după-amiaza zilei de 12 iunie, când s-a hotărât formarea unui grup de manifestanţi care să meargă să ceară Televiziunii prezentarea pe post a unei moţiuni de protest împotriva felului în care Guvernul înţelegea să poarte dialogul cu greviştii foamei şi cu delegaţii manifestanţilor din Piaţă. În această moţiune era menţionat în mod explicit faptul că greviştii foamei – nemulţumiţi de comunicatul Guvernului cu privire la dialog, aşa cum fusese prezentat de mijloacele mass-media - erau hotărâţi să continue greva până la sacrificiul suprem. Mai mult, câţiva grevişti şi-au exprimat intenţia de a face, pe lângă greva foamei, şi greva setei.

M-am alăturat coloanei care a plecat spre Televiziune şi care şi-a îngroşat rândurile pe parcurs până la aproximativ o mie de persoane. Manifestaţia era paşnică, ordonată, civilizată. Televiziunea era păzită de un număr impresionant de forţe militare (blindate şi echipe de poliţie militară). Abia după trei sferturi de oră, delegaţia a primit permisiunea de a intra în sediul Televiziunii pentru a citi în faţa camerelor de luat vederi moţiunea de protest, care nu a fost însă transmisă pe post. Pe drumul de întoarcere, manifestanţii s-au oprit în faţa sediului Guvernului din Piaţa Victoriei şi au scandat lozinci antiguvernamentale."[2]

Iată acum versiunea oficială a acestor evenimente, aşa cum apare ea în comunicatul Guvernului din 16 iunie 1990:

„După cum s-a putut afla prin intermediul televiziunii, radioului şi al presei scrise, la sediul Guvernului a avut loc o

2 Documentele citate de autori au fost confruntate cu originalele după cum urmează: cvasitotalitatea articolelor şi comunicatelor apărute în presă; acele mărturii ce au stat la baza „Raportului GDS", care au fost publicate (în volum sau în revista 22). Celelalte au fost traduse fără confruntare cu originalul (.).

întâlnire, luni 11 iunie, cu reprezentanţii greviştilor foamei din Piaţa Universităţii, întâlnire cu prilejul căreia a fost semnat un protocol de încetare a grevei foamei. Prezenţi la discuţie, conducătorii politici ai manifestaţiei din Piaţă s-au declarat nemulţumiţi de refuzul Guvernului de a discuta teme privind competenţa Parlamentului, precum şi de protocolul care punea capăt printr-un acord ocupării Pieţei. Ei au ameninţat cu represalii şi au obligat, în orele următoare, pe semnatarii acordului să retracteze, dezlănţuind, în cursul aceleiaşi seri, presiuni asupra clădirilor din Piaţa Universităţii /*şic*/şi ale Televiziunii. Aceste fapte au accentuat starea de iritare a populaţiei împotriva acestor grupuri şi aceasta cu atât mai mult cu cât la 12 iunie manifestanţi, conduşi de aceiaşi lideri, se duseseră la sediul Televiziunii, agresându-l verbal pe preşedintele ei şi adresând un ultimatum Guvernului ca să demisioneze.

Luând act de această situaţie, Procuratura Generală a cerut Ministerului de Interne să ia măsurile necesare faţă de *violările legalităţii comise de aceste grupuri*".

Ultima noapte în „Golania".

Se numeşte Iulia Horac, peste o lună va împlini douăzeci de ani. Lucra ca ipsosar într-o întreprindere de construcţii din Bucureşti, oraşul „Golăniei" cum îi place să spună. Visul ei: să devină ziaristă. De 52 de zile, nu a fost seară să nu meargă în Piaţa Universităţii.

„Trebuia să fiu printre oamenii inteligenţi, pentru a putea separa minciuna fesenistă de adevărul «golanilor» /…/Majoritatea oamenilor ce se aflau zi de zi şi noapte de noapte *nu Piaţa Universităţii*/aveau serviciu şi îşi făceau datoria de cetăţeni ai ţării, ducându-se la serviciu cu riscul de a fi daţi afară văzându-i un «om de bine» în «Zona liberă de neocomunism»".

Evacuarea brutală a Pieţei Universităţii

La 13 iunie, după ce luaseră cuvântul un profesor de la Iaşi şi un scriitor „unionist” din RSS Moldovenească, Iulia Horac l-a ascultat pe Mircea Dobrovicescu citind de la tribună un poem închinat zilei de 21 decembrie. Poetul părăseşte Piaţa după miezul nopţii şi va declara mai târziu: „Atunci când am plecat, atmosfera era calmă; manifestanţii alegeau dintre ei, aşa cum făceau de obicei, pe aceia care urmau să asigure paza, adică să prevină un eventual atac al Pieţei. Această măsură fusese luată după ce se întâmplase, în mai multe rânduri, ca manifestanţii să fie agresaţi, bătuţi şi chiar loviţi cu cuţitul de către persoane necunoscute…”

În acea noapte, Iulia a făcut parte dintr-una din echipele de pază ale Pieţei: „Ora 4.00. Trupe de poliţie ne-au înconjurat începând din strada Batistei, în spatele Institutului de Arhitectură până în jos spre Spitalul Colţea, eram încercuiţi de maşini şi dube de poliţie. Alături de poliţia bine înarmată se afla şi poliţia militară şi trupele USLA înarmate cu scuturi şi căşti. Printre aceştia se aflau şi civili dotaţi şi ei cu bastoane de poliţie”.

La acea oră în Piaţă se aflau puţini manifestanţi: doar cei mai fideli, în jur de două-trei sute de oameni, din care o parte dormea adăpostită în corturile instalate în acest scop pe peluza din faţa Teatrului Naţional. Printre ei se aflau şi doisprezece grevişti ai foamei…

Daniela Brânduşa Moldovan, de profesie frezor la întreprinderea „Contact” din Bucureşti, a făcut parte din rândul lor. Ea declarase greva foamei la 9 iunie.

„Presimţeam parcă ceva, dar mă simţeam foarte slăbită şi m-a furat somnul. La 4 dimineaţa m-am trezit în vacarmul unor zgomote foarte puternice. Când am ieşit din cort, am văzut vreo două mii de poliţişti care invadaseră Piaţa. Am început să fugim în direcţia hotelului Intercontinental. Eram cam trei sute de persoane. Ne-am refugiat în holul hotelului. În cinci minute culcaseră la

pământ toate corturile. Imediat după asta s-au năpustit spre noi, spărgând geamurile hotelului şi trecând direct prin ele. Ne-au lovit cu bastoanele în faţă, în cap, unde nimereau. Unii dintre noi am fost împinşi într-un ungher din hol, cu geamurile sparte, rănindu-ne în cioburile de sticlă. Un salariat de la recepţie striga la poliţişti să nu ne bată în incinta hotelului.

M-am refugiat lângă garderoba hotelului. Câţiva poliţişti s-au luat după mine. M-au obligat să-mi pun mâinile la ceafă, după care m-au lovit cu bastoanele în ficat.

Am fost băgată într-o dubă cu care m-au transportat la Secţia de poliţie din Calea Griviţei. Cred că era o secţie a poliţiei feroviare. Acolo am găsit alţi doi grevişti ai foamei, Adrian Ilinca şi Dănuţ Lungu, ultimul fiind rănit foarte grav la picior".

Nimeni din cei care se aflau în acea noapte în Piaţă nu a reuşit să scape din plasa poliţiei. Iulia Horac îşi continuă povestirea: „În acest moment toţi poliţiştii s-au repezit la geamurile hotelului, spărgându-le cu bastoanele şi scuturile, apoi intrând pur şi simplu peste noi, călcându-ne în picioare şi lovindu-ne cu bastoanele şi bocancii lor de poliţie. Pur şi simplu eram toţi pe jos de busculada care se petrecuse, mulţi, chiar foarte mulţi, ne-am tăiat în geamurile sparte de ei. Între timp, noi, cei din spatele primului rând de tineri care strigam «Fără violenţă», am reuşit să fugim pe scări în sus spre un loc unde trebuia să ne ştergem sângele rănilor produse prin tăiere. /…/

Am bătut la uşile camerelor de la etajul întâi, dar degeaba! Ne-am ascuns în garderoba acestui etaj şi am stat 15 minute. Rănile noastre sângerau încontinuu, tremuram de frica acelor oameni în uniforme gri-bleu, iar de jos se auzea teroarea: ţipete şi lovituri puternice! Stăteam fiecare nemişcaţi, aproape că nici respiraţiile noastre nu se mai auzeau… M-am tăiat la mâna dreaptă, iar la piciorul stâng, rănile provocate de geamuri s-au întâlnit şi

au format un V.

Cu mine se afla Judeţ Liviu Mugurel, studentul de la IPB. Stăteam acolo, sus la etajul I, la Inter, şi mă gândeam la toţi aceşti «oameni de bine» şi la faptele lor.

Dar n-am mai avut timp să mă gândesc că deodată s-a aprins lumina şi s-a auzit vocea unui bărbat: «Controlaţi peste tot că pe aici s-au ascuns!» Ne-au descoperit şi s-au răstit la noi să ieşim cât de repede de acolo, să o luăm unul câte unul pe scări în jos. Dar jos noi ştiam deja ce ne aşteaptă.

Am coborât până la recepţie numai cu bastoane pe spinare şi cu şuturi în ficat, în cap, pe tot corpul... Eram deja pe jumătate terminaţi în bătaie!...

Jos, în hol, în faţa camerelor video, nu ne-au atins, ci doar ne făceau control să n-avem arme, arme albe sau cine ştie ce alte obiecte la noi. La ieşire erau deja foarte mulţi ziarişti, fotoreporteri, reporteri care filmau şi fotografiau evenimentul evacuării noastre de la Universitate! După ce am ieşit din hotel, în faţa mea nu vedeam decât flash-urile aparatelor foto şi uniforme ale poliţiei. Eram deja ameţită de o lovitură cu bastonul de poliţie în cap, în tâmpla dreaptă. Mi s-a ordonat să o iau tot înainte până la duba care avea să ne ducă, nici noi nu ştiam unde. Deci până la maşină era un culoar format din poliţişti dotaţi cu bastoane şi scuturi. Noi am trecut printre ei, loviţi foarte puternic în cap de bastoanele acestora. Pe la jumătatea acestui culoar am primit o altă lovitură puternică în tâmpla dreaptă. Pierzându-mi cunoştinţa, am căzut jos. Deasupra mea, doar îi auzeam că de văzut nu mai vedeam, se adunaseră vreo 4 – 5 poliţişti care mă loveau cu picioarele în ficat, în stomac, în cap, unde nimereau, strigând mereu: «Tu ce-ai căutat, fă, aici? Vrei democraţie? Uite democraţie!» (şi mă loveau şi cu bastoanele şi cu picioarele). Doi dintre aceştia m-au ridicat că «Era destul» după părerea lor, şi m-au dus în maşina încărcată cu golanii năuciţi în bătaie. Erau toţi

terminaţi cu bătaia, aveau fiecare sânge pe faţă, pe mâini, pe picioare, maşina era supraîncărcată, iar în ea era un aer foarte închis deoarece de atâtea lovituri mulţi am urinat pe noi. Toţi suntem loviţi numai la cap cu bastoanele poliţiei. Am stat în maşină (în picioare!) dar la un moment dat mi-a venit rău şi am stat jos pe podeaua acestei dube.

Toţi ne sufocam, aerul lipsea total! De abia când a pornit maşina, după un interval de o oră, prin gurile de aerisire ne-a venit aşa ca un val de aer şi mi-am mai revenit puţin.

Feţele noastre pline de sânge s-au spălat cu transpiraţia produsă prin asfixierea în maşină, îmbrăcămintea noastră era efectiv udă de transpiraţie.

Afară se luminase, iar maşina în care eram noi a oprit în două locuri. Poliţiştii, coborând, discutau soarta noastră.

Pe la ora 7.00 am fost anunţaţi de către cei doi că putem coborî, că «am ajuns». Au fost întrebaţi: «Unde am ajuns, domnilor?», dar n-au vrut să răspundă; se uitau şi cu scârbă dar şi cu ură la toţi. La coborârea din maşină, lângă scară era un domn în civil care ne ajuta să coborâm, dar efectiv nu făcea faţă. Mulţi aveau câte un picior rupt sau o mână ruptă şi normal că nu se ţineau pe picioare, căzând pe asfalt. Eram deja cu toţii înfricoşaţi de bătaia suportată şi ne era frică să nu fim iar bătuţi speriindu-ne chiar de orice gest al vreunuia dintre noi.

În curtea unde am fost descărcaţi au parcat cele trei dube în care am fost aduşi: 37-B-2512,37-B-2513,37-B-2314, iar o dubă mică a poliţiei a descărcat douăzeci de persoane cunoscute de noi, de acolo, de la Universitate”.

Poliţia asediază Institutul de Arhitectură

Numeroşi martori au asistat în acea noapte la violenţele care au avut loc în Piaţă. Studenţii de la Institutul de Arhitectură, Teodora Marin, Olivia Postolache, Andreea Morărescu, Vladimir Marinov şi Călin Anghelescu, lucrau la proiectele lor de sfârşit de an într-unul din atelierele

Institutului. „În jurul orei patru fără zece, zgomote puternice provenind din direcţia Pieţei Universităţii (sticle sparte, ţipete) ne-au determinat să părăsim atelierul şi să urcăm în foişor să vedem ce se întâmplă. Din foişor am fost martorii unor scene de groază: în Piaţă erau aproximativ o mie de poliţişti, cu scuturi şi căşti. Loveau fără alegere pe toţi cei care se aflau acolo, cu o sălbăticie inimaginabilă. Zona era ticsită de rânduri de poliţişti, în aşa fel că nimeni de acolo nu ar fi putut să scape. Corturile fuseseră distruse, poliţiştii circulând printre ele, cercetând cu picioarele obiectele răspândite pe jos. Camionul care blocase timp de mai multe zile circulaţia prin Piaţă fusese ridicat. Înspăimântaţi şi muţi de uimire ne-am reîntors în atelier. Dar eram prea tulburaţi ca să mai putem lucra.

Către ora 5, după zgomotul care ajungea până la noi, ne-am dat seama că maşinile grele părăseau Piaţa. Olivia, Andreea şi cu mine am hotărât să ne reîntoarcem în foişor. Urcând, ne-am întâlnit cu un coleg care cobora strigând: l-am recunoscut pe Călin Alexei, un student din anul VI. Ne-a strigat, fără să se oprească, să fugim pentru că soseşte poliţia. El ne-a mai spus că apucase să arunce din foişor câteva manifeste în Piaţă. Am început să coborâm în fugă scara. Ajunşi la primul etaj, am auzit cum se încerca forţarea unei ieşiri de serviciu. Toţi trei ne-am ascuns în toalete. Olivia se îndreptase în altă parte. Nu cred să fi rămas acolo mai mult de jumătate de minut, când ne-am trezit cu poliţiştii năpustindu-se peste noi.

Forţaseră intrarea şi acum făcuseră un cordon dublu, postaţi pe fiecare treaptă, de la etajul întâi până la parter. Purtau căşti albe. Eram flancată de doi poliţişti, care mă apucaseră cu brutalitate de braţ. Înaintea mea mergea Andreea, şi ea încadrată de doi poliţişti, iar în spate îl auzeam pe Călin strigând: «Fetele nu au nicio vină!» După care am auzit bufnetul loviturilor…

Înainte de a ne urca în dubă ne-au reţinut câteva

minute afară ca să ne filmeze şi să ne fotografieze”. Andreea mai precizează că înainte de a fi fotografiată i s-a agăţat pe piept o foaie de hârtie cu câteva cuvinte pe ea, pe care nu a reuşit să le descifreze.

„În jurul orei 6.30 am sosit într-un fel de poligon militar, în care mişunau poliţişti şi elevi de poliţie. Am făcut presupunerea că ne aflam probabil pe undeva, în drum spre Măgurele. Ne-au coborât din dubă şi ne-au dirijat către o curte interioară în formă de V, unde ne-au «triat»:

tineri (băieţi de o parte şi fete de altă parte), femei, bărbaţi. Pe urmă ne-au numărat… Eram probabil în jur de 100 – 150 de persoane.

În faţa noastră, cam la douăzeci de metri distanţă, erau postaţi elevi-poliţişti, cu arma în mână. La rădăcina unui copac era aşezată o icoană. Eram înspăimântată; mă gândeam că aveau de gând să ne împuşte…”

Între timp, poliţia pătrunsese în sălile Institutului de Arhitectură. Olivia Postolache, Vladimir Marinov, Călin Anghelescu, Doru Gafencu şi alţi câţiva sunt şi ei prinşi şi interogaţi. Călin povesteşte:

„Puţin după ora 5, Olivia a revenit în atelier. Era singură. Nu ştia nimic despre ce li se întâmplase celorlalţi colegi. În timp ce povestea, am observat pe culoar prezenţa a doi ofiţeri. Alţii pătrunseseră pe terasa aflată în curtea interioară. Ne-au legitimat şi au vrut să afle ce făceam noi la acea oră în Institut. Am întrebat dacă posedă vreun mandat pentru a intra în Institut, pentru că altfel încălcau autonomia universitară.

— Vreţi mandat? Am să vă arăt eu mandat, mi-a răspuns unul dintre ei”.

Mihai Ilie, paznic de noapte, care fusese martor la invazia poliţiştilor în Institut, avea să povestească la rândul lui:

„În jurul orei 5.20 sau 5.30, pe 13 iunie, eram de pază la poartă, la intrarea în Institut, când au intrat forţele de

ordine. Fără să-mi arate niciun fel de mandat de percheziţie sau de arestare, au început să strige la mine că în clădire s-au strecurat diferite persoane. Dar ei erau în faţa intrării încă de la ora 2 noaptea, aşa că ştiau foarte bine că nu era nimic adevărat. Au pătruns înăuntru, înarmaţi cu bastoane de-ale lor, mi-au spus că mă arestează şi au început să inspecteze prin ateliere. În hol i-am auzit vorbind despre doi studenţi pe care-i urcaseră într-una din maşinile lor; pe urmă am văzut cum studenţii au început să-i caute pe cei doi colegi ai lor care dispăruseră".

Cum poliţiştii rămaşi afară susţineau că nu a ieşit nimeni din Institut şi că nimeni nu a fost arestat, studenţii s-au hotărât să-şi continue căutările prin clădire. „Ajunşi la ieşirea în caz de pericol, povesteşte Călin, care se află în dreptul foişorului, am observat că uşa fusese forţată, am văzut un cuier răsturnat şi mai multe planşete aruncate pe jos. După ce am reuşit să încuiem uşa la loc, am continuat să căutăm prin clădire şi ne-am urcat în foişor. Acolo, poliţiştii care se aflau în Piaţă ne-au reperat şi ne-au făcut semn să coborâm. La coborâre, am deschis numai vizeta uşii prin care am arătat carnetele de student poliţiştilor, care ni le ceruseră. În loc să ni le înapoieze, au pus mâna pe noi, ne-au tras afară prin deschizătură şi ne-au târât în Piaţă, spre fântână. Pe drum, mai mulţi poliţişti ne-au lovit cu cizmele şi cu bastoanele.

La fântână, poliţiştii aflaţi aici ne-au ordonat să sărim înăuntru, alături de «fraţii noştri», alte persoane arestate, printre care am observat doi adolescenţi. Pur şi simplu ne-au împins în fântână, după care a început un fel de interogatoriu «încrucişat», întrebările fiind puse când de persoane în civil, când de poliţişti în uniformă. La un moment dat mi s-a spus «Zâmbiţi, se filmează» şi într-adevăr am observat îndreptate spre noi obiectivele a doua camere video şi a mai multor aparate foto, mânuite de poliţişti".

În Institut, „civilii” şi poliţiştii încep o adevărată percheziţie, răstoarnă coşurile de gunoi, ascultă toate casetele pe care le găsesc, citesc afişele de pe pereţi, golesc gentile studenţilor şi trusele de desen. Ulterior, Olivia a reuşit să identifice pe şeful echipei îmbrăcat în civil: după părerea ei, era unul din consilierii primului-ministru, Petre Roman.

În trusa lui Călin au găsit un „cutter”. „Armă albă” spune individul în civil şi o repetă cu obstinaţie, în ciuda încercărilor unuia din subofiţeri de a-i explica că-i vorba doar de un instrument de tăiat hârtie. Tuşul găsit a devenit şi el „corp delict”, servind, după spusele forţelor de ordine, la confecţionarea manifestelor. La cererea studenţilor, unul din poliţişti a făcut proba: „un manifest găsit în Piaţă de pe care cerneala nu avusese timp să se usuce”. Spre ghinionul lui, manifestul incriminat chema la un marş de protest în ziua de 7 mai şi nu era decât o simplă fotocopie.

Dar ce contează, în această noapte poliţia nu stă să cântărească probele şi toată lumea este escortată iarăşi în Piaţa Universităţii, chiar şi doamna Postolache, mama Oliviei, care sosise între timp, aducând mâncare pentru studenţi.

Prezenţa doamnei Postolache s-a dovedit a fi un mare noroc pentru studenţi, căci ea a reuşit să-l convingă pe comandantul trupelor de poliţie să-i elibereze pe Olivia, Vladimir şi Călin. „Era aproximativ ora 7.20 sau 7.30 când ne-am reîntors la Institut, povesteşte Olivia, dar portăreasa care-l înlocuise pe paznicul de noapte la ora 6 dimineaţa, primise ordin de la poliţie să nu lase pe nimeni să intre în clădire”.

Ei au rămas deci afară, în faţa intrării, pentru a-i aştepta pe ceilalţi şi pentru a-i anunţa despre dispariţia celor trei. La sosirea colegilor, de comun acord, hotărăsc ca Institutul de Arhitectură să intre în grevă.

Profesorul Marius Smighelschi, rectorul Institutului,

soseşte la ora 8.30. Informat despre descinderea poliţiei în clădire şi despre dispariţia celor trei studenţi, începe imediat cercetările. „Am telefonat la numărul pentru urgenţe al poliţiei, la Inspectoratul General, la Inspectoratul Municipal, la Inspectoratul de sector, la Secţia de poliţie. Peste tot am fost asigurat că nu s-au operat arestări”. În aceeaşi dimineaţă a înaintat o plângere la Procuratură.

În haosul general, pare că nimeni nu înţelegea ce se petrece şi nimeni, iarăşi, nu pare să caute răspuns la întrebarea: Pentru ce atâta violenţă?

O săptămână mai târziu, săptămânalul independent *Expres* va rezuma această noapte în modul următor: „În jurul orei 4 dimineaţa, poliţia face curăţenie în Piaţa Universităţii. Este folosită în mod inutil violenţa. Imaginile date la televiziune arată chiar un civil «mângâind gâtul» tinerilor care urcau în dubă, alături de un poliţist care făcea acelaşi lucru, doar că mai «profesionist», lovind cu bastonul peste spate şi braţe. Imediat urma un cadru cu doi tineri legaţi unul de altul de mână cu un fel de sârmă. Cam trei ore mai târziu, în zona fierbinte a Pieţei Universităţii, zvonurile «certificau» cu eficienţă sălbăticia cu care poliţia a eliberat Piaţa, ca şi faptul că au incendiat corturile celor care făceau greva foamei. În lipsa unor informaţii corecte, aceste zvonuri erau preluate şi transmise mai departe de către unii manifestanţi, întărindu-le ura deja formată, chiar cultivată, împotriva forţelor de ordine. În aceeaşi dimineaţă, poliţia face o descindere la Institutul de Arhitectură arestând nişte studenţi”. (Andrei F., *Expres*, nr. 22)

„O acţiune legală şi paşnică”.

Comparată cu aceste relatări, versiunea desfăşurării evenimentelor, aşa cum a fost oferită de autorităţi în aceeaşi zi şi după aceea, ne lasă cel puţin nedumeriţi: în dimineaţa respectivă nu a avut loc, la urma-urmei, decât o foarte obişnuită şi foarte paşnică intervenţie a poliţiei, întru totul justificată; de multă vreme ordinea publică fusese

perturbată de elemente dubioase şi extremiste care – aşa cum o demonstrează faptele – sunt singurele răspunzătoare pentru tot ce s-a întâmplat.

Această versiune oficială nu se schimbă nici în timp, nici în funcţie de forurile care o relatează. În schimb, ea se perfecţionează pe zi ce trece.

Ni se pare totuşi de o importanţă capitală să redăm cât mai detaliat cu putinţă felul în care este prezentată şi în care este elaborată versiunea oficială. Pentru că, pornind de la aceste premise, se va clădi întreaga argumentaţie a puterii în interpretarea evenimentelor care vor urma, adică în acreditarea tezei referitoare la existenţa unei lovituri de stat. O teză contestată de opoziţie care, la rândul ei, porneşte de la supoziţia că autorităţile, ele însele, au organizat cu bună ştiinţă întreaga afacere. Versiunea oficială contrazice de mai multe ori relatările martorilor sau anchetele întreprinse în chip independent: unele fapte evidenţiate de autorităţi nu sunt confirmate de nimeni şi nicăieri, în schimb alte fapte sunt, dimpotrivă, trecute sub tăcere în versiunea oficială.

Evidenţierea acestor contradicţii, pentru fiecare moment al acestei zile, ne va permite să decelăm unde se situează, eventual, manipularea istoriei şi prin ce mijloace se realizează ea. Ceea ce, în măsura în care mijloacele se dovedesc revelatoare pentru scop, ne va aduce poate elemente de răspuns la întrebarea esenţială care ne interesează: cine, pentru ce?

Sursele oficiale pe care ne bizuim sunt următoarele: comunicate, discursuri şi interviuri acordate de preşedintele Iliescu, de primul-ministru, Petre Roman, de membri ai Guvernului, pe de o parte, iar, pe de altă parte, presa „oficială”: comunicate ale agenţiei Rompres, cotidianul organul FSN, şi alte ziare de aceeaşi orientare: în principal, *Adevărul* (fosta *Scânteia*, organul PCR), *Dimineaţa*, *România Muncitoare* etc.

O notă a Inspectoratului General al Poliţiei, datată 16 iunie – adică după trei zile de la desfăşurarea evenimentelor –, ne informează asupra importanţei efectivelor care au participat la „degajarea Pieţei Universităţii”: 450 de cadre ale Poliţiei de Sector, 200 de cadre ale unităţilor de intervenţie ale Poliţiei Capitalei, 250 de elevi ai Academiei de Poliţie, 500 de militari din trupele de pază şi de menţinere a ordinii, 80 de cadre ale Poliţiei Militare a MApN. În total, 1480 de oameni. Disproporţia forţelor, remarcată de numeroşi martori, este în acest fel confirmată. Versiunea oficială este singura care abordează bilanţul răniţilor: „şase răniţi uşor, între care patru persoane găsite sub corturi, şi doi militari ai trupelor de pază şi ordine; nu a fost înregistrat niciun deces”. În sfârşit, aflăm că printre cele 263 de persoane arestate pentru verificarea identităţii figurează: 187 de bărbaţi şi 76 de femei, 16 tineri între 14 şi 18 ani şi 29 sub 14 ani (prima şi unica menţiune a arestării unor copii şi adolescenţi). În schimb, această „notă” nu conţine nicio informaţie asupra desfăşurării evenimentelor.

Prima relatare este cea oferită de Guvern într-un comunicat difuzat în ziua de 13 iunie, la ora 11, de către agenţia Rompres (sublinierile din text ne aparţin):

„În această dimineaţă, în zona Pieţei Universităţii, a avut loc o acţiune a poliţiei de restabilire a ordinii publice şi a circulaţiei rutiere. În legătură cu temeiul legal al acestei acţiuni, poliţia citează comunicatul Procuraturii făcut public ieri, comunicat în care se cere Ministerului de Interne să ia măsurile necesare pentru încetarea încălcării legalităţii. /…/ Operaţiunea de poliţie s-a desfăşurat *fără incidente*. 263 de persoane au fost reţinute pentru anchetă, în baza comunicatului Procuraturii. În cursul acestor operaţiuni, s-au manifestat *încercări de a răspunde prin violenţă* din partea persoanelor care ocupau Piaţa. *Au fost confiscate arme şi obiecte contondente*. În prezenţa a doi adjuncţi ai

ministrului sănătăţii, greviştilor foamei li s-a acordat *asistenţă medicală*. Ei au fost transferaţi în spitale unde vor primi îngrijiri”.

Aceeaşi versiune a faptelor a fost confirmată încă în emisiunea de dimineaţă a TV, prin comentatorii ei, concomitent cu difuzarea câtorva imagini din acţiunea „de curăţire” a Pieţei.

Încă şi mai laconic, preşedintele Iliescu va relua versiunea într-un comunicat radio, în jurul orei 17.30: „/…/operaţiunile de salubrizare a zonei /…/ s-au desfăşurat fără incidente deosebite”. La 5 iulie, întrebat despre imaginile difuzate în dimineaţa zilei de 13 iunie la TVR, el susţine încă aceeaşi teză: „Nu am văzut ce a arătat televiziunea. Nu cred, însă, că poliţia noastră a manifestat exces de energie. Suntem încă departe de eficienţa pe care o manifestă poliţia din alte ţări în situaţii similare”. (*li terară*, 5 iulie 1990)

În numărul din 15 iunie, *România Muncitoare* (fostul organ al UGSR, devenit după decembrie un cotidian strâns legat de Confederaţia Naţională a Sindicatelor Libere din România, a cărei înfiinţare a fost impulsionată încă din decembrie de către Front) publică un nou comunicat al Guvernului în care acesta insistă asupra *legalităţii şi legitimităţii* acţiunii poliţiei: „Guvernul României /…/ a acţionat în deplină legalitate şi consens cu *populaţia* /…/Poliţia a procedat în conformitate cu normele legale, *practicate în orice democraţie autentică* /…/în această fază nu s-au produs *incidente deosebite*, nu s-au folosit metode brutale.

Guvernul a urmărit cu îngrijorare degradarea atmosferei, apariţia tot mai frecventă în zonă a unor elemente declasate, principali reprezentanţi ai fenomenelor de speculă, de bişniţă, de prostituţie şi de banditism”.

Preşedintele Iliescu este primul care a lansat ideea – ce va fi preluată mai târziu de Guvern şi de Petre Roman –

după care manifestanţii înşişi, prin comportamentul lor, au obligat Guvernul să procedeze la degajarea Pieţei, întrucât natura provocatoare a ocupării Pieţei, cât şi inutilitatea dovezilor de bunăvoinţă din partea Guvernului deveniseră cât se poate de clare.

„Acţiunea acestora a dovedit opiniei publice, declară Ion Iliescu la 14 iunie în jurul orei 12, în faţa minerilor, că ei erau o sursă de instabilitate şi acte antipopulare. Acel aşa-zis «dialog» a fost doar o dorinţă de provocare din partea acestor «mişcări», pentru a compromite Guvernul şi activitatea politică".

Guvernul va insista, în comunicatul său publicat de *România Muncitoare*, asupra ideii că provocarea a venit din partea manifestanţilor, care au profitat de toleranţa manifestată de Guvern şi mai ales de Poliţie „faţă de această plagă socială care s-a dovedit în cele din urmă rizant al organizării unor acte premeditate de

„Considerăm, se mai spune în comunicat, că Poliţia, la rândul ei, dând o interpretare eronată atitudinii tolerante a Guvernului, a dat dovadă de slăbiciune, s-a dovedit nehotărâtă şi lipsită de profesionalism. Aceasta s-a reflectat în incapacitatea sa de a înţelege *modul de acţiune al acestor grupuri de indivizi recalcitranţi*, *evoluţia lor probabilă spre un extremism de tip fasci*

De altfel, încă din 14 iunie, Ion Iliescu sublimase în faţa minerilor adunaţi în Piaţa Victoriei că „ultimatumul dat la 12 iunie Guvernului, după discuţiile purtate cu aceştia, fusese un ultimatum insolent şi impertinent" şi că „elementele care au ocupat timp de atâta vreme Piaţa Universităţii erau pregătite pentru o manifestaţie de forţă".

Comunicatul din 16 iunie, citat în prologul cărţii, va dezvolta această argumentaţie: „acţionând aşa cum au acţionat, mai ales în 11 şi 12 iunie, manifestanţii au dovedit că erau gata să treacă la acţiuni antistatale de tip neofascist". Două luni mai târziu, preşedintele Iliescu

continuă să susţină acelaşi punct de vedere într-un interviu acordat la 11 august ziarului *Dimineaţa*: „Încă de la început, spune el, ea /*Piaţa*/ a avut un caracter pestriţ şi ulterior a şi degenerat, devenind o sursă de tensiune şi poluare morală. Din păcate, s-a încercat utilizarea şi manipularea ei în scopuri politice. /…/ întreaga acţiune era gândită ca atare, să menţină în tensiune permanentă şi să se întreţină un focar de dezordine în centrul capitalei, care să demonstreze incapacitatea organelor de ordine publică de a asigura liniştea şi viaţa normală a oraşului”.

Supralicitările presei

Presa ataşată Frontului reuşeşte – în timpul evenimentelor şi în zilele următoare – să acrediteze în rândul opiniei publice versiunea oficială a acestor evenimente. „Momentul mult dorit de majoritatea cetăţenilor a sosit”, scrie ziarul *Adevărul* în numărul său din 14 iunie, care insistă, ca şi celelalte ziare, atât pe latura nonviolentă a acţiunii, cât şi pe uşurarea resimţită de populaţie prin redeschiderea circulaţiei şi reinstaurarea „salubrităţii” în aceste locuri. „Au dispărut mizeria şi ruşinea, promiscuitatea şi agresivitatea. /…/ S-a făcut curăţenie, s-a spălat strada cu apă şi detergenţi. /…/ Pe esplanada din faţa Teatrului Naţional mai întâi s-a dat cu un strat de praf alb (clor)”. Este de notat că tocmai acest praf va fi arătat a doua zi de „mineri” ca probă a existenţei drogurilor în Piaţă.

Fără contenire, presa „oficială” revine asupra climatului turbulent şi violent care a domnit în Piaţă înainte de degajarea ei. Să citǎm, de exemplu, extrase dintr-un articol apărut în ziarul *Azi* din 16 iunie, intitulat *Opriţi extrema dreaptă*!: „Am trăit clipe de teroare *legionară*, când, în centrul capitalei, acolo unde – timp de aproape două luni – am tolerat o adunătură de neofascişti, văzând cu ochiul liber cum deteriorează climatul politic şi social din ţară, fără să luăm măsuri radicale. /…/ Amplificarea

violenţei celor din Piaţa Universităţii, cărora li s-au adăugat forţe ţinute în umbră – toate acestea având loc pe fondul unei toleranţe inadmisibile din partea organelor de ordine şi a unei indiferenţe inexplicabile din partea oamenilor cinstiţi – a cunoscut recrudescenţa maximă, păşind peste pragul ultimei escamotări a adevărului, în ziua de 13 iunie”. /şic/

Opinia publică era de altfel pregătită încă de câteva săptămâni, de către aceeaşi presă, că în cele din urmă forţele de ordine vor acţiona pentru a înlătura focarul de infecţie. Printre ultimele articole apărute în acest sens citǎm pe cel din ziarul *Adevărul* din 13 iunie: „Că există subterane politice, că undeva un creier diabolic elaborează o tactică a demonstraţiei /…/o ştim cu toţii, poliţia declară că nu intervine fiindcă îi este teamă. Da, avem o poliţie care stă şi se uită neputincioasă atunci când este bătută, huiduită şi împroşcată cu noroi”.

Omisiuni şi neadevăruri

Dacă recapitulăm şi confruntăm cele două versiuni, cea oficială şi cea independentă, privind evenimentele din zorii zilei de 13 iunie, descoperim apariţia, încă de pe acum, a unor fapte îngrijorătoare: în discursul autorităţilor figurează afirmaţii care se dovedesc a fi denaturări evidente. În acelaşi timp, unele fapte, esenţiale pentru înţelegerea succesiunii evenimentelor, sunt în totalitate trecute sub tăcere.

Prima dintre aceste denaturări priveşte „caracterul nonviolent” al acţiunii de degajare a Pieţei. Toate mărturiile independente relevă totuşi brutalitatea extremă a acţiunii. O violenţă care nu va fi niciodată recunoscută oficial, dacă trecem cu vederea următoarea uşoară alunecare de limbaj, prezentă în interviul acordat în august de către preşedintele Iliescu ziarului *Dimineaţa*: acţiunea de eliberare a Pieţei, caracterizată până acum drept „paşnică”, a devenit în acest interviu „*relativ* paşnică”.

Atunci, pentru ce s-a afirmat de mai multe ori că au

fost capturate arme şi droguri, când se ştie astăzi că lucrurile nu au stat aşa? Rezultatele testelor de depistare a consumului de droguri, la care au fost supuse persoanele arestate în Piaţă, au fost toate negative. Nu a putut fi reţinută nicio inculpare de port ilegal de armă. Cu toate astea, aceste acuzaţii nu au fost niciodată dezminţite.

Neadevăr tot atât de evident şi în ce priveşte soarta greviştilor foamei. Departe de a fi făcut obiectul solicitudinii autorităţilor ministeriale şi poliţiei, greviştii foamei au fost bătuţi şi nici unul din ei nu a fost internat în spital, în contradicţie cu ceea ce se relatează, printre altele, în comunicatul Ministerului de Interne (din 16 iunie) şi în buletinele medicale difuzate de Radio Bucureşti la 13 iunie, începând cu ora 13.

Un fapt şi mai revelator: nu se face şi nu va fi făcută nicio menţiune, nici de către autorităţi, nici de către presa oficială, despre raidul forţelor de ordine în Institutul de Arhitectură, care a avut loc la ora 5 dimineaţa. Nimic nu se spune, iarăşi, despre arestarea celor trei studenţi de la Arhitectură, nici despre protestele întreprinse de rectorul Institutului, de corpul profesoral şi de studenţii care au intrat în grevă. Aceste evenimente pur şi simplu parcă nici nu au existat. Vom vedea totuşi că tocmai atacul lansat asupra Institutului de Arhitectură provoacă creşterea tensiunii şi mai ales deplasarea nucleului de nemulţumiri către Institutul de Arhitectură.

O ultimă omisiune flagrantă: interpelarea lui Marian Munteanu la domiciliul său, la ora 6 dimineaţa. Poliţia l-a sculat atunci din pat pentru a-l aresta. Ce e drept, va spune soţia sa, o poveste încurcată care fusese deja rezolvată cu o săptămână în urmă… Este cât se poate de limpede că el plătea vina de a fi unul din principalii lideri ai manifestaţiei permanente şi nonviolente din Piaţă. Şi asta chiar în condiţiile în care Liga Studenţilor, al cărei preşedinte este, se retrăsese din Piaţă – ca multe alte asociaţii – imediat

după alegerile din 20 mai. El va fi eliberat în jurul orei 15.30.

Se vede astfel cum se îmbină primele elemente ale unei istorii oficiale însăilate, care urmăreşte să banalizeze la maximum acţiunea ce a determinat succesiunea evenimentelor ulterioare şi să arunce responsabilitatea lor asupra celor care, „în umbră”, după ce uneltiseră în Piaţă (de unde şi pretinsa capturare de arme), s-au folosit de această ocazie pentru a-şi pune în aplicare „planul”: lovitura de stat. În paralel, ne putem întreba dacă violenţa inutilă desfăşurată de forţele de ordine, ca şi atacul gratuit asupra Institutului de Arhitectură, urmat de arestări arbitrare şi, în sfârşit, interogarea liderului celei mai active organizaţii studenţeşti, nu au fost gândite, încă de la început, ca tot atâtea provocări deliberat puse la cale.

Soarta greviştilor foamei[3]

Între 30 aprilie şi 13 iunie 1990,128 de persoane au iniţiat o grevă a foamei în Piaţa Universităţii (din care 74 de muncitori, 21 de intelectuali, 17 studenţi, 26 de alte profesii); numărul maxim al greviştilor care au participat simultan la această mişcare a fost de 62.

Începând cu 4 mai, greviştii au primit asistenţă medicală din partea unui grup voluntar de medici format la iniţiativa Sindicatului Independent al Medicilor din România, filiala Bucureşti.

Atacul poliţiei în ziua de 13 iunie, la ora 4 dimineaţa, în corturile ridicate pe peluza din faţa Teatrului Naţional se aflau 12 grevişti ai foamei (ceilalţi, a căror stare de sănătate ajunsese foarte gravă, părăsiseră locul în ajun, după comunicatul dat de Procuratură şi dând curs sfatului grupului de grevişti, care se temeau de o intervenţie a

3 Surse: Raportul Asodaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului în România şi al Comitetului Helsinki din România; comunicatul grupului medicilor care i-au asistat pe greviştii foamei (semnat de medicii Dragoş Nicolescu, Camelia Doru, Nicolae Constantinescu şi psihologul Alexei Florescu); raportul întocmit de grupul acestor medici.

poliţiei).

Îmbarcaţi cu forţa în dubele poliţiei, ei au fost transportaţi la o secţie a poliţiei feroviare. Doi dintre ei, care se găseau într-o stare foarte gravă, au fost eliberaţi atunci. Ei s-au prezentat la ora 6 dimineaţa la Spitalul de Urgenţă unde se constată molestarea lor gravă. Ceilalţi vor fi transportaţi la Măgurele, pentru ca în după-amiaza aceleiaşi zile să fie puşi în libertate. Toţi poartă urmele loviturilor primite.

Radio Bucureşti difuzează două buletine medicale. Primul, transmis în ziua de 13 iunie, susţine că toţi greviştii au fost internaţi în spital. Al doilea comunicat, difuzat în 16 iunie, pretinde că au fost examinaţi medical în fiecare zi începând cu data de 13 iunie. În realitate, greviştii (ca de altfel şi medicii) au stat ascunşi până în data de 17 iunie, aşa încât ei nu au putut fi examinaţi înaintea acestei date. Niciunul dintre grevişti nu a fost internat în spital. În ziua de 14 iunie, doi dintre ei sunt recunoscuţi pe stradă şi bătuţi de mineri.

Lupta dusă de grupul medicilor pentru recuperarea fişelor medicale

La 13 iunie, întreg materialul destinat greviştilor foamei a dispărut (corturi, medicamente, aparatură medicală, fişe medicale).

La 21 iunie, unul din medici încearcă să obţină o audienţă la ministrul de interne, dl Ursu. Nu reuşeşte, dar înaintează un memoriu. A doua zi, pe stradă, medicul este ameninţat că va fi „lichidat”, dacă nu-şi vede de treabă. Totuşi, în ziua de 24 iunie, la insistenţele ministrului adjunct al sănătăţii, Radu Dop (care arătase deja o anumită bunăvoinţă faţă de greviştii din Piaţă), medicii sunt primiţi de generalul Diamandescu. Acesta le declară că fişele au fost luate de-a valma de gunoierii care au curăţat locul. Medicii îl avertizează că vor înştiinţa instanţele medicale internaţionale dacă fişele nu le vor fi restituite. După două

zile, ei primesc 89 de fişe, dar ele nu privesc decât persoanele care încetaseră greva foamei înaintea atacului poliţiei. Niciuna din fişele greviştilor din 13 iunie nu a putut fi „găsită”. Din fericire, cu puţin timp înainte de 13 iunie, prin grija medicilor se întocmiseră tabele în care erau consemnate datele medicale principale privind fiecare caz.

Soarta greviştilor şi a medicilor după 13 iunie

Cei mai mulţi dintre grevişti au fost hărţuiţi. Cei care erau cunoscuţi ca lideri ai mişcării, în special delegaţii la negocierile cu Guvernul din 11 iunie, au fost percheziţionaţi acasă, anchetaţi şi urmăriţi pe stradă. În cele din urmă, li s-a desfăcut contractul de muncă pentru absenţe nemotivate. Dintre cei hărţuiţi mai rău, trei s-au refugiat peste graniţă. Unii au fost acuzaţi de comiterea unor delicte în timpul desfăşurării grevei (prostituţie, hoţie), acuzaţii care până la urmă au fost abandonate. Un singur grevist a fost acuzat în final de a fi sustras o armă din sediul Poliţiei.

În ziua de 14 iunie, doi dintre membrii grupului de medici şi psihologul au fost „vizitaţi” acasă de o echipă de mineri, însoţită de un civil, care era în posesia fotografiilor lor. Niciunul din ei nu a fost găsit la domiciliu.

După acest incident, cei doi medici s-au trezit evidenţiaţi cu un „certificat de merit”.

13 iunie, dimineaţa: provocările începând din zorii zilei de 13 iunie, evenimentele au început să capete trăsăturile unei tragedii clasice: precipitarea faptelor, unitatea de loc şi de timp sunt întru totul respectate. Toate evenimentele la care vom asista – în afara atacului asupra Televiziunii – vor avea ca teatru de desfăşurare un perimetru extrem de limitat, ce poate fi parcurs cu piciorul în mai puţin de jumătate de oră. Ele se desfăşoară în perimetrul Piaţa Universităţii, Institutul de Arhitectură, clădirea Universităţii. Câteva străzi lăturalnice duc la sediul Poliţiei Capitalei şi la cel al Ministerului de Interne. Deplasările unora, manevrele altora se desfăşoară în voie, zvonurile circulă liber... Iar în

ceea ce priveşte unitatea de timp, nu va fi nevoie decât de douăzeci şi patru de ore pentru a ajunge la punctul culminant al acestei escaladări a violenţei: invazia minerilor pe străzile oraşului, violenţele fără precedent la care se dedau.

Dimineaţa zilei de 13 iunie:

violenţele poliţieneşti din Piaţa Universităţii

Contrar afirmaţiilor din comunicatele oficiale, în tot cursul dimineţii, în Piaţa Universităţii violenţele şi arestările s-au ţinut lanţ. Sebastian Ţarălungă, fotoreporter, a ajuns aici între orele 6 şi 6.30 dimineaţa: „Am fost acostat de un grup de poliţişti care voiau să ştie ce învârteam eu prin Piaţă. Cum în învălmăşeala generală nu reuşeam să-mi găsesc legitimaţia, m-au urcat într-o dubă plină de pete de sânge.

Înăuntru erau deja mai multe persoane, mai ales tineri şi cu deosebire ţigani. Îndată ce uşile dubei s-au închis, la adăpost de privirile ziariştilor străini care filmau afară, au reînceput să ne bată”.

Arestările continuă după dispoziţia şi bunul plac al delatorilor răsăriţi ca din pământ. „Civilii” indică oamenii care trebuie luaţi: „Uite-l şi pe ăla, l-am văzut în Piaţă!” Unul din aceşti „consilieri” se va năpusti de altfel asupra lui Sebastian, cu intenţia de a-i confisca aparatul de fotografiat... Se sileşte să-l lovească în cap. Poliţiştii îi dau o mână de ajutor. Un ofiţer intervine totuşi ca să modereze zelul „civilului”: „Hei, dumneata de colo, ţi-am spus să te mai calmezi!”

Larma începe să fie tot mai mare, există deja doi morţi, ucişi de poliţie, şi alţi trei sfârtecaţi de câinii lor. În preajma Pieţei, trecătorii matinali se opresc, întreabă, rămân înspăimântaţi... sau, spre nefericirea lor, se revoltă, aşa cum a făcut Ecaterina Nica. De profesie geolog, ea este pensionară după 32 de ani de activitate exemplară, din care 10 ani pe teren. Îşi propusese să meargă în dimineaţa

zilei de 13 iunie la Cinematecă, unde procurase bilete pentru ora 9.30. Pleacă de acasă cu o oră mai devreme, în jurul orei 8.30, cu intenţia de a lua un autobuz. Iată ce relatează: „Autobuzele nu mai circulau, pentru că fuseseră rechiziţionate pentru a fi folosite la ridicarea barajelor. Pretutindeni. Bară lângă bară. Peste tot, cordoane de poliţie... Am încercat să înconjor barajele, m-am învârtit pe străzile din jur, am ieşit până la urmă în dreptul Spitalului Colţea, la biserică. M-am trezit iarăşi în faţa barajelor, autobuzelor, cordoanelor de poliţie. Dar, de data asta, în faţa cor-doanelor de poliţie, cam la 3 – 4 metri distanţă, se aflau aproximativ 50 de persoane care scandau: «Jos comunismul!», «Unde sunt greviştii foamei?», «Jos Chiţac!». Am trecut bulevardul prin faţa cordoanelor de poliţie, pentru a ajunge la Cinematecă prin spate. Nu ştiu dacă a fost un act necugetat din partea mea, curaj spontan sau o culme a indignării, sau poate toate acestea la un loc, dar când am trecut prin faţa lor, fără să mă opresc, am început să bat din palme şi, în ironie, am început să le strig: Bravo! tovarăşi miliţieni, este măreţ ce aţi făcut, aţi scăpat capitala de «golani», bravo! în seara asta o să primiţi porţie dublă. Iar Pieţei, putem acum să-i spunem foarte bine Tien An Men! şi mi-am continuat drumul spre Cinematecă. Grupul scanda tot timpul: «Jos comunismul!», înaintea bisericii Colţea a apărut dintr-odată un fel de trupă de pensionari, în cea mai mare parte bărbaţi corpolenţi-care, în ce mă priveşte, m-au făcut să mă gândesc la «securişti» pensionaţi...

Au început să fluiere şi să huiduie celălalt grup. M-am oprit. Eram înmărmurită de violenţa, de ura pe care le arătau faţă de celălalt grup! Cineva mi-a atras atenţia asupra unui om în ţinută de vară (mâneci scurte, culoare coniac: «E Bâtlan, de la Poliţie.» M-am îndreptat atunci spre el şi am îndrăznit să-l rog: Domnule Bâtlan, chiar vreţi un război civil, vreţi un război între români? Vă rog, domnule

Bâtlan, faceţi ceva! M-a privit cu indiferenţă, ca şi cum nu m-ar fi auzit. Poate se simţea ofensat văzând că o femeie obişnuită ca mine îndrăznea să-i spună ce are de făcut. Mi-am luat inima-n dinţi şi m-am postat în faţa acestor pensionari atât de isterizaţi... Le-am vorbit, ca între oameni de aceeaşi vârstă: Oameni buni, văd că fluieraţi când se strigă «Jos comunismul!». Chiar vă pare rău de acest comunism? Dar, în acelaşi moment, o furtună de înjurături şi fluierături s-a abătut asupra mea, urlându-mi în faţă: «Legionaro! Fascisto!» (Sunt născută în 1930, eram încă în leagăn în timpul lui Codreanu şi al Gărzii de Fier, aveam zece ani când legionarii au fost scoşi în afara legii!)

Pe loc am întors spatele acestui grup de turbaţi, apropiindu-mă de celălalt grup pentru a striga alături de ei

«Jos Comunismul!». Pensionarii s-au retras de pe trotuarul dinspre biserică, unde se opriseră, postându-se în faţa cordonului de poliţişti. Aceştia au început să-i împingă spre noi. Am început să fugim. Am auzit în spate un ţipăt: m-am întors şi am văzut un tânăr imobilizat de doi poliţişti. Cu mâinile neocupate îl loveau cu bastoanele de cauciuc în cap; pensionarii îşi aduceau şi ei contribuţia pe cât puteau, lovindu-l cu pumnii în faţă, în stomac. Când bietul băiat s-a prăbuşit la pământ, au început să-l calce în picioare... Eram înmărmurită la vederea unei asemenea cruzimi! Şi nu aveam niciun mijloc să-i vin în ajutor!

Atunci, am început să bat din nou din palme: Bravo, români, omorâţi-vă între voi, urâţi-vă! Bravo, bătrâni, omorâţi-vă copiii!

În aceeaşi clipă, m-am trezit apucată de doi «bravi» poliţişti care, pur şi simplu mă purtau pe sus, ducându-mă spre Piaţa Universităţii unde, la intersecţia cu strada Academiei, aşteptau dubele poliţiei.

Pe drum, acolo unde barajele făcute de autobuze ne ascundeau privirilor mulţimii, am fost lovită îngrozitor. Cel din stânga mea m-a imobilizat cu o mână, iar cu cealaltă

mă lovea cu pumnul în tâmplă, în maxilar, îmi aplica lovituri de karate în ceafă, trăgând cele mai vulgare înjurături. La dreapta, tovarăşul lui îmi ţinea celălalt braţ, lovindu-mă cu bastonul de cauciuc în şale. De disperare am început să ţip: Am băiat mai mare ca voi, sunt neputincioasă şi bolnavă, vreţi să mă omorâţi?

Nu cred că ţipetele mele i-au impresionat, ci mai degrabă apariţia unor reporteri, în cea mai mare parte străini; aceştia au filmat imediat scena. În orice caz, au încetat dintr-odată să mă mai lovească; au devenit prevenitori, cel din dreapta se chinuia să-mi ţină capul drept, pentru că singură nu reuşeam să mi-l ridic…

Ne-au urcat în dube (mai fuseseră aduşi şi alţii) şi ne-au transportat la Poliţia Capitalei. Acolo, în holul de la intrare, un individ în civil, cu înfăţişare de vagabond, ne-a cerut actele. Apoi ne-a urcat din nou în dube şi ne-au dus la Măgurele.

Curtea era plină cu cei arestaţi în zori în Piaţa Universităţii şi cu cei care încercaseră să-i ajute, deci pur şi simplu trecători care se aflaseră din întâmplare pe acolo… Arătau groaznic. Plini de sânge, unii nu mai aveau decât un singur pantof, unii erau în ciorapi sau în picioarele goale. Icoana din balconul Universităţii, dăruită demonstranţilor de un moldovean de la Putna, fusese şi ea «înhăţată» în zori: Fecioara şi pruncul Iisus zăceau la pământ, lângă un copac.

Totuşi, aceşti tineri, hăituiţi încă de dimineaţă, bătuţi măr, mai aveau puterea şi curajul să cânte în curte imnul golanilor… La primul etaj, alţi tineri, bine hrăniţi, cu chipurile senine, priveau la cei de vârsta lor: la Măgurele nu este numai închisoare, ci şi o şcoală pentru ofiţeri de elită, unde se învaţă cum se torturează şi cum se ucide.

Mai târziu, am fost duşi cu toţii într-o încăpere mare. Între timp aduseseră şi pe alţii – arestaţi ca şi mine pe stradă. Ei ne-au povestit ce se întâmplă la Universitate.

Pe la ora opt au sosit două autobuze. Ni s-a adus la

cunoştinţă că suntem liberi şi că putem pleca. Eram vreo două sute. În primul autobuz au fost urcaţi femeile şi copiii. Printre copii erau mulţi ţigani. (Am înţeles din discuţiile lor că majoritatea fugiseră din orfelinate după 21 decembrie.) în cel de-al doilea autobuz au fost urcaţi bărbaţii, dar sunt aproape sigură că mulţi dintre noi – în special cei care participaseră la manifestaţia permanentă din Piaţă şi care erau consideraţi cei mai periculoşi – n-au fost eliberaţi în ziua aceea".

Andreea, Teodora şi Călin vor fi şi ei puşi în libertate după interogatoriul şi fotografierea de rigoare. Din cele povestite de Andreea aflăm că eliberarea lor a avut loc ceva mai devreme, pe la ora 14, şi că ea s-a produs ca urmare a unui „misterios apel telefonic" survenit la timp pentru ca ei să se poată întoarce la Institut şi să povestească: „Pe la ora 14, am fost conduşi la comandantul unităţii, colonelul Trandafirescu, care, în urma unui telefon pe care îl primise, a ordonat punerea noastră în libertate. Am fost duşi la marginea Bucureştiului cu o maşină a poliţiei. De acolo am plecat la Institut pe spezele noastre.

Precizez că pe biroul colonelului Trandafirescu se găseau două din hârtiile aruncate de Călin Andrei din turn. Am citit: «Sunteţi inconştienţi?» Mai târziu am aflat că mai redactase vreo zece manifeste de acest fel: «Nu e bine ce faceţi!» şi altele la fel. Astea sunt «manifestele» pentru care am fost arestaţi şi bătuţi cu atâta brutalitate!"

În acest timp, aşa cum se temea doamna Nica (ea reuşise să ajungă acasă), alţii, luaţi de valul acestei prime zile de violenţă, n-au avut acelaşi „noroc"…

Neculai Tănasă este un om paşnic. De meserie tâmplar, nu a făcut niciodată politică. A muncit mereu pentru el, pentru soţia sa, Amalia, şi pentru copiii lor… până când s-a îmbolnăvit: plămânii şi apoi rinichii.

La câteva zile după 13 iunie, Amalia s-a prezentat la Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului în România ca

să ceară un ajutor: „Soţul meu, Neculai Tănasă, născut la 10 noiembrie 1950 la Grajduri, judeţul Iaşi, a plecat în ziua de 13 la amiază la policlinica Batistei, din cauza astmului şi a unei crize groaznice de rinichi. Nu l-am mai văzut de atunci”. Se va afla mai târziu că a făcut parte din cele 185 de persoane reţinute atunci.

Devastarea Institutului de Arhitectură

După violenţele din timpul nopţii asupra Institutului de Arhitectură, reacţia este imediată.

Doamna Tomniţa Florescu, lector universitar, a sosit la Institut în jurul orei 8.30: „Studenţii se strânseseră sub porticul clădirii şi în holul de la intrare. Erau în mare agitaţie pentru că trei dintre ei fuseseră arestaţi la ora 5 dimineaţa. Organele de poliţie năvăliseră în Institut fără mandat de percheziţie sau arestare. Era pentru prima dată când se întâmpla aşa ceva. Am hotărât să convocăm toţi studenţii la o conferinţă de presă”.

Ceva mai târziu, la ora 9.30, va sosi şi dl Dan Vucicovici, arhitect şi profesor la Institut. Discuţiile continuă cu însufleţire. El vede cele două panouri afişate de studenţi: unul anunţă „GREVĂ”, celălalt: „FIECARE DIN NOI AR PUTEA FI ÎN LOCUL LOR!”

Pentru a evita orice provocare, se ia hotărârea să nu se lasă în stradă, ci să se adune toată lumea în parcarea de lângă Institut. La ora 11, domnii M. Smighelschi, rectorul Institutului, şi P. Gheorghiu, însoţiţi de câţiva studenţi, vor pleca în căutarea celor trei studenţi dispăruţi.

Anda Zberia, studentă în anul V, afirmă: „Pe la 10 dimineaţa ne-am instalat pe băncile de fier din faţa Institutului, fără să scandăm şi fără să afişăm lozinci, evitând orice provocare. Colegii noştri mai tineri au scris un afiş de dimensiunea 70 x 80 cm, pe care l-au şi expus. Pe el scria: «Unde sunt colegii noştri?»”.

Dl Dan Vucicovici: „Am coborât din nou în hol pentru a vedea ce au hotărât studenţii în legătură cu proiectul de

sfârşit de an. Am ieşit apoi în stradă şi am văzut câţiva studenţi de la noi stând de vorbă cu poliţiştii care se aflau în faţa Institutului.

Apoi, o femeie de vreo 50 de ani s-a apropiat şi ea de unul din poliţişti şi l-a întrebat: «Dar fiica mea unde este? N-a venit acasă în noaptea asta!» Poliţistul, maiorul Popovici, cum s-a prezentat o clipă mai târziu, a răspuns că va fi pusă în libertate dacă este nevinovată. Atmosfera în stradă era paşnică, dialogul între studenţi, poliţişti şi trecători se desfăşura paşnic".

Deodată, pe la ora 11.30 se aude un zgomot de departe, care creştea treptat: „IMGB face ordine! IMGB face ordine!" Studenţii şi profesorii vor asista mai întâi uimiţi, pe urmă îngroziţi la atacarea Institutului de către un grup de câteva sute de muncitori, apăruţi ca din pământ.

Dan Vucicovici: „Am intrat din nou în Institut, când o studentă a venit să-mi spună că o coloană de vreo patru sute de persoane se îndreaptă spre Institutul nostru. Din lozincile lor se înţelegea că vin de la IMGB (întreprinderea de Maşini Grele Bucureşti). Când am coborât, coloana sosise deja, desfăşurată pe toată lăţimea străzii, scandând: «IMGB face ordine!» Studenţii şi trecătorii, opriţi în faţa intrării Institutului, strigau şi ei: «Jos Comunismul!». Cele două grupuri erau despărţite de trotuar..."

Răzvan Salomia, student în anul IV: „În acel moment erau trei baraje de poliţie în strada Edgar Quinet, perpendiculară pe strada Academiei, din care ultimul a trebuit, prin forţa lucrurilor, să se dea la o parte pentru a permite agresorilor să ajungă în faţa intrării în Institut. Departe de a le fi opus cea mai mică rezistenţă, ei le-au deschis calea. Mi-am dat seama că nou-veniţii au intenţii agresive, că sunt provocatori şi violenţi şi am încercat, împreună cu un grup de studenţi, să-i convingem pe colegii noştri care strigau «Jos comunismul!» să se retragă în clădirea Institutului. În momentul în care unii din ei se

lăsaseră convinşi să intre în clădire, grupul compact de agresori au atacat studenţii care erau încă afară, i-a maltratat, pentru ca apoi să devasteze intrarea, să spargă geamurile de la parter. Unii erau înarmaţi cu sticle, cu scule şi cu cuţite”.

Daniel Marian Georgescu, student în anul HI: „Am ieşit din nou sub portic, pentru că se striga încă «Jos comunismul!» Muncitorii de la IMGB s-au repezit iarăşi asupra noastră, lovind în dreapta şi în stânga şi forţând încă o dată intrarea. Am încercat să scap, dar unul din ei m-a apucat de vestă şi m-a ameninţat cu pumnul, spunându-mi să strig «Trăiască FSN!» Nu am strigat. Atunci unul din ei m-a lovit cu pumnul, pe urmă amândoi s-au îndepărtat”.

Iată ce povesteşte în continuare doamna Tomniţa Florescu: „În jurul orei 12 am ieşit să aşteptăm presa care trebuia să sosească. Eram la coloane, la intrarea în Institut, când la colţul străzii şi-a făcut apariţia un grup de aproximativ două sute de persoane, scandând: «Suntem de la IMGB şi am venit să facem ordine!» Eu însămi am fost prinsă de gât de unul care voia pur şi simplu să mă sugrume. Mi-au sfâşiat hainele şi voiau să mă reţină. Studenţii au sărit să mă apere şi cu ajutorul lor am putut să mă refugiez în clădire”.

Din strada Academiei îşi vor relua atacurile succesiv, timp de peste o oră, terorizându-i pe studenţi şi pe profesori.

Dan Vucicovici continuă: „Apoi, muncitorii s-au retras în stradă. Am văzut toate geamurile uşii de la intrare făcute ţăndări, iar înăuntru răsturnate planşete, birouri, scaune şi alte obiecte, făcând accesul în hol imposibil.

La intrare se afla colegul meu, Virgil Polizu, care încerca să discute cu agresorii în speranţa că h va face să plece. Eram foarte aproape de el şi în faţa noastră, la numai câţiva metri, sub coloane, era un muncitor. Răsucea în mână un ziar de parcă ar fi fost gâtul unei păsări, în timp ce

cu pantoful freca dala de beton, spunând că aşa o să le facă el studenţilor, până o să-i termine.

Pe trotuar am vorbit cu un alt muncitor care mi-a spus: «Sunt forjor şi nu mai pot lucra din cauza a ceea ce se întâmplă aici la Universitate.»

Apoi m-am dus să vorbesc cu unul din poliţiştii pe care-i văzusem cum se dădeau deoparte din faţa agresorilor pentru a-i lăsa să treacă. «I-aţi supărat pe muncitori cu gălăgia voastră!» mi-a răspuns el în chip de explicaţie".

Şi de fapt muncitorii „se supăraseră" atât de tare, încât nu le-au ajuns studenţii ca să le treacă „furia": trecătorii întâmplători, copiii, tot ce mişca era de acum treaba lor. Fevronia Novac, studentă în anul III la Filologie, i-a văzut „răzbunându-se". Ea îi povesteşte lui George Arun, ziarist şi colaborator la săptămânalul 22: „Au prins o femeie care avea un aparat de fotografiat. I l-au smuls şi au lovit-o sălbatic. I-au smuls părul. I-au rupt hainele. Poliţiştii priveau impasibili. Un băiat de zece – doisprezece ani le-a strigat ceva care nu le-a convenit şi apoi a fugit. Şapte sau opt muncitori s-au repezit după el şi l-au prins. L-au lovit sălbatic, până l-au doborât la pământ. Apoi l-au călcat în picioare. Abia acum, câţiva poliţişti intervin, pentru că băiatul, cuprins de spasme, se răsucea jos, pe asfalt, ca un enorm vierme alb.

Studenţii reuşesc în cele din urmă să se baricadeze din nou, iar muncitorii se îndură să plece. Imediat după plecarea lor, devin activi poliţiştii, încep arestările (nu studenţi, ci trecători, probabil cei care au încercat să protesteze când studenţii au fost bătuţi); ei îşi încredinţează victimele „solizilor" din poliţia militară. Aceştia din urmă îi încarcă în dube unde îi bat groaznic, imposibil de descris în cuvinte, eu cred că unii şi-au pierdut minţile..."

Cine sunt oare aceşti muncitori de la IMGB, care par să se confunde cu minerii de a doua zi? Cine i-a trimis să

devasteze Institutul de Arhitectură? Cine i-a trimis să aducă la disperare mulţimea prin sălbăticia lor? Cine a dat ordin poliţiştilor să nu se amestece, încălcând cele mai elementare norme ale legalităţii?

Versiunea oficială: simple incidente

Intervalul dintre intrarea poliţiei în clădirea Institutului de Arhitectură în zorii zilei de 13 iunie şi mobilizarea studenţilor şi a corpului profesoral care a urmat a permis autorităţilor să disocieze acţiunea din dimineaţa zilei respective de evenimentele care s-au petrecut după aceea. Versiunea oficială susţine că înfruntarea cu poliţia din Piaţa Universităţii a început mult mai târziu – la ora 10.30, ba chiar la ora 13. Până atunci, ne spune comunicatul difuzat la 17.05 de către Rompres, totul era relativ calm:

„Miercuri, la ora 13, marea intersecţie bucureşteană din Piaţa Universităţii era încă închisă circulaţiei din toate direcţiile, atât pentru autovehicule, cât şi pentru pietoni. Deşi circulaţia putea fi reluată cu câteva ore mai devreme – locul fiind evacuat de demonstranţi în primele ore ale dimineţii, apoi curăţat şi marcat pe partea carosabilă pentru autovehicule – interdicţia s-a menţinut din cauza stării tensionate manifestate pe străzile din jurul Pieţei în tot cursul dimineţii. Mii de bucureşteni s-au oprit din drumul lor spre locurile de muncă pentru a vedea ce se întâmplă. Măsurile luate de autorităţi pentru restabilirea ordinii în centrul capitalei au stârnit reacţii diferite. *Marea majoritate* a cetăţenilor aflaţi la faţa locului *aprobau această acţiune* menită să pună, în sfârşit, capăt abuzurilor asupra legalităţii în această zonă. Erau însă şi sute de cetăţeni care dezaprobau aceste măsuri, susţinând că se încalcă «democraţia». Despre ce democraţie este vorba? – este greu de spus. Cei pro şi contra se apostrofau reciproc, însă fără violenţă. Trebuie să recunoaştem însă că lucrurile nu s-au petrecut chiar aşa de paşnic: pe la ora 10.30, mici grupuri de oameni, circa 100 de persoane, s-au grupat

încercând să pătrundă în Piaţa Universităţii, prin cordonul de poliţişti ce o bloca. Ei scandau lozinci antiguvernamentale, împotriva noii conduceri a ţării. În acest moment, mii de bucureşteni aflaţi pe trotuare, sau chiar pe partea carosabilă i-au apostrofat. Cu această ocazie s-au produs unele altercaţii. Poliţiştii au intervenit pentru a dispersa cele două tabere, unii dintre ei fiind molestaţi. Cei care s-au dedat la asemenea acte împotriva organelor de ordine, circa 10 – 12 persoane, au fost reţinuţi pentru cercetări. Curând după acest incident, o bună parte dintre cetăţeni s-a răspândit în linişte, alţii au continuat să discute asupra oportunităţii măsurilor luate cu acest prilej”.

Sosirea, în jurul orei 11.30, a grupului de „150 până la 200 de muncitori” şi a muncitoarelor de la IMGB ŞI ICTB (întreprinderea de Confecţii şi Tricotaje Bucureşti) nu este menţionată în niciun comunicat sau discurs oficial. Numai agenţia Rompres, în comunicatul său de la 17.05, face referire la acest fapt ca la o intervenţie autonomă şi spontană a muncitorilor, dornici să se întâlnească cu reprezentanţii Ligii Studenţilor. Violenţele nu sunt evocate în mod deschis; nu este vorba decât de altercaţii:

„Apariţia lor în centrul capitalei a stârnit dezaprobarea unor cetăţeni aflaţi pe trotuare. Grupul de la IMGB s-a deplasat atunci prin strada Academiei, la Institutul de Arhitectură, încercând să se întâlnească cu reprezentanţii Ligii Studenţilor de aici, care, după părerea lor, ar fi sprijinit pe demonstranţii din Piaţa Universităţii. S-au produs, cu acest prilej, unele altercaţii. Apariţia poliţiei nu a adus liniştea în zonă. Între timp, s-au format unele grupuri mai mari de tineri, se pare că mulţi dintre aceştia studenţi, îndeosebi de la Arhitectură, care, scandând lozinci anticomuniste, antiguvernamentale, au împrăştiat cele două grupuri de la IMGB ŞI ICTB, care, potrivit unor martori oculari, prin acţiunea lor mai mult ar fi «încălzit» atmosfera din zonă”.

Să observăm, în această versiune a faptelor, felul în care începe să fie prezentată acţiunea poliţiei: ea îndeplineşte misiunea de menţinere a ordinii, separând grupurile, unul dintre ele, cel al muncitorilor, fiind apostrofat şi obligat să bată în retragere de către celălalt. Începând din acest moment, atunci când va fi vorba de violenţe, poliţia, deci autorităţile, sunt şi vor rămâne totdeauna victime. Astfel, în numărul din 14 iunie, ziarul *Adevărul* va publica un reportaj scris în ajun, pe viu, în care este dramatizată agresiunea petrecută între orele 12.30 şi 14, a cărei victimă ar fi poliţia. Ziaristul întreabă pe un reprezentant al forţelor de ordine care declară că „peste 100 de poliţişti grav răniţi au fost internaţi în spital”, la care se adaugă: „Un microbuz al poliţiei a fost incendiat de către «universitari»”.

Afirmaţia contrazice nota din 16 iunie a Inspectoratului General al Poliţiei, conform căreia violenţele au început abia la ora 16.30, şi care, făcând bilanţul întregii zile, anunţă 64 de răniţi, din care 9 – spitalizaţi – aparţin forţelor de ordine angajate în Piaţa Universităţii.

De altfel, aceeaşi notă preciza: „Până la ora 16, poliţia a făcut baraj în jurul zonei, timp în care s-au făcut lucrări de *salubrizare* şi de marcaj al căilor de circulaţie şi totodată de reamenajare a terenului din faţa Teatrului Naţional”.

Ziarul *Azi* din 16 iunie revine asupra acestui moment al zilei, insistând doar asupra „atitudinii paşnice a autorităţilor, în contrast cu limbajul obscen întrebuinţat de grupuri de indivizi, adesea cu înfăţişare îndoielnică, care încearcă să înfierbânte spiritele”, ca şi asupra „reacţiilor altor cetăţeni faţă de încercările de instigare la violenţă”.

Omisiunile, neclarităţile, contradicţiile din versiunea oficială traduc imposibilitatea autorităţilor de a face credibilă o relatare care trebuie să demonstreze că forţele de ordine sunt grav ameninţate (de aici victimele din rândul poliţiştilor) de către elemente hotărâte să provoace

creşterea tensiunii (şi care vor fi etichetate chiar în seara respectivei zile drept „legionari”) şi, totodată, să lase să se înţeleagă că faptele sau evenimentele nu sunt în niciun caz provocări puse la cale chiar de autorităţi.

Aşa se explică tăcerea aproape totală care învăluie sosirea muncitorilor de la IMGB şi prezentarea acestui episod de către Rompres, reluată de ziarele *Azi* şi *Adevărul* din 14 iunie, ca un eveniment oarecare, născut dintr-o iniţiativă spontană, cu totul de înţeles, fără îndoială, dar în cele din urmă nepotrivită.

„IMGB face ordine!”

O anchetă amănunţită efectuată de reporterul Die Stoian pentru săptămânalul independent *Expres* şi publicată în trei numere din luna august pune în evidenţă reaua-credinţă a autorităţilor: nu numai că muncitorii nu an venit din proprie iniţiativă, dar mobilizarea lor, iniţiată dimineaţa devreme de către conducerea întreprinderii, era prevăzută a fi mult mai amplă. În mod evident, această mobilizare – care are loc în condiţii ce amintesc foarte bine mobilizările de altă dată – făcea parte dintr-un scenariu de care autorităţile nu puteau să nu fie informate. Iată faptele relatate, de către salariaţii întreprinderii, ziaristului de la *Expres*:

„Ştiu, spune Marian Codescu, inginer, secretar al Sindicatului Liber Independent, că încă de dimineaţă *conducerea a ţinut o şedinţă* în care directorul general a anunţat intenţia de a organiza acţiunea. Aceasta s-a făcut prin intermediul şefilor de secţii şi al maiştrilor. *Planul* a fost pus în aplicare, astfel încât pe întreg teritoriul întreprinderii s-a creat o stare de agitaţie. Oamenii erau mobilizaţi, dar *pe alei au apărut şi grupuri de persoane ce nu aparţineau IMGB-ului*”.

Acest lucru este confirmat şi de inginera Rodica Almaş: „Trecând pe unul din drumurile de acces, am observat un grup de bărbaţi tineri, cam 30 – 40. *Nu erau îmbrăcaţi în*

salopete şi discutau despre participarea lor sigură la o anume acţiune «Dunărea». /…/ Maiştrii şi şefii de echipă nu mai prididesc cu chemarea oamenilor de a forma detaşamente”.

Femeia care era de serviciu la intrarea nr. 2 povesteşte: „Nimeni nu ştia cu precizie ce se întâmplă. Eram îngrozită, sirena fabricii suna tot timpul”. Adrian Rotariu, secretar al Sindicatului Democratic: „La noi, la sindicat, telefoanele sunau continuu. Oamenii ne întrebau dacă noi organizăm contramanifestaţia*. Întreaga conducere a sindicatului* stătea în acest birou şi *asista neputincioasă* la ceea ce se pregătea”.

Vasile Cemomoriţ, tehnician, lider al Sindicatului Democratic: „În jurul orei 9, s-au întrunit în şedinţă comună conducerile celor trei sindicate şi au elaborat un anunţ prin care făceam cunoscut salariaţilor IMGB faptul că organizaţiile sindicale nu sunt în niciun fel implicate în această acţiune şi că nu sunt de acord cu ea”.

Adrian Rotariu: „La poarta întreprinderii erau adunaţi circa 5.000 de oameni aşteptând semnalul de plecare, împreună cu Ciprian Dimitriu, am fost la ei încercând să le explicăm că nu e bine ce fac. Acolo era şi directorul general, domnul Alexandru Ghinescu. I-am atras atenţia, şi dânsul ne-a replicat scurt: «Fac treaba asta pe barba mea. Îmi asum responsabilitatea». *A plecat cu muncitorii*, *în fruntea lor*”.

Pe la ora 10.30 coloana a pornit. În grupuri, muncitorii au luat metroul până în staţia Piaţa Unirii. Dar inima nu le dădea ghes. Poate că apelul sindicatelor nu a rămas fără ecou. Oricum, la ieşirea din metrou nu s-au mai putut regrupa decât vreo mie de muncitori. Pornesc spre Piaţa Universităţii strigând: „IMGB face ordine!” Câţiva dintre ei se pierd în continuare pe drum; când coloana ajunge, în jurul orei 11, ea nu mai număra, potrivit martorilor (vezi *Dreptatea* din 19 iunie), decât câteva sute, care scandau:

„Iliescu, Iliescu!” Puţin numeroşi, dar violenţi, îi înjură pe demonstranţii adunaţi să protesteze împotriva acţiunii poliţiei, agresându-i, lovindu-i pe contestatari, imobilizându-i pe unii şi băgându-i în dubele poliţiei. Evident, poliţia, în loc să intervină, cum va pretinde Rompres, este complice la acţiunea „muncitorilor”: cordonul de ordine se desface în faţa coloanei de la EMGB pentru a-i lăsa drum liber spre Institutul de Arhitectură. O altă mărturie vine să confirme că obiectivul era dinainte stabilit: încă de la orele 11, studenţii de la Arhitectură fuseseră preveniţi de un poliţist binevoitor că ar fi mai bine să se baricadeze în clădire pentru că muncitorii de la IMGB „vor veni să-i bată” (citat din revista 22, nr. 23 din 22 iunie). Şi toate acestea în timp ce, trebuie să amintim, niciunul din mediile oficiale de informare nu a făcut referire la atacul din zori al poliţiei asupra Institutului şi nici la greva care a urmat.

Potrivit mărturiei unui salariat de la IMGB, care a participat la acţiune, dar care nu a vrut să-şi dezvăluie numele ziaristului de la *Expres*, în acel moment mai au loc încă dezertări: „Ajunşi la Arhitectură, am băgat de seamă că pe mulţi din cei cu care părăsisem uzina nu-i mai vedeam. *Apăruseră în schimb multe figuri noi*. Atunci am plecat acasă”.

Se ştie ce rol exploziv a avut această intervenţie a „muncitorilor” de la IMGB pentru declanşarea violenţelor.

Adrian Rotariu povesteşte reporterului de la *Expres*: „Aflând de anunţul celor trei sindicate făcut cunoscut muncitorilor cu o zi înainte, pe data de 14 iunie, domnul director general a venit aici, în sediul sindicatului, însoţit de câţiva lucrători de la Secţia turbine şi a făcut scandal. Că de ce am scris foaia aia? Şi că de ce nu l-am ajutat. Discuţia s-a încins şi puţin a lipsit ca Ciprian Dimitriu şi Dan Pantazi /*membri ai conducerii sindicatului*/ să nu fie bătuţi de către aceştia. /.../Dispoziţia de a organiza această acţiune a venit de foarte sus şi a fost trimisă de către

primarul Sectorului 4, domnul Sevastian Blejan, directorului general al întreprinderii noastre. Aceasta s-a efectuat printr-un intermediar care şi el, la rândul lui, a participat la acţiune. Ca dovadă că actul a fost pus la cale dinainte, stă şi faptul că acest intermediar, în dimineaţa aceea, nu a fost la serviciu (el fiind angajat al IMGB), ci s-a dus la Arhitectură direct de la Primăria Capitalei unde avea de rezolvat nişte treburi. Deci, el ştia dinainte ora la care toate acestea aveau să se petreacă". El adaugă că în acea dimineaţă, încă de la ora 6, aproximativ cincizeci de muncitori de la IMGB se aflau deja în Piaţa Universităţii, alături de muncitorii de la salubritate pentru a face curăţenie: „erau conduşi de un maistru de la Secţia de montaj". „Ce mă îngrijorează este că, acum câtva timp, la cei de la Sindicatul Liber Independent a venit un muncitor (nu-i pot da numele) şi le-a propus ca sub egida lor să se înfiinţeze o ligă muncitorească, ligă ce ar avea menirea ca în momente critice să acţioneze ca un fel de trupă de şoc. Ştiu că cei de la SLI au refuzat, dar se pare totuşi că această organizaţie a luat fiinţă în mod independent. Ar fi păcat, pentru că şi aşa, datorită unui grup restrâns de oameni, un întreg colectiv de aproape 46.000 de salariaţi este pe post de «Bau-Bau» al Bucureştiului".

Gradul de implicare a directorului general al întreprinderii, A. Ghinescu, în organizarea şi mobilizarea muncitorilor a fost prezentat apoi într-un mod oarecum diferit de către secretarul Sindicatului Liber Independent al uzinei. „Această acţiune nu a fost organizată de dl director, scrie acesta într-o scrisoare către *Expres*, ci el a explicat salariaţilor, prin şefii de secţie, că acei care doresc pot pleca la manifestaţia din Piaţa Universităţii". Totuşi, cel puţin pentru unul dintre participanţii la încăierare, tâmplar la IMGB, care a făcut o declaraţie ziarului *Dreptatea*, lucrurile sunt foarte clare: „Dl director ne-a adunat şi ne-a trimis la Universitate pentru a sprijini acţiunile poliţiei".

Continuându-şi ancheta, *Expres* va aduce la sfârşitul lunii august (nr. 32 al revistei) importante precizări, citând diferite mărturii pe care le rezumă astfel: „Da, funcţionarul Radu Anghel a fost unul dintre principalii organizatori ai acţiunilor, dar pe lângă ei au mai fost destui, în primul rând, directorul adjunct, Virgil Teodoridis, care a desfăşurat în acele zile o «activitate» deosebit de febrilă /…/Apoi, fostul secretar PCR pe întreprindere, numitul Nicolae Badea, care *în dimineaţa de 13 iunie* alerga prin secţii strigând: «Cine nu vine cu mine, este împotriva tinerei democraţii!» Un «merit» deosebit în aceste activităţi au avut şi inginerul şef Chirilă, inginerul C. Cojocaru (şef al Biroului mecano-energetic), inginerul Viorel Badea (şeful Secţiei SIR), /…/ inginerul Daniel Dobrescu (la atelierul laboratorului de hidraulică)”. După ce citează şi numele altor ingineri, martorii adaugă: „Ei au fost ajutaţi de 20 de foşti activişti ai PCR, angajaţi de directorul general, Alexandru Ghinescu, imediat după ce a fost ales în această funcţie”.

Martorii comunică reporterului de la *Expres* că tocmai aceşti douăzeci de muncitori sunt foşti informatori ai securităţii, că ei au creat în întreprindere acea „ligă muncitorească”, ce a avut iniţiativa mobilizării din 13 iunie. Tot martorii au relatat că aceşti douăzeci de activişti lucrează „în biroul foştilor securişti ai întreprinderii, coordonaţi în secret de directorul adjunct, Virgil Teodoridis”. Într-adevăr, biroul „şi-a găsit de câtva timp vechea utilitate. Ce s-a întâmplat? Imediat după revoluţie, în această încăpere au fost găsite, pe lângă anume «dosare», fel de fel de aparate sofisticate. Toate au fost preluate de către reprezentanţi ai armatei, dar anterior datei de 13 iunie, acest birou a fost zugrăvit din nou (nu de către meşterii IMGB-ului, ci de alţi «meşteri» aduşi din afară) şi «remobilat»”.

Când menţionează aceste fapte, *Expres* nu mai citează numele martorilor. Se pare că aceşti „douăzeci de foşti

activişti” sunt cei care i-au ameninţat pe primii interlocutori ai reporterului: „Imediat după plecarea acestuia din urmă (şi deci înainte de apariţia primului articol), martorii care au făcut declaraţii presei au început să fie ameninţaţi, tensiunea între muncitori a început să crească în mod artificial; se aşteptau chiar – în orice moment – la o intervenţie brutală de genul celei din 14 iunie – la care participase de altfel dl director general, Alexandru Ghinescu, în persoană. Cel mai vizat de această curioasă ligă este Adrian Rotariu, dar şi Vasile Cemomoriţ (liderul Sindicatului Democrat) şi inginerul Barta (vicepreşedinte al acestui sindicat)”.

Dacă răspunderea conducerii IMGB şi a primarului Sectorului 4 din Bucureşti în ceea ce priveşte mobilizarea uzinei – în fapt a „ligii muncitoreşti” – pare să fie clar precizată, rămâne de lămurit chestiunea: de la ce „nivel” a pornit ordinul. Reiese, în orice caz, că la nivelul întreprinderii vechile angrenaje sunt puse din nou în funcţiune – şi în mod deosebit Securitatea.

13 iunie, după-amiaza: pasivitatea poliţiei

Este aproximativ ora 13. Studenţii şi profesorii Institutului de Arhitectură sunt încă sub impresia şocului produs de atacul suferit. Privesc uluiţi pagubele şi încearcă să înţeleagă. La ora 14, soseşte Mihai Şora, ministru al învăţământului la acea vreme. La rectorat, unde este adunată toată lumea, i se face o informare despre evenimentele petrecute în prima jumătate a acelei zile de 13.

Mai târziu, Dan Vucicovici va relata: „În jurul orei 13, o mulţime de oameni se strânsese deja în strada Academiei şi discuta despre cele petrecute cu puţin timp înainte, începând din acest moment, evenimentele iau amploare atât în privinţa numărului persoanelor adunate, cât şi a agitaţiei spiritelor. După părerea mea, dacă muncitorii de la IMGB nu ar fi atacat Institutul, dezastrul care a urmat nu ar

fi avut loc”.

Pe măsură ce timpul înaintează, strada Academiei se umple de lume. „Am rămas în Institut, povesteşte Tomniţa Florescu, şi m-am uitat pe fereastră să văd ce se petrece în stradă. Am văzut forţele poliţiei făcând uz de bastoane pentru a intimida mulţimea care se înghesuia în faţa Institutului, ceea ce, bineînţeles, a iritat şi mai mult pe cei care se aflau acolo”.

Să observăm că exact în timpul vizitei ministrului, a cărui poziţie anticomunistă este de notorietate publică, violenţele în stradă păreau că se „complică”.

Încă o provocare? Dacă luăm în seamă cele ce au urmat, nu este de loc exclus.

Violenţe bine orchestrate

Zboară prima piatră înspre barajul făcut de poliţie. Urmează altele, începe încăierarea. „Luptele care s-au desfăşurat pe strada ce uneşte biserica de lângă Institutul de Arhitectură cu fântâna din Piaţa Universităţii (strada Arhitecturii) au durat câteva ore. La capătul străzii, accesul în piaţă era barat de un autocar al poliţiei. Mulţimea şi poliţiştii aruncau cu pietre unii în alţii”, continuă doamna Florescu.

Săptămânalul *Expres* va furniza, sub semnătura lui Andrei E, detaliile cele mai ample despre încăierarea în care s-au înfruntat forţele de ordine şi locuitori ai capitalei, în aceste prime ore ale după-amiezii zilei de 13: „În jurul orei 13.00, pe strada Arhitecturii stau faţă în faţă un singur rând de subofiţeri de poliţie şi manifestanţi. Cei din urmă devin din ce în ce mai agresivi, întâi verbal şi apoi în fapte. Un chipiu este aruncat pe jos. Cei din spate împing, rândul de poliţişti este străpuns, aceştia fug şi manifestanţii înaintează până la baricada poliţiei din capătul străzii, în dreptul restaurantului «Dunărea», formată dintr-un autobuz. Vreo 4 – 5 manifestanţi încep să lovească cu violenţă în geamurile şi în uşa autobuzului. Din spatele lui

năvăleşte atunci Poliţia Militară care pune pe fugă pe manifestanţi. Aliniamentele se reiau, la început cu o distanţă de trei-patru metri, care încet, încet se micşorează. Poliţia Militară se retrage treptat, luându-i locul subunităţi de poliţie şi elevi ai Ministerului de Interne, neînarmaţi, având numai bastoane de cauciuc. Sunt mai mulţi decât înainte, dar atmosfera pare mai destinsă, între cele două tabere înfiripându-se un dialog aproape «paşnic». În acest moment un pluton format din 10 – 12 militari din Poliţia

Militară trece pe strada Academiei, dinspre Arhitectură spre hotelul «Union», având în faţă un ofiţer care poartă o floare în mână. Câţiva din lumea adunată în zonă încep să fluiere, să huiduie, agitaţia se întinde, se strigă «Asasinii! Asasinii!», «Jos Chiţac!» Plutonul intră în frizeria de pe strada Academiei. Geamul frizeriei se sparge. O dubă a poliţiei trece aproape concomitent pe strada Academiei (în ciuda mulţimii adunate circulaţia nu era oprită) înspre intersecţia cu strada 13 Decembrie. La vreo 10 metri după biserica Enei, o prind; din cauza circulaţiei îngreunate atrage atenţia mulţimii. O femeie de vreo 60 de ani, îmbrăcată într-o rochie galbenă, începe să bată cu palmele în dubă, strigând isteric «Sunt arestaţi înăuntru». Alţi câţiva se iau după ea, lovind şi spărgând stopurile maşinii. O altă femeie cu vreo 5 – 10 ani mai tânără decât prima «sfătuieşte» cu vehemenţă răsturnarea maşinii şi eliberarea arestaţilor. După câteva secunde, în dubă sunt chiar cadavrele celor omorâţi de poliţie, ba pe stradă, ba în Arhitectură. Acum toată lumea, incluzând pasivii şi curioşii, care de fapt nu erau în număr foarte mare, se buluceşte în jurul dubei. Huiduielile şi loviturile date în maşină se înteţesc. Tensiunea creşte. Şoferul (subofiţer de poliţie îmbrăcat în uniformă), speriat, coboară de la volan şi deschide uşa din spate încercând să explice că în maşină nu e niciun fel de arestat, darămite morţi, ci numai câţiva poliţişti. Dar ura e mare. Acţiunile poliţiei de dis-de-

dimineaţă amplificate, ba mai ales mutilate de zvonuri, spiritul «revoluţionar» de împotrivire agresivă, cultivat de atâta vreme, o intensifică la maximum. Cei din primele rânduri de lângă dubă devin violenţi, incitaţi fiind de huiduielile, fluierăturile şi strigătele mulţimii. În acest moment, forţele rămase pe strada Arhitecturii intervin pentru a-şi apăra colegii şi a-i scoate din mijlocul oamenilor. Bastoanele lovesc în cap, peste gât şi spate. Luată prin surprindere, lumea se retrage în panică, ţipând şi călcându-se în picioare. Recuperându-şi oamenii, poliţia se retrage pe vechile aliniamente.

Şi acum se dezlănţuie adevărata şi grava violenţă. Apar primii tineri, printre care şi fete, care încep să arunce cu pietre. Câţiva încearcă inutil să-i oprească. Forţele de ordine încă nu sunt dotate cu scuturi. Fiind masate într-un spaţiu mic, unele pietre îşi ating ţinta. Forţele Poliţiei Militare, care ni s-au părut mai eficiente până şi în dialogul cu manifestanţii, sunt retrase definitiv din joc. Atacurile succesive ale manifestanţilor şi retragerea forţelor de ordine în spatele baricadei formate din autobuzul de la capătul străzii dinspre bulevard sunt urmate de contraatacuri ale poliţiei care se opresc de fiecare dată la celălalt capăt al străzii în dreptul bisericii Enei. Cei mai înfierbântaţi manifestanţi sunt convinşi că a doua şi cea mai adevărată revoluţie, „singura soluţie”, în sfârşit a început. Această convingere se va întări şi va contamina din ce în ce mai mulţi oameni, pe măsură ce evenimentele se precipită şi poliţia dă dovadă de ezitare şi slăbiciune. Apar primele sticle incendiare (aproximativ 15.00 – 15.30) pentru a distruge autobuzul-bari-cadă în spatele căruia se retrag de fiecare dată poliţiştii, singurul obstacol către «piaţa lor», a manifestanţilor”.

Sticle incendiare şi incendii

„Am urcat împreună cu câţiva studenţi şi reprezentanţi ai presei în foişorul vechii clădiri a Institutului, povesteşte

doamna Florescu, pentru că de acolo puteam vedea ce se întâmplă în Piaţă.

Câţiva oameni încercau să dea foc autocarului care bara strada unde avea loc încăierarea cu poliţia. La un moment dat, ei au reuşit să avanseze. Poliţiştii au început să arunce din nou cu pietre, dar după asta au părăsit în fugă locul şi s-au îndreptat spre Teatrul Naţional. Atunci, din toate părţile, trecătorii au invadat perimetrul «curăţat» de poliţie în zori. În ciuda ploii care începuse, Piaţa se umpluse din nou de lume.

Zece minute mai târziu, eram şi eu în Piaţă, unde am observat că mai fuseseră incendiate două autobuze, dar şi alte maşini. Nu am observat cine le dăduse foc, dar ne-am mirat văzând că au luat foc aproape simultan, pentru că din foişor zărisem înainte că în Piaţă erau două sau trei persoane care aveau sticle incendiare”.

Observaţiile doamnei Florescu sunt confirmate punct cu punct de Şerban Popa de la ziarul *Dreptatea*, cotidian al PNŢcd. De la ora 15 el dă ocol Pieţei şi notează: «De jur-împrejur /…/cordoane de poliţişti dublate de baraje formate de camioane şi autobuze. În faţa lor grupuri de trecători. Printre ei mulţi agitatori, pro şi contra. În faţa librăriei «Eminescu», într-un asemenea grup, un tânăr explică /…/ După ce discuţia se aprinde, aşa-zisul inginer dispare discret din mijlocul grupului. Dincolo de Piaţă, în faţa Ministerului Agriculturii, într-un alt grup, un alt individ dă lecţii de democraţie oricui doreşte să-l asculte, îl reîntâlnesc peste o jumătate de oră în faţa ambasadei americane: de data aceasta ca un adept al Frontului.

Pe străduţa din faţa Arhitecturii, circa cinci sute de persoane scandează lozincile arhicunoscute. Este SINGURUL loc unde sunt grupaţi manifestanţii. Ei pot fi cu uşurinţă blocaţi dacă dinspre Piaţa Palatului ar veni două sute de poliţişti şi i-ar înconjura împreună cu barajul deja existent care apără Piaţa. Acest lucru nu se va întâmpla,

deşi este o manevră evidentă pentru oricine ar vrea să anihileze demonstraţia. DAR NIMENI NU VREA SĂ O ANIHILEZE.

Intrarea manifestanţilor în Piaţă mă surprinde din nou în faţa Ministerului Agriculturii. În timp ce poliţiştii se retrag precipitat, deşi puteau să plece cu camioanele şi autobuzele, vehiculelor li se dă foc de indivizi care dispar, cu repeziciune şi profesionalism. Încerc să-l urmăresc pe unul dintre ei pe străduţa Spitalului Colţea. Din «întâmplare» mă ciocnesc de doi indivizi. Până să mă ridic de jos, clientul meu dispăruse".

Focul se întinde, cuprinde locuinţe şi clădiri publice. Pe strada Batistei, o familie încerca să stingă cu un furtun de grădină o maşină incendiată care risca să le aprindă locuinţa. Parterul Universităţii ia şi el foc. Studenţii de la Universitate şi de la Arhitectură reuşesc să-l stingă.

Trecuse de ora 16.

Sub o ploaie de pietre, din ce în ce mai puternică, forţele de ordine se retrag în fugă, într-o groaznică busculadă, către autobuzele parcate în strada Batistei, aproape de ambasada Statelor Unite. În numai câteva minute, tot ce se numeşte forţe de ordine, poliţişti sau militari, dispare ca prin farmec.

Piaţa Universităţii este invadată de lume. Se proclamă victoria. „Victoria cui? Şi mai ales împotriva cui?" se va întreba pe bună dreptate săptămânalul

Versiunea oficială

Potrivit versiunii oficiale, care, aşa cum s-a văzut, a escamotat creşterea tensiunii provocate de intervenţia muncitorilor de la IMGB, evenimentele grave se petrec abia după ora 14, când „indivizi înarmaţi cu cuţite şi sticle incendiare, de o violenţă extremă, au atacat forţele de poliţie, molestând grav membri ai forţelor de ordine, au incendiat autobuze şi camioane ale poliţiei şi au pătruns în Piaţa Universităţii, provocând acte de violenţă şi de

dezordine publică” (comunicatul prezidenţial difuzat la ora 17.45).

Evocând acest moment, două zile mai târziu, în discursul de mulţumire către mineri, preşedintele Iliescu întăreşte cele de mai sus, afirmând că acei care au atacat nu sunt nişte indivizi oarecare, ci „grupuri de provocatori, pregătiţi pentru violenţă” cu „arme şi obiecte contondente”.

Comunicatul Agenţiei Rompres din 13 iunie se limitează la o versiune atenuată. Este adevărat că ea se opreşte în relatarea faptelor la momentul dinaintea reocupării

Pieţei (care va avea loc la ora 16.15), comunicatul său fiind difuzat la ora 17: „La ora 14.30 mulţimea din jurul Institutului de Arhitectură se manifesta în continuare sub diverse forme. Unii scandau «Jos comunismul!», «Jos Chiţac!», alţii fluierau sau huiduiau. Pe cine? Este greu de precizat. O parte din cei implicaţi în evenimente s-a dedat la acte de violenţă, aruncând cu pietre asupra poliţiştilor care blocau Piaţa Universităţii. Aceştia au ripostat, folosind bastoane de cauciuc. Au fost sparte geamuri ale clădirilor din jur. Unei maşini a Poliţiei i s-a dat foc. La ora la care transmitem, organele Poliţiei şi ale Poliţiei Militare depun eforturi pentru liniştirea situaţiei”.

Versiunea cea mai laconică – în afara tăcerii totale a Guvernului asupra acestor fapte – este cea a Inspectoratului General al Poliţiei: „Începând de la ora 16.30 mai multe grupuri de elemente extremiste au rupt cordonul de poliţişti, i-au agresat pe militari cu cărămizi şi sticle incendiare”. (nota din 16 iunie)

Aceeaşi rezervă se constată şi în presa oficială: ziarul *Azi* nu suflă un cuvânt despre acest episod, iar ziarul *Dimineaţa* din zilele următoare se mulţumeşte să facă o dare de seamă succintă, amestec de afirmaţii ale domnului Iliescu şi comunicate Rompres.

Numai *Adevărul* din 14 iunie ne dă o relatare de circumstanţă asupra episodului, într-un reportaj luat pe viu privind *Evenimentele din Piaţa Universităţii şi Capitală*. Subtitlul său este de altfel cu adevărat programatic: „Reportajul celei mai fierbinţi zile începută cu răsaduri de flori, terminată cu morţi, răniţi şi incendii. Bandele legionare şi-au făcut apariţia în uniforme. Tentativa de lovitură de stat a eşuat”. *Adevărul* este cel care situează lansarea primelor sticle incendiare în jurul orei 14 /*adică cu cel puţin o oră mai devreme decât afirmă martoriiz* Atunci, un „cetăţean” soseşte alergând pentru a preveni poliţia: „«Domnule poliţist, pe Academiei, dintr-o Dacie albă cu număr de Argeş, se dă benzină în sticle de bere» /... z Atacă pe mai multe valuri /...z Furia atacatorilor pare să fi ajuns la paroxism: /.../ Bieţii copii, soldaţi în termen doar de câteva luni veniţi la armată, poliţişti tineri, asemeni celor căţăraţi pe acoperişuri şi pe ferestre. Nu mai sunt fraţi, nu mai sunt de acelaşi sânge... începe de sus ploaia de sticle, ploaia de pietre. Retragere în fugă. Ţipete. Oameni călcaţi în picioare. /... z Din nou ploaia de pietre, de sticle, şi chiar de sticle incendiare. /.../Zeci de piepturi scandează în cor: «Asasinii! Asasinii!» /.../Un colonel de poliţie jură că îşi dă demisia: «Ăştia îşi bat joc de noi *şi noi nici măcar nu ne apărăm*.» După ora 16, intensitatea tirului cu bolovani reuşeşte să spargă barajul viu al forţelor de ordine, care s-au repliat /.../ Tinerii poliţişti încearcă să refacă barajul în faţa forţelor dezlănţuite. În valuri succesive, manifestanţii câştigă însă teren. Intensitatea tirului cu sticle incendiare creşte iarăşi. O explozie incendiază autobuzul poliţiei aşezat de-a curmezişul spre intrarea în Piaţă. Barajul cedează şi manifestanţii pătrund în locul lăsat liber de forţele poliţiei în retragere. /.../ în câteva secunde, în Piaţa Universităţii nu se mai vede picior de agent al ordinii”.

Adevărul recunoaşte că mulţimea este formată în cea mai mare parte din cetăţeni „paşnici, muncitori, studenţi,

tineri şi bătrâni”, care cântă şi se îmbrăţişează, cuprinşi de frenezie, dar numai pentru a scoate imediat în evidenţă pe barbari: tineri care dau foc camioanelor şi autobuzelor poliţiei. „Flăcări uriaşe delimitează sinistru teatrul «victoriei» agresivităţii împotriva ordinii”.

Confirmarea manipulării

Ion Iliescu şi Petre Roman, urmaţi de presa Frontului, vor blama în zilele următoare atitudinea poliţiei în cursul după-amiezii şi al serii: forţele de ordine au dat dovadă de „slăbiciune” şi de „lipsă de profesionalism”.

Dar existenţa unei benzi sonore – înregistrare a comunicaţiilor radio între ministrul de interne, generalul Mihai Chiţac, şi adjunctul său, generalul Corneliu Diamandescu, inspectorul general al poliţiei, aflat în Piaţa Universităţii pentru a conduce operaţiile, bandă sonoră a cărei autenticitate nu a fost niciodată contestată – aruncă o cu totul altă lumină asupra acestei stranii neputinţe de care a dat dovadă poliţia, în ciuda mărimii efectivelor sale (aproximativ 1.500 de oameni, fără a mai lua în calcul întăririle), în faţa unor atacuri a căror violenţă nu a fost confirmată de dovezi, decât într-un singur loc: intrarea în străzile Edgar Quinet şi Biserica Enei.

Reiese îndeosebi că forţele de ordine au avut o misiune limitată: aceea de a ocupa Piaţa fără reprimarea demonstraţiei, până la sosirea, prevăzută şi aşteptată, a muncitorilor din marile întreprinderi din Bucureşti şi chiar din Ploieşti; ca şi cum s-ar fi dorit repetarea, la o altă scară, a acţiunii încercate în cursul dimineţii de către muncitorii de la IMGB şi de femeile de la ICTB, acţiune care a eşuat. Ne putem da seama şi de faptul că autorităţile, de la cel mai înalt nivel, au fost informate asupra acestei operaţii: din înregistrare, aflăm despre „conducători”, adică preşedintele, primul-ministru şi şeful noului Serviciu Român de Informaţii (SRI), Virgil Măgureanu, că sunt în deplină cunoştinţă de cauză în privinţa scenariului şi ţinuţi

permanent la curent cu derularea sa de către ministrul de interne:

„DIAMANDESCU: Nu vine nimeni totuşi să ajute la cele două…

CHITAC: Vă referiţi la Penciuc?

D: De la întreprinderi.

C: Am înţeles că vin din mai multe direcţii, dar sunt în curs, că acuma au ieşit din schimb şi vin către noi; vin şi de la Pipera şi de la «23 August», vin din mai multe părţi. Nu ştiu dacă aţi recepţionat.

D: Am recepţionat, dar pe unde, cu ce vin? Dacă vin pe jos…

C: De, toată grija este şi de partea conducerii, ca până acum, în preajma serii, adică într-o oră să fie aici. Sunt mereu în legătură cu cine trebuie să fiu, mereu-mereu sunt în legătură. Situaţia este atât de grea, încât nu mai putea suporta trei sferturi de oră, eventual”.

Ceva mai târziu, generalul Chiţac insistă asupra importanţei faptului de a rămâne pe poziţii, pentru că „cei de la Ploieşti” (muncitorii) trebuie să apară.

În jurul orei 16 balconul Facultăţii de Geografie, tribună a Pieţei timp de mai multe săptămâni, este redeschis, aşa cum afirmă vicepreşedintele Ligii Studenţilor, Mihai Gheorghiu, în mărturia sa. Evenimentul este relatat de către generalul Diamandescu: „La Universitate şi-au scos din nou cârpele. /…/

C: A zis că să-i lăsăm pe ăia acolo înăuntru să facă ce ştiu. Noi să avem grijă de afară, îi strângem noi seara mai târziu.

D: E bine.

C: Putem face ceva?

D: Păi, cei care s-au implicat ca să păstreze ordinea… Dedesubt sunt ai mei, se aruncă în cap?

C: Nu văd rezolvarea. Nu văd pentru că nu am cu cine

vorbi, toată lumea se aruncă în cap. I-am raportat acum domnului Petrică /*probabil Petre Roman*: *cui altcuiva*, *dacă nu primului-ministru*, *i-ar putea da raportul ministrul de interne*? z Domnul Măgureanu s-a retras, nu ştiu pe unde e; intră acum în Parlament, intră acum în Senat, oamenii au treburi politice, ce să facem, asta e situaţia. Nu am putut stăpâni, acolo era vorba că el introduce. Deocamdată să ne ferim să vedem dacă se aruncă în cap. Ordinul primului-ministru este să stăpânim exteriorul până vin muncitorii.

D: Cine dă garanţia că vin?"

Lucrurile se precipită. Câteva minute mai târziu, „52" (Diamandescu) revine şi insistă că muncitorii tot nu au ajuns şi că există deja răniţi.

„C: Singura soluţie este să aşteptăm întreprinderile. Toată lumea spune că vin întreprinderile.

D: De când spun, uitaţi-vă! Au început să arunce cu sticle incendiare. Ne-au lovit un băiat în faţă.

C: Foarte greu de rezolvat acum, treaba e că nu am, nu am... cel puţin dacă aş avea aşa să apreciez câţi vin, nimeni nu ştie. Spun că vin, că au plecat de la Pipera, că au plecat de la cutare, şi nu a ajuns nici unul. Îmi pică şi moralul jos!"

La puţin timp după aceea, generalul Diamandescu cheamă pe ministrul Chiţac.

„D: Două atacuri succesive, aruncă cu pietre. Ne mutilăm «aparatul». Un autobuz distrus. Ăsta a fost sprijinul dumneavoastră până acum.

C: Să ştiţi că nu mai vine. La «23 August» au zis că sindicatele nu au fost de acord să trimită.

D: Cum să-l informaţi pe domnul preşedinte? Le dăm foc la toate autobuzele! Asta a fost înţelegerea, vă rog să informaţi.

C. către 424, informator: Comunicaţi.

424: Vă raportez că nici în zona Pipera nu se observă niciun fel de mişcare".

O mărturie, cea a lui Mircea Dobrovicescu, salariat la biblioteca uzinelor „23 August”, confirmă că s-a încercat cu insistenţă mobilizarea muncitorilor din această întreprindere.

Era în biroul lui când, „la ora 15, prin staţia de amplificare s-a lansat un apel către salariaţi să meargă în Piaţa Universităţii pentru a sprijini forţele de ordine care se înfruntă cu bande de huligani”.

Mobilizarea este un eşec, mai mare decât cel de dimineaţă de la IMGB, şi asta graţie sindicatelor de aici. Ceea ce explică nervozitatea cu care Ion Iliescu va înfiera a doua zi purtarea „conducătorilor de sindicat” care „au împiedicat pe muncitori să vină în sprijinul forţelor de ordine” (discurs ţinut la 14 iunie în faţa minerilor).

În acest fel, preşedintele român face o mărturisire de proporţii: nu prevesteşte el oare eşecul unui plan de mobilizare care ar fi trebuit să aibă loc cel mai târziu la ora 15, adică atunci când nimic nu putea justifica această mobilizare: nici pe linia evenimentelor, pentru că la acea oră Piaţa era încă în mâinile forţelor de ordine, iar, după mediile oficiale, nu aveau loc decât banale încăierări, nimic altceva; nici pe linie „formală”, pentru că la acea oră populaţiei încă nu-i fusese adresată nicio chemare la sprijin. În fapt, abia în jurul orei 17.30 – 17.45, Ion Iliescu se va adresa, prin intermediul radioului şi televiziunii, „tuturor cetăţenilor capitalei”, cum s-a exprimat, pentru ca ei să respingă „în modul cel mai ferm violenţele iresponsabile şi să sprijine forţele de ordine pentru stabilirea calmului şi legalităţii”.

Altfel spus, Ion Iliescu mărturiseşte, implicit în faţa minerilor, că el cunoştea bine şi aproba planul dezvăluit de banda înregistrată din care am dat extrase. Cu acelaşi prilej se dovedeşte încă o dată autenticitatea acestei benzi.

Revenind la înregistrare, planul pare să comporte două momente. Primul este clar: forţele de ordine să rămână în

Piaţă până la venirea muncitorilor, în niciun caz revolta nu trebuie înăbuşită de poliţie prin mijloace proprii; ar fi fost de ajuns pentru aceasta, cum au remarcat de altfel numeroşi martori, să se trimită trupe care să cadă în spatele demonstranţilor. Represiunea nu poate fi decât opera unor „cetăţeni" dornici de dreptate şi bine dirijaţi.

Însă muncitorii nu vin şi, ca prin minune, spre uimirea celor prezenţi, poliţia dispare. Dispariţie, pe cât de subită, pe atât de definitivă; într-adevăr, nicio mărturie nu va mai semnala prezenţa acestor trupe, cel puţin 1500 de oameni (ca de altfel nici a şefilor lor, generalii Chiţac şi Diamandescu), în cursul evenimentelor din acea seară, cu excepţia unei mici unităţi – aproximativ douăzeci şi patru de oameni din trupele de gardă şi de menţinere a ordinii, aduşi de la Ploieşti, care se vor afla la Ministerul de Interne unde vor forma detaşamentul principal de apărare a acestei instituţii (vezi *Adevărul* din 23 iunie).

Misiunea poliţiei pare deci încheiată. Totuşi, represiunea trebuie să aibă loc şi să fie şi justificată. Este cel de-al doilea moment, care constă în declanşarea procesului ce va duce la invazia minerilor, dat fiind că nu s-a putut conta pe sprijinul muncitorilor din Bucureşti. Dar pentru aceasta trebuie ca violenţa să treacă de un anumit prag. Trebuie sticle incendiare – niciodată până acum folosite în România –, trebuie acţiuni spectaculoase care să impresioneze opinia publică, cum ar fi incendierea autobuzelor. Este oare o întâmplare faptul că tocmai în acest moment şi-a făcut apariţia, în Piaţă, Televiziunea Română care a început să transmită în direct imagini înspăimântătoare ale flăcărilor şi fumului ce plutesc deasupra oraşului?

În Piaţa Universităţii, toată lumea remarcă priceperea, rapiditatea şi simultaneitatea cu care grupuri mici de bărbaţi hotărâţi, dând dovadă – vor spune unii – de „un adevărat profesionalism", reuşesc să incendieze autobuzele

care barează drumul manifestanţilor. Cum să nu faci o legătură între aceste acte provocatoare şi următoarea frază rostită de generalul Diamandescu chiar înainte de retragerea trupelor sale: „Dăm foc la toate autobuzele. Asta a fost înţelegerea”.

Intenţiile provocatoare sunt evidente. Manifestaţia îşi urmează cursul. Spectacolul de seară poate începe.

13 iunie, seara:

ticluirea „complotului legionar”.

În jurul orei 17, Marian Munteanu apare în balconul Universităţii.

Mara Chiriţescu este ziaristă şi corespondentă la Bucureşti a ziarului italian *Il Messaggero*. „Am trecut din nou pe la Universitate, aproximativ pe la ora 16, relatează ea. O parte a membrilor Ligii Studenţilor, printre care şi Marian Munteanu, abia eliberat, şi Constantin Popescu de la Asociaţia «21 Decembrie», care reuşise să evite arestarea, pregăteau un comunicat important. În jurul orei 16,30 Marian Munteanu mi-a acordat un interviu. Era obosit şi foarte neliniştit. Deodată îl văd că se ridică în picioare, adresându-se cuiva care tocmai intra pe uşă, strigându-i: «Domnilor, sunteţi nişte asasini! Ce aţi făcut în Piaţa Universităţii este o crimă împotriva noastră, a tuturor. V-aţi lăsat înşelaţi, domnilor! Şi eu trebuie acum să încerc să îndrept răul pe care l-aţi făcut. Nişte asasini!» Era furios şi deprimat. / *Totul lasă să se înţeleagă că se adresa reprezentanţilor mişcărilor care au continuat să ocupe Piaţa după 25 mai.*/

I-am lăsat, pe Marian şi pe ceilalţi, să se ocupe de comunicatul pe care îl pregăteau şi am ieşit în Piaţă. Ceva mai târziu l-am auzit vorbind de la balcon. În mai multe rânduri a făcut apel la calm şi la nonviolenţă. Înregistrările pe care le-am realizat atunci o pot dovedi o dată în plus”.

Chemările studenţilor la nonviolenţă

Toate mărturiile concordă de altfel asupra acestui

aspect. Departe de a fi un instigator al violenţelor care au urmat, pentru că mai ales de instigare la violenţă a fost învinuit ulterior, Marian Munteanu a făcut tot ce îi stătea în putinţă pentru a calma spiritele. Iată, de exemplu, ce declară scriitorul Liviu Ioan Stoiciu în nr. 27 al revistei *Contrapunct*, din 6 iulie 1990: „În balconul «Geografie», redeschis, al Universităţii, apare contestatul Marian Munteanu, liderul Ligii Studenţilor. E aplaudat, i se scandează numele; el nu reuşeşte să se facă auzit, microfonul vâjâie, trebuie să ne apropiem, greu desluşim că la orele 6 a fost luat pe sus de acasă la poliţie şi eliberat pe la 15 /…/ că l-a salvat greva studenţilor declanşată dimineaţa şi că trebuie să fim extrem de atenţi, părând a se pregăti o mascaradă de proporţii, să fie definitiv compromişi nu numai «golanii», ci şi opoziţia în general, că se propune să se meargă la Poliţia Capitalei şi să se ceară arestaţii, nu ştim cine e în spatele acestor evenimente, nu fiţi violenţi, sunt invitaţi toţi cei care vor să demonstreze paşnic să fie atenţi la provocatori…”

O mărturie, care susţine toate acestea, vine din partea lui Adrian Balomiri. Îl cunoaşte pe Marian Munteanu pentru că l-a auzit adesea vorbind de la balconul din Piaţă. După arestarea sa, el scrie în săptămânalul 22, din dorinţa de a restabili adevărul şi de a denunţa această „încercare deosebit de îngrijorătoare de intimidare şi de neutralizare a unui om datorită opiniilor sale şi a curajului de a le apăra cu fermitate”.

Iată această mărturisire: „În ziua de 13 iunie 1990 m-am aflat în Piaţa Universităţii între orele 17.10 şi 17.50.

În acest interval l-am văzut şi auzit pe Munteanu Marian vorbind de la balconul Universităţii.

În mod repetat a chemat, în climatul tensionat creat de arestările din dimineaţa zilei de 13.06.90 şi de confruntarea ulterioară dintre manifestanţi şi forţele de ordine, la evitarea oricăror violenţe.

Munteanu Marian a explicat că orice excese nu pot servi decât adversarilor manifestaţiei din Piaţa Universităţii, că orice incitator la violenţă poate fi un provocator.

A reamintit desele provocări ce au avut loc în cele peste 50 de zile cât a durat manifestaţia din Piaţa Universităţii şi care n-au degenerat tocmai datorită atitudinii nonvi-olente. Munteanu Marian se afla în dezacord cu o parte din manifestanţii adunaţi sub balcon, aceştia cerând acţiuni hotărâte şi imediate pentru a obţine eliberarea celor arestaţi în dimineaţa zilei de 13.06.90.

Deşi admonestat, interpelat şi contrazis de o parte din manifestanţi, Munteanu Marian şi-a menţinut punctul de vedere susţinând continuu că orice acţiune violentă nu corespunde scopurilor şi spiritului manifestaţiei din Piaţa Universităţii şi că în această situaţie singura modalitate de a acţiona rămâne dialogul”.

Consemnăm şi cele relatate de Alexandru Dumitru Babos, preşedintele Asociaţiei Studenţilor Arhitecţi: „În ziua de 13 iunie, către ora 17, am intrat în Universitate pentru a stabili cu reprezentanţii Ligii Studenţilor de aici o poziţie comună faţă de evenimentele care avuseseră loc în cursul dimineţii.

Întâlnirea trebuia să aibă loc în încăperea care are ieşire spre balcon (intersecţia străzii Edgar Quinet cu bulevardul). În momentul în care am intrat, Marian Munteanu se angajase într-o discuţie foarte aprinsă cu câţiva demonstranţi din Piaţă. Aceştia din urmă îi cereau să-i însoţească la Televiziune, pentru a protesta împotriva manierei în care fusese prezentată, timp de o lună, demonstraţia şi mai ales împotriva felului în care relataseră evenimentele din acea dimineaţă.

Marian împreună cu mine, în calitate de lideri ai organizaţiilor studenţeşti, făcusem din nou cunoscută poziţia noastră faţă de aceste evenimente şi evidenţiasem dorinţa noastră pentru un dialog paşnic cu veritabilii

responsabili ai situaţiei create. Nu am putut să-i convingem pe interlocutorii noştri să adopte această poziţie şi, în disperare de cauză, le-am cerut să părăsească Universitatea.

Rămaşi singuri, am redactat un comunicat comun al Asociaţiei Studenţilor Arhitecţi şi al Ligii Studenţilor din Universitate şi din Institutul Politehnic. Ne-am înţeles ca eu să mă ocup de difuzarea acestui document în presă, la radio şi la televiziune.

Dar, pentru că evenimentele se precipitau în preajma Poliţiei Capitalei şi a Ministerului de Interne, am hotărât, după lungi dezbateri, să ieşim împreună cu alţi studenţi pentru a încerca să-i oprim pe cei care începuseră să devasteze edificiile publice. (Nu-mi mai amintesc exact ora, dar cred că era aproximativ ora 19.) Am pornit pe Edgar Quinet şi de acolo, prin Calea Victoriei, am ajuns pe esplanada din faţa Ministerului de Interne.

Tot drumul am discutat cu cei care asistaseră la atacul poliţiei şi al Ministerului de Interne. Aceste încercări disperate ale lui Marian – care este, bineînţeles, foarte cunoscut de mulţi locuitori ai capitalei –, de a-i convinge pe oameni să-i evite pe cei care erau violenţi, au reuşit să determine o bună parte a demonstranţilor să se întoarcă în Piaţă.

Acolo, alţi demonstranţi au cerut studenţilor să participe la un marş de protest la Televiziune. Am încercat să-i facem să înţeleagă că riscurile provocărilor erau mari, că grupurile violente puteau face să se creadă că noi purtăm răspunderea violenţei lor. Le-am explicat că nu prin violenţă vom reuşi să convingem conducerea Televiziunii să-şi schimbe poziţia… Şi de această dată am dat greş. După trei sferturi de oră de discuţii zadarnice cu demonstranţii, ne-am retras fiecare la facultatea lui”.

Vântul nebuniei în zadar Marian Munteanu împreună cu cei din preajma sa au străbătut perimetrul violenţei pentru

a încerca să calmeze spiritele. După mai mult de 12 ore de violenţă şi de provocări, glasul raţiunii nu s-a mai putut face auzit. Violenţa inutilă din zorii zilei, arestarea arbitrară a peste două sute de persoane, despre a căror soarta nu se ştia încă nimic, atacul absurd al muncitorilor de la IMGB, incendiile şi încăierările din primele ore ale amiezii, speranţa în „revoluţia” care nu mai are loc, dar care este aşteptată în fiecare clipă şi invocată în cuvintele cele mai înflăcărate în fiecare din nopţile petrecute în Piaţă, iată din ce este plămădită nebunia care a cuprins mulţimea în seara zilei de 13 iunie.

A fost de ajuns ca o singură voce să strige (a cui era ea oare?), în jurul orei 17.30 „La Poliţie!”, pentru ca mii de oameni să se pună în mişcare... în faţa Poliţiei se strigă: „Vrem arestaţii!”, dar la acea oră aceştia fuseseră deja eliberaţi de la Măgurele! Mulţimea nu ştie însă şi nimeni nu iese din clădirea oficială să-i spună. O dată în plus, parcă anume, spiritele sunt lăsate să se învolbureze. Acesta să fi fost planul? Martorii, în orice caz, au lăsat adesea să se înţeleagă acest lucru.

„Părăsind zona Pieţei, povesteşte doamna Florescu, am mers spre magazinul «Victoria» şi am remarcat că la primul etaj al clădirii Poliţiei, deasupra intrării principale, o încăpere era deja în flăcări.

La un moment dat, au sosit două autobuze încărcate cu poliţişti care s-au retras imediat, făcând semnul victoriei cu braţul întins... Ceva mai târziu, alte două sau trei autobuze cu militari au sosit la rândul lor pentru a se retrage imediat, în tot acest răstimp n-am văzut niciun poliţist pe stradă. Clădirea Poliţiei părea pustie şi doar câţiva demonstranţi se arătau violenţi. În general, mulţimea era compusă din curioşi care priveau la ce se întâmplă”.

Şerban Popa, reporter la ziarul *Dreptatea*, a fost şi el în strada Eforie unde se află sediul Poliţiei, „în faţa Poliţiei Capitalei sunt deja aproape o mie de manifestanţi. În curte

sunt aproape două sute. Trei ţigani într-un camion cu prelată încearcă să spargă uşa de la intrare. Fără succes deocamdată. Câţiva sparg becurile din curte. Vreo zece demonstranţi aruncă cu pietre în geamuri.

Ies din curte, ocolesc clădirea şi ajung la poarta dinspre chei. Două sute, două sute cincizeci de tineri şi copii aruncă cu pietre, lemne şi… pantofi în geamurile Poliţiei.

Mă reîntorc în strada Eforie în momentul în care un tânăr tocmai termină de închis vanele la conductele de apă la căminul aflat lângă ieşirea din garaj. Dispare cu aceeaşi repeziciune ca şi cel ce a dat foc camioanelor".

Cea mai mare parte a manifestanţilor rămân totuşi paşnici, mai degrabă consternaţi, în faţa acestor clădiri care par pustii. Curioşi, dezorientaţi, aşteaptă urmările. Iată ce povesteşte Mircea Dobrovicescu: „Mulţi dintre noi, derutaţi de atâta linişte, încep să plece, alţii rămân pe loc, fără să facă nimic. Deodată se aude un zgomot ca de geam spart. Cineva îmi spune că uşa de la intrare a fost forţată.

Părăsesc curtea prin poarta a doua, unde din ghereta sa un poliţist ne priveşte speriat. Ajungem în strada Eforiei. Plouă. Ne adăpostim în faţa Cinematecii. Aproape de noi, o femeie îşi deschide umbrela. Se aude o explozie în curtea Inspectoratului. Se ridică trombe de fum. Grupuri de oameni intră şi ies. Lângă noi apare un motociclist. Se aruncă sticle incendiare. Rămânem pe loc, pe trotuar, să privim cum este atacat garajul poliţiei. Lângă mine, o tânără de vreo douăzeci şi cinci de ani strigă «Fără violenţă!», încerc să o ajut… Toată lumea tace.

Etajele inferioare ale sediului Poliţiei sunt în flăcări. Tineri în blugi şi adolescenţi ţigani continuă să arunce sticlele incendiare. Toate automobilele din garajul poliţiei sunt scoase afară. Li se sparg parbrizele. Tinerii se urcă la volan şi cortegiul se îndreaptă spre Universitate.

În tot acest timp forţele de poliţie nu sunt văzute nicăieri".

Pentru George Arun, corespondent al săptămânalului 22, care a asistat şi el la atac, este neîndoielnic că totul a fost o provocare. Primele pietre aruncate – am văzut în ce condiţii – nu au fost decât „semnalul pentru ca tot ceea ce a urmat apoi să se poată numi isterie colectivă, de-a hoţii şi vardiştii, de-a lovitura de stat. Într-adevăr, mulţi dintre indivizi erau foarte agresivi. Au fost bătuţi îngrozitor doi ofiţeri de poliţie, îmbrăcaţi civil, care au încercat să iasă neobservaţi din sediul Poliţiei Capitalei. Pe unul dintre ei, eu însumi, împreună cu alţi câţiva privitori la delirul bine întreţinut al grupului de incendiatori, l-am salvat scoţându-l printr-o ciute interioară. Avea gradul de maior de poliţie, prefer să nu-i dau numele. Oricum, consemnul era: «Nu-l omorâţi, călcaţi-l în picioare!» Probabil că au mai încăput şi alte victime nevinovate, sau doar uşor vinovate în mâinile agresorilor, între care, desigur, distinsul Alexandru Stark, pe care cu toţii îl vedem de câteva zile la Televiziune legat la cap – regretabilă eroare!

Au apărut sticlele incendiare. S-au forţat intrări care cedau suspect de uşor. Clădirea Poliţiei Capitalei devenise un foc de artificii. Poliţiştii şi pompierii – nicăieri”.

Trebuie s-o spunem totuşi – pompierii fuseseră în realitate chemaţi: vânzătoarele de la magazinul care se află aproape faţă în faţă cu sediul Poliţiei i-au chemat prin telefon. Răspunsul primit este cel puţin uimitor „Arde? Las să ardă!”

Teza „loviturii de stat legionare”.

Pentru autorităţi, atacul asupra sediului Poliţiei, SRI-ului şi Ministerului de Interne constituie argumentul suprem care pledează în favoarea tezei unei lovituri de stat. Situaţia va fi dramatizată la maximum în aceeaşi seară, la ora 21, de către preşedintele Iliescu, în cel de-al doilea comunicat al zilei.

Acest text trebuie citit cu atenţie: cuvintele lui sunt bine alese, ordinea lor, logica raţionamentului sunt în mod

evident cântărite cu grijă. Ne aflăm cu acest text în miezul lucrurilor, al întâmplărilor puse la cale de către autorităţi, pentru a construi o istorie a evenimentelor aşa cum va trebui ea citită şi înţeleasă de către întreaga ţară şi de către străinătate (sublinierile ne aparţin).

„În cursul după-amiezii, acţiunile violente ale elementelor extremiste *de tip legionar* s-au intensificat. Au fost atacate şi incendiate clădirile Poliţiei Capitalei, Ministerului de Interne şi Casei de Mode, personalul fiind blocat în interior. *Au fost capturate arme*. *A* fost distrus şi un număr important de automobile parcate în zonă. Au fost devastate magazine şi localuri publice. Încercările pompierilor şi factorilor de ordine de a interveni au fost sistematic împiedicate de aceleaşi elemente anarhice, legionare.

Este de acum clar că ne aflăm în faţa unei tentative *organizate*, *pregătite din timp*, de a răsturna prin forţă, prin violenţă dezlănţuită conducerea aleasă în mod liber şi democratic a ţării la 20 mai a.e.

Ne adresăm *tuturor forţelor democratice ale ţării*, care şi-au dat votul pentru libertate şi stabilitate în România, cu chemarea de a sprijini *acţiunea de lichidare a acestei rebeliuni legionare*, de a conlucra cu forţele de ordine şi cu armata pentru restabilirea ordinii, izolarea şi arestarea elementelor extremiste care trebuie aduse în faţa justiţiei pentru a da socoteală de cele comise”.

De la prima frază, tonul este dat, cuvântul este lansat: suntem în faţa unei lovituri de stat *legionare*. În jurul acestei etichetări – dată *a priori* – se articulează şi prinde contur întreaga argumentaţie ale cărei teme vor fi reluate, ca nişte laitmotive, în toate luările de cuvânt oficiale şi în presa FSN.

Dar care sunt dovezile pe care se sprijină? în acest comunicat găsim trei dintre ele: obiectivele alese de către insurgenţi, faptul că au fost luate arme şi capacitatea

atacanţilor de a neutraliza apărarea instituţiilor atacate.

Vom vedea mai departe ce rămâne din aceste dovezi. Dar, chiar din acest moment, se poate observa că faptele, chiar dacă ar fi fost dovedite, nu ne comunică în fond nimic care ar putea justifica aplicarea unei asemenea etichete asuprea celor ce le-au comis. Altfel spus, raţionamentul de aici se rezumă la o logică imbatabilă, care ar putea fi definită în termenii: lovitura este legionară… pentru că este legionară.

De altfel, nu raţiunii i se adresează preşedintele. Scopul discursului său este altul: să convingă mizând numai pe corzile emoţionale. Construit ca o incantaţie, ritmată pe cuvântul „legionar”, ce revine de trei ori în acest scurt comunicat, el se încheie cu evocarea „rebeliunii legionare”. Acest discurs se adresează inconştientului colectiv al românilor: s-a recurs la amintirea unui eveniment istoric precis, tentativa de preluare a puterii de stat din 1941 de către Garda de Fier, eveniment prezentat de istoriografia românească – sub numele de „rebeliune legionară” –, drept culme a ororilor. Acest lucru este ştiut de toţi românii, chiar dacă ei nu cunosc adevărata lui istorie.

Dramatizarea, supralicitarea în acelaşi ton, iată ce caracterizează toate intervenţiile care vor urma în curând, în comunicatul difuzat de Radio Bucureşti şi reluat de *Adevărul* din 14 iunie, Guvernul aduce şi el în discuţie „acte de terorism legionar, îndreptate împotriva tinerei noastre democraţii, împotriva tuturor oamenilor cinstiţi din România”.

Cu trecerea timpului, sunt amplificate mărimea atacurilor şi a pericolului înfruntat. În conferinţa de presă din după-amiaza zilei de 15 iunie, Petre Roman dă o versiune mai complicată: „Asaltul organizat de bande extremiste a început la ora 17, în apropierea Institutului de Arhitectură, împotriva forţelor de poliţie care au fost obligate să se retragă”. Urmează episodul incendierii

autobuzelor şi cel al „atacului sediului Poliţiei cu pietre şi sticle incendiare, în care fuseseră puse cartuşe pentru a face să le crească forţa incendiară”, amănunt care – trebuie să precizăm – ne face să bănuim o serioasă pregătire materială prealabilă, pentru că oricine ştie că în România cartuşele nu se găsesc chiar pe toate drumurile. „Atacurile se succed unul după altul, întreţinute de echipe bine antrenate, alcătuite fiecare din câte şase persoane”.

A doua zi, Guvernul vine cu noi precizări: ceea ce până atunci erau doar simple atacuri, devine acum „ocuparea, distrugerea, incendierea clădirilor Inspectoratului Poliţiei Capitalei, a SRI-ului, a Ministerului de Interne şi a unor magazine” (comunicatul din 16 iunie).

Pretinsele dovezi ale „loviturii de stat”.

Dacă încercăm să recapitulăm acum care sunt dovezile avansate de către autorităţi sau relatate în presa oficială timp de câteva zile la rând, în scopul acreditării ideii că violenţele petrecute în jurul Ministerului de Interne sunt caracteristice unei rebeliuni legionare, vom distinge următoarele probe:

1. Prezenţa în timpul evenimentelor a însemnelor şi insignelor legionare

Cotidianul *Adevărul* este primul care aduce în discuţie acest lucru. Într-un lung reportaj din 14 iunie asupra evenimentelor din 13 iunie, care are drept subtitlu „Bandele legionare şi-au făcut apariţia în uniforme”, se poate citi următoarea relatare, singura ce ar justifica subtitlul: „Ceea ce ne-a pietrificat simţurile – un tânăr în uniformă neagră, cu vulturul brâncovenesc brodat pe cămaşă. Cumplită revenire în timp”. Ridicolul nu este luat în seamă: amintim că uniforma legionarilor era cămaşa verde. Cât despre vulturul brâncovenesc, este vorba, într-adevăr, despre blazonul familiei princiare din Valahia, care a domnit în secolul XVII, dar el nu a slujit în niciun caz drept insignă legionarilor din secolul XX. Bietului reporter i-a

îngheţat sângele, fără îndoială, la vederea unei cămăşi colorate şi pictate cu o inofensivă zburătoare…

Preşedintele Iliescu va insista şi el, şi chiar de mai multe ori, asupra acestor îngrijorătoare „uniforme legionare”. Prima dată o va face în timpul discursului său în faţa minerilor din ziua de 14 iunie, în Piaţa Victoriei, discurs reluat de ziarele *Dimineaţa* şi *România Muncitoare* din 15 iunie: „În această rebeliune legionară/…/unele elemente au apărut chiar în costumaţie legionară, au afişat drapelul verde, au folosit limbajul legionarilor. / *şic*/” Aceste cuvinte le va relua în lima iulie, într-un interviu acordat *României literare* (nr. 27 din 5 iulie 1990): „De altfel, nu a lipsit nici prezenţa materială a unor elemente specifice /*legiona*rez îmbrăcăminte, însemne şi insigne de inspiraţie fascistă”.

Nimeni şi niciodată nu va aduce totuşi dovezi materiale sau imagini ale acestor faimoase uniforme. Dar presa, comentatorii de la televiziune încearcă prin repetate insinuări să acrediteze veridicitatea acestor fapte. Citäm, de exemplu, *Dimineaţa* din 16 iunie care relatează sub titlul *Au reapărut zvasticile*: „Joi, 14 iunie 1990, poliţia a fost sesizată că prin municipiul Slatina circulă un automobil care are afişat pe un geam lateral un pliant cu o zvastică”. Şoferul pretinde „că ar fi cumpărat pliantul respectiv din faţa Gării de Nord /…/ cu suma de 30 lei de la persoane necunoscute. Cine erau respectivele persoane, în ce scop vindeau asemenea pliante cu zvastică nu se ştie”.

2. Modul de acţiune

Un al doilea indiciu al sorgintei legionare a „tentativei de lovitură de stat” este felul în care au acţionat elementele extremiste.

Astfel trebuie înţeles sensul comunicatului dat de preşedintele Iliescu în noaptea de 13 spre 14 iunie. Petre Roman, în conferinţa de presă din după-amiaza zilei de 15 iunie, evocă, aşa cum făcuse şi Răzvan Theodorescu încă din primele momente, amintirea rebeliunii legionare, atunci

când descrie devastarea sediului Poliţiei drept un fel de a acţiona „nemaipomenit în România de cel puţin 40 – 50 de ani. /…/ Pot afirma în mod categoric, a adăugat el, că bandele erau organizate după un program clar stabilit. Ele au atacat câteva puncte-cheie, de unde şi-au procurat arme. Modul lor de acţiune a fost unul de tip legionar”.

Comunicatul Guvernului din 16 iunie, după ce descrie atacurile din seara zilei de 13 ca lupte purtate „după toate regulile unei acţiuni antistatale de tip neofascist”, duce demonstraţia mai departe. De fapt, „examinarea atentă a desfăşurării evenimentelor la acele ore conduce la concluzia că atacurile teroriste s-au desfăşurat conform unui *scenariu al destabilizării în vederea unei lovituri de stat*, scenariu dinainte elaborat şi care a aşteptat un prilej pentru a fi pus în aplicare. În organizarea acţiunilor extremiste, s-a constatat drept *obiectiv prioritar anihilarea forţelor de ordine şi a capacităţii lor de informare şi decizie*, pentru a se putea materializa tentativa de lovitură de forţă împotriva instituţiilor democratice legitimizate de alegerile de la 20 mai”.

Toată presa aliată Frontului reia tema în zilele care au urmat. Astfel, *Dimineaţa* din 15 iunie ajunge să susţină într-un articol intitulat „13 Iunie – ziua infamiei”: „Varianta extremistă la care s-a recurs – aşa cum am putut să înţelegem şi să vedem pe viu – a reprezentat ultima soluţie /…/ soluţia finală preconizată de emulii bestialei ideologii fasciste”.

3. Violenţa atacurilor şi amploarea distrugerilor

Odată calificate ca legionare, acţiunile incriminate trebuie să dovedească, prin gravitatea atacurilor, prin stricăciunile provocate, că au constituit într-adevăr o lovitură de forţă, o ameninţare reală, pe scurt, o „rebeliune legionară”. Dar ce s-a întâmplat în realitate?

În realitate, a fost într-adevăr asediat şi incendiat *sediul Poliţiei*. Totuşi, în afara faptului că, aşa cum au arătat

mărturiile, aceste acţiuni, comise de o mână de elemente extremiste, nu au întâmpinat nicio rezistenţă nici din partea celor prezenţi în clădire, nici din partea forţelor de ordine care au dispărut brusc după ora 16.30, este evident că *distrugerile au fost mult mai mici decât cele anunţate la început*. Autorităţile lasă chiar să se înţeleagă acest lucru, indirect şi mult mai târziu, mai ales prin intermediul anchetelor din presa oficială. Astfel, *Dimineaţa* din 12 – 13 iulie publică sub titlul „în căutarea adevărului" o serie de mărturii ale poliţiştilor. Aflăm în acest fel, din relatările care nu uită să pomenească încă o dată despre violenţa şi brutalitatea primelor grupuri de agresori urmate de grupuri de jefuitori, că atacurile au ocolit două sectoare-cheie: etajul cinci, în care se aflau arhivele, şi depozitul de arme, pe care, potrivit instructorului Dumitru Petre, demonstranţii nu au reuşit să-l invadeze.

Serviciul Român de Informaţii, citat de asemenea ca fiind unul din „obiectivele" importante pe care asediatorii au reuşit să-l distrugă, a luat efectiv foc după ce manifestanţii au pătruns fără ca cineva să-i împiedice. Potrivit mai multor mărturii, edificiul era de fapt pustiu, ceea ce poate fi foarte bine corelat cu mărturiile după care chiar în dimineaţa zilei respective arhivele fuseseră mutate din clădire. Să amintim, de altfel, că această instituţie a moştenit numeroasele localuri ale fostei Securităţi din Bucureşti.

Sediul Ministerului de Interne. Autorităţile sunt de la început şi apoi timp de mai multe zile categorice: asediatorii au pătruns în imobil, l-au devastat, l-au incendiat şi au sustras arme. Dar, dacă este adevărat că Ministerul de Interne a făcut obiectul unor atacuri repetate până noaptea târziu din partea unor grupuri care aruncau pietre şi sticle incendiare, foarte curând s-a stabilit că:

— Spre deosebire de edificiile pomenite mai sus, clădirea Ministerului de Interne nu a luat foc, cei care erau

înăuntru dispunând de fiecare dată de mijloace suficiente pentru a reuşi să stingă, aparent fără dificultate, incendiile provocate de sticlele incendiare;

— Niciun manifestant nu a reuşit să pătrundă în interiorul clădirii, unde nu au putut deci să se producă nici devastări, nici jafuri.

La conferinţa de presă din 15 iunie, Petre Roman este obligat să se plece în faţa evidenţei, infirmând astfel propriile sale afirmaţii (cum ar fi cele din comunicatul Guvernului din 13 iunie, seara: „Ni se confirmă că autorii au asupra lor arme şi *muniţii pe care le-au sustras din clădirile Ministerului de Interne*”; sau cele ale preşedintelui Iliescu şi chiar cele apărute în reportajele presei oficiale: *Dimineaţa* din 15 iunie vorbeşte de asemenea despre „arme sustrase din localurile Ministerului de Interne”; *Tineretul liber* din 15 iunie reuşeşte performanţa să publice chiar în acea zi declaraţiile a doi reprezentanţi ai Biroului de presă al Ministerului de Interne „confirmând” că autorii „tentativei de lovitură de stat de tip legionar au reuşit să pătrundă în sediul Ministerului de Interne”.)

Este un caz flagrant de rea-credinţă. Acest lucru nu pare însă să-l tulbure pe Petre Roman care, în aceeaşi conferinţă de presă, susţine câteva clipe mai târziu că autorii agresiunii „au sustras din aceste clădiri mari cantităţi de arme”.

4. Armele şi muniţiile sustrase şi cum au fost ele folosite de autorii loviturii de forţă

După cum se vede, ne aflăm în faţa unui aspect esenţial al argumentaţiei, citat chiar din primele ore şi asupra căruia autorităţile nu vor mai reveni niciodată. Atât de important este acest aspect încât oficialităţile se simt obligate, pentru a-l face credibil, să recurgă la afirmaţii de un fals grosolan, cum este afirmaţia privind locul de unde au fost furate armele şi muniţiile, ca şi altele referitoare la importanţa acestor capturi. Nota de uz intern a Ministerului

de Interne datată din 16 iunie readuce în această privinţă lucrurile la dimensiunea lor reală, ferindu-se totuşi să fie foarte exactă: „7 pistoale, un pistol-mitralieră au fost sustrase de la Poliţia Capitalei, precum şi mai multe arme de vânătoare şi militare din biroul serviciului de profil care a fost distrus în întregime”. Aici însă nu este vorba de muniţii. Şi nici de Ministerul de Interne.

De ce ţin oare autorităţile atât de mult ca importante cantităţi de arme să fi fost sustrase de la Ministerul de Interne?

Singura explicaţie care se poate da este aceea că puterea are nevoie de un punct în care să coincidă mai multe date ale mesajului pe care încearcă să-l acrediteze. Un prim imperativ: să se creadă în realitatea, în gravitatea, în organizarea, deci în punerea la cale în mod premeditat a unei tentative de lovitură de stat; cum să faci să se creadă aşa ceva când rebelii nu au drept arme decât pietre (şi… pantofi, dacă e să dăm crezare unor mărturii) sau sticle incendiare. Cu aceleaşi argumente se poate explica de ce este bine să se creadă că Ministerul de Interne, „obiectiv” de stat, a căzut şi el pradă atacanţilor.

Cel de-al doilea imperativ: să se explice moartea şi rănirea unor demonstranţi datorită gloanţelor trase către ora 19 la Ministerul de Interne, într-un moment în care acest minister era considerat a fi ţinta unor atacuri îndârjite, fără ca pentru asta, cum va declara Petre Roman la conferinţa din 15 iunie, aceşti morţi şi răniţi să fie puşi pe seama celor asediaţi. „În legătură cu focurile trase în acest timp, cei din Ministerul de Interne, care nu primiseră ordin să tragă deşi erau în pericol vizibil, au lansat doar salve de avertizare. În schimb, cei din afară au folosit acest pretext pentru a trage direct în clădirea Ministerului de Interne cu arme sustrase din sediul Poliţiei”.

Vom vedea în capitolul următor cum autorităţile vor pune pe seama demonstranţilor toţi morţii din seara şi

noaptea acelei zile, cu toate că nu s-a înregistrat niciun rănit cu foc de armă din partea forţelor de ordine sau a armatei. Şi cu toate că mulţi martori vor susţine a fi constatat că s-a tras asupra mulţimii de la ferestrele ministerului şi că aceste gloanţe au făcut primele victime.

În fapt, s-a tras din Ministerul de Interne, dar fără să se depăşească un anumit prag. Suficient pentru a împiedica ocuparea clădirii, dar nu de ajuns pentru a face să înceteze definitiv agitaţia din perimetru. Totul se întâmplă ca şi cum asediaţii aveau de înfăptuit o misiune limitată: să lase să se repete, vreme de ore, actele de violenţă împotriva clădirilor şi să nu reacţioneze decât în măsura în care manevrele deveneau ameninţătoare. La Ministerul de Interne, şi numai acolo, forţele de ordine au ştiut să se apere şi au dispus mereu de mijloacele de a o face. Edificiul nu a fost ocupat pentru că trebuia să se întâmple astfel, şi unii dintre martori şi-au dat seama de acest lucru chiar atunci şi şi-au pus întrebarea: de ce oare micile grupuri de agresori se îndârjesc împotriva unui obiectiv pe care, e cât se poate de vizibil, nu au nicio şansă să-l cucerească?

„Dl Chiţac de negăsit, dl Diamandescu neputincios” 1[4]

Această afirmaţie ne face să ne punem aceeaşi întrebare la care ne-a condus şi analiza violenţelor din după-amiaza acelei zile din Piaţa Universităţii şi a deznodământului lor. Cum să explicăm uimitoarea uşurinţă cu care manifestanţii au putut să pătrundă în localurile Poliţiei şi în cele ale SRI-ului? Cum să justificăm această absenţă, această slăbiciune a forţelor de ordine, atunci când propriul sediu este devastat şi incendiat, când alte clădiri ard şi când propriile vehicule sunt distruse? Şi când, în acelaşi moment, poliţia se dovedeşte destul de puternică pentru a controla fără dificultate asaltul dezlănţuit împotriva ministerului său?

Aceleaşi întrebări se vor ridica şi în legătură cu cele ce

4 Adevărul din 15 iunie 1990.

s-au petrecut în curtea şi în clădirea Televiziunii.

Nu se va face nicio anchetă asupra atitudinii şi rolului poliţiei în cursul acestei zile. Autorităţile se vor mulţumi s-o înfiereze, fără s-o explice: „poliţia a dovedit, în cursul după-amiezii, spune de exemplu comunicatul Guvernului, *fragilitate decizională* şi lipsă de fermitate în acţiunea de stopare şi anihilare a grupurilor de agresori deosebit de violenţi”. Şi pentru a descuraja orice investigaţie nedorită, ministrul de interne, generalul Chiţac, este destituit chiar de a doua zi. Contestat vehement de luni întregi, generalul Chiţac nu mai putea figura în chip decent în noul Guvern aflat în curs de constituire.

Dar „slăbiciunea” poliţiei merge numai până la „a permite elementelor extremiste să-şi facă de cap până noaptea târziu” (Ion Iliescu, 14 iunie). Această „slăbiciune”, ca şi intervenţia tardivă a armatei fac mai întemeiat apelul adresat populaţiei de a veni în ajutor:

„Armata şi poliţia, va spune Iliescu, în august, într-un interviu acordat ziarului grec *Kathimerimi*, îşi au complexele lor datorate atitudinii lor în decembrie şi nu sunt capabile să se confrunte cu demonstranţii pentru că acest lucru ar aminti, sub o altă formă, vechile metode. Această situaţie este exploatată de către extremişti, care ştiu că armata şi poliţia nu vor reacţiona, orice s-ar întâmpla. În acest caz, poporul însuşi este obligat să apere cuceririle şi instituţiile democratice”.

În sfârşit, având în vedere slăbiciunea poliţiei, ea trebuie întărită. Ion Iliescu îi anunţă chiar din 14 iunie pe mineri: „Trebuie întărită forţa organelor de ordine şi trebuie introdusă jandarmeria care să apere liniştea şi ordinea în stat”.

La conferinţa de presă din 15 iunie, Petre Roman va spune la rândul lui: „Prin schimbarea ministrului de interne, se speră într-o revitalizare a poliţiei, printr-o mai bună organizare şi eforturi de sporire a efectivelor, care la ora

actuală sunt foarte reduse”, iar în comunicatul din 16 iunie, Guvernul confirmă că „va lua măsuri pentru întărirea şi modernizarea forţelor de ordine publică”.

Atacul asupra Televiziunii

Mai mult decât Poliţia, mai mult chiar decât Guvernul (care de altfel nu va fi niciodată atacat), Televiziunea este punctul în jurul căruia se învârtesc toate de aproape şase luni. Lucru de care îşi dă seama toată lumea. Frontul în primul rând, care îi datorează victoria în alegeri, apoi opoziţia, care nu a avut-o de partea sa, în sfârşit, românii în general, care au ajuns să creadă în revoluţie, în terorişti, în lovituri de stat, în iredentismul maghiar, în puritatea celor răi şi în neomenia celor buni.

Această Televiziune a fost chemată să devină independentă de către manifestanţii din Piaţa Universităţii; nu pentru ei, ci pentru poporul întreg. La 11 iunie, când în sfârşit autorităţile au acceptat un început de dialog cu reprezentanţii demonstranţilor, problema televiziunii a fost la ordinea zilei. Guvernul a făcut promisiuni. Apoi a retractat făgăduielile şi a dat frâu liber violenţelor din 13 iunie. În prezent, toţi doresc ca Televiziunea să spună adevărul, mulţimea din Piaţă nu mai doreşte discuţii zadarnice cu puterea. Televiziunea să spună adevărul şi asta imediat... în ce-i priveşte, liderii îşi dau seama de capcană.

Astăzi, toţi martorii sunt categorici: Televiziunea, ca şi Poliţia, *trebuia* să fie atacată. Pentru că la Televiziune „revoluţia” şi „loviturile de stat” au loc în direct... Dar, cum va remarca mai târziu George Arun în revista 22, trebuia, de asemenea, ca lucrurile să meargă „numai până la o anumită limită, până la un anumit buget de distrugere, ceva în genul: pân-aici, băieţi, v-aţi jucat destul! Altfel riscaţi să vă placă jocul, să vă doriţi jucăria pentru voi cu orice preţ”.

O delegaţie paşnică

La ora 17, chiar în momentul plecării primei coloane din Piaţa Universităţii, „pionii” de la Televiziune şi-au ocupat locurile. Armata este prezentă masiv, dar ia poziţia… pe loc repaus. Ea va fi, în mod ciudat, extrem de îngăduitoare. Culoarele clădirii sunt pline cu „civili foarte tineri” (cine i-a chemat?) care, la momentul potrivit, vor scoate din mâneci bastoane lungi. Ambulanţele sunt deja prezente.

La ora 17.45, în vreme ce coloana demonstranţilor se apropie de Televiziune, preşedintele român, cu un glas grav, de parcă ar fi zi de doliu naţional, cheamă populaţia „să salveze tânăra democraţie” şi bastionul ei simbolic.

Să observăm că această chemare intervine după ce muncitorii din Bucureşti nu au răspuns invitaţiei la încăierare a Guvernului, invitaţie comunicată în cursul zilei, cât se poate de oficial, prin intermediul directorilor de întreprinderi din capitală.

De acum înainte, la radio, tonul folosit va aminti iminenţa unei catastrofe: nu se va vorbi decât despre extremism, lovitură de stat, legionari şi ingerinţă din afară.

Ca mulţi alţii, Gabriela Gabori porneşte imediat la drum: „Am plecat de acasă aproximativ la ora 18, după ce am ascultat chemarea preşedintelui. În drum spre Televiziune m-am întâlnit cu două studente care veneau de acolo şi care mi-au spus că la faţa locului «nu era nimic». În jurul orei 18.30 când am ajuns şi eu, spre strada Pangrati se afla un grup compact de sprijinitori ai FSN, opriţi la intersecţia cu Calea Dorobanţi şi despărţiţi de restul lumii adunate acolo, de un cordon de poliţişti. Am observat mai multe salvări parcate pe străzile din preajmă. Cele două tabere se înfruntau verbal, când deodată am văzut ieşind din grupul suporterilor FSN un tânăr îmbrăcat într-o cămaşă roşu-portocaliu, în carouri. Fusese stâlcit în bătaie şi îl urcau într-o salvare. Spre marea mea mirare, seara a fost prezentat la televizor ca fiind unul dintre cei care atacaseră

Televiziunea.

Pe urmă a sosit un camion cu manifestanţi. Aceştia nu aveau nici bâte, nici răngi de fier. La sosirea lor cineva a avut grijă să împingă ceva mai departe o maşină alb-crem care era parcată chiar în faţa Televiziunii, «pentru a nu pune în pericol avutul bietului om». Mulţimea a pătruns în curtea Televiziunii escaladând gardul împrejmuitor". (Trebuie să fie ora 19.)

În acest timp, alte coloane de manifestanţi venite din Piaţă se îndreptau şi ele spre clădirea Televiziunii. „Pe la 18.30, relatează Sorin Psatta, psiholog, s-au apropiat un autobuz şi un microbuz fără parbriz şi cu caroseria îndoită, în aceste vehicule, erau oameni foarte agitaţi, chiar agresivi, păreau ţigani, foarte mulţi copii. Aceste două maşini, urmate de un mare număr de manifestanţi, s-au îndreptat spre Televiziune, pe traseul Magheru, Piaţa Romană, Dorobanţi, ocolind Piaţa Victoriei. Pe drum s-au strigat lozinci: «Jos comunismul!», «Jos Iliescu!». În faţa clădirii Televiziunii erau masate numeroase trupe militare".

Ionel Constantinescu are 50 de ani. Este profesor de liceu. De aproape o lună este trup şi suflet alături de cei din Piaţa Universităţii. În dimineaţa zilei de 13 iunie află despre brutala evacuare a celor care făceau greva foamei şi se hotărăşte să li se alăture, înscriindu-se ca grevist la Spitalul de Urgenţă. Tot în semn de protest se alătură unei coloane de demonstranţi care părăseşte Piaţa, îndreptându-se spre Televiziune: „Se scanda «Fără violenţă!», iar şi iar, pentru noi asta însemnând condamnarea celor petrecute în zori. Marşul s-a desfăşurat paşnic şi nu este lipsit de importanţă să se arate că nu am dat curs provocărilor care au avut loc pe drum.

La Televiziune, am găsit adunată o mare mulţime, unii sosiţi în coloana precedentă, alţii nu se ştie cum, pentru că noi nu-i văzusem niciodată participând la acţiunile din Piaţă.

Spre deosebire de alte mitinguri care au avut loc în faţa Televiziunii, când militarii ne aşteptau în poziţie de luptă, de data asta blindatele se aflau la locurile lor obişnuite, dar aveau turelele deschise şi erau neocupate. Soldaţii căscau gura adunaţi grupuri-grupuri, fără cea mai mică intenţie vizibilă de a asigura protecţia acestei instituţii. Şi ţin să subliniez acest aspect (care poate fi confirmat de către martori civili şi militari) pentru că el infirmă declaraţia preşedintelui Iliescu cu privire la «tentativa de lovitură de stat premeditată şi organizată». Dacă era vorba de lovitură de stat, atunci noi ne-am fi îndreptat spre aceste blindate nepăzite, dar pline de arme, în loc să cerem o întrevedere cu directorul Televiziunii!”

Crina Nedelcu, de la *Zigzag*, va fi şi ea surprinsă de neaşteptata dispunere a trupelor care păzeau Televiziunea. „Un singur cordon de soldaţi postat în imediata apropiere a clădirilor. Alţii, destul de numeroşi, primiseră ordinul să se maseze în afara curţii şi să încercuiască întreaga zonă, dacă este să dăm crezare spuselor unui căpitan căruia i-am luat un interviu”.

În jurul orei 19.30, o delegaţie *ad-hoc* a demonstranţilor, compusă din vreo zece persoane, îşi exprimă dorinţa de a discuta cu directorul general al Televiziunii, dl Emanuel Valeriu, şi de a da o declaraţie pe post, după emisiunea Actualităţi, pentru a explica ţării întregi cele întâmplate începând încă din zorii zilei şi pentru a cere Guvernului să elibereze arestaţii din ziua de 13. „Acest lucru nu a fost posibil, continuă Crina Nedelcu, pentru că, pe neaşteptate, din mulţime se desprinde un grup care forţează intrarea în clădire, chemând pe demonstranţi să-i urmeze”.

„Dintre manifestanţi, câteva persoane au intrat în curtea instituţiei, relatează dl Psatta, şi au vorbit cu soldaţii. După cinci minute de discuţii, soldaţii s-au masat spre intrările principale ale clădirii. Demonstranţii au invadat

curtea, îndreptându-se spre intrarea principală. În frunte era un grup pestriţ". E ora 19.30.

Ziarista se hotărăşte să-i urmeze, povestind apoi ce s-a petrecut în clădire. Cum vom putea constata în continuare, fiecare amănunt are importanţa sa, întrucât tocmai între ora 19.30 şi ora 20 se desfăşoară cel mai important act al „scenariului" de la Televiziune: „Cei care au pătruns înăuntru erau dirijaţi de un bărbat (care mi s-a părut că-i aşteaptă) undeva spre dreapta mea. Au fost împinşi pe scară până la primul etaj, au traversat un culoar foarte îngust. Un fotoliu uitat bara trecerea, destul de îngustă de altfel. Culoarul dădea într-un hol mare, închis din toate părţile. Delegaţia a încercat să discute cu un bărbat care bloca intrarea spre studiouri. Acesta le-a cerut să aştepte /…/

De cealaltă parte a culoarului, în faţa Studioului 4, alţi demonstranţi, căzuţi şi ei în aceeaşi cursă, aşteptau să aibă o întrevedere cu conducerea Televiziunii".

În acest timp, I. Constantinescu încearcă şi el să pătrundă în interiorul clădirii pentru a se alătura delegaţiei greviştilor foamei. „Inginerul Ion Nemţiu, preşedintele Asociaţiei «16 – 21 Decembrie», obţinuse telefonic acordul domnului Răzvan Theodorescu (preşedintele Televiziunii) de a primi o delegaţie a demonstranţilor. Când am ajuns, ei erau deja înăuntru, iar eu am încercat să-i găsesc ca să intru cu ei, în calitate de reprezentant al greviştilor. I-am întrebat pe militarii care erau în clădire unde se găsea delegaţia şi am fost îndrumat spre Studioul 4.

Pe culoar, militarii care asigurau baza erau secondaţi de câteva zeci de tineri, unii chiar copii de zece – doisprezece ani. La intrarea în Studioul 4, aglomeraţia era şi mai mare pentru că accesul în culoar era blocat de cinci-şase poliţişti înarmaţi cu scuturi. L-am zărit pe inginerul Nemţiu şi l-am întrebat dacă într-adevăr dl Theodorescu însuşi fusese de acord să ne primească. El mi-a confirmat

acest lucru.

Alături de reprezentanţii demonstranţilor din Piaţa Universităţii, pe care îi cunoşteam, apăruseră şi se agitau în faţa uşii nişte indivizi pe care nu-i văzusem niciodată şi care de altfel se arătau foarte turbulenţi.

M-am adresat soldatului care păzea uşa studioului pentru a-l ruga să transmită că întreaga delegaţie aşteaptă să fie primită la dialog. Întrucât răspunsul întârzia, mi-am repetat cererea".

Violenţa provocatorilor începând din acest moment sincronizarea va fi desăvârşită. După cum desăvârşită va fi şi confuzia care va rezulta. Crina Nedelcu continuă să povestească: „Intruşii aşteptau în hol de vreo 20 de minute fumând sau discutând, când dintr-odată mi-am dat seama că între timp am fost încercuiţi de poliţişti cu scuturi, sosiţi prin uşile de ieşire în caz de pericol. M-am apropiat de unul dintre ei şi l-am întrebat pentru ce se aflau acolo. M-a asigurat că nu se va întâmpla nimic...

Aproape în acelaşi timp a început învălmăşeala. L-am privit pe interlocutorul meu. Spre marea mea uimire, şi-a ridicat bastonul, spunându-mi să plec, că altfel mă omoară. Ceilalţi, care fuseseră atraşi în hol, au fost bătuţi şi călcaţi în picioare. Un tânăr m-a apucat de mână şi m-a tras către ieşire. Mi-am amintit de fotoliul care bara culoarul şi l-am ocolit. Alţii s-au împiedicat de el şi au căzut unii peste alţii. În urma mea nu se auzeau decât ţipete şi gemete.

La parter, drumul părea liber. Cineva ne-a îndemnat să ieşim printr-un loc anume. Nu am avut încredere şi am sărit printr-o fereastră al cărei geam fusese spart. Ceilalţi, care au urmat sfaturile individului, au fost bătuţi de bărbaţi în civil cu ciomege confecţionate din ramuri de copac. Apoi au fost arestaţi de către poliţie. Cei care au încercat să fugă au spart şi ei câteva geamuri".

În faţa Studioului 4, povesteşte I. Constantinescu, „grupul de turbulenţi care se amestecase printre noi a

declanşat în mod deschis un atac împotriva noastră, scoţând dintr-odată de sub haine bâte cu care au început să ne lovească, mai ales în cap. Am avut parte chiar de prima lovitură. Totuşi, am reuşit să mă feresc şi am primit lovitura în spate. În aceeaşi clipă, am primit a doua lovitură în omoplatul drept, aplicată de un tânăr care se amestecase printre noi. Încovoiat de durere, am observat că, simultan cu declanşarea încăierării, din toate colţurile spaţiului în care ne aflam se degaja un gaz albicios care forma nori compacţi şi grei. Fac precizarea că am văzut pe unul din agresori lovind scutul unui soldat pentru a semăna îndoiala cu privire la identitatea celor care ne atacau. Cuprinşi de panică, ne-am repezit spre ieşire”…

În faţa Studioului 5, alţi reprezentanţi ai demonstranţilor vor cădea şi ei în cursă. Să-l ascultăm pe Mihai Creţu: „Când am ajuns la poarta Televiziunii, am întâlnit un căpitan de poliţie căruia i-am adus la cunoştinţă intenţia noastră de a intra în mod civilizat şi de a informa opinia publică asupra adevăratei semnificaţii a evenimentelor din ziua respectivă. Un sergent-major de poliţie a spus: „Bine că aţi venit, să se termine cu minciunile”. Nu aveam în mână niciun fel de obiecte. Pe culoarul care ducea la Studioul 5, ne-a apărut în faţă un baraj de scutieri. Le-am explicat cu calm intenţiile noastre şi ne-au lăsat să trecem. Câţiva manifestanţi, printre care mă număram şi eu, am intrat în linişte în studio, unde reporterii străini transmiteau pentru ţările lor. Pe monitoare am văzut imagini care nu fuseseră transmise la noi – baionete înfipte în corturile din Piaţa Universităţii. Am fost rugaţi să ieşim pentru că era prea cald; am ieşit pe culoar. De data asta, aceiaşi purtători de scuturi, cu care convenisem să nu recurgă la violenţă, s-au năpustit asupra noastră cu bâtele şi cu gaze lacrimogene.

În avântul lor, spărgeau cu bâtele în dreapta şi în stânga tot ce le cădea în cale. A sosit şi un căpitan de

poliţie, spunându-le: „V-am dat eu ordin să atacaţi? Cine trădează printre noi?” Ne-am îngrămădit spre ieşire. Pe un culoar, i-am văzut cum îi smulgeau barba lui Ioan Nemţiu, de la Asociaţia «16 – 21 Decembrie». La capătul pasarelei am dat peste o baltă mare de sânge. Soldaţii din curte se întrebau: «Cine trădează printre noi?»”.

În acest timp, afară, mulţimea masată în curte asistă la o altă înscenare care va sluji la desăvârşirea „atacului”.

„După vreo zece minute /*adică pe la ora 19.30*/, relatează dl Psatta, pe acoperişul clădirii joase au apărut 4 – 5 persoane (băieţi tineri, de 14 – 15 ani), care, traversând pasarela, au ajuns în dreptul unor geamuri. Le-au spart, au intrat înăuntru şi au aruncat de acolo un ghiveci, un scaun şi nişte seturi de diapozitive. Cei din curte scandau: «Ieşiţi afară, nu spargeţi!» Strigam alături de ceilalţi «Ieşiţi afară!», dar am fost interpelat de un individ foarte violent de vreo 30 de ani, care m-a agresat verbal şi fizic, afirmând că numai aşa se poate pătrunde în Televiziune, iar dacă eu mă opun, rezultă că nu sunt de-al lor (?!).

După încă vreo zece minute, soldaţii care blocau intrarea s-au dat deoparte, permiţând intrarea în clădire a unui grup de vreo cincizeci-şaizeci de manifestanţi”.

„Oamenii au intrat în clădire aproape imediat, va preciza Gabriela Gabori. La un moment dat, unii intrau, alţii ieşeau, după voia lor...

Am avut curioasa senzaţie că se voia ca noi să ocupăm Televiziunea, ca pe 22 decembrie, şi că oamenii erau întrucâtva nehotărâţi, nu prea ştiau ce să facă, lipseau liderii, în sfârşit, un geam s-a spart, la etajul cinci sau şase, spre strada Pangrati.

Peste zece, cincisprezece minute /*trebuie să fi fost ora 20*/ a sosit o primă echipă de şoc. Aveau în frunte un tip solid, îmbrăcat într-o salopetă albastră cu o dungă pe laturi de o altă culoare. Toţi strigau: «Jos Iliescu!». Au intrat în curte şi spre stupoarea generală au început să-i lovească

pe manifestanţii paşnici”.

„Peste cinci minute, povesteşte şi dl Psatta, s-au auzit ţipete şi am văzut cum intruşii fugeau din clădire, urmăriţi de vreo cincisprezece – douăzeci de civili înarmaţi cu bâte lungi şi albe. Aceste grupuri, urmăritori şi urmăriţi, au avansat vreo 20 de metri în curte; mulţimea s-a retras ţipând, iar cei cu bâte s-au retras precipitat în clădire. Cordonul de soldaţi s-a refăcut în urma lor”.

„Răniţii au fost scoşi din clădire, continuă Gabriela Gabori, şi au fost transportaţi la maşinile de salvare. Dar, după părerea mea, aceste salvări au fost folosite mai degrabă ca dube ale poliţiei, pentru că seara, la televizor, aceiaşi oameni au fost prezentaţi ca agresori, în ciuda faptului că se vedea că fuseseră bătuţi groaznic”.

„Consecinţa imediată a acestei acţiuni, continuă dl Psatta, a fost întărâtarea mulţimii, amplificată şi de apariţia unui elicopter. Oamenii din curtea Televiziunii au început să smulgă crengi din copaci, să adune pietre, să ia materiale de construcţie de pe şantierele din apropiere. Au început să spargă geamuri”.

Episodul-cheie al montajului

După cum se va vedea, şi aici, ca şi în după-amiaza zilei în Piaţa Universităţii, ca şi la ora 18 la Ministerul de Interne, manifestaţia *trebuie* să degenereze.

Aşa cum am lăsat să se înţeleagă şi până acum, acest episod constituie momentul-cheie, atât pentru descifrarea evenimentelor următoare, cât şi pentru înţelegerea rolului pe care l-a jucat „atacul de la Televiziune” în scenariul general al zilei de 13 iunie.

În fapt, violenţele care s-au petrecut, în interiorul clădirii pe de o parte şi, simultan, în afara ei, asaltul asupra clădirii (vezi episodul ca aruncarea unei vaze de flori şi a seturilor de diapozitive) vor furniza conducerii acestei instituţii pretextul de care avea nevoie pentru o adevărată lovitură de teatru imaginată nu numai pentru participanţii

la evenimente, nu numai pentru ziariştii fideli care o vor descrie copios în articolele lor viitoare, ci şi, indirect, pentru întreaga ţară…

Ce putea fi mai potrivit, ca să spunem lucrurilor pe nume, pentru a dovedi în mod incontestabil iminenţa unei lovituri de stat, decât întreruperea emisiei la o oră de maximă audienţă şi în timpul unei transmisii în direct a unui meci de la Campionatul Mondial? Şi asta timp de peste o oră.

În acest sens, reproducem extrase din interviul acordat săptămânalului *Expres* de către Dumitru Iuga, preşedintele Sindicatului Liber din Televiziune, cunoscut opozant al regimului Ceauşescu (condamnat la zece ani închisoare în 1982 şi eliberat la 22 decembrie 1989):

„Ce s-a întâmplat în noaptea de 13 iunie? Când aţi venit la Televiziune?" – „Am sosit în jurul orei opt seara, când era deja plină de oameni care nu păreau a face excese. N-aveau niciun fel de obiecte, nici cărămizi, nici răngi, era o masă de oameni care nu ştiau ce vor. Se învârteau pe culoare". – „Deci vi se par exagerate informaţiile date pe post?" – „Categoric, pentru că singurul lor mijloc de a pătrunde erau picioarele. I-am văzut pe câţiva cum se opreau în faţa uşilor studiourilor dând câte un picior în ele".

Constantin Martiniuc, redactor responsabil al rubricii agricole, trebuia să asigure în acea noapte permanenţa la Televiziune. Mărturia sa corespunde celei făcute de colegul său, Dumitru Iuga, în special în privinţa aspectelor esenţiale: dorinţa organizatorilor (mai ales a Asociaţiei „16 – 21 Decembrie") – acuzaţi apoi de a fi răspunzători de tulburările survenite – tocmai de a menţine ordinea; numărul totuşi extrem de redus al celor violenţi şi mai ales aceeaşi bănuială privind existenţa unui montaj…

„Am ajuns la Televiziune pe la 20.30 în acea seară de 13 iunie. Eram de gardă la conducerea TV, până a doua zi

dimineaţă, la orele 7 – 8. La intrare, un grup de civili mi-a cerut actele; am înţeles că făceau parte din rândul demonstranţilor care se aflau atunci la Televiziune. Erau de la Asociaţia «16 – 21 Decembrie». Era evident pentru mine că ei alcătuiseră un grup care încerca să menţină ordinea. Demonstranţii, unii dintre ei, puţini la număr, spărgeau geamurile şi aruncau cu pietre şi cu sticle incendiare. Izbucniseră câteva incendii”.

„Lucrurile sunt clare, va insista D. Iuga, emisiunea a fost întreruptă fără niciun motiv. Nu există o justificare temeinică, ordinul era venit de la conducere, dacă nu chiar de mai sus. De fapt, emisia a fost întreruptă de dl Pintilie, ministrul poştelor”.

Şi asupra acestui aspect, spusele domnului D. Iuga sunt confirmate de declaraţiile unui specialist în domeniul telecomunicaţiilor, Gheorghe Chiriţă. Întrebat fiind de un ziarist de la *România liberă* cu privire la întreruperea emisiunilor de televiziune în seara zilei de 13 iunie, acesta răspunde: „Mie lucrurile mi se par suspecte. Şi iată de ce. Puţină lume ştie că studioul din Dorobanţi /…/ nu asigură decât realizarea emisiunilor, *nu şi transmisia lor în ţară*. Ca să simplificăm, emisiunile sunt difuzate cu ajutorul unuia din emiţătoarele principale de la Palatul telefoanelor. La 13 iunie n-a fost întrerupt doar programul din studio, s-a scos din funcţiune emiţătorul central de la telefoane. Or, nimeni n-a atacat Palatul telefoanelor. Că este aşa o demonstrează apariţia «puricilor» pe micile noastre ecrane. Ea nu se produce decât atunci când emiţătorul nu mai funcţionează, la sfârşitul programului. În limbaj tehnic se numeşte «întreruperea frecvenţei undei purtătoare». Dacă emiţătorul ar fi continuat să funcţioneze, ecranele noastre ar fi rămas albe, fără «purici», sau ar fi apărut mira. /…/ Acest punct este de o mare importanţă. Emisiunea putea fi întreruptă din studio din ordinul domnilor Răzvan Theodorescu sau Emanuel Valeriu. Dar pentru a scoate din

funcţiune emiţătorul central de la Palatul telefoanelor, trebuia un ordin de la Guvern sau de la Preşedinţie. Şi asta trebuie să se şi îl întâmplat, altfel ar fi fost imposibil”.

Ca martor al evenimentelor dinăuntrul instituţiei, D. Iuga va avea şi alte confirmări privind existenţa unui „aranjament”: „Pot să afirm cu toată certitudinea că aici a avut loc un scenariu în care fiecare a avut rolul său bine pregătit. Emisia trebuia oprită la un moment dat. Trebuia creată acea psihoză de panică, de confuzie, de nemulţumire. Dacă s-a oprit televiziunea înseamnă că forţe puternice au atacat-o şi e iminentă o lovitură de stat. Lucrurile au fost clarificate imediat, când un grup de scutieri au trecut la eliberarea culoarului de emisie. Manifestanţii au fugit ca potârnichile. Am asistat la scene de o mare violenţă. Unul din invadatori, când a trecut prin dreptul cordonului, a fost acoperit cu lovituri de bocanci. Ceea ce mi s-a părut dubios a fost prezenţa unor persoane străine îmbrăcate în salopete, deci muncitori, dar care de fapt nu cred că erau muncitori”. – „Erau în Televiziune?” – „Da, dar până la apariţia plutonului nu s-au manifestat. Făceau parte din grupul de manifestanţi. Când au apărut soldaţii şi-au făcut şi ei prezenţa cu uneltele lor specifice, o rangă de fier stând tot timpul lângă uşa de la Studioul 4. Spuneau tot timpul că sunt muncitori de la «Republica» şi apără Televiziunea împotriva legionarilor. Alţii i-au văzut chiar venind cu două camioane”. – „Ce argumente aveţi când spuneţi că nu erau civili?” – „La un moment dat erau obligaţi să vorbească între ei sau cu ofiţerii din preajmă. Foloseau tot timpul apelativul «tovarăşe». Cine ar mai putea folosi astăzi cu atâta seninătate acest cuvânt? /…/ Am descoperit un tip foarte dubios, vechiul om de încredere al lui A.D. Munteanu, cel care după 22 decembrie nu mai părăsea Televiziunea. Îl cheamă Bebe Ivanovici, acum avea o salopetă verde cu multe buzunare. Era o autoritate în grupul amintit. Ulterior, domnul Valeriu i-a adus mulţumiri

deosebite pentru contribuţia la salvarea Televiziunii". – „Când v-aţi întâlnit cu domnul Valeriu?" – „în noaptea respectivă când dânsul a ieşit din transmisiunea directă de după reluarea programului. Operatorul nostru, Costică Trandafir, încerca să filmeze în faţa Studioului 4. Grupul de aşa-zişi muncitori l-au împiedicat spunându-i să filmeze doar geamurile sparte. Am intervenit eu, la care mi s-a replicat: «Domnule Iuga, nu vă amestecaţi, greşiţi pentru a doua oară.» Nu ştiu când greşisem prima oară. Atunci a ieşit dânsul care a spus ceva, dar operatorul tot n-a putut să filmeze. Cu domnul Theodorescu am avut un schimb de saluturi şi m-a surprins o întrebare pe care n-am înţeles-o: «Vă place, domnule Iuga?» Imediat au apărut atacurile lui Petre Popescu pe post la adresa sindicatului". /…/ – „Aţi fost ameninţat?" – „Da, chiar în 14 dimineaţa o voce cavernoasă mi-a spus la telefon: «Vezi că Marian Munteanu a murit azi-noapte. Urmezi tu la rând.» „(Interviu luat de Alin Alexandru, *Expres*, nr. 24, iulie 1990)

Reacţia conducerii Televiziunii la acest interviu nu s-a lăsat aşteptată. La 11 iulie, colegiul director al Televiziunii publică în *România liberă* un comunicat care, în sfârşit, implică Ministerul Poştelor şi Telecomunicaţiilor în întreruperea emisiunii din seara zilei de 13: „Dat fiind pericolul iminent de ocupare a întregii zone de emisie, ca şi invadarea cabinetelor preşedintelui şi directorului general de către un grup numeros de huligani, preşedintele Radioteleviziunii a cerut ulterior conducerii Ministerului Poştelor şi Telecomunicaţiilor scoaterea din funcţiune a emiţătoarelor". Cu toate acestea, se ridică o întrebare şi asupra acesteia conducerea Televiziunii se fereşte să se pronunţe: De ce trebuia, chiar dacă exista un pericol real, să se întrerupă emisia? Reacţia cea mai naturală a unor adevăraţi profesionişti ai informaţiei nu ar fi fost oare tocmai să transmită în direct ceea ce se întâmpla?

Singurul răspuns plauzibil la această întrebare este că

nu a existat un pericol real. D. Iuga a afirmat-o şi susţine în întregime această versiune asupra faptelor în *Expres* nr. 26, care îi oferă prilejul să se apere de acuzaţia de minciună ce i-a fost adusă de către conducerea Televiziunii: „Eu am fost prezent ca martor ocular în punctele fierbinţi din interior care sunt pentru mine studiourile de emisie 4,5,6, CDC, grupul de telecinema şi de magnetoscoape. Nicio cabină din astea nu a fost invadată de oameni care să folosească violenţa /.../ Am mai spus, pe culoare eu nu am văzut oameni înarmaţi, începând de la intrare în blocul turn, apoi m-am plimbat pe pasarelă, prin toate culoarele şi nu am văzut oameni înarmaţi. Se plimbau efectiv. /.../ Da, geamurile erau sparte, dar mă gândesc în sinea mea de ce aceşti oameni s-ar fi liniştit subit şi s-ar fi plimbat cu atâta nonşalanţă".

Atunci, cine sunt cei care au fost filmaţi în timpul devastării sediilor Televiziunii? Unde sunt mânuitorii bâtelor şi ai bastoanelor care, cum se va vedea, au fost îngrijiţi pe ascuns în spitalele în care au fost transportaţi? Cine este femeia blondă cu chipul aspru care se deda cu atâta satisfacţie la distrugeri, pozând parcă în faţa camerei de luat vederi? Unii au recunoscut-o cu uimire, seara, privind pe micile ecrane: o văzuseră în dimineaţa aceleiaşi zile printre cei mai îndârjiţi participanţi la atacul de la Institutul de Arhitectură. Atunci nu striga încă „Jos Iliescu!", ci „ICTB! ICTB!". Şi cine ştie, poate a doua zi a preluat comanda unei vajnice echipe de mineri. În orice caz, nimeni nu a recunoscut-o în „grupul de agresori arestaţi" pe care televiziunea l-a arătat îndelung în seara zilei de 13 iunie.

Mărturia lui Ionel Constantinescu permite în continuare să se ridice o parte a vălului de mister care învăluie pe aceşti stranii „civili" atât de activi în Piaţă, la Poliţie, la Televiziune...

După ce a fost bătut la Televiziune, profesorul, în vârstă de 50 de ani, îşi va petrece seara la Spitalul de

Urgenţă: „Am rămas pe culoarul Camerei de gardă până pe la ora 23. În acest interval de timp am asistat fără voia mea la sosirea altor răniţi. Mai mult de treizeci dintre ei erau manifestanţi; în afară de aceştia au mai fost aduşi şi doi civili, răniţi la picior, pe care i-am recunoscut ca fiind dintre cei ce ne-au bătut cu bastoanele, şi un caporal, repede expediat după ce i s-a aplicat pe frunte un plasture (nu avea decât o simplă zgârietură).

Am mai observat că erau însoţiţi de un individ foarte solid care lăsa impresia a fi şeful lor. El a aranjat ca răniţii lui să fie consultaţi de un alt medic decât cel care se afla la Camera de gardă, chemat special pentru ei de la un alt cabinet al spitalului.

Numele celor doi mânuitori de bâte nu au fost înregistrate. Ştiu acest lucru pentru că am rugat-o pe asistentă să-mi spună cum se numesc.

Numărul răniţilor şi gravitatea stării lor devenind din ce în ce mai îngrijorătoare, la Camera de gardă a venit chiar directorul spitalului. M-am adresat lui, rugându-l să afle numele celor doi. Mi-a răspuns că ei nu şi-au dat numele şi că ar fi inutil să li se ceară actele pentru că au mai multe şi niciunul din ele nu este autentic”.

Televiziunea devastată: dovada în imagini

Atacul asupra Televiziunii ocupă un loc deosebit şi totodată central în scenariul care urma să se desfăşoare. Autorităţile profită de acest eveniment în două sensuri: ca o dovadă în plus pentru susţinerea tezei unei lovituri premeditate şi bine pregătite: Televiziunea română este o instituţie a statului, şi chiar una dintre cele mai importante; ea a fost ameninţată simultan cu alte puncte nevralgice ale „tinerei democraţii”, ceea ce vine în sprijinul tezei loviturii de stat.

Dar nu în asta constă aspectul esenţial: ceea ce contează cel mai mult în derularea acestui episod este rolul specific pe care l-a avut Televiziunea în strategia

manipulării. Transmiterea în direct, sub imperiul emoţiei, a atacului căruia îi căzuse victimă, precum şi întreruperea emisiei constituie pentru întreaga ţară, şi chiar pentru străinătate, dovada în imagini că are loc o dramă; Televiziunea va furniza cu pricepere cheia înţelegerii evenimentelor, astfel încât să poată fi legitimată mobilizarea populaţiei, de data asta nu numai a populaţiei capitalei, ci a întregii ţări – şi în special a minerilor din Valea Jiului.

În primele comunicate oferite de autorităţi, accentul nu cade pe evenimente ca atare, ca şi când dramatizarea care a însoţit prezentarea atacurilor (nefilmate) de la Ministerul de Interne ar fi fost de ajuns pentru demonstraţia ce trebuia făcută; în acelaşi sens se pare că autorităţile preferă să lase Televiziunii grija de a dovedi prin mijloace proprii gravitatea situaţiei. Pesemne, fiindcă, fără îndoială, intenţia de provocare este aici prea evidentă: bătaia aplicată primei delegaţii a manifestanţilor; atacul dezlănţuit asupra mulţimii de către persoane ieşite din clădirea Televiziunii; întreruperea emisiei fără ca situaţia reală să justifice acest lucru (cum se explică atunci că „eroicul” Studio 4, care în decembrie nu a încetat să transmită, chiar în timpul unor atacuri mult mai serioase, îşi suspendă acum emisia când de fapt nu a fost nicidecum direct ameninţat?); atitudinea armatei, în niciun fel explicabilă (armata, care în ciuda efectivelor sale asistă fără să intervină la pătrunderea manifestanţilor în Televiziune).

Reţinerea de care dă dovadă preşedintele Iliescu în ceea ce priveşte evenimentele este cu totul ieşită din comun, dacă nu chiar stranie. În cuvântarea sa din timpul serii, în chiar clipele când Televiziunea era pradă „elementelor extremiste”, el nici nu se referă măcar la acest fapt. Trebuie să tragem oare de aici concluzia că acest comunicat – tocmai cel care, în acel moment, dramatizează cel mai mult situaţia şi care va juca rolul de

catehism pentru versiunea oficială asupra evenimentelor – a fost cumva pregătit dinainte? Omisiunea este cu atât mai surprinzătoare cu cât primul său comunicat, cel care a fost difuzat în jurul orei 17.45 – deci în timp ce Piaţa Universităţii fusese recâştigată de către manifestanţi şi aceştia se deplasaseră către sediul Poliţiei –, preşedintele Iliescu îi chemase pe locuitorii Bucureştiului să vină să apere cele două simboluri ale revoluţiei din decembrie: Piaţa Victoriei, sediul actual al Guvernului, şi Televiziunea. De ce oare, în acest context, să nu fi chemat într-un asemenea moment pe oamenii cinstiţi să meargă unde se desfăşurau într-adevăr evenimentele? Şi, în aceeaşi ordine de idei, de ce oare a uitat el apoi Televiziunea, atunci când acolo se petrecea într-adevăr ceva? în tot cursul serii, impresia este că s-a procedat astfel încât apelul adresat populaţiei, armatei, pompierilor, să fie de fiecare dată făcut cu întârziere, ca şi cum ajutorul nu trebuia să sosească decât după ce clădirile au ars, după ce „lovitura” se consumase.

Preşedintele Iliescu se referă pentru prima dată la evenimentele de la Televiziune la ora 22, în faţa sprijinitorilor săi adunaţi în Piaţa Victoriei. Atacul este prezentat ca un argument în plus pentru a susţine că este vorba de o rebeliune legionară. El le cere celor adunaţi „să o înăbuşe în faşă”… „rămânând pe loc”!

„Au încercat să ocupe Televiziunea, scrie *Dimineaţa* din 15 iunie relatând spusele preşedintelui. A fost întreruptă emisiunea. Semnalăm o încercare de lovitură de tip legionar. Este necesar să strângem rândurile tuturor celor care s-au pronunţat pentru dezvoltarea democratică a ţării. Trebuie să punem capăt acţiunilor rebele ale elementelor extremiste, reacţionare. Vă mulţumesc tuturor încă o dată! Rămâneţi pe loc. *Vor veni şi alte forţe din judeţele vecine*. Să fim pregătiţi pentru orice încercare a acestor elemente lipsite de raţiune, lipsite de respect pentru opţiunea, pentru

alegerea poporului nostru. Să le dăm riposta cuvenită. Să înăbuşim în faşă rebeliunea legionară şi să asigurăm dezvoltarea democratică a ţării. Vă mulţumesc încă o dată!”

Aceeaşi atitudine va adopta şi Guvernul. Discret în ceea ce priveşte evenimentele, Guvernul va face uz, în comunicatul său din 16 iunie, de imaginile transmise la televizor, ca dovadă cât se poate de convingătoare pentru susţinerea pledoariei sale în care se afirmă că a existat un atac simultan asupra obiectivelor de stat: „Grupuri de agresori au atacat cu o violenţă extremă şi greu de prevăzut obiectivele de stat menţionate mai sus /*sediul Poliţiei*, *Serviciul Român de Informaţii*, *Ministerul de Interne*/aşa cum s-a putut vedea prin intermediul imaginilor transmise de Televiziune”.

Ca de obicei, presa „oficială” reia, amplifică şi difuzează, după ce evenimentele s-au petrecut, lecţia care trebuie învăţată din ele. Presa se bucură în plus de posibilitatea

— Datorită decalajului în timp – de a publica „reportaje pe viu” elaborate cu mare atenţie. Aşa cum este articolul apărut în *România Muncitoare* din 15 iunie:

„La Televiziune, ora 23. Din curtea interioară, se aruncă sticle incendiare şi pietre. Nu te poţi apropia prea mult pentru că rişti să devii victima violenţelor unor ţipi bizari

— Mulţi bruneţi – în stare de ebrietate sau surescitaţi la maximum /…/ Niciun poliţist în acest loc de coşmar. Siluete de militari aleargă de colo, colo, încercând să facă faţă violenţei”. Mai departe, articolul revine asupra slăbiciunilor poliţiei, pentru a conchide: „Înţelegem necesitatea unor schimbări în conducerea Ministerului de Interne”.

Sau încă acest reportaj, intitulat „Au dorit război civil”, apărut în ziarul *Dimineaţa*, din 15 iunie: „Cu începere de la ora 20, miercuri seara, în faţa Televiziunii, am asistat la

scene de coşmar. Ceea ce văzusem pe micul ecran din cele ce se petreceau la Beirut, în Palestina sau în alte părţi, avea acum loc aici, la noi, în paşnicul oraş Bucureşti, capitală a paşnicei României. Destul de bine organizate, valuri şi valuri de indivizi înarmaţi cu bâte, pietre, sticle cu benzină, bile, ciocane şi răngi se precipitau spre Televiziune. Cei care se întorceau de acolo, mândri de performanţele lor, îşi aprindeau o ţigară şi îşi povesteau atacurile, înconjuraţi cu simpatie şi încurajaţi de «suporteri». Aceste grupuri de asalt erau alcătuite în bună parte din tineri. I-am privit de aproape şi am încercat să înţeleg ce se ascundea înapoia satisfacţiei lor, etalată cu atâta superioritate. Era oare fiara din ei care se deşteptase la o viaţă agresivă? Erau oare soldaţii unui ideal măreţ pe care credeau că-l pot împlini acum şi numai acum? Nu am găsit mare lucru. Tiradele lor erau vulgare şi dure, cuvintele, un amalgam cu semnificaţii rudimentare şi simpliste. O bolboroseală, un delir colectiv. Şi ura. O ură animalică, scăpând controlului raţiunii.

Cine sunt aceşti oameni? Ce minte bolnavă i-a imaginat, unindu-i într-o cohortă a violenţei? Nu pot înţelege. Sau, dacă înţeleg, ei nu pot face parte decât dintr-o acţiune subterană, perfect gândită şi organizată. Şi momentul era bine ales: câteva zile înainte de confirmarea deputaţilor, senatorilor şi preşedintelui ales la 20 mai, câteva zile înainte de numirea Guvernului. Ceea ce aveam în faţa ochilor nu era o mişcare spontană. Nu în mod spontan se adunaseră în Piaţa Universităţii unde au fost incendiate maşini şi unde tineri poliţişti au fost grav răniţi. Clădirile Poliţiei şi ale Ministerului de Interne n-au fost atacate nici din întâmplare, nici spontan; de asemenea, ei nu se aflau aici la Televiziune nici din întâmplare, nici spontan. Televiziunea a fost obsesia lor în toate tentativele de lovitură de forţă anterioare, pentru a imita ceea ce se petrecuse în 22 decembrie”.

Televiziunea va juca rolul principal într-o formidabilă

înscenare. Cu o artă desăvârşită, ea va exploata toate mijloacele de care dispune pentru a-i face pe oameni să vadă şi să trăiască, în direct, pe viu, chintesenţa faptelor petrecute în timpul zilei, aşa cum trebuie ele să fie reţinute de opinia publică. Piesa e de aşa natură, actorii de o asemenea clasă (în primul rând personajele principale, Răzvan Theodorescu, preşedintele Televiziunii, şi Emanuel Valeriu, directorul general), încât faptele şi argumentele cele mai neverosimile devin credibile; mai mult, întreaga poveste apare ca fiind singura explicaţie posibilă pentru înţelegerea celor întâmplate dimineaţa şi care nu pot stârni decât indignarea.

Ce s-a văzut de fapt la Televiziune în acea seară: un grup de agresori, a căror violenţă nu poate fi stăpânită de forţele de ordine, bieţi soldaţi atacaţi care încearcă, în ce-i priveşte, să păstreze limitele legalităţii şi nu trag în mulţime; agresori a căror ticăloşie este atât de mare încât nu poţi rămâne nepăsător; ei sunt gata să-i arunce pe fereastră pe preşedintele Televiziunii, pe directorul ei general, gata să spargă totul, să distrugă acest bun atât de scump tuturor: Televiziunea. Aceasta îşi întrerupe programul puţin după ora 20 – după ce crainicul a anunţat: „Suntem atacaţi!” – într-un moment în care toată lumea se află în faţa micilor ecrane să vadă transmisia unui meci de fotbal din cadrul Campionatului Mondial. Dintr-odată, Televiziunea redevine Televiziunea Română Liberă din decembrie.

Când reapare imaginea, este efectiv ca în decembrie: tot Studioul 4 este prezent, adunat în jurul preşedintelui Televiziunii care, pe un ton tragic, explică telespectatorilor: „A trebuit să ne baricadăm în celebrul Studio 4, unde ne găsim în prezent. Nu avem de a face cu manifestanţi, ci de-a dreptul cu barbari, o mână de oameni în stare de ebrietate, dând dovadă de o violenţă extremă, folosind cuvinte extreme. O manieră bestială de a pătrunde aici,

care mie, ca istoric, mi-a amintit de *legionari*”. Iată deci că, anticipându-l pe preşedintele Iliescu însuşi, Răzvan Theodorescu a lansat cuvântul-cheie al întregii istorii.

În ce-l priveşte, în ziua de 16 iunie, cu ocazia conferinţei de presă a Televiziunii, Emanuel Valeriu va arunca şi el cu piatra. El a remarcat – ne spune ziarul *Azi* din 17 iunie, care face o dare de seamă asupra acestei conferinţe de presă – că „evenimentele din 13 iunie sunt de sorginte legionară şi a prezentat spre exemplificare un material intitulat «Renaşterea legionară», împodobit cu zvastica, şi care a fost primit, acesta şi multe altele, pe adresa Televiziunii”. Răspunzând cu două zile înainte unui ziarist de la *Tineretul liber*, care pusese o întrebare privind caracterul spontan sau, dimpotrivă, premeditat al atacului de la Televiziune, el insinuează: „În urmă cu patru zile, am fost vizitaţi aici, la Televiziune, de domnul Mărieş, de la organizaţia «16 – 21 Decembrie», care ne-a ameninţat că, dacă nu-l difuzăm pe post, vine cu 50.000 de oameni asupra noastră”. Deci, conchide el, a fost un atac „spontan” extrem de bine pregătit.

O foarte ciudată campanie de ameninţări

Referindu-se, în textul distribuit în timpul conferinţei de presă din 16 iunie, la întreruperea emisiunilor, conducerea Televiziunii îşi permite un joc de cuvinte care spune multe despre gradul de colaborare al acesteia cu autorităţile când este vorba să participe la manipularea opiniei publice: „Televiziunea a fost «eliberată» timp de aproape o oră, de misiunea ei de a se adresa ţării, de a informa populaţia asupra evenimentelor de o importanţă crucială care aveau loc în acea zi în capitală”.

Acesta este motivul pentru care, apoi, fără îndoială încă sub efectul şocului provocat de evenimente şi pentru a se „aduna”, televiziunea nu va mai difuza decât imagini din 13 iunie, fără să mai arate nimic din ceea ce se petrecea atunci la Bucureşti: venirea minerilor, actele de violenţă la

care aceştia s-au dedat. Tăcere pe care chiar minerii i-o vor reproşa în cele din urmă.

Un ultim fapt trădează, sub aparenţa anodină a întâmplării, gradul de înţelegere tacită între diferitele nivele ale puterii, mai direct spus, complexitatea stratagemei pusă în aplicare. Cum se poate explica altfel perfecta sincronizare pe care martori demni de crezare au remarcat-o între întreruperea emisiunii şi începerea, aproape simultan, a unei campanii de ameninţări telefonice, care va dura mai multe zile, chiar mai multe săptămâni – campanie îndreptată tocmai împotriva persoanelor care vor fi indicate, începând de a doua zi, în presa FSN, ca responsabili morali ai „rebeliunii”. Iată mărturia lui Gabriel Liiceanu, filosof, directorul Editurii Humanitas (cea mai importantă editură de ştiinţe umaniste din România), membru al Grupului pentru Dialog Social:

„Miercuri seara, la 13 iunie, puţin după ora 20, eram acasă, în faţa televizorului, când s-a întrerupt emisiunea. Ceea ce m-a frapat de la bun început este acea falsă panică ce se simţea în cuvintele prezentatorului televiziunii, când a anunţat că studiourile erau atacate, că nu ştie cât timp vor mai putea încă emite. Apoi programele au fost întrerupte, lăsându-ne pe noi, telespectatorii, pradă unui sentiment de pericol iminent, dar difuz.

Câteva secunde mai târziu a sunat telefonul. O voce de femeie, foarte vulgară, mi-a spus «Ei, idioţilor, sunteţi mulţumiţi acum de ce aţi făcut? Legionarii dracului!» Am închis telefonul, complet năucit. Desluşeam legături stranii între rapiditatea reacţiei telefonice şi întreruperea emisiunilor, în mintea mea, ideea unui scenariu perfect pus la punct devenea brusc o certitudine.

Am trecut în biroul meu, unde este instalat al doilea telefon, al cărui număr – înregistrat sub un alt nume de abonat – nu este cunoscut decât de prietenii mei şi de Securitate. În clipa când intram pe uşă, deci câteva minute

doar după întreruperea emisiunilor şi primul telefon, a început să sune cel de-al doilea telefon. O altă voce, tot de femeie: «Acum nu mai eşti în balconul Universităţii, ai? Laşilor!», urmat de o grozavă înjurătură.

Cele două telefoane au sunat zile de-a rândul fără întrerupere. La capătul firului, aceleaşi voci de femei. Grosolănia şi violenţa ameninţărilor pe care le proferau erau uluitoare: «Slănină afumată, asta o să facem din tine, porcule!» «Du-te să vezi cum arde casa părinţilor tăi la Cotro-ceni!», însoţite întotdeauna de groaznice înjurături.

Am încercat să-mi imaginez amploarea acestei operaţiuni, numărul lucrătorilor din Securitate ce fuseseră mobilizaţi, având la dispoziţia lor date precise asupra fiecărei persoane vizate, şi chemând simultan în toate colţurile Bucureştiului şi chiar ale ţării.

Când, două luni mai târziu, l-am cunoscut pe Corneliu Coposu, secretarul Partidului Naţional Ţărănesc, şi i-am relatat acest episod, mi-a povestit cum, la 14 iunie, un prieten, salariat la una din centralele telefonice ale Bucureştiului, l-a chemat să vină să-l vadă la serviciu şi, pentru câteva secunde, i-a întredeschis uşa unui birou: vreo douăzeci de centraliste-benevole? femei din cartier? fanatice ale FSN? salariate ale Securităţii? – având liste cu nume şi numere de telefon, precum şi detalii referitoare la persoanele vizate, proferau, fiecare potrivit cu imaginaţia şi experienţa proprie, cele mai cumplite orori la adresa celor pe care-i aveau pe liste”.

Noaptea de 13 spre 14 iunie: faptele

La căderea nopţii, ultimii demonstranţi continuau să se afle în două locuri din capitală: la Televiziune, unde se deplasaseră pentru a cere o televiziune independentă şi informarea obiectivă a opiniei publice asupra evenimentelor din acea zi, şi la Ministerul de Interne pentru a cere eliberarea persoanelor reţinute de dimineaţă şi în special a greviştilor foamei. Numai în aceste două locuri şi

cu intervenţia unor provocatori, încăierările s-au prelungit până în ultimele ore ale zilei.

Atitudinea bizară a lui Gelu Voican

„În curtea Televiziunii, povesteşte Mircea Dobrovicescu, sute de tineri rup crengi din pomi şi se pregătesc să se apere singuri… Se lasă noaptea şi, în întuneric, elicopterele care zboară pe sus nu se mai deosebesc unele de altele. Atunci începe adevărata încăierare. Nimeni nu ştie pe cine loveşte. Părăsesc curtea Televiziunii şi rămân totuşi lângă bariera de la intrare. Turnul Televiziunii a luat foc. Privesc cum sub ochii miilor de oameni, Televiziunea Română arde, cum grupurile de tineri se încaieră între ei şi cum *poliţia militară asistă nepăsătoare la tot ce se întâmplă*. Încăierarea are loc în curte şi pe pasarela care leagă cele două corpuri de clădire”.

C. Martiniuc era – după cum s-a văzut – de gardă la conducerea Televiziunii. Iată ce relatează el despre noaptea zilei de 13, în interviul acordat cotidianului *România liberă*. „/…/ înainte cu aproape o jumătate de oră presiunea apei de la furtunuri scăzuse într-un mod ciudat, în plus, cele două maşini de pompieri cu rezervoarele golite nu mai aveau cu ce să şi le umple. La sugestia mea, i-am făcut legătura domnului Emanuel Valeriu cu comandantul pompierilor, dl Sergiu Vornicu, fratele fostului nostru coleg, Tudor Vornicu. Straniu. Am aflat că aceste maşini sunt ocupate în altă parte. Dl Sergiu Vornicu ne-a transmis să ne descurcăm cum putem”.

Straniu, într-adevăr, acest incident care te face să te gândeşti la acel tânăr pe care ziaristul de la *Dreptatea* îl surprinsese, câteva ore mai devreme, în timp ce închidea conductele de alimentare cu apă, în apropierea sediului Poliţiei.

Straniu, cu atât mai straniu cu cât ştim că *puţin* înainte *de ora* 23 un colonel de infanterie, cam naiv poate, raporta

de la Spitalul de Urgenţă, către un superior de grad foarte înalt. I. Constantinescu l-a surprins fără să vrea. Să ascultăm sfârşitul mărturiei sale: „Cu puţin timp înainte de a părăsi spitalul, am asistat la sosirea unui colonel de infanterie care, folosind telefonul din Camera de gardă, a raportat unui superior cu grad foarte înalt (judecând după respectul pe care îl arăta) relatându-i principalele evenimente al căror teatru fusese Televiziunea. Întrucât uşa a rămas deschisă, am putut să disting în mod clar ultima parte a spuselor sale. Împrăştierea manifestanţilor s-a făcut cu tunuri de apă, precum şi cu «echipamentul greu» care sosise mai târziu. Incendiile nu provocaseră pagube prea mari şi nu erau semnalaţi decât doi răniţi, cu traumatisme uşoare". Această relatare e foarte departe de viziunea apocaliptică prezentată de autorităţi asupra evenimentelor.

În mod evident „montajul" continuă... Dar să reluăm relatarea lui C. Martiniuc. Este ora 23.30: în ciuda inexplicabilei presiuni reduse a apei, în ciuda câtorva îndârjiţi care continuau să arunce cu sticle incendiare, incendiile sunt practic stinse. Poliţia este în continuare de negăsit... „Nici astăzi nu găsesc răspunsul la această întrebare. Trebuie să vă spun că în noaptea aceea, generalul Chiţac, ministru de interne pe atunci, nu a fost pur şi simplu de găsit. /.../" – „Ce-au mai făcut paraşutiştii?" – „Rămăseseră puţini demonstranţi afară, cam 200. Nu toţi atacau. Din grupul lor se despărţea câte unul care se apropia şi arunca fie cu o sticlă, fie cu o piatră. Bănuiesc că mulţi dintre cei care stăteau acolo erau şi curioşii din cartier care priveau. De la ora 1.30 au organizat o «poteră» ca să spun aşa, şi au prins vreo 30 – 40 de demonstranţi".

Intervenţie tardivă, ca şi cum s-ar urmări ca degradarea situaţiei să se prelungească şi acest război civil în miniatură să fie încurajat, să fie prelungit un anumit timp... căci iată ce ne dezvăluie C. Martiniuc: „Au venit pe

la 23 – 23.30. Pe dl Gelu Voican nu l-am recunoscut, îi lipsea barba inconfundabilă. /…/ Ei au fost în ambele birouri, dar mai mult au stat la dl Emanuel Valeriu. Ştiu că la un moment dat *dl N.S. Dumitru a pus problema să fie aduşi minerii la TVR*. Am înţeles că s-a mai interesat şi de punctul unde se află ei pe traseul spre Bucureşti. /…/Au dat telefoane în mai multe locuri. Nu am fost foarte atent la ce vorbeau, dar în orice caz se interesau de mineri. /…!”

— „Cum au reacţionat ofiţerii de armată?” – „Au spus că nu-i nevoie de mineri, că vor lua ei înşişi măsuri de apărare a Televiziunii”. /…/ „Cât timp au stat deci Voican, Dumitru şi Ivanovici în Televiziune?” – „Au plecat pe la miezul nopţii. Erau într-o dispoziţie foarte bună. Dl Voican era chiar jovial. Îmi amintesc însă că pe la ora 23.30 au sosit la domnul Emanuel Valeriu un ofiţer superior de poliţie şi un civil, mai tânăr”. – „Ce grad avea ofiţerul?”

— „Nu ştiu”. – „Nu era în uniformă?” – „Ba da, avea uniformă, dar aceasta era de… ofiţer de marină. Însă s-a recomandat ca fiind ofiţer de poliţie. Nu mi-am permis să-l întreb cine e, pentru că, se vedea limpede, era cunoscut foarte bine de cei din conducere. Nu ştiu ce a vorbit cu aceştia. /…/” – „Dnii Răzvan Theodorescu şi Emanuel Valeriu au stat în TVR toată noaptea?” – „Nu. Au plecat cu puţin înaintea orei 2”. – „Ce s-a întâmplat după aceea?” – „Am primit un telefon de la Guvern. Mi s-a cerut să trimit o echipă de filmare în Gara de Nord, pentru că minerii vor veni pe la 2 noaptea”. – „Cine a fost persoana cu care aţi vorbit?” – „Nu ştiu, dar faptul că am vorbit cu cineva oficial mi s-a confirmat puţin mai târziu, când am primit un telefon de la directorul Radioului, dl Preda. Primise şi el acelaşi telefon. Noi nu avem echipă de filmare”. – „La ce oră aţi terminat serviciul de gardă?” – „Pe la ora 7, dar înainte de aceasta am ascultat buletinul de ştiri de la ora 6. Atunci s-a transmis la radio cuvântarea preşedintelui, dl Iliescu, în faţa minerilor sosiţi la Bucureşti. El le-a dat, cum să spun,

«ordinul de zi». Le-a spus ce să facă. Să meargă prin oraş să întroneze ordinea. Să se ducă la Universitate, la Poliţie, la Ministerul de Interne, acolo au fost dezordini. /…/ Le-a urat succes, au fost aplauze, urale. /…/" – „Ce credeţi dvs. despre evenimentele petrecute?" – „Sunt convins că TVR a fost în acea noapte un cobai. Ea nu a fost apărată. Unde au fost sutele de poliţişti care acţionaseră în ziua de 13? Ceea ce s-a întâmplat la TVR a fost un moment dintr-un scenariu mai amplu. Nu ştiu cine trebuia compromis, dar Guvernul a fost sigur. El a abdicat de la toate îndatoririle sale, punând să se răfuiască între ele categorii sociale diferite, deosebite".

Astăzi, C. Martiniuc este un om hăituit: „În ultimul timp, îi spune el în august lui Eugen Dichiseanu, ziarist la *România liberă*, am primit cinci sau şase telefoane în care mi se cere să nu cumva să vorbesc despre ce s-a întâmplat în acea noapte, pentru că am să dispar, o să-mi apară fotografia la dispăruţi, împotriva familiei mele se vor exercita represiuni /…/ Nu cunosc lucruri speciale care să-i îndreptăţească pe cei care mă ameninţă să mă agreseze".

„Acestea sunt faptele cunoscute de dl Martiniuc, conchide ziaristul de la *România liberă*. /…/ Ori s-au întâmplat şi altele, mult mai grave, în biroul de la etajul 11 al TVR şi se bănuieşte numai că el le-ar fi aflat?» (*liberă*, 14 august 1990).

De asemenea, ar fi foarte interesant de ştiut *cui* au telefonat cele trei personaje oficiale din biroul conducerii Televiziunii. Adică cine, în afara celor trei, dorea sosirea cât mai urgentă a minerilor ca să „elibereze" Televiziunea, Ministerul de Interne şi Piaţa? Căci, dacă minerii s-ar fi dus la Universitate, la sediile partidelor, la redacţiile ziarelor de opoziţie numai şi numai după ce s-ar fi lovit de rezistenţa înverşunată a unor instigatori la dezordine, capabili să scalde capitala în sânge şi să o dea pradă focului, mânia lor ar fi putut fi înţeleasă – în urma unei logici rudimentare,

desigur – ca onestă şi legitimă.

Primii morţi

Ca şi la Televiziune, la Ministerul de Interne atacul continuă până târziu după căderea nopţii.

Şi tot ca la Televiziune, în locul unei mulţimi îmbătate de violenţă se pot vedea, potrivit martorilor, doar câţiva puştani împinşi mai mult ca sigur de către profesionişti să retrăiască freamătul glorioaselor zile din decembrie.

În ciuda „fricii şi a groazei de care fusese cuprinsă, din cauza atmosferei de violenţă în care se desfăşurau evenimentele din Piaţă (explozii, fum, ţipete, feţe descompuse)”, Silvia Liana Mustăciosu, studentă în anul II la Facultatea de Transporturi, s-a deplasat pentru ultima dată, înainte de căderea nopţii, la locul înfruntărilor. Pentru a-i convinge pe studenţi să nu recurgă la violenţă. Nu va mai găsi studenţi, căci iată ce privelişte i se oferă ochilor: „La

Ministerul de Interne, aproximativ douăzeci de copii (între paisprezece şi douăzeci de ani), înfruntând jeturile de apă şi gloanţele, aruncau cu pietre în geamurile clădirii. Unii se căţăraseră pe ziduri, sub privirile stupefiate ale câtorva sute de gură-cască”.

„În clădirea MI (Ministerul de Interne), continuă George Arun în reportajul său din revista 22, nu a fost voie să se intre. De altfel, grupul incendiatorilor a ignorat-o cu desăvârşire până în jurul orei 18, când a apărut brusc un autobuz de oraş (31-B-641) plin ochi cu poliţişti culcaţi pe burtă pentru a nu fi văzuţi din stradă /.../ încep să pătrundă în clădirea MI, dar grupul incendiatorilor este sesizat de un confrate şi era cât pe-aci ca unul dintre poliţişti să rămână pe afară. Aruncă scutul, care este capturat de mulţime. Grilajul masiv de fier se închide.

Începe la MI balul grotescului şi al morţii. Balul grotescului, pentru că incendiatorii aruncă într-o veselie cu pietre şi sticle incendiare în geamuri, deşi fiecare fereastră

e apărată de un grilaj masiv, deşi fiecare „lovitură de maestru” care face să se aprindă flacăra este anihilată imediat cu furtunuri de apă, plasate la fiecare fereastră. Euforia nebuniei e atât de mare încât asediatorii chiar nu-şi dau seama că Ministerul de Interne chiar nu poate fi incendiat sau cucerit, oricât ar vrea ei, pentru că Ministerul de Interne *nu trebuie* să fie cucerit”.

„Balul morţii” într-adevăr, pentru că la ora 19 întâiul glonţ îşi atinge ţinta: pe Velicu Mocanu, în vârstă de douăzeci şi doi de ani, tată a doi copii, lovit în cap. Pe Velicu nu-l interesa politica. Preocupările sale erau casă, lemnele pentru iarnă şi, seara, televizorul. Singura dată când a vrut să afle ce se petrece în oraş a fost în ziua de 13 iunie.

După patruzeci de minute, aceeaşi ambulanţă revine pentru a lua un alt curios, Mitriţă Lepădatu, în vârstă de douăzeci şi cinci de ani, şi el om liniştit „care nu se amesteca în treburile altuia”, aşa cum va fi descris mai târziu de unul din prietenii săi. „Acasă spăla rufele, făcea piaţa.

Uneori jucam şah. Era un om bun şi liniştit şi nu se enerva niciodată, ca un adevărat ardelean ce era”. Cei care l-au întâlnit în după-amiaza zilei de 13 iunie în Piaţă vor confirma spusele prietenului său: „Părea pur şi simplu un curios. Unul din miile de curioşi” (ancheta revistei *zigzag*).

Apoi va veni rândul lui Constantin Mihai. Avea 31 de ani. „S-a aşezat în faţa unei femei, va povesti George Arun, în clipa când a văzut că de la o fereastră a MI se trage. Glonţul a fost mortal.

…/ Armata a venit, a văzut, a plecat. Incendiatorii au mai aruncat sticle incendiare în MI, au mai dat foc la câteva maşini, după ce le-au golit rezervoarele de benzină – muniţia necesară unui joc dement, în care au murit oameni, un joc cu nişte reguli ciudate, subterane, despre care nu ştiu dacă e bine să dăm impresia c-am şti. Se poartă

perplexitatea şi afişarea naivităţii, la scară naţională”.

Este ora 22.45, Horaţiu Firică şi Cristian Mucichescu, reporteri la *zigzag*, fotografiază coloanele de fum negru care se înalţă din preajma Ministerului de Interne. Apoi se apropie de clădire... Un căpitan de pompieri vine aproape de grupul de incendiatori, cu un aer stânjenit:

„— Domnilor, credeţi că a ars destul? Putem să stingem focul? Răspunsul:

— Nu, nu încă!

— Atunci când credeţi că aţi terminat, vă rugăm să ne chemaţi, căci noi suntem în stradă!”

Chiar şi mai târziu, în cursul nopţii, deşi în mod vizibil agresorii şi-au rărit rândurile cu trecerea timpului, ei se mai străduiau încă să dea foc Ministerului de Interne. „O camionetă furată este transformată în «berbec» şi îndreptată către poarta de intrare, încercarea eşuează”.

„La orele 0.25 un elicopter militar lansează de la 15 – 20 de metri fiole lacrimogene. Pentru câteva minute zona este curăţată, apoi grupul se reface şi continuă atacul. Copii de 12,14 ani adună din iarbă fiole nesparte şi le dau „celor mari” să le arunce în minister prin ferestre.

Se aud motoarele de maşini grele. O coloană de tab-uri şi tancuri ia poziţie în jurul clădirii, dar imediat sunt atacate cu sticle incendiare şi silite să se retragă. Sosesc şi camioane cu paraşutişti care alcătuiesc baraje şi debuşează spre grupul agresorilor. Cei capturaţi sunt loviţi cu patul armelor şi cu picioarele, rămânând întinşi pe asfalt. /.../ Fugarii sunt urmăriţi pe străzi de militari, se trage cu armamentul din dotare, dar şi cu mitraliera de pe blindate. Bucureştiul trăieşte o noapte de coşmar”. (I.T. Lazăr, *zigzag*, nr. 15,19 – 26 iunie)

Ultima victimă cunoscută a acestui joc cu moartea, care se prelungeşte până noaptea târziu în faţa ministerului, va fi Gheorghiţă Dunca. Nici el nu se ocupa de politică. A petrecut seara privind împreună cu familia cele

două meciuri din Campionatul Mondial. Apoi, pe la ora 1 din noapte, după ce şi-a pus deşteptătorul să sune la 5.30, a plecat să facă un tur în oraş să vadă ce se mai întâmplă, pentru a şti pe unde să-şi conducă a doua zi soţia la serviciu. Este găsit rănit de un glonte, în jurul orei 2, în holul mare al Ministerului de Interne.

Oficial, este prezentat ca unul din „piromanii” care au atacat clădirea. Totuşi, dacă este să dăm crezare mărturiilor familiei şi vecinilor, la ora la care Gheorghiţă Dunca sosise la Ministerul de Interne, poliţia şi armata controlau din nou întreaga zonă.

Ca şi la Televiziune, la Ministerul de Interne neputinţa forţelor de ordine de a pune stăpânire pe situaţie este un lucru cât se poate de suspect. Aici, ca şi acolo, abia după miezul nopţii armata se hotărăşte să intervină. Aici, ca şi acolo, nu-i va trebui mai mult de jumătate de oră pentru a-i împrăştia pe manifestanţi.

Morţii şi răniţii, incendiile şi stricăciunile nu sunt totul. Pentru o „tentativă de lovitură de stat” este nevoie şi de vinovaţi. Atunci, se operează arestări pe loc şi mai ales la întâmplare... La Televiziune, la Ministerul de Interne, pe străzile capitalei, pentru ca totul să fie cât se poate de plauzibil.

Mircea Andrei Rob era elev la Liceul „I.L. Caragiale”. Abia împlinise 16 ani. În seara zilei de 13 iunie a plecat spre Televiziune, la chemarea lui Ion Iliescu. Nu s-a mai înapoiat. Mama sa l-a căutat la poliţie, la mai multe spitale, la Morgă. Niciun semn de viaţă. Andrei urma un tratament medical, avea nevoie urgentă de îngrijire. Fără rezultat. După 11 zile, doamna Rob este chemată să aducă fiului medicamentele de care ştie că are nevoie. Copilul avusese o criză şi, în sfârşit, poliţia a binevoit... Băiatul se afla la Circumscripţia nr. 12 de poliţie, printre alţi aproximativ douăzeci de copii, aşteptând să fie trimişi la casa de corecţie. La sfârşitul lunii iunie trebuia să-şi dea examenul

de treaptă. A fost pus în libertate abia în iulie. Examenul nu l-a mai putut da…

Rene Daniel Stănescu are 21 de ani. Tânăr, dar grav bolnav: schizofrenie pe fond nervos, hepatită cronică evolutivă, a suportat o operaţie pe creier.

În ziua de 13 iunie se găsea şi el la Televiziune, dar, în timp ce asediatorii au forţat intrarea, Daniel a bătut în retragere, a vrut să plece, ceea ce reiese foarte limpede din imaginile înregistrate. În timp ce încerca să se îndepărteze, a fost arestat şi lovit cu violenţă. După ce i s-au luat actele a fost dus către o maşină a salvării. Fiind probabil grav rănit, nu a fost arestat, ci condus la Spitalul de Urgenţă. Se întoarce acasă târziu, cusut la buză şi la cap. Pe spate poartă urme de lovituri cu bastonul. A doua zi dimineaţă însă, când se duce din nou la Televiziune pentru a-şi recupera actele, este arestat.

Mama sa, doamna Alexandrescu, îl va căuta la circumscripţiile de poliţie, la Ministerul de Interne, la Procuratură. Ca şi în cazul celorlalţi arestaţi, instituţiile în cauză pretind că nu ştiu nimic. La 21 iunie ea se duce chiar la Măgurele, unde i se spune că „toţi au fost transportaţi în altă parte”.

Dar unde? La 22 iunie, doamna Alexandrescu se adresează Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului; ea nu a aflat încă unde se află fiul ei.

Procesul lui Rene Daniel şi al altor 28 de inculpaţi din acele zile negre a început la 24 septembrie. Care este acuzaţia ce i se poate aduce? Că nu a vrut să ia parte la atacul asupra Televiziunii?

Cu mâhnire, Gabriel Andreescu, preşedintele Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului, va da un răspuns, valabil nu numai pentru Andrei sau Daniel, ci şi pentru toţi ceilalţi care au păţit ca ei. „Ei sunt exemple”. Au fost arestaţi pentru a constitui exemple, pentru a sădi frica; ei sunt cei mai lipsiţi de apărare, aceşti „copii vinovaţi de a fi

fost curioşi, entuziaşti, dornici de aventură poate, arătaţi acum ca ţapi ispăşitori cu o îngrozitoare lipsă de îndurare”.

Ultimele înfruntări

Cei care reuşesc să scape de forţele de ordine la Televiziune sau la Ministerul de Interne, se retrag către Piaţa Universităţii.

Înfruntările vor dura până în jurul orei trei dimineaţa, povesteşte Silvia Mustăciosu care privea spectacolul încăierărilor de la o fereastră a Universităţii, unde se baricadase în timpul nopţii împreună cu alţi studenţi.

„Tineri până în douăzeci de ani aruncau sticle incendiare către un cordon de trupe USLA care, din când în când, simula atacul. În restul timpului, erau de fapt prea departe pentru a fi în pericol de a fi atacaţi”.

Alina Ungureanu, ziaristă, care a străbătut în acea noapte oraşul în lung şi-n lat în compania francezului Bernard Vaillot, cunoscut reporter de la Canalul 5 al Televiziunii franceze, confirmă cele relatate de Silvia: „Pe lângă un foc din lădiţe de legume sunt strânşi circa douăzeci de inşi.

Cel mai tânăr are 14 ani. A ieşit în stradă pentru că nişte prieteni îl chemaseră la sediul Poliţiei Capitalei să-şi «manifeste şi el părerile». Cel mai în vârstă – un viitor preot, care la întrebarea, ce conţin la ora aceea revendicările ultimilor manifestanţi din Piaţa Universităţii, nu mi-a putut răspunde cu precizie decât «un post de televiziune independent». Lamentabilă eşuare a unei mişcări asupra căreia timpul şi ambiţiile şi-au pus amprenta, compromiţând-o. La zece paşi mai departe, se colecţionau borcane de iaurt pentru cockteil-uri molotov. Am coborât spre piaţă. Lângă autobuzul incendiat după-amiază, câţiva puşti pândeau un foc mocnit. În faţa CC A începea un alt imperiu: soldaţi şi militari în termen din unităţile de poliţie. Pe colţul restaurantului Bulevard, ca o masă amorfă, 7 – 10 arestaţi. Soldaţii şi arestaţii au aceeaşi

vârstă. Arestaţii zac pe trotuar. Din când în când, ca o rafală, un atac dinspre Piaţă, o ripostă. Alte câteva arestări.

Arestaţii încep să fie duşi în jos, către strada Eforie. Sunt printre ei câteva femei: una solidă, cu şolduri enorme, o sacoşă de piaţă şi mers legănat. Ce Dumnezeu căuta pe acolo?”

Aidoma acestei gospodine cumsecade, puţin prea curioasă poate, şi alţii se vor lăsa furaţi de agitaţia şi confuzia acelei nopţi. Gură-cască, copii răzvrătiţi... Unii îşi vor pierde aici libertatea, alţii, viaţa.

Victor Cojocaru, inginer în vârstă de treizeci şi cinci de ani, dăduse şi el o raită prin Piaţa Universităţii în ziua de 13 iunie, târziu după-amiază, după ce ieşise de la serviciu. El nu împărtăşeşte punctul de vedere oficial, opiniile sale sunt mai aproape de ale celor din Piaţă, de ale studenţilor, într-un cuvânt de ale opoziţiei. El le afirmă în mod deschis, dar, în acelaşi timp, se teme de provocări.

În acea seară însă şi în ziua următoare, soţia îl va aştepta în zadar. Ea va merge din spital în spital, va merge şi la Morgă, chiar şi la Procuratură. Nimeni nu ştie nimic, nimeni nu vrea să spună nimic. Abia la 22 iunie doamna Cojocaru va afla că soţul ei este arestat... „Eram consternată, pentru că mi s-a spus că a fost arestat pentru «dezordine în locuri publice» între 24 aprilie şi 13 iunie */deci în întreaga perioadă de timp în care s-a desfăşurat demonstraţia din Piaţa Universităţii/*şi pentru că a participat la atacul de la

Poliţie şi Televiziune, pe 13 iunie. Sunt convinsă că soţul meu, chiar dacă a fost în acele locuri, nu ar fi putut arunca cu pietre sau cu sticle incendiare, cum mi s-a spus /.../ Şi am ca dovadă evenimentele din 18 februarie.

Am sosit în Piaţa Victoriei, împreună cu soţul meu, în jurul orei 18. Uşa de la intrare în sediul Guvernului era larg deschisă, proptită cu un dulap metalic culcat de-a curmezişul. Demonstranţii, împinşi de curiozitate, intrau în

clădire fără nicio teamă. «Oamenii nu-şi dau seama, mi-a spus soţul meu. Această uşă poate fi închisă în orice clipă şi atunci toţi cei care sunt înăuntru sunt prinşi ca nişte şoareci în cursă: pot fi acuzaţi de violarea unui edificiu public şi pot fi arestaţi.»

Soţul meu nu a intrat niciodată în clădirea Televiziunii sau în cea a Poliţiei, sunt cât se poate de sigură!”

Victor Cojocaru va face parte din lotul celor douăzeci şi nouă de persoane care vor apărea în faţa instanţei, începând de la 24 septembrie. Vom vedea ceva mai departe depoziţia sa.

Iată acum, prin intermediul mărturiei disperate a unui tată, cât de departe se poate aluneca pe panta absurdului. Acest tată, după zile întregi de căutări, se adresează la 29 iunie Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului, solicitând sprijin, exasperat de zidul de indiferenţă de care se izbise până atunci: „Subsemnatul Corneliu Pârvulescu, salariat la ISPE, desenator tehnic, declar că fiul meu, Daniel-Gabriel, născut la 3 ianuarie 1970, este reţinut pentru cercetări din data de 20 iunie 1990, în condiţii absurde, fără să se fi făcut vinovat de vreun delict, fără să fie preocupat de politică.

Dacă Guvernul român are nevoie de victime pentru a face din ei deţinuţi politici, atunci trebuie să se ştie că acest tânăr de douăzeci de ani a primit un glonte în piciorul stâng, în seara zilei de 13 iunie 1990, în strada Edgar Quinet, lângă Institutul de Arhitectură, fără să fi participat în niciun fel la evenimentele din acea zi; a sosit în zonă abia la ora 21.30. Datorită unui şofer săritor a fost transportat cu maşina la Spitalul Militar. După ce i s-au acordat primele îngrijiri, a fost dus la Băneasa, la Şcoala Ministerului de Interne, unde a primit numărul de ordine 475 şi a fost reţinut până la 16 iunie.

La 16 iunie a fost eliberat şi supus la plata unei amenzi de 1.000 de lei pentru «parazitism social», deşi era angajat

de probă de la data de 7 mai 1990, aşa cum se poate dovedi.

La 20 iunie a fost invitat pentru o convorbire cu comandantul secţiei de poliţie şi... nu s-a mai întors. Subliniez că cei doi domni care l-au ridicat (unul îmbrăcat civil, celălalt în uniformă de poliţist) nu au prezentat niciun act care să-i autorizeze să-l ridice de acasă.

Timp de şase zile l-am căutat disperat la toate secţiile de poliţie. Pretutindeni am căpătat acelaşi răspuns: «Nu este în evidenţa noastră.» La 26 iunie, în jurul orei 13, am reuşit să ajung la penitenciarul Jilava unde am primit acelaşi răspuns. În aceeaşi zi, la ora 18.30 am primit un telefon de la o doamnă de la Crucea Roşie Internaţională, care ne anunţa că fiul nostru se află internat în spitalul penitenciarului Jilava. Ne-a dat amănunte despre starea sănătăţii lui şi ne-a comunicat că-i putem duce rufe de schimb, articole de toaletă şi alimente. De ce nu a fost posibil să primim veşti despre băiat decât prin mijlocirea unei instituţii de binefacere şi nu de la cei care reprezintă în ţara noastră legea? Aceştia au oare mai puţin suflet?

Ţin să precizez că fiul meu nu a pus piciorul în Piaţa Universităţii în timpul celor cincizeci şi trei de zile cât a durat manifestaţia; sunt convins că mediile de informare şi poliţia deţin benzi video în care i s-ar putea recunoaşte chipul în eventualitatea că a fost acolo.

În seara zilei de 13 iunie 1990, curiozitatea l-a împins în preajma Institutului de Arhitectură şi nicidecum la Ministerul de Interne sau la Televiziune; drept răsplată a primit un glonte, a fost salvat de un om cu suflet, apoi a fost amendat, fără să fi avut vreun rol în învălmăşeala din acea zi; în prezent este în continuare arestat. Pentru care motiv? Potrivit cărei logici?»

Rafale de mitralieră

Ca întotdeauna în asemenea situaţii, zvonurile se răspândesc repede... întorcându-se de la Televiziune,

Mircea Dobrovicescu s-a oprit pentru câteva clipe în Piaţa Universităţii. „Era lume, povesteşte el. În depărtare se auzeau focuri de armă. Cineva, al cărui chip nu l-am putut distinge, mi-a spus că armata a început să tragă în poliţie…” Provocare? Speranţă absurdă? Oricum suntem departe de luptele crâncene cărora, chiar de a doua zi, versiunea oficială a încercat să ne facă să le dăm crezare. Şi, ca să încurce şi mai mult lucrurile, după ce ore întregi au asistat pasive la toate provocările, la toate încăierările, la ora 2 dimineaţa, forţele de ordine au început să tragă în tot ce mişcă.

„/…/ s-a tras ca la balamuc, povesteşte George Arun în reportajul pe care îl va publica în revista 22, dinspre Romarta Copiilor. Au fost răniţi şi au murit oameni, ţigani sau români, vinovaţi sau nevinovaţi”.

La 5 noiembrie 1990, Dragoş Drumea ar fi împlinit douăzeci de ani. Glonţul l-a secerat pe când fugea, i-a străpuns omoplatul drept şi s-a oprit în craniu. Totul se petrecea la ora 2.40 – 2.45 la întretăierea străzii Academiei cu bulevardul. Dragoş era cu un alt băiat din cartier, Mircea-Lucian. Se întâlniseră în jurul orei 1 dimineaţa, în preajma Casei Centrale a Armatei.

„Ce faci, Faraoane? /Faraonul era chiar Dragoş./

Am dat o raită să văd ce-i pe aici…”

S-au învârtit prin preajmă vreun sfert de oră, nu mai mult, povesteşte Mircea; pe urmă s-au hotărât să se întoarcă acasă cu autobuzul de noapte. Era 1.30 – 1.32 când s-a auzit o nouă rafală.

„Să mergem şi noi acolo! Vreau să văd şi eu!”, a spus Dragoş.

Sub coloanele magazinului Romarta Copiilor, un du-te-vino de umbre negre, aproape nevăzute. Se aruncă cu sticle incendiare împotriva cordonului de trupe USLA care blochează accesul în Calea Victoriei. Cei doi băieţi se plasează în mijlocul bulevardului, ca să vadă mai bine.

Zece minute mai târziu, Mircea, aflat la doi, trei paşi înaintea lui Dragoş, aude o nouă rafală de armă automată: tirul venea de undeva din spatele cordonului de poliţişti. Se întoarce să o ia la fugă şi e cât pe-aci să se împiedice de un corp lungit pe pavaj. După câteva minute, când revine, îl recunoaşte pe Dragoş.

Faraonul nu-şi va mai sărbători cea de a douăzecea aniversare. Moare a doua zi la Spitalul nr. 9. Într-o seară de decembrie, când s-a întors acasă după nebuneştile escapade revoluţionare, a râs, sfidând îngrijorarea mamei sale: „Ce-ai spune, mamă, să ai şi tu un erou în familie?”

În vreme ce forţele de ordine îi împrăştie pe ultimii manifestanţi, agresivi sau nu, pe gură-cască şi pe trecători, oamenii din umbră veghează.

Cu puţin timp înainte de ivirea zorilor, Alina Ungureanu îl vede pe stradă pe Gelu Voican şi pe prietenul lui, poliţistul deghizat în contraamiral, venind de la Televiziune: „Mai apar câţiva ziarişti români, de fapt încă unul şi mai mulţi ziarişti străini şi, parcă adus de ei, dl vice-prim-ministru Gelu Voican-Voiculescu. Nu-l recunosc, nu mai poartă binecunoscuta lui barbă – dar mă apropii să văd cine este civilul care declară că-şi asumă toată răspunderea şi anunţă soldaţilor sosirea minerilor, organizându-le amplasarea în dispozitiv. Este însoţit de contraamiralul Dumitrescu. Plin de voioşie şi curaj, în ciuda celor prin care trecuse – o tentativă de a fi înjunghiat, mi se pare. Acceptă să ne acorde un interviu. Are cea mai puţin oficială dintre ţinute: cămaşă într-un nasture, un unic epolet, care, în final, îşi pierde şi ultimul fir de aţă care îl menţine.

Toată lumea fumează ţigară de la ţigară. Se luminează brusc, ca la tropice, Aşteptăm minerii”. Peste Piaţa Universităţii domneşte calmul.

Cu puţin înainte de ora 4, Simion Buia, ziarist la *România liberă*, relatează: „/…/ Scutierii au recucerit Piaţa Universităţii. Sunt mai mulţi ca demonstranţii. Fac zid la

Inter, în faţa Teatrului Foarte Mic şi în faţa Universităţii, de partea statuilor. Au armele îndreptate spre demonstranţi. Se dialoghează, se vorbeşte către soldaţi. Ei nu reacţionează nicicum. Se vorbeşte cu comandanţii trupelor. Sunt sociabili. Mai puţin un colonel. /…/ Puţinii demonstranţi îngenunchează în faţa lor şi a crucilor de la Universitate aprinzând lumânări şi rostind «Tatăl nostru». La Colţea e o mică biserică. Cineva intră şi trage clopotele. Din maternitatea de vizavi ies femeile la geamuri. Din cauza întunericului nu li se desluşesc chipurile. E ora 4 dimineaţa. Şi deodată, ciudat: se dă ordin de încolonare. Trupele se retrag. Un ARO-243, cu nr. A-1474 poartă comandanţii. Piaţa rămâne liberă. Goală. Nu se mai zăreşte niciun scutier./…/ ” (*România liberă*, 27 iunie 1990)

„Situaţia, povesteşte Silvia Mustăciosu, care încercase aceeaşi «mirare» aflându-se în clădirea Universităţii, devenise, după toate aparenţele, calmă; poliţiştii, trupele USLA, «civilii» şi militarii s-au regrupat în coloane şi au părăsit Piaţa Universităţii, după ce au auzit un comunicat care le-a fost transmis printr-un emiţător instalat lângă una din maşinile lor”.

Ce contează că ordinea a fost complet întronată. Ce contează că ultimii manifestanţi au fost împrăştiaţi. Ce contează… toată lumea aşteaptă în linişte.

Noaptea de 13 spre 14 iunie: versiunea oficială

Ce s-a întâmplat, dacă am da crezare versiunii oficiale, în noaptea de 13 spre 14 iunie? Comunicatele oficiale – cu excepţia unei scurte note a Ministerului Apărării Naţionale, reluată de Rompres – rămân de o neobişnuită discreţie. Presei apropiate FSN-ului îi revine aşadar sarcina de a oferi varianta ce trebuie impusă opiniei publice. Inspirându-se din comunicatele Rompres, ziarele *România Muncitoare*, *Dimineaţa* şi *Tineretul liber* descriu succesiunea evenimentelor urmând în esenţă aceeaşi schemă:

1. Situaţia devenind critică, armata a fost nevoită să

intervină în cursul serii şi al nopţii pentru a asigura apărarea sediului Guvernului, Televiziunii, Radioului, Poştei Centrale şi altor instituţii.

2. Clădirea Ministerului de Interne (incendiată şi ocupată de forţe „extremiste”, cum se încăpăţânează să afirme ziarul *Dimineaţa*) trece sub controlul armatei la ora 1.06 – militarii asigură de asemenea apărarea sediului Poliţiei şi restabilesc în jurul orei 1.30 calmul la sediul Televiziunii.

3. În schimb, „extremiştii” respinşi din preajma Ministerului de Interne se regrupează în strada Academiei, în apropierea Universităţii, şi atacă forţele de ordine din zona Casei Centrale a Armatei şi a magazinului Romarta. Atacanţii folosesc „pietre, bile, crengi rupte din pomi, sticle incendiare, ba chiar deschid focul cu arme sustrase de la Ministerul de Interne” (după ziarele *Dimineaţa* şi

România Muncitoare; Tineretul liber foloseşte condiţionalul atunci când menţionează utilizarea armelor).

4. Pentru a stinge şi acest focar de violenţă, forţele de ordine nu dispun decât de muniţii de manevră (

mă Muncitoare insistă în mod deosebit asupra acestui aspect), fapt ce explică dificultatea cu care acţionează. Totuşi, în jurul orei 4 dimineaţa, se instalase „un oarecare calm” (pentru *România Muncitoare*) –, sau „o acalmie aparentă” (pentru *Tineretul liber*).

5. Utilizarea muniţiilor de manevră lasă să se înţeleagă că morţii şi răniţii prin arme de foc se datorează în exclusivitate activităţii extremiştilor. *România Muncitoare* afirmă: „Cei care au tras sunt extremiştii”, dar ezită să pretindă că cei patru militari „grav răniţi” sunt răniţi prin arme de foc.

Această teză capătă caracter oficial în ziua de 16 iunie, odată cu comunicatul Guvernului: „În ziua de 14 iunie, unităţile sanitare înregistrează peste 100 de cazuri de răniţi, 60 de internări şi 5 decese, dintre care 3 morţi prin

împuşcare. Moartea lor nu poate fi pusă pe seama forţelor de ordine, întrucât acestea au acţionat cu muniţii de manevră”.

6. În zori, în Piaţa Victoriei se găsesc „între 2.000 şi 3.000 de muncitori care asigură, alături de forţele de ordine, paza sediului Guvernului”. Unii dintre ei au sosit din judeţele aflate în preajma capitalei. Sunt aşteptaţi şi alţii. Se subînţelege că ameninţarea unui posibil atac asupra acestui punct nu este încă înlăturată. În aceste condiţii sosesc la ora 4.30 în Gara de Nord primele două trenuri cu aproximativ 3.000 de mineri din Valea Jiului (*Muncitoare*, *Tineretul liber*, care adaugă că, în Piaţa Victoriei, Ion Iliescu îi primeşte cu aceste cuvinte: „Cum vedeţi, de această dată, avem de-a face cu elemente în mod declarat fasciste!”). La ora 6, în Piaţa Universităţii se aflau deja aproximativ 10.000 de mineri. Unul din conducătorii lor, inginerul Iliescu, declară: „Am venit pentru a restabili liniştea şi o vom face, pentru noi, pentru familiile noastre şi pentru copiii noştri”.

Mesajul versiunii oficiale este simplu: în ciuda intervenţiei armatei, ameninţarea unei lovituri de stat nu este definitiv înlăturată în momentul apariţiei minerilor.

Dar afirmaţiile martorilor, precum şi anchetele întreprinse de presa independentă dovedesc tocmai contrariul. Cel mai târziu între ora unu şi două noaptea, Ministerul de Interne şi Televiziunea fuseseră „eliberate”; în preajma lor nu mai exista niciun agresor, prin urmare niciuna din aceste instituţii nu mai era câtuşi de puţin ameninţată. În plus, în niciun moment din cursul serii sau al nopţii, nu s-a înregistrat nici cea mai neînsemnată tentativă de atac asupra sediului Guvernului.

De altfel, în clipa în care au intervenit forţele de ordine, numărul celor care manifestau era redus, iar al celor care se dedau încă la acte de violenţă era şi mai mic. Fapt ce va fi recunoscut chiar de sursele oficiale. Potrivit afirmaţiilor a

doi reprezentanţi ai biroului Ministerului de Interne „din cei circa 600 – 700 de oameni care au fost în faţa sediului nostru, doar 200 erau «activi» (*Tineretul liber* din 15 iunie); acelaşi cotidian (ca şi *România Muncitoare* din 15 iunie) observă că numărul „extremiştilor” respinşi de armată către Universitate se ridica doar la 200 – 300 de persoane.

În sfârşit, cel mai târziu la ora 4 dimineaţa, în centrul oraşului, calmul fusese complet restabilit; cu alte cuvinte, cel puţin cu o oră înainte de sosirea primelor coloane de mineri, la ora 5 dimineaţa, în Bucureşti nu mai exista niciun focar de agitaţie.

Dar, ca să revenim la noaptea de 13 spre 14 iunie, rămân încă fără răspuns două întrebări: pe de o parte, de ce armata a intervenit atât de târziu şi ce a făcut ea în realitate? Pe de altă parte, cine sunt „extremiştii”? Cine sunt, mai ales, cei care au acţionat din umbră?

Armata „întârzie”:
ficţiunile oficiale şi misiunea reală

Preşedintele Iliescu este primul care prezintă punctul de vedere oficial privind conduita armatei în ziua de 13 şi în noaptea de 13 spre 14 iunie: „Intervenţia acesteia, spune el în ziua de 14 în faţa minerilor, a fost binevenită” şi chiar o laudă: „Ea a permis să fie «eliberată» Televiziunea, Poliţia şi Ministerul de Interne”. Dar, această intervenţie (ca şi cea „a forţelor de ordine şi a muncitorilor din capitală”) „s-a produs cu întârziere”, constată el, pentru a trece imediat ce i se oferă prilejul „la acele elemente /*extremiste*/, care şi-au făcut de cap până noaptea târziu”. Punct de vedere care va fi împărtăşit şi chiar dezvoltat de Petre Roman la conferinţa sa de presă din 15 iunie: insistând asupra caracterului „tardiv” al intervenţiei armatei, el îl explică prin lipsa de coordonare între cele două ministere implicate, respectiv Ministerul Apărării Naţionale şi Ministerul de Interne. Această regretabilă întârziere nu-l împiedică pe primul-

ministru să-i omagieze la rândul lui pe „paraşutişti şi poliţia militară care au intervenit *totuşi*”.

A doua zi, Guvernul va merge şi mai departe cu reproşurile. Reluând explicarea întârzierii prin „insuficienţa coordonării informaţiilor între unităţile de poliţie şi unităţile militare chemate în sprijin”, comunicatul din 16 iunie lasă să se înţeleagă că la urma urmelor armata este răspunzătoare de slăbiciunile constatate în rândurile poliţiei: „Aceste necorelări au provocat panica şi deruta în rândurile forţelor de ordine”. Prejudiciul este cu atât mai grav cu cât, pornind de aici, se dezvoltă, în mai mare măsură decât o făcuse Ion Iliescu, ideea că această întârziere a avut drept consecinţă faptul că tentativa de lovitură de stat a luat asemenea proporţii: „În aceste condiţii, grupurile de agresori au atacat cu o violenţă extremă şi greu de prevăzut obiectivele de stat pomenite mai sus”.

Şi raţionamentul continuă, fără a se da prea mare atenţie coerenţei: după ce descrie „scenariul destabilizării” şi constată că „aceste acţiuni extremiste aveau drept obiectiv prioritar anihilarea forţelor de ordine / / şi a capa citătii lor de informare şi decizie /*aluzii la atacurile împotriva Serviciului Român de Informaţii şi la celelalte două clădiri vizate*/, comunicatul adaugă: „În acest caz limită, preşedintele ales şi Guvernul au cerut intervenţia hotărâtă a armatei şi un sprijin larg din partea populaţiei, în scopul blocării escaladării extrem de periculoase a evenimentelor”. Cu alte cuvinte, numai în acest moment, deci în jurul orei 21 (după „atacul asupra Televiziunii şi după devastarea acestei instituţii”), a fost lansat apelul către armată. Există în acest caz o dovadă de rea-credinţă: să critici armata pentru că a întârziat să intervină şi să afirmi în acelaşi timp că de fapt nu primise cale liberă pentru a intra în acţiune... cel puţin nu într-o manieră hotărâtă.

Ce se va afla în zilele următoare, inclusiv din surse oficiale sau oficioase, asupra momentului şi condiţiilor în care a fost mobilizată armata în această zi de 13 iunie?

Dacă e să dăm crezare generalului Corneliu Diamandescu, şeful Poliţiei, ale cărui declaraţii sunt reproduse de directorul general al Televiziunii, Emanuel Valeriu, în ziarul *Adevărul* din 15 iunie, „conducerea armatei a promis 2.000 de militari masaţi în Piaţa Universităţii la ora 7.00,5.000 la ora 9.00,7.000 la ora 12.00 – fără să apară vreunul”.

Iată o afirmaţie care contrazice versiunea precedentă. Căci cum ar fi putut promite un comandant militar să trimită trupe cu mult înainte de crearea situaţiei „limită” care trebuia să determine autorităţile să ceară acest lucru?

Alte versiuni vor contrazice şi ele afirmaţiile generalului Diamandescu. Astfel, ofiţerii de poliţie chestionaţi de ziarul *Dimineaţa* din 12 – 13 iulie susţin, cel puţin în ceea ce-i priveşte, că Poliţia nu a solicitat sprijinul armatei decât în jurul orei 16.30.

În mai multe rânduri, presa oficială revine asupra atitudinii armatei. Ziarul *Adevărul*, în special, se dedă la o serie de atacuri, începând cu numărul din 15 iunie, ca şi în alte numere. Se lasă să se înţeleagă că numeroasele apeluri pentru sprijin lansate armatei de către asediaţii din Prefectura Poliţiei şi din Ministerul de Interne au rămas fără răspuns. Se scoate de asemenea în evidenţă atitudinea ciudată a trupelor aflate la Televiziune; sau chiar a acelor unităţi militare care, după ce şi-au făcut apariţia în mai multe rânduri în zona Ministerului de Interne (mai întâi în camioane care transportau trupe, apoi, începând de la ora 19, în vehicule blindate), s-au retras în faţa câtorva sticle incendiare sau, mai rău, au fraternizat cu manifestanţii – care au salutat gestul soldaţilor cu lozinca cunoscută din decembrie „Armata e cu noi!” (.

23 iunie 1990).

Un alt element, care clarifică lucrurile în şi mai mare măsură, este mărturia comandantului Ion Costin care conducea o unitate, formată din zece blindate. La ora 19, el primeşte ordinul de a se deplasa la Ministerul de Interne unde soseşte în jurul orei 20. Cum plecase fără muniţie, nu putea riposta atacului cu sticle incendiare. Incendiul care se declanşează pe două dintre vehiculele comandate de el sunt stinse cu greu. La ora 20.30 primeşte ordinul să părăsească zona pentru a-şi reface unitatea pe platoul din Centrul Civic construit de Ceauşescu. La ora 21.20 primeşte în sfârşit muniţia adusă cu un camion. Dar abia la 23.15 va primi ordinul de a se deplasa din nou la Ministerul de Interne unde observă că „manifestanţii nu mai sunt la fel de violenţi”. În jurul orei zero, un elicopter al armatei aruncă gaze lacrimogene, ceea ce îi derutează pe manifestanţi (*zigzag*, 26 – 30 iunie 1990).

Indicarea orelor este verosimilă în ceea ce priveşte primele apariţii ale armatei – acestea fiind confirmate de numeroase mărturii – şi în ceea ce priveşte distribuirea muniţiilor. Generalul Victor Stănculescu, ministrul apărării naţionale, care se găsea la 13 iunie la o reuniune a Tratatului de la Varşovia, va afirma de asemenea, într-un interviu publicat de *Expres* în numărul din 29 august, că „muniţiile de luptă au fost împărţite seara la ora 21 în anumite unităţi alertate încă de la ora 16.30”.

În schimb, orarul indicat de către acelaşi ofiţer pentru angajarea directă la Ministerul de Interne este infirmat atât de martori oculari, de presa independentă, cât şi de presa oficială, cu toţii fiind de acord că intervenţia nu s-a produs decât după ora 24.

Ce să înţelegem din aceste date contradictorii?

Încă o dată se confirmă faptul că autorităţile uzează de procedee pe care le cunoaştem deja, asociind afirmaţii vagi, minciuni şi contradicţii, pentru a pune, în cazul de faţă, pe seama armatei consecinţele nefaste, ce trebuie

justificate în faţa opiniei publice, ale ordinelor pe care le-a emis pe cont propriu, şi asta în scopul de a ascunde adevăratul obiectiv al măsurilor luate. Reiese cât se poate de clar că unităţi ale armatei erau mobilizate – de la ora 16.30 – dar nu au primit muniţii decât după ora 21, iar ordinul de a acţiona, abia noaptea târziu. Adică destul de târziu pentru ca activitatea propagandistică urmărind să acrediteze ideea încercării de lovitură de stat să-şi atingă scopul. În această privinţă „întârzierea" armatei prezintă stranii similitudini cu „slăbiciunea" poliţiei.

Dar asta nu e singura coincidenţă.

Slăbiciuni binevenite

Ne amintim cum aprecierea privind pretinsa incapacitate a poliţiei de a interveni a permis mai târziu autorităţilor să anunţe necesitatea dotării ei cu noi mijloace tehnice şi a înfiinţării unui nou corp, jandarmeria.

„Întârzierea" intervenţiei armate va permite, de asemenea, doborârea a doi iepuri dintr-un foc.

Căci, de mai multe luni, armata pune autorităţilor probleme serioase: ea este cuprinsă ca de o boală de activitatea Comitetului de Acţiune pentru Democratizarea Armatei (CADA), comitet constituit la începutul lunii februarie din subofiţeri şi ofiţeri de toate gradele (cel mai înalt fiind gradul de colonel), din mai multe unităţi, în special unităţi de elită. Acest comitet, a cărui audienţă în rândurile armatei a crescut foarte mult, a cerut în mod expres ca aceasta să nu mai fie folosită ca mijloc de presiune politică sau ca aparat de represiune în caz de conflicte sociale. Nu este de altfel exclus ca efectivul de ofiţeri şi subofiţeri să fi arătat rezerve faţă de ideea angajării armatei alături de forţele de ordine, ceea ce a putut constitui efectiv un factor care a condus la funcţionarea defectuoasă a mecanismului, aşa cum s-a întâmplat şi cu sindicatele independente atunci când s-a pus problema mobilizării muncitorilor. Poate că, în aceste

condiţii, trebuiau să existe dovezi privind iminenţa unei lovituri de stat pentru a-i determina pe militari să se angajeze.

Oricum, preşedintele Iliescu încearcă să tragă foloase din „slăbiciunile armatei”. În faţa minerilor, în Piaţa Victoriei, el explică: „Armata trebuie să constituie un element de stabilitate şi de apărare a cuceririlor poporului, nu trebuie să stea indiferentă când vandalii se dedau la asemenea acte barbare împotriva poporului. Teoria «armatei pasive» avansată de Grupul pentru Democratizarea Armatei este periculoasă, căutând să dezavueze armata, să o rupă de popor. Dar armata şi-a făcut şi de această dată datoria”.

O critică ce va fi reluată şi în comunicatul Guvernului din 16 iunie în termeni mai voalaţi: „S-au înregistrat unele ezitări în privinţa intrării rapide în acţiune a unor unităţi ale armatei – ceea ce a pus în evidenţă carenţe de exercitare a comenzii militare”.

Discursul domnului Iliescu îşi face deja efectul. Începând din 14 iunie, Guvernul cere Ministerului Apărării Naţionale să ia măsurile care se impun pentru a pune capăt activităţii CADA. Semnând comunicatul, Petre Roman reproşează Comitetului CADA de „a-şi fi arogat dreptul de a acţiona în numele armatei” publicând declaraţii „care lovesc în instituţiile militare” şi motivează în modul următor hotărârea de a-l dizolva: „Asemenea activităţi pot să genereze confuzii, subminează idealurile democraţiei, sunt destinate să destabilizeze armata şi să dezorienteze opinia publică. Ele au provocat reacţii de dezaprobare din partea Consiliului Militar Superior al Ministerului Apărării Naţionale şi al Consiliului Superior al Conducerii Ministerului de Interne, ca şi din partea cetăţenilor care au o atitudine responsabilă în ceea ce priveşte armata”. Consiliul Militar Superior al Armatei dă curs acestei solicitări şi interzice activitatea CADA începând cu 15 iunie, într-o declaraţie

dată la 14 iunie se explicau următoarele: CADA „s-a dedat la acţiuni ce au făcut jocul unor forţe politice care vizează destabilizarea vieţii sociale, acţiuni ca acelea din zilele de 13 şi 14 iunie”.

Ministrul apărării naţionale, Victor Stănculescu, care i-a urmat lui Nicolae Militam – după ce CADA a obţinut ca acesta din urmă să fie îndepărtat –, nu sprijină decizia Consiliului Militar Superior al Armatei. Totuşi, ministrul se fereşte să ţină partea acestui Comitet. Fapt este că acesta va continua să activeze, după ce a declarat în mod public că nu acceptă hotărârea Guvernului. La 23 iunie, Victor Stănculescu va răspunde de altfel criticilor aduse armatei, subliniind într-o intervenţie televizată că, în ceea ce îl priveşte, „nu acceptă anumite păreri care denigrează armata şi activitatea sa din ultimele zile, ca şi acele aprecieri negative privind capacitatea ei de a acţiona în spiritul democraţiei reale”.

A tras armata?

După cum am văzut, generalul Stănculescu recunoaşte că unităţile militare puse în stare de alertă au primit într-adevăr „muniţie de luptă”. Domnia sa poate foarte bine s-o facă, ştiind că nu poate fi tras la răspundere, căci la 13 iunie se afla în afara ţării, la o reuniune a Tratatului de la Varşovia.

Până la această dată, autorităţile recunosc doar patru morţi în urma evenimentelor din iunie, din care patru împuşcaţi, toţi în după-amiaza şi seara zilei de 13 (deci nici unul în cursul nopţii). Autorităţile au anunţat de asemenea peste o sută de răniţi, din care şaizeci spitalizaţi fără să precizeze natura rănilor acestora (comunicatul din 16 iunie şi comunicatul Cabinetului Procurorului general din 14 iulie). În acest fel, responsabilitatea revine în mod implicit extremiştilor care s-au omorât între ei fără să mai aştepte armata sau forţele de ordine.

Martorii au semnalat însă numeroase focuri de armă şi

tiruri de arme automate. În mod evident, acestea nu au avut drept scop să-i lichideze pe răsculaţi, ci doar să-i pună pe fugă. Chiar în luna decembrie s-a observat că rafalele erau trase pe deasupra capului demonstranţilor. Este, de asemenea, foarte probabil că forţele de ordine, în cursul evenimentelor din acea seară, s-au mulţumit să facă uz doar de muniţii de manevră.

Cu toate acestea, au existat neîndoielnic, nu numai în cursul serii, ci şi în timpul nopţii, morţi prin împuşcare: *Tineretul liber* din 15 iunie recunoaşte acest lucru în articolul „Raid prin spitalele capitalei”. Dar mărturia cea mai concludentă în acest sens vine din partea lui Dragoş Nicolescu, vicepreşedintele Sindicatului Independent al Medicilor din România: „Am mai mulţi colegi care au fost de gardă în acele zile, şi mă refer îndeosebi la doctorul Constantinescu, care a fost de gardă atât în noaptea de 21 – 22 decembrie 1989, cât şi în noaptea de 13 – 14 iunie. El a avut în acest fel posibilitatea să compare numărul şi tipul de leziuni, adică acele leziuni produse de gloanţe...

Pentru că, în cursul acestei nopţi, s-a tras o rafală de armă automată care a durat aproximativ 20 de secunde şi care a făcut numeroşi morţi. Oficial se spune că au fost numai şase morţi. Noi credem /.../ că numărul real al morţilor în cele trei zile se ridică la 50 – 60.

Am vorbit cu o parte dintre medicii care au fost de gardă în spitalele Bucureştiului şi toţi ne-au oferit date care se coroborează cu datele noastre: o cifră de zece ori mai mare decât cea oficială. Este foarte posibil, de altfel, ca un mare număr de morţi să fi fost trimişi direct la Institutul Medico-Legal din Bucureşti sau chiar direct la Crematoriu. Institutul Medico-Legal nu se mai află în subordinea Ministerului Sănătăţii, ci în subordinea Ministerului Justiţiei. Pentru ca medicii să accepte un asemenea transfer li s-au dublat salariile în decurs de numai 24 de ore. Ministerul Sănătăţii nu a fost de acord cu acest transfer, dar nu a avut

încotro /…/

Este îndeobşte cunoscut că în noaptea de 13 spre 14 iunie au avut loc numeroase incinerări. Am discutat în acest sens cu oamenii care lucrează la Crematoriu. Ei nu au dat răspunsuri foarte clare. Le este teamă”.

În momentul de faţă este imposibil să se avanseze o cifră sigură a victimelor din noaptea de 13 spre 14 iunie. Printre cei aproximativ şaizeci de morţi despre care vorbeşte Dragoş Nicolescu, pornind de la estimările făcute de confraţii săi, sunt incluşi şi cei căzuţi în cele trei zile care au urmat, deci cifra include şi pe cei căzuţi sub loviturile minerilor (mai puţin numeroşi, potrivit datelor de care dispunem, decât cei doborâţi în timpul nopţii). Pe de altă parte, se spune că un număr neprecizat de cadavre ar fi fost transportate direct la crematoriu sau la Morgă. Minuţioasa anchetă întreprinsă de Eugen Dichiseanu de la *România liberă*, publicată în mai multe numere ale ziarului la sfârşitul lui august şi începutul lui septembrie, a scos la lumină că autorităţile (viceprimarul capitalei, directorul Institutului Medico-Legal etc.) au dat la 22 iunie ordin să se sape patruzeci şi cinci de morminte pentru cadavre neidentificate la cimitirul Străuleşti II, cimitirul săracilor din Bucureşti. Ancheta a scos la iveală că la Morgă erau conservate 104 cadavre încă de la începutul anului, din care – se pretindea – numai 17 erau din luna iunie. Inspectoratul General al Poliţiei nu înregistrase în aceste şase luni decât douăzeci şi cinci de corpuri neidentificate – din care niciunul în iunie. Iar din cele aproximativ 40 de cadavre înhumate la sfârşitul lunii iunie, niciunul nu a fost înregistrat la Poliţie. *România liberă* a putut publica fotografia unui cadavru care mai putea fi încă recunoscut (întrucât congelatoarele nu funcţionează). Acesta a fost îndată recunoscut de familie ca fiind Ioniţă Vasile, dispărut în noaptea de 13 spre 14 iunie.

Este evident că autorităţile au ceva de ascuns: numai o

anchetă efectuată de instanţe autorizate – şi în special de către Comisia Parlamentară pentru evenimentele din 13 – 15 iunie – ar putea eventual să facă lumină.

În ceea ce ne priveşte, să reţinem că numărul victimelor este fără îndoială mai ridicat decât cel avansat de către oficialităţi şi că în cea mai mare parte ele au fost victime ale poliţiştilor, în uniformă sau în civil, şi ale armatei, care, ca şi în decembrie şi contrar afirmaţiilor oficiale, au tras asupra demonstranţilor.

Provocatorii

Acum se naşte una din marile întrebări legate de evenimentele din 13 iunie şi în special de ceea ce s-a petrecut în timpul nopţii.

Provocatori misterioşi, jalnici executanţi:

unde sunt căpeteniile?

Când a părăsit Piaţa Universităţii, mulţimea era deja aţâţată în cel mai înalt grad de numeroasele acte de provocare petrecute în acea zi. Tulburată de asemănarea dintre evenimentele trăite şi ceea ce se întâmplase în decembrie şi nutrind speranţa că se va înfăptui în sfârşit revoluţia atât de mult invocată şi dorită, mulţimea e revoltată şi vrea să ceară dreptate: televiziunea să fie în sfârşit obiectivă, să fie eliberaţi cei arestaţi. Arestaţii vor apărea chiar la sfârşitul după-amiezii. Dar, departe de a contribui la liniştirea spiritelor, eliberarea lor va spori încordarea: ei îşi vor arăta trupurile acoperite de vânătăi. Cu toţii au fost bătuţi sălbatic.

Demonstranţii vor considera toate acestea drept o nouă provocare. Totuşi, mulţimea de manifestanţi, gata să se lase antrenată în orice fel de aventură, va rămâne, în marea ei majoritate, neviolentă, chiar în momentele cele mai încordate din cursul nopţii. Ea va asista stupefiată, cel mai adesea pasivă, uneori încercând totuşi să riposteze, la acţiunile unor indivizi sau ale unor mici grupuri de agresori şi spărgători care mergeau în faţă, escaladând grilaje,

atacând şi distrugând; unii dintre aceştia ieşeau din rând, aruncau repede o sticlă incendiară şi fugeau în aceeaşi clipă.

Cine sunt aceştia?

Mulţi sunt tineri, unii chiar copii, alţii sunt pur şi simplu antrenaţi de val. Unii vin din „zonă”, mai ales ţiganii, cei care vor fi văzuţi în clădirea Televiziunii, care vor devasta studiourile şi vor fi arătaţi pe micile ecrane; feţe de infractori, cu priviri rătăcite, înspăimântătoare. Cine sunt ei? Contestatari manipulaţi sau participanţi plătiţi?

În sfârşit, vor mai fi şi alţii, anonimi, mai bine îmbrăcaţi, acţionând adesea ca grupuri de comando, care au lovit cu precizie şi hotărâre – după cum afirmă unii martori, cum e de pildă acel individ care, sub ochii unui ziarist de la *Dreptatea*, închide rapid vanele conductelor de apă de lângă Prefectura Poliţiei în momentul în care clădirile iau foc şi apoi dispare. Şi alţii asemenea.

În fapt, pentru toată lumea, demonstranţi şi trecători, lucrurile par limpezi, şi tot aşa vor fi şi relatate, încă din acea seară: de acţionat a acţionat doar o mână de provocatori care au ştiut să antreneze după ei un mic număr de persoane manipulate sau plătite, capabile să execute, în mod conştient sau nu, un plan prestabilit.

Pentru toţi, problema-cheie este următoarea: care este identitatea reală a acestor agresori? Pentru cine sau pe seama cui acţionează astfel? Acesta este de fapt şi „punctul nevralgic” al versiunii oficiale.

Încă din primele momente, autorii loviturii de forţă au fost identificaţi în mod global în primul rând de către Ion Iliescu: „legionari”, care au pregătit vreme îndelungată această acţiune („de mai bine de trei luni potrivit informaţiilor pe care le deţinem”, vor spune printre altele reprezentanţi ai biroului de presă al Ministerului de Interne).

Totuşi, identificarea lor pare să fie o sarcină „pe

termen lung”; „Sperăm să punem în evidenţă şi cine au fost iniţiatorii acţiunii”, spune Petre Roman în cadrul conferinţei de presă din 15 iunie, înainte de a continua astfel: „Acţiunea poliţiei din dimineaţa de 13 iunie le-a luat-o înainte organizatorilor agresiunii, care fiind *devansaţi* au fost obligaţi să-şi pună în aplicare planul în mod precipitat. În ceea ce priveşte *componenţa bandelor*, ea a reprezentat, în opinia Guvernului, în mod evident, pleava societăţii care s-a asociat în mod natural cu *inspiratorii* acţiunii, pe care ordinea legală ar fi eliminat-o, odată cu această pătură parazitară. Ambele categorii aveau, în mod firesc, aceleaşi interese”.

Încă din ziua precedentă, toate aceste lucruri fuseseră spuse mai puţin limpede, dar ceva mai direct, de către Ion Iliescu în faţa minerilor: „S-au făcut numeroase arestări, dar «capii», cei care se ţin în umbra acestor acţiuni, nu au fost încă identificaţi. Se va deschide o vastă acţiune penală. Poliţia şi Procuratura încep anchetarea celor arestaţi şi se eliberează mandate de arestare împotriva celor care vor fi recunoscuţi ca implicaţi în actele de violenţă”.

Există două categorii complet distincte. Prima dintre acestea este cunoscută: este acea categorie de indivizi dubioşi care popula deja, potrivit propagandei oficiale, Piaţa golanilor, drogaţii, traficanţii, „cei fără ocupaţie”, prostituatele şi, bineînţeles, „ţiganii”. Cu cealaltă categorie lucrurile sunt ceva mai complicate: deşi este „demascată” de fapt, rămâne să fie identificată mai precis. Chiar de pe acum s-ar putea spune că aceasta se împarte în alte două subcategorii:

— Pe de o parte, căpeteniile, cele care au putut pregăti şi organiza lovitura (deşi în grabă, ceea ce ar putea explica în oarecare măsură eşecul lor), care au ştiut să găsească pe cei care au înfăptuit acţiunile – profesionişti sau elemente declasate –, să-i plătească eventual; cei care au ştiut, în sfârşit, să incite mulţimea să se implice în acte de violenţă.

Există, evident, puţine şanse de a-i depista în rândurile celor din urmă, dar nu lipsesc totuşi unele indicii, iar ancheta pe care o vor efectua atât cetăţenii justiţiari, cât şi forţele de ordine şi chiar mijloacele de informare va trebui să ducă la strângerea dovezilor.

— Pe de altă parte, agitatorii de profesie, înarmaţi, prezenţi la locul faptelor şi al căror mod de a acţiona a constituit dovada însăşi asupra naturii „legionare” a rebeliunii. Trebuia, în mod logic, să fie descoperiţi câţiva dintre aceştia printre suspecţii reţinuţi în cursul serii şi al nopţii, care fac obiectul unei „trieri”, potrivii expresiei care revine în comunicatele oficiale. Nu a fost avansată nicio cifră precisă asupra numărului acestora din urmă, iar afirmaţiile oficiale se contrazic una pe alta în mod permanent: dacă este să dăm crezare Guvernului, în data de 16 iunie – deci, având în vedere şi arestările efectuate în timpul „şederii” minerilor – numărul celor anchetaţi se ridica la 1 021 (915 bărbaţi şi 106 femei). Dintre aceştia, 34 sunt în detenţie preventivă. Alte 83 de persoane fac obiectul unui dosar penal pentru trimiterea în judecată. 153 de persoane au primii sancţiuni penale contravenţionale, constând în amenzi şi întemniţări. Au fost, de asemenea, anchetaţi 51 de minori, dintre care 18 au fost trimişi la şcoli speciale, iar 33 au fost încredinţaţi familiilor.

Ministerul de Interne, în nota din 16 iunie, ajunge şi el, în chip curios, la aceeaşi cifra de 1021 de persoane arestate, însă numai în seara zilei de 13 şi dimineaţa zilei de 14 iunie, împărţirea fiind cu totul alta: „În seara zilei de 13 şi dimineaţa zilei de 14 iunie, au fost identificate la locul faptelor 1021 de persoane, din care 915 bărbaţi şi 106 femei. După ce aceştia au fost triaţi au fost luate următoarele măsuri:

— 68 de persoane au fost arestate întrucât au comis infracţiuni;

— 182 au fost reţinute pentru comiterea de

contravenţii;

— 83 au făcut obiectul unor urmăriri penale, fără a fi fost reţinuţi;

— 103 minori au fost identificaţi; dintre aceştia, 72 au fost înapoiaţi familiilor şi 31 au fost internaţi în centre specializate.

Acţiunea de triere continuă în colaborare cu unităţile Procuraturii".

Oricum, reiese implicit, fie dintr-o versiune, fie din cealaltă, că această primă selecţie nu a reuşit încă să găsească „extremişti" de profesie. Aceşti „provocatori" sunt de negăsit, ceea ce-i face pe unii să se gândească la misterioşii „terorişti" din decembrie.

Fantoma unei Securităţi incontrolabile, redusă la starea de şomaj după revoluţie şi înfeudată acum organizatorilor unui complot „legionar", este acum readusă în atenţia publicului, prima dată de către Răzvan Theodorescu (preşedintele Televiziunii Române), maestru în arta insinuării şi a propagandei. „Am recunoscut printre cei care au asediat Televiziunea foşti activişti de partid din Televiziune care îşi pierduseră slujba din decembrie 1989", afirmă acesta într-un interviu difuzat de Radio Europa Liberă în 19 iunie.

Ideea va fi reluată şi amplificată de Petre Roman în faţa ziariştilor spanioli, la 21 iunie, la Madrid: „Şefii acestora sunt foşti terorişti, foşti membri ai Securităţii". Aceeaşi idee se va regăsi şi în unele discursuri adresate străinilor şi va fi strecurată şi în presa de uz intern. Ziarul *Azi* din 16 iunie scrie, de exemplu, în articolul: „Opriţi, extrema dreaptă!" că „elemente recuperate din vechea miliţie şi din Securitate s-au implementat printre mercenari /...", ţigani din pleava societăţii şi scursori de la periferia civilizaţiei contemporane". În fapt, se vădeşte repede că teoria loviturii de stat nu poate fi susţinută decât dacă se poate dovedi că bandele venite de la marginea societăţii au fost

încadrate şi conduse de „specialişti”. Cine putea să joace mai bine acest rol dacă nu fantomele „teroriştilor” din decembrie? Dacă la şase luni de la revoluţie, după atâtea investigaţii, autorităţile nu au reuşit să pună mâna pe aceşti terorişti, cum or fi putut să o facă acum atât de repede? Nu este deloc uimitor, în aceste circumstanţe, că „agresorii violenţi” pe care Televiziunea îi oferă răzbunării populare se arată a fi înainte de toate simpli vandali. Curios, de altfel ei nu vor fi urmăriţi, fie pentru că nu li s-a putut găsi vreo vină, fie pentru că urmărirea nu a fost considerată oportună…

Oamenii Securităţii

Totuşi, întrebările privind adevărata identitate a „provocatorilor” şi mai ales rolul lor în desfăşurarea evenimentelor îşi vor găsi în scurt timp locul, cu precădere în paginile presei independente. Prea mulţi martori au remarcat, îndeosebi la Televiziune, cât de suspecte erau actele de violenţă protejate şi chiar încurajate de forţele de ordine şi de către „civilii” susţinători ai FSN, care păreau că îi conduc pe aceştia din urmă; acte de agresiune comise de alţi „civili” ciudat de asemănători cu primii. Acest lucru este scos în evidenţă de mulţi martori.

Să citǎm în acest sens mărturia unuia dintre „arestaţii” din timpul nopţii, Victor Cojocaru, care va declara în *România liberă* din 6 octombrie: „M-au arestat pe 14 dimineaţa, la ora 2, de pe strada de lângă Televiziune, în timp ce fugeam datorită spaimei create de focurile trase de militarii din garda Televiziunii. Am fost dus la Palatul Victoriei, bătut bestial şi aruncat într-o cameră unde zăceau mai multe persoane. Mi s-a spus: «lasă că n-o să scăpaţi niciunul». Spre ziuă am observat că în acea cameră intrau diverşi civili, care spuneau, cu privirea aţintită asupra unuia din grămadă: «Măi Mitică, cum ai ajuns în situaţia asta?» Aceşti «Miti că, părăseau încăperea cu acei civili. Au fost

circa 8 – 10 cazuri. La trei dintre aceştia, după un control prealabil, se depistase că miroseau a benzină, unul dintre ei având chiar şi un cuţit”.

Această mărturie aruncă o cu totul altă lumină asupra operaţiei de „triere” care se efectua în timpul nopţii.

Alte mărturii – precum cea a lui Dumitru Iuga sau a lui Constantin Martiniuc, ambii prezenţi la Televiziune în calitate de salariaţi ai ei – conduc la aceleaşi concluzii: Iuga surprinde în holul Studioului 4 conversaţia dintre „civilii” îmbrăcaţi în salopete suspecte şi înarmaţi cu ciomege şi răngi. Unul dintre ei povesteşte celuilalt: „L-am bătut pe unul pe stradă, de l-am cocoşat, ca să văd că era unul de-al nostru, îmbrăcat civil”. El surprinde în aceleaşi locuri şi alţi „civili” bine îmbrăcaţi, dându-se drept „căpitani sau colonei în rezervă”, dirijând forţele de ordine şi civili în salopetă (revista 22, nr. 37 din 28 septembrie 1990). Cine ar putea fi aceştia, dacă nu membri ai Securităţii care, „foşti” sau „actuali”, în „rezervă” sau „activi”, au aerul că sunt în misiune chiar în momentul respectiv. „Civilii” – îmbrăcaţi corect sau nu – sunt în legătură cu persoane precum Bebe Ivanovici, dar şi cu unele de rang mult mai înalt: Gelu Voican, viceprim-ministru pe atunci şi senator, N.S. Dumitru, vicepreşedinte al FSN. Acestea sunt fapte care se regăsesc în mărturiile lui Constantin Martiniuc, ameninţat cu moartea în mai multe rânduri, ca şi Dumitru Iuga şi mulţi alţii de atunci încoace (*România liberă* din 14 august 1990).

Faptele vorbesc de la sine şi concordă unele cu altele în aşa măsură, încât Ion Iliescu se va simţi dator să declare, începând din 14 iunie: „Faţă de această situaţie */ rebeliunea legionară/*, mai sunt încă oameni care – Dumnezeu ştie cu ce intenţie – caută să-i facă pe agresori să treacă drept victime, aruncând răspunderea asupra forţelor de ordine”. Asemenea afirmaţii vor fi ulterior întotdeauna respinse, fără măcar a li se da vreo atenţie, ele fiind pur şi simplu „totalmente ridicole” şi „stupide” (discurs

ţinut de preşedinte, în faţa membrilor Corpului Diplomatic, relatat în *Expres* din 29 iunie).

În orice caz, în luna septembrie, când se vor judeca primele procese, după atâtea şi atâtea arestări urmate de „trieri”, de anchete „civice” sau judiciare, după atâtea delaţiuni solicitate de către autorităţi (cum se va vedea), după atâtea inculpări rămase fără urmări luni întregi, nu se va găsi niciun acuzat care să poată fi adus în sprijinul tezei că în seara zilei de 13 iunie s-a încercat o lovitură de stat foarte periculoasă, premeditată şi foarte bine organizată.

Într-adevăr, din cele 185 de persoane anchetate în cursul lunii iunie şi ţinute în stare de arest cel puţin două luni, numai cinci au compărut în faţa Tribunalului Militar în septembrie, şi aceasta pentru că infracţiunile comise „au drept obiectiv bunuri aparţinând Poliţiei Capitalei şi Ministerului de Interne” (în termenii comunicatului cabinetului Procurorului general din 14 iunie 1990):

— Doi indivizi asupra cărora s-au găsit pistoale şi cartuşe furate de la Prefectura Poliţiei: Valentin Stoican, 15 ani, „fără ocupaţie”, şi Vasilică Lixandru, 23 de ani, şi el tot „fără ocupaţie”;

— Un individ care a aruncat pietre şi sticle incendiare în clădirea Ministerului de Interne, pe nume Nicolae Bugeanu, 48 de ani, „pensionar”;

— O persoană acuzată de a fi furat documente de la Inspectoratul Poliţiei şi o alta inculpată pentru că ar fi furat o baterie de acumulator şi un difuzor dintr-un vehicul incendiat al poliţiei (Comunicatul Procurorului general şi al Ministerului de Interne, publicat în *România liberă* din 26 septembrie)

Cât despre alţi 29 de „agresori”, al căror proces a început la 24 septembrie, delictele pentru care sunt aduşi în faţa justiţiei se află sub incidenţa codului penal, cu alte cuvinte, nu sunt considerate ca având legătură cu o tentativă de lovitură de stat. Ei au apărut în faţa

tribunalului pentru delicte precum ultraj la bunele moravuri, tulburarea ordinii publice (art. 321, de la şase luni la cinci ani închisoare), distrugerea de bunuri publice cu consecinţe foarte grave (art. 231, de la 10 la 15 ani închisoare), pentru a fi pătruns fără a avea dreptul în sediul unor instituţii publice. Dintre aceştia, 9 erau „fără ocupaţie”, 4 minori, 9 muncitori, 1 student, 2 ingineri, 1 decorator, 1 vânzător, 1 tehnician şi 1 arhitect.

După cum se vede, „agresorii” au fost selecţionaţi cu atenţie. Între ei, nici urmă de cei ale căror feţe au putut fi văzute pe micile ecrane de către întregul popor în seara zilei de 13 iunie şi a doua zi, prinşi în flagrant delict de vandalism şi violenţă.

„Bandele extremiste organizate” au rămas nedepistate, la fel ca „teroriştii” sau foştii „securişti” la care face aluzie Petre Roman. La sfârşitul anului 1990 nu se excludea posibilitatea de a fi descoperiţi câţiva printre cele 51 de persoane cercetate în stare de arest încă din iunie, a căror anchetare nu a dat încă rezultate…

În ceea ce-i priveşte pe „capii” complotului, căutarea lor e o altă poveste, una pregătită, aşa cum am văzut, încă de la întreruperea emisiunii TV, prin proferarea la telefon de acuzaţii, ameninţări şi injurii; ea se va desfăşura în văzul tuturor, începând din dimineaţa zilei de 14 iunie.

VIOLENTA MINERILOR

Zorii zilei de 14 iunie: „Moarte golanilor!”

La ora 5 dimineaţa, Raţa Universităţii era pustie. Ultimii demonstranţi fuseseră împrăştiaţi încă de la ora 3. Poliţia şi trupele USLA se retrăseseră de mai bine de jumătate de oră.

Iată însă că dintr-odată…

Atacul

„Aproape de ora 5, povesteşte Silvia Mustăciosu, cei câţiva colegi care rămăseseră să vegheze în Piaţa

Universităţii s-au întors într-o stare de mare agitaţie: veniseră minerii... Toţi cei care eram acolo ne-am repezit la etajul trei al Facultăţii de Geografie ca să-i vedem.

Vreme de cinci minute, Piaţa Universităţii ni s-a părut pustie. Apoi, deodată, am zărit bandele de mineri lângă Intercontinental. Înaintau în pas alergător cu lămpaşele aprinse şi cozile de târnăcop ridicate ameninţător. Zeci, sute, o mie de mineri mânioşi şi sălbatici urlând «Moarte golanilor!» I-am văzut năpustindu-se spre balconul Facultăţii de Geografie.

În câteva secunde au spart uşa cu topoarele. Am început să fugim în toate părţile. Nu cunoşteam planul clădirii, iar pe culoare era întuneric. Ne-am regrupat în podul clădirii. Nu a trecut niciun minut şi ne-au descoperit. De altfel, rămăsesem în picioare chiar lângă intrarea din pod. Au pus mâna pe noi şi ne-au obligat să coborâm".

De fapt, minerii, sau mai degrabă „conducătorii" lor, par să fie la curent cu planul clădirii şi chiar cu numărul celor care se găsesc în Universitate. Marian Munteanu, fratele lui, Bogdan, elev de liceu încă, Drăgan şi alţii, aproximativ douăzeci de persoane, se refugiaseră la subsolul Universităţii. Minerii au invadat încăperea urlând: „Unde sunt ceilalţi?"

„Au intrat mai mult de o sută de mineri, îşi aminteşte M.B., studentă în anul III la Filologie; erau înarmaţi cu bâte, răngi de fier şi topoare. Topoare de tăiat lemne. Se înghesuiau care mai de care să lovească. *Erau însoţiţi de indivizi în civil care îi călăuzeau*.

Eram înconjurată de o mulţime de mineri, care mă priveau duşmănos. Unul din ei a ridicat toporul şi m-a lovit în cap. Din fericire toporul a alunecat într-o parte şi nu m-a nimerit chiar în plin. La început ne-au lovit pe toţi cu topoarele numai în cap. Apoi, după ce am căzut la pământ, au început să mă lovească cu bâtele şi cu picioarele unde nimereau. Ne-au scos de acolo sub o ploaie continuă de

lovituri, traşi de păr pe scări, pe trotuarele pline de geamuri sparte şi de asfalt ars. Din cauza rănii căpătate la cap, puteam zări doar printre şiroaiele de sânge care îmi inundau faţa. Nu doream decât să ajung cât mai repede la duba poliţiei. La un moment dat, unul dintre ei m-a apucat de braţ, iar ceilalţi, încurajaţi de câţiva indivizi îmbrăcaţi în civil, au vrut să mă arunce într-una din vitrinele Institutului de Arhitectură. Cineva însă a spus că nu merita să spargă geamul. Se formaseră două şiruri, aşa cum obişnuiesc poliţiştii, după cum am auzit; toţi aveau cozi de târnăcop. Am fost împinşi cu brutalitate între cele două şiruri. Nu mai ştiu ce s-a întâmplat apoi, pentru că am leşinat, dar trebuie să spun totuşi că în afara obscenităţilor incredibile pe care mi-a fost dat să le aud, ultima frază de care îmi amintesc este propunerea făcută de cineva, nu ştiu de cine anume, de a tăia sânii uneia dintre colegele noastre cu toporul. Nu pot să spun dacă acest lucru a fost înfăptuit sau nu, dar ideea mi-a îngheţat sângele în vine”.

Doamna Maria Munteanu, mama lui Marian şi a lui Bogdan, povesteşte la rândul ei: „Bogdan, fratele lui Marian, a fost cel mai rău bătut. Este singurul care are leziuni interne. I-a fost afectat un plămân. Pe Marian l-au târât pe scări, până în dreptul havuzului unde l-au bătut din nou. Strigau la el: «Unde sunt dolarii? Ţi-a dat Raţiu adidaşi?» l-au luat ceasul, i-au scos adidaşii pe care îi purta, hainele lui sunt o mărturie cutremurătoare. Cele ale lui Bogdan, nici nu există, au fost pur şi simplu sfâşiate. Ultima imagine a lui Bogdan a fost un bocanc care l-a izbit în faţă şi i-a provocat trei fracturi la nas şi deplasarea maxilarului. S-a trezit într-o maşină unde erau mai multe trupuri inerte”.

„Ruina muncii noastre”.

După arestarea studenţilor, minerii rămân stăpânii Universităţii. Ei execută ascultători ceea ce li se cere, deci controlează pe cei care vin şi pe cei care pleacă şi se pregătesc să înfrunte şi pe alţi „legionari” şi instigatori la

dezordine, în aşteptare, au ce face: devastează totul, lăsând în urmă un peisaj groaznic, uluitor… Dl Coman Lupu a văzut următoarele: „Doamne, sper să nu vină iar minerii, mi-am zis pe 14 iunie, când am plecat de acasă spre Universitate, unde aveam întâlnire cu un grup de studenţi. Întâlnirea a fost, fireşte, ratată. /…/ Minerii hotărâseră (cu de la sine putere?!) că orice activitate în Universitate se suspendă. Cu legitimaţia în mână şi cu insistenţe, am pătruns înăuntru. Eu şi alţi câţiva colegi şi studenţi. Alţi colegi au intrat bătuţi ori s-au întors din drum, molestaţi, batjocoriţi. /…/.

Totul, absolut totul devastat: geamuri sparte, uşi forţate, dulapuri scotocite, lacăte şi încuietori smulse, sertare trântite pe jos, cărţi, manuscrise, fotografii, tablouri aruncate peste tot şi călcate în picioare. În unele catedre, cabinete sau săli de cursuri dezastrul era străjuit de ceva pentru care francezii folosesc termenul *merde*, italienii *merda*, iar spaniolii *mierda*. /…/

Minerii se plimbau peste tot, purtând în mâini un întreg arsenal de arme medievale: bâte, topoare, vergele metalice etc. Alţii stăteau la taifas printre ruinele muncii noastre şi a profesorilor noştri. Decanatul, catedrele, laboratoarele, toate erau invadate de mineri. «Cine v-a chemat?» întreb pe unul din cei instalaţi în biroul prodecanului. «Aţi făcut o greşeală că aţi venit.» «Nu ne-a chemat nimeni», îmi răspunde unul dintre ei. «Ba ne-a chemat, intervine altul. Greşeala a făcut-o Voican Voiculescu». /…/ «Dar… spuneţi-mi, cine a făcut dezastrul ăsta aici?» «Studenţii», mi s-a răspuns.

Am ieşit şi am urcat scările. La Catedra de literatură română un grup masiv de mineri stăteau de vorbă şi fumau, aşezaţi pe scaune, pe mese, pe jos. Se simţeau ca la ei acasă. La cabinetul de franceză, Teo Saulea se plângea că a dispărut un video împrumutat de la Biblioteca franceză. Din laboratoarele fonice au dispărut aparate /…/

procurate cu umilinţă de nepovestit. La Catedra de italiană, doi mineri răsfoiau prin hârtiile şi pozele împrăştiate pe jos şi pe birouri. /…/

Între timp au mai sosit două colege. Împreună, am făcut ordine şi am măturat catedra noastră, cabinetul de portugheză şi sediul Societăţii Române de Lingvistică Romanică.

În cele din urmă, noi am plecat, ocupanţii au rămas. Pe 15 iunie dimineaţa, catedra noastră arăta mai rău decât am găsit-o pe data de 14 iunie. «Tot studenţii!» mi-am zis. Mare le e puterea. Fac rău şi unde nu sunt”.

De cealaltă parte a străzii, la Institutul de Arhitectură, studenţii se simt prinşi ca într-o capcană: după atacurile din 13 iunie, ei ştiu foarte bine că nicio autoritate nu va veni să-i apere. Sunt singuri…

Alexandru Dumitru Babos, preşedintele Asociaţiei Studenţilor Arhitecţi, şi-a petrecut noaptea în incinta sau în preajma Institutului: „Precizez că hotărârea de a se asigura permanenţa în timpul nopţii în Institut şi în Universitate a fost luată de comun acord cu studenţii celor două facultăţi, pentru a se preveni orice tentativă de devastare a celor două lăcaşuri de cultură. /…/ în Institut eram şaisprezece studenţi şi portarul de noapte în momentul când, la ora 5 dimineaţa, un coleg a venit în goană să ne anunţe că minerii sunt în Piaţă”.

Încă din ajun, Mihai Ilie, portarul de noapte, nu se mai simte în siguranţă. De altfel, după venirea poliţiei în zorii zilei de 13 iunie, a şi anunţat că refuză să mai rămână singur în Institut în timpul nopţii…

„La ora 5 şi 10 minute am auzit zgomot mare şi am văzut cum minerii distrugeau baricada pe care studenţii o ridicaseră la intrarea în Institut. La cealaltă intrare a apărut un grup de mineri care mi-a strigat să le deschid. I-am întrebat dacă aveau o împuternicire oficială pentru a face control în Institut şi aceasta a fost tot ce am mai putut

spune, căci, între timp, ei au spart geamul şi erau deja în hol. Fără alte explicaţii au început să mă insulte şi să mă lovească cu bâtele şi cu topoarele, încercam să le explic că nu-mi făceam decât datoria, că meseria mea era tocmai să păzesc aceste clădiri şi că nu aveam dreptul să părăsesc postul. Degeaba. M-au luat cu ei, continuând să mă lovească şi m-au dus la Poliţia Capitalei. Sângeram puternic.

La Poliţie nu au contenit să mă bată; m-au obligat să mă culc pe burtă şi au sărit cu amândouă picioarele pe mine, strigându-mi să nu mă mişc că altfel mă omoară, în jurul meu erau mulţi mineri, dar şi poliţişti. Pe jos zăceau oameni bătuţi. Trebuia să stăm toţi culcaţi pe burtă ca să ne calce mai departe în picioare".

Dl Ilie nu a putut să-şi scrie această mărturie şi nici nu a putut s-o semneze. A dictat-o de pe patul său de spital: are ambele mâini rupte…

În acest timp, la Institut, studenţii hotărăsc să se ascundă la ultimul etaj din clădirea nouă. Îşi găsesc adăpost într-un atelier. „Eram foarte speriaţi, povesteşte Silvana Anghel, studentă în anul întâi. Am blocat uşa, care nu voia să se închidă, cu dulapuri metalice, crezând că dacă vor vedea uşa blocată nu vor insista. Am rămas acolo, ascunşi după alte dulapuri metalice, acoperite cu planşe de desen, până la ora şase şi un sfert. Eram treisprezece cu toţii (nouă băieţi şi patru fete), strânşi într-un spaţiu ce nu depăşea doi metri pătraţi.

În jurul orei 6.20 minerii au forţat uşa încăperii unde ne aflam. După câteva minute de scotoceală au dat peste noi".

„Ne-au descoperit, continuă Victor Roncea, cu chicote de satisfacţie, ne-au călcat cu sălbăticie în picioare, deşi noi încercam să comunicăm cu ei… Au răsturnat planşeta peste noi, strivindu-ne, pe urmă au început să ne scoată pe rând de acolo: doi dintre ei ne imobilizau braţele, în vreme ce ceilalţi ne loveau cu ţevi de fier, bâte, topoare şi cu tuburi

de cauciuc cu metal înăuntru şi chiar cu sfredele de mină. Ne-au târât pe scări, călcându-i în picioare pe cei care cădeau şi lovindu-i în cap. Toate geamurile clădirii erau ţăndări.

Am fost târât în Piaţă, odată cu Silvana. Un miner, destul de solid, care părea să fie un fel de şef al lor, le-a ordonat să nu mă mai lovească în cap. Ne-au golit buzunarele. Fetelor le-au rupt în mod sistematic hainele şi în general se purtau cu ele ca nişte obsedaţi. În apropierea fântânii aştepta o maşină Dada, albă, în care am fost îmbarcaţi. Adrian Tudor era deja înăuntru. Mai târziu au adus-o şi pe Dania Sasu. Minerul care s-a urcat lângă şofer avea o cască albă: el dădea ordinele. Şoferul a anunţat prin *emiţătorul de la bord* că «vine spre sediu cu un transport». Sediul nu era altul decât sediul *Guvernului*.

Am fost conduşi într-o încăpere de la primul etaj, unde se aflau deja vreo treizeci de arestaţi, aşezaţi pe jos şi păziţi de soldaţi. Cei care ne-au adus nu încetau să ne lovească fără ca nimeni să intervină. (Cu toate astea, erau şi poliţişti în încăpere.)”.

Complicitatea oficialităţilor

Dania, Silvana şi alţii au fost puşi în libertate după ce au trecut prin centrul de detenţie improvizat în clădirea Guvernului, în timp ce colegii lor, Victor Roncea şi Adrian Tudor, reţinuţi în aceleaşi împrejurări, vor fi arestaţi în adevăratul înţeles al cuvântului. De ce? Nimeni nu ştie şi probabil că singurul şi adevăratul motiv poate fi găsit în arbitrariul hotărârilor luate în acea zi. Dar să nu scăpăm din vedere că arbitrariul este cel mai sigur aliat al terorii, teroare pe care unii vor să o instaureze la Bucureşti cu ajutorul minerilor. Simplul fapt că sediul Guvernului a slujit drept loc de detenţie şi de tortură ne scuteşte de orice comentariu…

Mărturia ziaristei Alina Ungureanu vorbeşte şi ea despre complicitatea oficialităţilor: „Pe cei dintâi i întâlnim

mai jos de intersecţia tramvaiului 21 cu strada Hristo Botev. Opresc tramvaiul. Efectuează control rapid, descoperă un puşti în blugi şi tricou spălăcit – ţinută evidentă de manifestant – îl coboară şi-l iau la bătaie. Filmăm şi tăcem. Un miner vrea să ne interzică filmarea, un altul îi explică că asta ne este meseria. Îi urmăm în goană.

Cei câţiva mineri cărora ne alăturasem şi care după câteva «discuţii interne» ne acceptaseră prezenţa, au ajuns în dreptul rondului de la Universitate. În mijlocul unui grup, un tânăr de treizeci şi ceva de ani ne întreabă de unde suntem. Este civil: o haină subţire, albastră, solid, nu prea înalt, şaten. Mă prezint. La fel Bernard Vaillot. «Filmează numai două minute, apoi plecaţi.» Deleagă un miner să ne supravegheze. Parcurgem şi ceilalţi câţiva metri rămaşi până în faţa Intercontinentalului. O camionetă cu gigafoane montate pe capotă patrulează. Din ea vin indicaţiile. Minerii sunt repartizaţi pe brigăzi, mine sau echipe în diferite puncte: Inter, hotelul Bulevard... în portavoce se mai aude... «domnul director Cozma»... apoi se anunţă capturarea lui Marian Munteanu. În jurul camionetei se formează o mulţime aproape compactă. /.../ în acelaşi timp percep dinspre camionetă un flux de oameni îndreptându-se spre noi. Din portavoce se aude: „luaţi-le aparatele de fotografiat şi camerele, luaţi-le casetele filmate!” între mine şi Bernard Vaillot sunt numai trei paşi. Cineva pune mâna pe camera video. Un altul îl apucă cu bruscheţe de umăr. Un al treilea îl loveşte, îl văd aproape îngenuncheat, încercând să apere aparatul. În aceeaşi clipă cineva mă trage de păr. Mă întorc automat. Sunt îmbrâncită. Din stânga şi din dreapta, doi mineri mă lovesc. Unul cu un baston, celălalt – este un amănunt care probabil m-a surprins din moment ce în toată acea umilinţă, groaza şi ruşinea pentru cei care o făceau, l-am mai putut reţine-un sistem pentru asigurarea bicicletelor. Marfă chinezească: o lacrimă mare de oţel îmbrăcat în plastic roşu, închisă cu un

cilindru-lacăt.

Portavocea strigă să fim aduşi la dubă. Cineva mă trage de braţ şi strigă: «Acum lăsaţi-o, h luăm.» Bernard Vaillot era deja în maşină. Cu o mână strângea camera, cu cealaltă încerca să mă ajute să mă urc.

Eu nu mai văd nimic: părul mi s-a desfăcut şi-mi acoperă faţa. Uşa din spatele meu o închide, din mers, Dan Iosif. Încerc să-l întreb ce se întâmplă, ce au cu noi. Închide uşa.

Loviturile, ale căror urme le mai port, au avut însă ceva mai multă logică decât conversaţia înghesuită în metrul pătrat de spaţiu ocupat de mine şi de Bernard Vaillot, plus gazdele: o tânără despre care aveam să aflu mai târziu că avea 20 de ani, cu ochelari şi părul lung, şi doi bărbaţi.

.../ Tonul acestei conversaţii prieteneşti – de la răcnet la urlet – pe laitmotivul: «spune-i să ne dea casetele, altfel vă aruncăm jos din maşină şi minerii vă omoară». /.../

Nu ni s-a spus unde suntem deşi camioneta nu avea geamuri. Gestapo. S-a oprit în faţa fostului Minister de Externe. Am fost coborâţi şi împinşi pe scări. În hol, câţiva activişti, care nu aveau nimic cu minerul ieşit din şut, reiau tema binecunoscută: «Daţi-ne caseta.» /.../ Se propune să fim duşi în faţa domnului Cazimir Ionescu. Nu are timp. Soseşte Gelu Voican-Voiculescu. Întreabă ce s-a întâmplat. Este uşor încurcat de situaţie. Şi ni se adresează în franceză – impecabil accent: *Je vous dit ce sera une grande bagarre*; *que nous avons trop endure et que nous allons être sans pitie*. (V-am spus că va fi o mare confuzie; am îndurat prea mult şi acum vom fi fără milă.) Ne conduce pe culoar către biroul domnului Adrian Sârbu, şeful biroului de presă. Este afabil, dar nu ia nicio măsură. A. Sârbu va viziona imaginile şi va hotărî dacă putem păstra sau nu casetele. /.../.

Adrian Sârbu dormea pe un scaun. Sculat brusc nu înţelege ce se întâmplă. Celui care-i explică cele întâmplate îi şopteşte: «Asta este o greşeală, nu trebuia să o faceţi.» îi

declar obosită că deşi este complet ilegal, suntem de acord să ni se vizioneze casetele şi să mi se asculte înregistrările. «Cu chestia asta s-a terminat în ţară. Traduceţi-i că poate să-şi ia casetele şi să plece cu ele!» Intervine însă tânărul din dubă: «Eu vreau să văd dacă m-au filmat?»

Aşadar se decide: «Stai totuşi să ne uităm!»".

O violenţă teleghidată în tot cursul zilei de 14, minerii stau concentraţi în trei puncte ale oraşului şi de aici vor face curăţenie, cu precădere în centru: Piaţa Universităţii, împrejurimile Ministerului de Interne şi Cercul Militar.

„Gh. Frâncu, lector la Facultatea de Filologie din Bucureşti, a fost anunţat telefonic de invazia minerilor şi violarea incintei. A încercat, în consens cu ceilalţi profesori, să ajungă în dimineaţa zilei de 14 la Universitate. A fost atacat în timp ce traversa Piaţa Universităţii şi umplut de sânge pentru că este legionar. A reuşit să articuleze că «este evreu», fapt pentru care a fost din nou lovit. A tăcut pentru că a înţeles că, mărturisind că este român din strămoşi şi liberal din convingere, tot nimic nu s-ar rezolva. Ajutat de un poliţist care l-a recunoscut, a reuşit să fugă şi să intre în Universitate prin curtea interioară, pe la Facultatea de Istorie. În holul Facultăţii de Filologie, şi acesta plin de mineri, este recunoscut şi ocrotit de un travestit care tocmai cerea şi el un lămpaş cuiva. /…/ a încercat să-i convingă «să păzească, biblioteca unde sunt cărţi rare, de valoare. «Ce ne trebuie cărţi, fac numai rău! a venit răspunsul. Ştim noi ce fac ăştia aici, sunt legionari! Nu ne trebuie profesori!» „(Expres nr. 22)

În ciuda apelurilor lui, biblioteca Universităţii a fost sistematic devastată. Ca şi aceea a Institutului de Arhitectură, de altfel; în plus, pentru a desăvârşi ce mâna omului n-a izbutit să facă, aici s-a folosit apa. În dimineaţa zilei de 15, una din bibliotecare constată că depozitul de cărţi este inundat. Urcă împreună cu studenţii la etajul întâi şi descoperă într-unul din ateliere, chiar în cel situat

deasupra încăperii unde se păstrau cărţile primite din străinătate în ultimele luni, că scurgerea chiuvetei fusese intenţionat astupată cu un prosop.

Adevărul este că pretutindeni minerii apar însoţiţi şi nu ascultă decât de ordinele pe care le primesc de la aceşti „civili” aflaţi în fruntea brigăzilor lor. La Universitate, însoţitorul e un oarecare Bratu…

Eduard Trie este student în anul I la Facultatea de Fizică a Universităţii din Bucureşti. S-a numărat printre cei 20 de studenţi care au rămas în noaptea de 13 spre 14 în clădirea Universităţii.

„La ora 5.30 – 6.00 am văzut cum vin minerii dinspre bulevardul Magheru. Erau dotaţi cu topoare, ciomege, lanţuri, bâte. Se repeta frecvent numele unui anume Bratu, care cred că era un conducător al lor”.

La Institutul de Arhitectură, ghidul „ortacilor” este el însuşi arhitect şi se numeşte Mircea Haş. „În dimineaţa zilei de 14 iunie, către ora 8.30 /…/ intrând în holul Institutului, relatează Constantin Dragoş Neamţu, student în anul III, am fost abordat de un individ care nu era miner (purta un pantalon gri şi un pulover maron şi avea părul destul de lung); mi-a spus: «Când am intrat, am găsit înăuntru treisprezece colegi de-ai tăi şi le-am venit de hac. Du-te să vezi sângele de pe trepte, dacă nu mă crezi!» Părea foarte mândru de ispravă. Am reţinut, de asemenea, că el era cel care îi comanda pe mineri; unul din ei mi-a spus de altfel că era «omul lor».

Am ieşit din nou în faţa Institutului şi am văzut că minerul care era de pază împiedica pe unul din asistenţii noştri să intre. Când acesta l-a întrebat, referindu-se la cel «în civil», de ce alţii aveau dreptul să intre şi el nu, minerul i-a răspuns la fel: «el e omul nostru».

— Dar îl cunosc, a exclamat atunci asistentul nostru. E Mircea Haş, fostul meu coleg de facultate! Era cu trei ani înaintea mea…”

Mai mult, la Arhitectură, profesorul Sorin Vasilescu avea să găsească, uitată lângă uşa biroului său, fotocopia unui plan foarte detaliat şi foarte exact al clădirii: „Era alcătuit din opt pagini format A3 şi cuprindea toate clădirile şcolii. Nu a aparţinut niciodată niciunuia dintre noi…”

Mărturia lui Matei Florian, tehnician de întreţinere la Centrala telefonică a Institutului, dezvăluie şi ea un amănunt în acelaşi sens: „Pe 15 iunie, când am ajuns la Centrala telefonică a Institutului, care era deranjată, am constatat că uşa de la camera cu circuite fusese spartă. Echipamentul nu suferise nicio stricăciune: se produsese doar defectarea

Centralei. Am mai constatat că uşa Centralei telefonice fusese şi ea deschisă, dar cu chei potrivite…”

După ispravă, justiţiarii au îndoieli în ce-i priveşte pe mineri, minerii adevăraţi, „cei care poartă în pori amprenta de neşters a cărbunelui smuls din măruntaiele pământului”, aceştia nu sunt decât oameni simpli, oameni care cred în legenda cu legionari, falsificatori de bani şi drogaţi.

„Am zăbovit timp de vreo cincisprezece minute pe treptele de la intrarea Institutului, relatează Adrian Constantinescu, student în anul IV. M-am aşezat lângă un grup de cinci-şase mineri cărora le-am zis cine sunt. Mi-au spus că au intrat în Institut pentru că ştiau că aici se refugiaseră legionarii din Piaţă; că voiau să recupereze armele şi drogurile pe care aceştia le ascunseseră înăuntru. Unul dintre ei m-a întrebat: «Cum arată drogurile astea, că eu n-am văzut în viaţa mea.» Mi-a povestit că un student, pe care-l fugărise pe coridoarele Universităţii, nu a vrut să-i dea, nici după ce a fost snopit în bătaie, colierul de bile pe care-l purta, dar că el era convins „că-i vorba de droguri»”.

Iată ce i-a relatat Zoltan Kallos, 24 de ani, miner la Aninoasa, în Valea Jiului, lui Traian Călin Uba, ziarist la *pres*, într-un interviu luat în luna august:

„K.Z.: Da, Eu am intrat în Universitate pe la 8.30 – 9.

Dar la ora aia era deja devastat. Am intrat mai mult din curiozitate decât din convingere. Nici măcar nu sunt fesenist. N-am votat cu fesene-ul. În subsolul Universităţii am văzut trei saci de plastic, cu praf gălbui în ei. *Se spunea* că sunt droguri, prafuri euforizante. /*şic*! /

Rep.: Cine spunea?

K.Z.: La TIB, când a ţinut discursul Iliescu, a spus şi el că sunt prafuri euforizante. A doua zi, la sediul liberalilor, unde totul era devastat, plin de sânge pe jos, pe pereţi, am văzut şi seringi de plastic.

Rep.: Nu puteau avea şi un rol medical?

K.Z.: în cantităţi aşa de mari?! O grămadă de *civili bucureşteni* spuneau că sunt droguri şi că acolo e o maşină de făcut bani. Tot civilii ăia spuneau că s-au găsit femei dezbrăcate la Universitate şi la sediul liberalilor. Eu nu le-am văzut... Când am pătruns într-o sală de la mansardă, la Arhitectură, studenţii lucrau la planşe. Fetele erau mult prea speriate ca să fie curve sau drogate".

Iată şi ce relatează Gheorghe Gheorghe, 42 de ani, şi Ion Bucur, mineri în subteran la abatajul frontal, unul la Lonea, celălalt la Petrila. Erau ambii la Bucureşti în dimineaţa zilei de 14:

„G.G.: /.../ Eu am mers cu un plutonier-major la un bloc de pe strada Nada Florilor, la etajul 9. Ni s-a spus că în acel bloc se află cei care au atacat sediul Poliţiei. Plutonierul-major a blocat lifturile /.../ Eu am rămas jos ca să nu iasă nimeni din bloc. Când i-au adus jos, erau drogaţi. Lumea voia să-i omoare. /.../

B.I.: Şi în Piaţa Universităţii era praf de droguri vărsat jos la un canal... Un praf aşa cum ar fi fost Dero, da era puţin mai galben.

Rep.: De unde ştiţi că era praf de droguri?

B.I.: Mirosea a droguri.

Rep.: Aţi mai mirosit droguri până acum?

B.I: Aşa spuneau alţii... Eu am pus doar mâna.

Rep.: Cine spunea?

B.I.: Civilii. /…/

Rep.: Dar nu v-aţi gândit cine ar putea să fie civilii ăştia?

B.I.: Atunci nu ne-am gândit…

Rep.: Dar acum?

B.I: Acum mă gândesc că poate mulţi dintre civili să fi fost teroriști… Dar atunci am crezut că sunt oameni paşnici… Printre noi au fost mulţi infiltraţi care ne agitau şi ne îndemnau la bătaie… De unde era să vin eu, miner, să dau în cap la oameni nevinovaţi. Noi nu suntem în stare la noi, în Valea Jiului, să facem dreptate, dar să omorâm lumea la Bucureşti?!”

Astăzi minerii îşi pun întrebări. „Unii dintre ei au început să aibă sentimentul culpei”, constată Traian Călin Uba, reporterul săptămânalului *Expres*. „Sunt ca nişte copii care îşi dau seama că au făcut o boroboaţă şi nu ştiu ce o să se întâmple. Parcă le pare rău, dar parcă n-ar vrea nici să recunoască faptul că au greşit, încercând să paseze responsabilitatea fie asupra acelor ortaci care au venit înaintea lor, fie asupra bucureştenilor-suporteri, fie, cu timiditate însă, asupra Miliţiei şi Securităţii…”

Îşi amintesc după luni de zile amănunte care în iunie, în toiul acţiunii, le-au scăpat: „/…/ a venit un civil şi ne-a spus când eram la Polivalentă: «La mine în bloc e cineva care a fost în Piaţa Universităţii şi care a dat foc la o maşină» /…/ Am fost acolo, la blocul ăla, *cu un autobuz de la armată*, l-am căutat dar nu l-am găsit… Şi atunci, la imaginea asta a ţării noastre, nu au contribuit şi cei care ne-au incitat? Venea câte un civil şi spunea: «Uite ăla, uite ăla»… Poate că civilul ăla era poliţist, era securist /…/

Au luat bătaie chiar şi minerii din Petroşani care nu au apucat să se mai schimbe şi s-au rătăcit… Am fost în compartiment cu un băiat de la noi de la Dâlga, care a luat bătaie în faţa noastră de la cei de la Livezeni. N-a apucat

să-şi pună pe el salopeta şi s-a oprit să întrebe, ca între mineri: «Bă, care-i manevra cu noi? Unde mergem?» «Aha, vrei să ne tragi de limbă!»... Şi dă-i... Spunea un civil: «L-am văzut în Piaţa Universităţii» /.../ Ajungea să dea unul în ăla, că se băgau toţi minerii, săreau cel puţin douăzeci-treizeci de oameni care ajungeau să se lovească între ei fără să vrea, îşi rupeau şi câte o ureche, îşi mai spărgeau capul..."

Ţintele cetăţenilor justiţiari în grupuri sau brigăzi, ascultând de îndrumătorii lor îmbrăcaţi în civil sau de poliţişti, minerii se deplasează conform dispoziţiilor primite prin megafoanele sau radio-emiţătoarele cu care sunt dotate automobilele „obişnuite" puse la dispoziţia lor. Ei atacă, după cum se va vedea, obiective precise: instituţii, sedii de asociaţii, de partid, redacţii ale ziarelor. Dar în acelaşi timp – şi asta contribuie poate cel mai mult la răspândirea terorii – atacă trecători, copii, bătrâni, femei.

Asistăm pe străzi la scene de o cruzime incredibilă, cum nu s-au mai văzut în România. Sunt scenele care au putut fi vizionate în Occident graţie casetelor aduse cu greutate de ziariştii străini. În ceea ce o priveşte, Televiziunea română ocoleşte evenimentul.

„E de ajuns, consemnează George Arun, să fii arătat cu degetul şi să se spună: «Iată-l!» Bande de zeci de mineri fugăresc un singur om, îl hăituiesc ca pe un animal, îl prind şi cozile topoarelor intră în acţiune, omul dispare în această oribilă încăierare şi nu se mai aud decât urletele lui".

Şocul resimţit de populaţie este cu atât mai puternic cu cât, la început, martorii şi victimele înregistrează această violenţă ca pe o explozie nemotivată de furie oarbă.

Sute de mărturii sunt astăzi adunate datorită muncii remarcabile depuse atât de presa independentă, cât şi de Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului în România şi Comitetul Helsinki român, care le relatează în numerele 36 – 42 ale revistei 22 (raport redactat de Victor Bârsan).

Dincolo de caracterul repetitiv al ororilor descrise, dincolo de grozăvia însăşi a faptului că bucureştenii au senzaţia că au devenit deodată, cu toţii, fără niciun fel de deosebire, victimele potenţiale ale unei sălbăticii de neînţeles, din analiza amănunţită a acestor mărturii se desprinde cu claritate logica ce subîntinde acţiunea.

Pe stradă: vânătoarea de oameni

Această vânătoare de oameni în stradă nu este nici oarbă, nici întâmplătoare. Ea vizează anumite categorii de cetăţeni, cu mai multă precizie decât pare la prima vedere. Se încearcă astfel desemnarea „duşmanului" real: acela care, de aproape sau de departe, arată a golan, a „contestatar", a „parazit", a „intelectual", într-un cuvânt arată a „legionar".

„Opresc cetăţenii, scrie Constantin Rudnitchi în *Cuvântul* din 20 iunie, cer buletinul de identitate şi legitimaţia de serviciu, îi controlează în geantă ori în sacoşă. O privire ce pare ori chiar este piezişă, părul prea lung, barba, îmbrăcămintea niţel extravagantă sunt criteriile «obiective» după care se face controlul. Un gest sau un cuvânt de dezaprobare a ceea ce se întâmplă, refuzul de a arăta actele, a avea o insignă de GOLAN, una cu PNL sau PNŢ, toate acestea sunt acte echivalând cu o sinucidere curată. Sunt dovezi fără tăgadă ale «vinovăţiei». Pedeapsa este primită pe loc".

Uneori, e de ajuns să porţi o haină de culoare verde (adică asimilată cămăşii membrilor Gărzii de Fier), pentru a fi bătut şi arestat: „Mergeam pe trotuarul de pe partea Teatrului Naţional, relatează F.C., când am fost oprit de un poliţist de la serviciul circulaţie care mi-a cerut actele. Dar n-am avut timpul să-mi scot buletinul şi legitimaţia (sunt camionagiu), că trei sau patru mineri care erau în spatele meu m-au apucat de haină, pe care mi-au rupt-o şi mi-au strigat: «Eşti legionar sau ce eşti?» Precizez că purtam o haină obişnuită de vânătoare cumpărată dintr-un magazin

de articole sportive. După asta au început să mă lovească în cap cu cabluri metalice şi cozi de lopată”.

Un mers „suspect”, frica sau fuga ce trădează „vinovăţia” atrag năpustirea lor. Iată relatarea, una din cele mai cumplite din aceste zile, a lui Mihai Ursachi, poet, director al Teatrului Naţional din Iaşi şi profesor universitar în Statele Unite: „Pe trotuare, de ambele părţi ale străzii, «brigăzi de ordine» patrulează în rânduri strânse; sunt huidume înarmate cu furtunuri de cauciuc cu capăt metalic cât un pumn, cu topoare, tesle, cozi de lemn, bâte, reteveie şlefuite şi alte unelte, cum ar fi ţepuşele de fier care sugerează procedee mai sofisticate: eviscerarea, tragerea în ţeapă etc. Simpla vedere a acestor hoarde destinate să restabilească ordinea chema la ordine, în sensul că nu se mai vedea nimic în stradă în afară de ei; mergeau cu pas greu de „proletar”, agitându-şi uneltele şi îndreptând priviri ameninţătoare către imobilele din jur. În aceste imobile, femei speriate izbucneau în hohote de plâns, bărbaţii tăceau cu chipurile întunecate. Liniştea era asigurată.

Surescitat, starea de febrilitate m-a hotărât să întreprind ceva; am decis, în pofida oricărei raţiuni, să părăsesc imobilul şi să merg în altă parte, oriunde.

Am ajuns în nişte locuri unde, în afară de «mineri», se mai vedeau feţe omeneşti, locuitori: la intrarea unui imobil, un grup de femei în vârstă şi câţiva copii priveau cu stupoare echipele care ocupaseră sectorul pentru a restabili ordinea. Pe trotuarul din faţă, la câţiva paşi spre stânga (eu mergeam fără ţintă, dar repede, foarte repede), un adolescent a întors capul şi a văzut doi mineri care grăbeau pasul, dând impresia că vor să ne ajungă. Nu voi uita niciodată expresia de nedumerire şi de spaimă de pe chipul lui când, adresându-mi-se poate, sau adresându-se celor câţiva trecători de pe celălalt trotuar, a exclamat cu o voce sugrumată, abia auzit: «Dar cine-i plăteşte? Cine i-a adus?» Au fost ultimele lui cuvinte. Fiindcă «minerii»,

vigilenţi, ajunseseră la un pas de noi şi l-au auzit. Doi haidamaci bine îmbrăcaţi, cu căşti metalice turtite, l-au înşfăcat, i-au sucit braţele la spate în timp ce alţii, apăruţi ca din senin, înarmaţi cu uneltele lor, au început să «restabilească ordinea». Nu loveau decât la cap. Băiatul nici n-a mai putut să strige. Cei doi haidamaci trebuiau să-l sprijine ca să nu se prăbuşească. În tot acest timp – de ordinul zecilor de secunde, dar care mie mi-a părut că durează milenii – nu se auzeau decât loviturile care cădeau grele. Nimeni nu scotea un cuvânt. Eu mă uitam împietrit la ceea ce se petrecea la câţiva paşi de mine, şi tot aşa se uitau cei de pe trotuarul din faţă. Nu-mi puteam descleşta buzele, eram incapabil să gândesc, nu mă puteam gândi nici măcar la fugă, o stare de adâncă prostraţie se aşternuse peste cei prezenţi în stradă. După un timp nesfârşit s-a auzit de pe trotuarul din faţă vocea răguşită a unei femei: «Lăsaţi-l, oameni buni! Nu vedeţi că l-aţi omorât?»

Retina mea înregistra în mod automat aceste scene: picături ţâşneau sub lovituri (date exclusiv în cap); mai întâi sânge, apoi fragmente de oase şi, în sfârşit, sânge amestecat cu o substanţă albicioasă. Corpul adolescentului se mai zbătea încă spasmodic, pângărit, în aparenţă mort, dar loviturile echipei de ordine (ajunsă acum la opt-zece inşi) continuau să cadă ca nişte ciocane pneumatice. Un automobil alb s-a oprit în faţa grupului: şoferul, un bărbat în vârstă, voia să ştie ce se întâmplă. Şi rău a făcut: doi mineri l-au scos din maşină şi l-au împins lovindu-l cu picioarele pe celălalt trotuar unde, înspăimântat, a dispărut în mijlocul celor ce asistau la scenă împietriţi de spaimă. Un «miner» a luat cheile maşinii pentru a deschide portbagajul. Alţii au apucat corpul de braţe şi de picioare pentru a-l vârî în portbagaj. Dar nu încăpea şi atunci i-au răsucit membrele, gâtul, cu trosnituri seci. În sfârşit l-au vârât cu totul, dar capacul nu se închidea.

Atunci, un «miner» voinic a luat brusc o hotărâre: s-a aşezat pe capac care s-a închis cu zgomot de oase frânte. Doi alţi «mineri» au sărit în maşină, care a demarat în viteză şi a dispărut după colţul străzii. Odată cu reinstaurarea liniştii, «minerii» şi-au reluat marşul victorios, ignorându-ne prezenţa".

A lua apărarea victimei înseamnă a fi considerat complice la „culpa" ei...

„În jurul orei 13, relatează George Ţâra, ziarist la *Cuvântul*, în faţa sediului PNL, un grup de mineri loveau sălbatic un bătrân /... z Am intrat în mijlocul lor şi am întrebat: «De ce-l bateţi?» «E drogat», mi-a răspuns un miner mai în vârstă, privindu-mă câş. Am intrat în faţa celor care loveau, implorându-i să nu-l omoare. Un civil blond a strigat: «Pe el!» şi totul s-a învălmăşit apoi în jurul meu. Am ajuns la duba poliţiei cu care respectivul grup plecase după «arestări», într-o ploaie de lovituri. /.../ în dubă au mai fost târâţi bătrânul pe care-l apărasem (se numeşte Eremia şi e pensionar) şi un domn în jurul vârstei de 50 de ani, pe nume Lazăr Vasile de la Institutul de Prospectări Geologice, vinovat de aceeaşi imprudenţă ca şi mine. Oprind din când în când, duba încărca alte victime. Prima este doamna doctor Chivu de la maternitatea Bucur, femeie la vârsta pensionării. A fost bătută pe motiv că era drogată. /.../

O doamnă proaspăt adusă tocmai explică faptul că vine de la piaţă. Uite, dacă vor să se convingă, are în plasă morcovi şi varză. Îl recunosc printre cei bătuţi pe poetul Cezar Ivănescu".

Reporterul de la *Phoenix* a fost martor la arestarea acestuia: „Aplauzele dedicate generos minerilor se cam împuţinaseră, fiind înlocuite de tot mai multe proteste indignate. Balcoanele blocurilor se umpleau de persoane care îşi manifestau neechivoc protestul. Minerii sunt surprinşi, nu şi derutaţi; trec la atac direct. În apropierea Pieţei Romană, un grup reprezentând Societatea Scriitorilor

Români protestează /… z Minerii, însoţiţi de o persoană în civil, /…/ urcă la etajul trei, năvălesc în apartament, bătând cu sălbăticie cele şase persoane din apartament, între care şi pe poetul Cezar Ivănescu. Unul din cei aflaţi în apartament este dus pe balcon şi se pregăteşte aruncarea lui în stradă. În ultimul moment, persoana în civil din grupul minerilor opreşte un dezastru: «Lăsaţi-l, e prea multă lume jos!». Cel ce urma să fie aruncat leşinase; ulterior nu şi-a mai adus aminte de nimic /…/ într-un târziu, vine poliţia care arestează victimele însângerate".

„Vinovat de a purta o carte".

Dar principalul „duşman", cel care ilustrează cel mai bine imaginea caricaturală acreditată de putere, este acea categorie de cetăţeni ce pot fi clasificaţi, în lipsa altui termen, drept „intelectuali"; termen impropriu pentru că, pe de o parte, e prea vag, iar pe de alta, are o accepţiune prea restrânsă şi totodată prea largă.

Victime ale intoxicării mediatice la care au fost supuşi luni în şir de către presă şi televiziune, minerii îi asimilează pe intelectuali cu „paraziţii societăţii" şi, paradoxal, cu birocraţii.

Iată, de pildă, imaginea pe care şi-o face în această privinţă Gheorghe Gheorghe, minerul de subteran intervievat de ziaristul săptămânalului *Expres*:

„Rep.: Credeţi că ne mai putem întoarce la comunism?

G.G.: Da.

Rep.: Cine să ne reîntoarcă?

G.G.: Birocraţii, cei care nu muncesc şi fură munca oamenilor.

Rep.: Intelectualii sunt şi ei birocraţi?

G.G.: Bineînţeles.

Rep.: Intelectualii nu muncesc?

G.G.: Jefuiesc".

Cezar Tabarcea, lector la Facultatea de Filologie, este acostat de mineri în faţa Liceului „I.L. Caragiale". A fost de

ajuns să spună că e profesor pentru a fi imediat lovit. I se spune totodată că „nu e nevoie de profesori fiindcă sunt răufăcători”.

A avea o carte în mână, precum doctoriţa întâlnită de Alexandru Nancu în duba poliţiei, devine un fapt reprobabil, fiindcă el se asociază vinei de a fi un „intelectual”.

În aceste condiţii, toţi cei care-şi permit să nu participe la distrugeri, cum e cazul muncitorului pensionar Cojo-caru Costică, sunt şi ei în mod automat trecuţi în aceeaşi categorie a duşmanilor: „/…/ în faţa magazinului Mioriţa, dintr-un bloc, cred că de la etajul al doilea, se aruncaseră ziare şi cărţi pe trotuar. Trei sau patru mineri încercau să urce la balcon. Ca să nu calc pe cărţi şi ziare, am ocolit trotuarul în drumul meu spre metrou. M-am pomenit luat la bătaie, fără să am timp să mă legitimez, sau să mi se pună vreo întrebare”.

După cum am văzut, Universitatea şi, peste drum de ea, Institutul de Arhitectură fac parte din primele obiective. Profesori şi studenţi vor fi bătuţi, umiliţi, terorizaţi. Pe străzile Bucureştiului, vânătoarea tuturor celor care arată a studenţi va continua timp de două zile.

Dar universităţile n-au fost singurele obiective vizate. Alături de studenţi, elevii marilor licee din capitală au sprijinit demonstraţia din Piaţă, au participat la cele cincizeci şi trei de zile de forum neîntrerupt, au vorbit din balconul Facultăţii de Geografie. Mai mult, ei reprezintă, alături de studenţi, acea categorie de tineri care au ieşit în masă pe străzile Bucureştiului la 21 decembrie împotriva lui Ceauşescu şi au continuat să manifesteze în număr mare împotriva „neocomunismului” încă de la 12 ianuarie, şi împotriva FSN de la 28 ianuarie; tot ei sunt aceia care la 17 mai au participat la manifestaţia de protest împotriva modului în care FSN a organizat campania electorală, manifestaţie ce a mobilizat o sută de mii de persoane.

De altfel, în acea perioadă, primul-ministru a vizitat

liceele din Bucureşti; huiduit şi hulit de elevi, el le-a simţit atunci ostilitatea.

Aşa se explică de ce marile licee bucureştene nu au fost ocolite de furia „ortacilor”: Liceul „I.L. Caragiale”, Liceul nr. 32, Liceul „Mihai Viteazul”. Au fost căutaţi mai ales acei elevi care participaseră la manifestaţia „golanilor” şi în special Alina Grigorescu care a avut îndrăzneala de a vorbi liber din balcon. La Liceul „Mihai Viteazul”, profesorii şi părinţii veniţi în ajutorul copiilor au izbutit cu mare greutate să-i convingă pe mineri că vociferările şi fluierăturile din curte se datorau meciului de baschet care avea loc, şi nu apariţiei echipelor de ordine civică.

Opoziţia extraparlamentară în general, toate asociaţiile de studenţi, elevi şi tineri muncitori constituite după 22 decembrie, care au hotărât să continue revoluţia înăbuşită de brusca întorsătură din ianuarie şi care au jucat un rol în Piaţă, sunt vizate de „justiţiari”.

La Universitate, minerii se îndreaptă direct spre sediul Ligii Studenţilor. La Institutul de Arhitectură devastează sediul Asociaţiei Studenţilor Arhitecţi.

Asociaţia „21 Decembrie” s-a născut din solidaritatea pe care revolta autentică din zilele premergătoare căderii lui Ceauşescu a creat-o între cei care au ieşit spontan pe străzile Bucureştiului. Ea îşi propune să-i ajute pe răniţi şi pe familiile lor să capete medicamentele şi îngrijirile de care au nevoie ca urmare a rănilor suferite; scopul ei este însă, în acelaşi timp, de a face lumină în privinţa celor ce s-au petrecut cu adevărat în decembrie. Asociaţia adunase sute de dosare privitoare la victimele acelor zile de insurecţie populară. Dosare care par să fi incomodat puterea...

Preşedintele asociaţiei, sculptorul Alexandru Nancu, declară la conferinţa de presă din 18 iunie: „Unul din scopurile asociaţiei noastre era ajutorarea victimelor din 21 decembrie 1989 şi a familiilor lor. Sediul nostru a fost

devastat. Deţineam mărturii, documente privind pe unii dintre cei răspunzători de reprimarea revoluţiei, care mai ocupă şi astăzi aceleaşi funcţii”.

Dragoş Pâslaru, actor şi membru al asociaţiei, relatează atacul: „Am fost în noaptea de 13 spre 14 iunie de gardă la sediul asociaţiei noastre împreună cu încă când membri, printre care preşedintele nostru, Alexandru Nancu. Către ora 7.30, sediul a fost înconjurat de bărbaţi îmbrăcaţi în mineri, cinci-şase indivizi au spart geamurile de la parter şi au pătruns în sediu. Au început imediat devastarea. Am încercat să discut cu intruşii şi cu cei care rămăseseră afară, cerându-le să se liniştească şi să-mi lase răgaz pentru a le deschide uşa. Am găsit în cele din urmă cheile... Erau în total vreo douăzeci-douăzeci şi cinci şi voiau neapărat să ştie unde ascunsesem armele şi pe legionarii din Piaţă. /.../

Izbutisem să-i domolesc puţin, discutând calm, când am auzit din nou zgomote de forţare a uşii de ieşire în caz de pericol. Alţi trei, patru agresori au pătruns în sediul nostru; aveau în fruntea lor un individ în haine de oraş care, fără un cuvânt, l-a lovit cu brutalitate pe preşedintele nostru”.

„Un civil a intrat şi m-a lovit, declară la rândul lui Alexandru Nancu. Aceasta a dat minerilor semnalul de începere a vânării noastre. Ne-au urmărit până în podurile clădirii. Cel care m-a lovit *asupra lui fotografiile membrilor organizaţiei noastre*...”

„Pe stradă, continuă Dragoş Pâslaru, m-au lovit neîncetat, în timp ce o femeie dintr-un grup de «civili» urla: «El e! Omorâţi-l! E chiar el!» Precizez că de câtva timp deja, ziarele FSN (*Libertatea*, *Ţara* şi *Tineretul liber*) mă acuzau că sunt legionar[5])”.

Un fapt ciudat: atunci când Alexandru Nancu este la

5 în cursul lunii mai, s-au împărţit în Piaţă un mare număr de fotografii cu Dragoş Pâslaru îmbrăcat în uniformă legionară. în

rândul lui suit în dubă, târât de picioare în stradă, aceeaşi femeie de vreo cincizeci de ani urlă: „El e, el e, l-am văzut ieri la baricadă!” Afirmaţie falsă, va preciza mai târziu cel în cauză.

Patrulele de poliţie privesc cu pasivitate. Abia la cererea victimelor şi după un timp destul de îndelungat, acestea sunt conduse de către forţele de ordine la o dubă a poliţiei.

De la circumscripţia de poliţie, Dragoş Pâslaru este transportat la Spitalul de Urgenţă. Alexandru Nancu este eliberat şi se poate întoarce acasă, dar după două zile va fi supus unei intervenţii chirurgicale.

Martori oculari au declarat că, pe la ora 9, echipe de civili ocupaseră localul asociaţiei şi fotografiau.

O trupă de paraşutişti, sosiţi într-un camion în cursul după-amiezii, preia controlul asupra sediului Asociaţiei „21 Decembrie”.

„Văzând ce se petrecea în oraş, relatează Dumitru Tiron, m-am dus la sediul Asociaţiei «21 Decembrie», al cărei membru sunt. Era către ora 14.30. Intrarea asociaţiei era păzită de doi indivizi în haine de lucru şi de nişte paraşutişti. M-am adresat unuia din cei doi indivizi şi l-am întrebat dacă este cineva din asociaţie înăuntru. Întrucât mi-a răspuns afirmativ, l-am urmat. Spre marea mea surprindere m-a predat unui grup de soldaţi, spunându-le că sunt legionar. Soldaţii m-au înşfăcat şi m-au obligat să intru în clădire pe uşa de ieşire în caz de pericol. În curtea interioară am văzut că încărcau într-o maşină o grămadă de cozi de lopată şi că lângă un camion se afla *un maldăr mare de documente pe care soldaţii le vârau în vehicul*”.

Ca şi Asociaţia „21 Decembrie”, Grupul Independent pentru Democraţie (GID), care cuprinde muncitori şi

realitate aceste fotografii reprezentau scene dintr-un film care fusese turnat în urmă cu câţiva ani şi în care actorul juca efectiv rolul căpeteniei legionare Horia Sima. Deşi terminat, filmul nu a fost niciodată difuzat (n.a.).

studenţi, a participat activ la manifestaţia neîntreruptă din Piaţă. Membrii săi sunt căutaţi timp de două zile pe străzile capitalei de către echipele de „mineri”. Spre deosebire de membrii Asociaţiei „21 Decembrie”, cei ai GID au avut norocul de a nu deţine un sediu, fiindcă nu le fusese repartizat de către Primăria Capitalei.

Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România (AFDPR) face de asemenea parte din acele grupări care s-au constituit după 22 decembrie şi care luptă pentru restructurarea societăţii civile a ţării. Prezenţi la cele mai multe din manifestaţiile anticomuniste, membrii ei se numără printre organizatorii ocupanţilor din Piaţă.

Nicolae Dumitraşcu, jurist pensionar şi membru al AFDPR, se pregătea în dimineaţa zilei de 14 să asigure asistenţa juridică oferită în mod regulat de către asociaţie solicitanţilor, la sediu: „Către ora 8.15, un grup de vreo treizeci de persoane, îmbrăcate în salopete de miner, purtând căşti, cizme de cauciuc şi lămpaşe de miner, înarmaţi cu lopeţi de lemn, cu răngi metalice şi cu curele de transmisie pentru maşini, a pătruns în curtea asociaţiei noastre şi a înconjurat sediul. Erau conduşi de un individ în civil care părea să cunoască bine Bucureştiul şi instituţiile din capitală.

Când i-am întrebat de ce au venit la sediul nostru, civilul a început să strige, insultând şi înjurând totodată: «Scoateţi-l afară pe bandit!» L-am întrebat la cine se referă: «La preşedintele vostru, Ticu Dumitrescu», şi a adăugat că nu pleacă până nu pune mâna pe el”.

Minerii fac o percheziţie în toată regula, forţează dulapurile şi casele de bani, jefuiesc şi distrug. Nicolae Dumitraşcu este „arestat” de către mineri care-l predau poliţiei în Piaţa Universităţii.

Între orele 8 şi 12, sediul asociaţiei va fi percheziţionat în trei rânduri. Şeful în civil – al celei de-a treia echipe, care afirmă că se numeşte Niţescu, declară, la sfârşitul

căutărilor: „Nu am găsit ceea ce căutam. Aici totul pare a fi în ordine”. Declaraţie inutilă însă, căci, ca pretutindeni, raziile succesive ale minerilor fac imposibilă funcţionarea asociaţiei: ajutoarele umanitare (medicamente şi îmbrăcăminte) destinate foştilor deţinuţi şi familiilor lor sunt sustrase. Cele două monitoare ale calculatorului asociaţiei (monitoare ce nu pot fi înlocuite în România) sunt ridicate în urma indicaţiilor date de un „specialist” căruia i se spune „domnul inginer”. Întreaga rezervă de hârtie pentru xerox (care este de negăsit pe piaţă) a dispărut.

Şi aici se confiscă toate documentele din care rezultă activitatea asociaţiei, iar tabelul în care sunt trecute familiile ce solicită informaţii privind soarta unor deţinuţi dispăruţi este distrus împreună cu un mare număr de dosare.

Un fapt straniu şi care merită a fi semnalat: la ora 12, după terminarea celor trei percheziţii, soseşte o echipă a poliţiei spre a constata pagubele. Ea este alcătuită din: colonelul de securitate Ion Marin, locotenentul Gheorghe Popa şi *acelaşi Mircea Niţescu* care conducea ultima echipă de mineri şi care se prezintă acum drept „locotenent-major de poliţie însărcinat să coopereze cu minerii”.

Minerii devastează de asemeni şi sediile „Alianţei poporului” şi al Asociaţiei „16 – 21 Decembrie”, cele două organizaţii care au hotărât să continue ocuparea Pieţei după 25 mai.

La sediul „Alianţei poporului”, relatează Pavel Perfil în săptămânalul *Phoenix* din 25 iunie, „din balcon sunt aruncate haine, manuscrise, hârtii fine galbene şi roz /…/ Câţiva mineri poartă bâta într-o mână şi maşina de scris în cealaltă. Ca în gravurile despre cruciaţi. De bâte, înţeleg, nu se vor despărţi, dar ce vor face cu maşinile de scris?”

Liderii acestor asociaţii vor fi de asemenea căutaţi de mineri şi poliţie şi, în cele din urmă, arestaţi, acuzaţi fiind de incitare la violenţă şi distrugere de bunuri publice. Unul

din liderii „Alianţei poporului”, muncitorul Dumitru Dincă, figură cunoscută a revoluţiei din decembrie, primul grevist al foamei din Piaţă, şi Doru Mărieş, o altă figură a mişcării din Piaţa Universităţii, vor fi reţinuţi timp de mai multe luni.

În ce priveşte Grupul pentru Dialog Social, acesta scapă furiei minerilor datorită intervenţiei lui Mihai Sora, ministrul învăţământului, şi a lui Andrei Pleşu, ministrul culturii, ambii membri ai GDS, pe lângă primul-ministru Petre Roman. S-a reuşit totuşi paralizarea întregii sale activităţi timp de mai multe zile: ameninţaţi cu evicţiunea imediată, membrii grupului au fost obligaţi să-şi mute atât sediul, cât şi redacţia săptămânalului 22; acesta nu a putut apărea decât în condiţii de semiclandestinitate.

Presa independentă în schimb, alte redacţii ale presei independente vor fi supuse unei devastări în toată regula. Este cazul ziarului *România liberă*, principalul cotidian de opoziţie; redacţia să se afle în incinta imensei clădiri a „Casei presei libere” care adăposteşte majoritatea publicaţiilor presei oficiale, tipografiile Combinatului poligrafic care tipăresc cea mai mare parte a cotidienelor naţionale, revistele Ministerului Culturii, precum şi mai multe edituri, printre care Humanitas, condusă din luna ianuarie de Gabriel Liiceanu, filosof cunoscut şi apreciat în România pentru luările lui de poziţie anticomuniste.

Atacarea sediului *României libere* de către mineri este precedată de atacul pe care-l desfăşoară, începând de la ora 8.30 – ora deschiderii birourilor –, un grup de tipografi hotărâţi, în majoritate femei. Acesta pătrunde în sediu, snopeşte în bătaie pe secretara redactorului-şef, Petre Băcănu, şi devastează birourile.

O echipă similară de tipografi indignaţi se prezintă la ora 8 la Editura Humanitas.

„La 14 iunie, relatează Viorica Oancea, în faţa intrării Editurii Humanitas şi a cotidianului *România liberă*, am văzut (ca şi alţi colegi care lucrează la Casa presei pretinsă

liberă) un mare număr de indivizi înarmaţi cu cozi de lopată, care pândeau ieşirea vreunui ziarist de la *România liberă* sau a lui Gabriel Liiceanu. La ferestrele primului etaj era întinsă o pancartă pe care se aflau nişte caricaturi jalnice însoţite de legenda: «Liiceanu, Băcanu, Paler = hitlerişti, fascişti, legionari». Toate celelalte intrări ale clădirii erau păzite de soldaţi înarmaţi; cea a *României libere* părea să fie lăsată pe mâna agresorilor organizaţi, ascultând de şefii lor. M-am apropiat de ofiţerul care-i comanda pe soldaţii aşezaţi la celelalte intrări (unde era linişte) şi l-am întrebat de ce intrarea *României libere* nu era apărată cum erau celelalte, cu atât mai mult cu cât era înconjurată de sute de persoane pregătite să linşeze pe oricine ar fi îndrăznit să iasă. Mi-a răspuns că *nu primise ordin să apere această intrare*, dar că, în ce mă privea, aş face mai bine să mă feresc fiindcă «minerii sosesc şi dacă mă aude cineva vorbind astfel, o păţesc»".

Către ora 9, „ortacii" îşi fac apariţia. Teodor Baconsky, şef de cabinet în Ministerul Culturii, e martor la sosirea lor: „Un camion plin cu mineri înarmaţi cu cozi de lopată, cu lanţuri şi cu bucăţi de cablu din sârmă împletită; în faţa camionului, o maşină ocupată de patru indivizi în costum care aveau *talkie-walkies*. Scopul descinderii lor: devastarea redacţiei cotidianului *România liberă* şi suprimarea, pur şi simplu, a redactorilor săi. Am urmărit scena sosirii lor de la fereastra biroului. Am coborât apoi spre a afla intenţiile pe care le aveau aceşti oameni despre care ştiam, înainte de «revoluţie», că erau spaima comuniştilor, deoarece condiţiile în care trăiesc sunt mai rele decât închisoarea în care ar fi ajuns în cazul unei eventuale revolte.

Minerii îşi caută cu privirea prima victimă. O femeie «de bine» îşi îndreaptă arătătorul spre un tipograf pe care-l denunţă ca paginator la cotidianul *Dreptatea*. Vreo patruzeci de «ortaci» se reped în urmărirea lui. Nenorocitul,

înspăimântat, se adăposteşte în interiorul clădirii. Câteva muncitoare ale complexului tipografic se distrează copios şi îi aplaudă pe mineri. Le întreb dacă vederea cruzimii le produce această stare. Din nefericire, unul din mineri prinde din zbor cuvintele mele. Indignat că pot fi contra asasinilor şi tâlharilor de drumul mare, mă apucă de guler şi mă ameninţă cu ranga. Sunt imediat înconjurat din toate părţile, înjurat, şi când reuşesc să le explic că lucrez la Ministerul Culturii, se reped: «la zi-ne tu, ce fel de cultură faceţi voi aici, dacă nici nu sunteţi în stare să-i învăţaţi pe ăştia să nu-şi vândă ţara?» Mă previn de asemeni că: «dacă nu ne potolim, data viitoare minerii vor întoarce Casa presei cu susul în jos şi ne vor omorî pe toţi, câţi am fi...»".

„Minerii au intrat în clădire, relatează Ştefan Niculescu Maier, într-o tăcere rău prevestitoare, cu bâtele pregătite pentru a lovi şi distruge. /.../ S-a spus: «Şobolanii se ascund. /... pe Unii dintre mineri erau obosiţi, încercănaţi şi înfometaţi. Povesteau cu mândrie /.../ despre devastarea sediului PNŢcd, dar nici unul nu m-a făcut să cred că fusese într-adevăr de faţă. Alţii, îmbrăcaţi mai curat, păreau mai odihniţi şi aveau privirea mai mobilă. Transpiraţia de pe feţele lor nu avea urme de cărbune.

Minerii au ameninţat că, dacă ziarul *România liberă* mai iese, vor distruge Combinatul. Au comunicat-o şi de la înălţimea unui etaj, în aplauzele unui grup de femei şi ale redacţiei ziarului *Adevărul*, ieşită aproape festiv la ferestre".

Şi, într-adevăr, apariţia ziarului va fi suspendată timp de patru zile. Dar să fie oare aceasta opera minerilor?

Anton Uncu, redactor şef al *României libere*, acuză: „*[de când există acest ziar]* nimeni, niciodată, n-a îndrăznit şi nu a reuşit să-i oprească, măcar pentru o singură zi, respiraţia. A îndrăznit şi a reuşit Nicolae Cămărăşescu. Priviţi-l! Cămărăşescu Nicolae, fost locotenent-major de securitate până în ziua de 22 decembrie 1989, arestat în

ziua de 26 decembrie între cei suspectaţi că ar fi tras în oameni /…", eliberat în 27 decembrie din lipsă de probe sau din cine ştie ce alte motive, reîntors în Valea Jiului, de unde plecase cândva, revenit în Bucureşti ca lider al minerilor. /…!"

Şi asta nu e tot. După cum precizează ziaristul, Nicolae Cămărăşescu nu e nici pe departe unicul lider. „În toată această dureroasă întâmplare mai rămân câteva întrebări şi nedumeriri. Mai întâi, rolul şi misiunea primită de colonelul MApN N. Maricaş, care a însoţit falanga minerilor comandată de Nicolae Cămărăşescu la *România liberă*. Prezenţa lui ca ofiţer superior nu poate fi în niciun caz o iniţiativă personală. Să rămânem la presupunerea că domnia sa ar fi trebuit să dea girul oficial acţiunii întreprinse de mineri? Trebuie să înţelegem că Ministerul Apărării i-a dat împuternicire în acest sens? /…/ Cum se putea explica faptul că, deşi am făcut o cerere oficială (difuzată prin Rompres) privind protecţia redacţiei, garda militară instalată protejează clădirea şi instituţiile din interiorul ei doar până la uşa redacţiei ziarului *Adevărul*?"

Cotidianul *Dreptatea* va fi şi el ţinta furiei minerilor. Este unul din cele mai bune ziare ale opoziţiei şi, în ochii puterii, poartă în plus vina de a fi organul PNŢ.

Hie Costache sosise la redacţia ziarului *Dreptatea* puţin după ora trei şi jumătate în dimineaţa zilei de 14 iunie, în timp ce îşi dicta articolul unei secretare. Către ora 4.30, se aude rumoare în stradă: vin minerii! La ora 5 începe să se distingă tropăitul cizmelor pe bulevardul Republicii: „Am ieşit în curte; poliţia militară se retrăgea! Aveam să-mi dau seama că era un gest strategic, ştiind ce va urma!

La ora 5.25 un vaiet de groază străbate curtea sediului PNŢcd: minerii! Lămpaşele erau la cincizeci de metri de noi /…/ se apropie talazul negru. Furia neagră escalada gardul. /…/

La etajul întâi, ceilalţi, vreo cincisprezece, baricadau

una din uşi. O masă, un dulap. O masă şi un dulap în cealaltă uşă. Curtea se cutremura de tropotul bocancilor. Imediat aceiaşi bocanci au început să urce scările. Cozile de topor, ciocanele şi bastoanele de cauciuc au prins să bată cu furie în uşi. Este ora 5.49. Un tânăr a sărit pe geam, o colegă l-a urmat. Uşile au zburat în ţăndări. «Toată lumea buzunarele pe dos şi actele!» Am tresărit! Vocea mi se părea cunoscută, venea de undeva din timp, se estompa, apoi îmi lovea cu putere timpanele. «Minerul» care strigase m-a privit o clipă nesigur, a ezitat, în cele din urmă a întins bastonul de cauciuc spre mine: Ieşi! N-aveam încotro, rămăsesem ultimul. Până să străbat cei câţiva metri care ne despart, mi-am amintit de unde-l cunosc: era unul dintre cei care mă anchetaseră pentru complicitate în cazul Paul Goma. Cred că îşi amintise şi el. /…/

Coborând scările mi-am dat seama că dezastrul începuse. Toate uşile erau sparte, actele redacţiei zburau în valuri spre locul unde avea să li se dea foc. /…/ La a 57-a lovitură primită cu o coadă de topor încetez să mai număr. Ajunsesem la poartă şi în faţa mea, întins pe trotuar, unul din paznici, Petrişor Emil, era lovit cu furie de vreo douăzeci de inşi /…/ Spuneţi unde aţi ascuns armele şi banii. Am început din nou să număr. Simţeam doar cum sunt orbit”.

La ora 8 dimineaţa, în ziua de 14 iunie, minerii scoteau afară din redacţia ziarului *Dreptatea* documente, ziare, articole în pregătire; şi toate acestea sub privirile nepăsătoare a numeroşi indivizi îmbrăcaţi în combinezoane de paraşutişti, care staţionau în faţa redacţiei, probabil cu scopul de a asigura securitatea acestor vajnici apărători ai democraţiei originale.

Aceiaşi oameni, aceeaşi pradă.

Mineri şi tipografi devastează, molestează, interzic; în urma acestor acţiuni, publicaţiile *Cuvântul*, *Zigzag Viitorul* (organ al PNL), *Baricada*, *Expres* nu vor putea să apară timp de mai multe zile. Numeroşi ziarişti ajung în Spitalul de

Urgenţă.

Partidele de opoziţie

Principalele două partide politice antebelice care s-au reconstituit după 28 decembrie sunt de asemenea obiective asupra cărora se dezlănţuie ura minerilor.

La sediul Partidului Naţional Ţărănesc jaful este sistematic: mobilier, tablouri, covoare, maşini de scris, xeroxuri, fax-uri. La contabilitate se face de asemenea curăţenie: toţi banii găsiţi la sediul partidului şi la redacţia ziarului *Dreptatea* sunt luaţi de mineri.

Un fapt mult mai straniu şi care spune multe despre competenţa celor care i-au ghidat pe mineri: spre marea lor surprindere, în momentul revenirii la sediu, membrii din conducerea partidului descoperă într-unul din pereţii de la parterul clădirii o mare gaură în fundul căreia se află o casă de bani tăiată cu aparat de sudură; bineînţeles, goală. Partidului Naţional Ţărănesc îi fusese repartizat acest sediu încă din primele zile ale lui ianuarie de către Guvernul provizoriu care-şi luase atunci obligaţia de a pune la dispoziţia partidelor politice şi a asociaţiilor ce luau fiinţă clădirile ce aparţinuseră, înainte de sfârşitul lui decembrie, diferitelor structuri ale partidului comunist. Când s-a luat în primire acest local nu exista niciun indiciu privind existenţa unei case de bani în acel perete şi nimeni nu şi-a dat vreodată seama de existenţa ei în interiorul peretelui de cărămidă. Cine i-a ajutat pe mineri să localizeze amplasarea casei de bani? Nici măcar n-au avut nevoie să tatoneze, au reuşit din prima lovitură. Totuşi, pentru mai multă siguranţă, două echipe diferite au găurit zidul de o parte şi de alta la aceeaşi înălţime. De ce a fost necesară folosirea minerilor pentru recuperarea bunurilor aflate în ascunzătoare? Există vreo legătură între venirea minerilor şi momentul ales pentru recuperarea acelor documente? Pentru că, altfel, nişte simpli „spărgători” ar fi putut oricând să facă această treabă!

O anchetă a fost iniţiată de nişte ziarişti: surpriză! Această clădire nu figurează, de-a lungul a patruzeci şi cinci de ani, în niciuna din evidenţele primăriei sau fiscului. Singurul reper este ultimul ocupant dinainte de 22 decembrie: Comisia ideologică a sectorului 3. Şi-au zidit oare membrii acesteia casa de bani în vâltoarea ultimelor ceasuri ale dictaturii? Pare puţin probabil... O dată mai mult, ramificaţiile reţelei care a permis organizarea zilelor negre din iunie sunt adânc îngropate în negura istoriei comuniste.

Se procedează totodată şi la devastarea locuinţei lui Ion Raţiu, candidatul partidului în alegerile prezidenţiale, iar mica tipografie pe care a adus-o din străinătate este făcută ţăndări.

Şi cum deseori absurdul atinge ridicolul, noul Muzeu Naţional al Ţăranului Român, care din decembrie înlocuise defunctul muzeu al partidului comunist, era cât pe-aci să fie luat şi el cu asalt: „ortacii” l-au bănuit probabil de vreo legătură ocultă cu Partidul Naţional Ţărănesc!

Ca şi la Partidul Naţional Ţărănesc, la sediul Partidului Naţional Liberal prădarea începe din zorii zilei. Pavel Perfil relatează:

„În colţul Bibliotecii Centrale Universitare aud larmă şi lovituri puternice. Întru pe Oneşti, aproape în fugă/.../ Pe aleea din faţă sunt scoase hârtii şi panouri şi li se dă foc. Un miner iese cu o maşină de scris sub braţ. Ghioagele lovesc în aparatura electronică. Se înjură ca la uşa cortului, iar focul se înteţeşte, înălţând un turn gros de fum. Minerii – feţe obosite de muncă şi de nesomn. O furie oarbă creşte în mulţimea uvrierilor din subterane. Se mai adună câţiva civili în jur. Minerii devastează şi instituţiile ce-şi au sediul deasupra PNL-ului. Focul înghite alte hârtii şi mobilă de birou. La un moment dat, un miner încearcă să intre cu o faclă în sediul partidului. Este oprit de alţi câţiva. Încerc un dialog cu unul din ortacii de pe margine. La un moment dat

îi spun: «Nu e bine, domnule, nu e bine.» îmi răspunde: «Aşa o fi, da ce să-i faci?»”.

Să mai spunem că minerii au devastat până şi sediul Asociaţiei pentru Protecţia Consumatorilor!

Partidul Liber Democrat este singurul partid din cadrul opoziţiei extraparlamentare care a fost devastat. Partidul ca atare nu era reprezentativ şi nu constituia o ameninţare reală pentru puterea instalată. În schimb, liderul său, Nica Leon, a fost efectiv implicat în manifestaţia permanentă din Piaţa Universităţii. Acesta a fost probabil motivul pentru care minerii au fost trimişi la sediul partidului spre „a instaura ordinea”, ca urmare a chemării Confederaţiei Naţionale a Sindicatelor Libere din România (CNSLR), fosta centrală sindicală comunistă, complet aservită FSN.

M*

Ţiganii

Bună parte din furia minerilor s-a abătut asupra comunităţii ţiganilor din Bucureşti. De altfel, din rândurile acestei comunităţi se vor înregistra cele mai multe persoane reţinute. Dacă am socotit de cuviinţă să grupăm separat mărturiile despre agresarea ţiganilor – atât pe cele privind atacarea lor în perimetrul Pieţei Universităţii, cât şi pe cele care au luat proporţiile unui adevărat pogrom dezlănţuit în cartierele locuite de ei – este pentru că violenţa îndreptată împotriva lor, de către cei ce iniţiaseră operaţiunea, a avut un caracter cu totul deosebit în acest scenariu.

Încă de la începuturile mişcării din Piaţa Universităţii, Guvernul şi presa care-i e fidelă au încercat să discrediteze manifestaţia încurajând proliferarea bursei negre, controlată la Bucureşti în mare parte de ţigani. Să spunem dintru început că este vorba aici, iarăşi, de vechea metodă, îndelung experimentată de puterea comunistă, care constă în a folosi ţiganii ca factor de exasperare a populaţiei şi de disensiune socială; încă din timpul lui Ceauşescu, tolerând

ca ţiganii să se dedea în văzul tuturor unui comerţ ilicit, autorităţile încurajau cu bună ştiinţă o ură gata să se extindă asupra întregii lor comunităţi. Pe de altă parte, se ştia că această toleranţă era răsplătită şi este un fapt notoriu că aceşti ţigani erau deseori folosiţi ca informatori sau agenţi ai unor afaceri dubioase.

Agresiunea cărora ţiganii le-au căzut victimă în iunie servea unui dublu obiectiv: să folosească drept bază pentru contopirea ce se urmărea între contestatarii antifront şi „elementele declasate” – formulă repetată la nesfârşit de către televiziune – şi să acrediteze ideea că descinderea minerilor în capitală avea, înainte de orice, rolul unei acţiuni de salubritate publică.

Interviul acordat săptămânalului *Phoenix* de către Vasile Ionescu, ziarist şi vicepreşedinte al Uniunii Democratice a Ţiganilor din România, este în acest sens edificator:

„I: Să vorbim de pogrom, de evenimentele care l-au declanşat.

V.I.: Ca ziarist, am fost prezent la toate evenimentele din acele zile. Mie mi-a fost clar că este o înscenare. Ce să vă mai spun, că la Dunărea am auzit şi replica: „pentru 2.000 de lei am aruncat destule pietre!” /…/Am revenit acasă, l-am văzut pe domnul Emanuel Valeriu, plângându-se că a fost atacat de ţigani şi incitând la violenţă împotriva lor, iar pe domnul Răzvan Theodorescu făcând acelaşi lucru împotriva intelectualilor. După ce am mai ascultat şi apelul preşedintelui Iliescu, mi-a fost clar cine va plăti / /

I.: Am trecut deja în ziua de 14 iunie.

V.I.: Mă aşteptam să se întâmple ceva grav. /…/ Dar chiar la aşa ceva nu mă aşteptam. /…/ Au intrat în cartierele ţigăneşti, Şulea, Tei, Pantelimon, Ferentari, Bucureştii Noi, Rahova; maşinile erau conduse fie de doi civili, fie de poliţişti în civil. Ţiganii i-au recunoscut ca făcând parte din circumscripţia de zonă. Aparent atacurile

au fost îndreptate împotriva caselor cu bişniţari, aveau o listă cu adrese, ceea ce căuta a fi o justificare. Au fost însă multe cazuri când au fost îndreptaţi greşit, spre exemplu, în strada Veseliei, oamenii sunt atât de săraci, încât neavând ce să le spargă, le-au spart geamurile. /…/în alte părţi, i-au confundat pe turci cu ţiganii. Au fost arestaţi mii de ţigani la Măgurele şi Băneasa. /…/ Ţiganilor bătuţi, dar nearestaţi li s-a spus, de către însoţitorii civili ai minerilor, că dacă se prezintă să ia certificat medical vor fi arestaţi /…/.

Am încercat să luăm legătura cu Guvernul, nu ni s-a permis, de la secretarul domnului Dan Marţian spunându-ni-se că se cunoaşte problema «sus».

Descinderile în cartierele ţiganilor se repetă în data de 15, precizează Vasile Ionescu, „dar cu mai puţină virulenţă”.

Sunt multe victime în rândul ţiganilor. Totuşi, numai nouă dintre acestea vor depune mărturie şi îşi vor semna declaraţiile. Ceea ce e uşor de înţeles dacă ţinem seama de lipsa de încredere a membrilor acestei comunităţi în imparţialitatea justiţiei, în special faţă de ei, precum şi, aşa cum s-a văzut, de ameninţările poliţiei la adresa lor după desfăşurarea evenimentelor.

Din discuţiile purtate în cartierele ţiganilor cu victime şi martori ai agresiunilor, precizează Vasile Ionescu, reiese că schema generală a situaţiilor descrise este întotdeauna aceeaşi: sub pretextul unui control (arme, droguri, dolari, comerţ ilicit) – control de altfel cu totul ilegal – se procedează fără alte explicaţii la o „acţiune de pedepsire”, urmată de jaf, viol şi chiar de crimă.

În ziua de 14, către ora 8, Lucia Petre era acasă, când deodată constată că îi este casa înconjurată de mineri. Aude bătăi puternice în uşă şi este somată să deschidă pe motiv că poliţia caută arme. De îndată ce le deschide, poliţişti şi mineri năvălesc în casă, sparg geamurile fără altă explicaţie, îi lovesc cu violenţă copilul şi pleacă, luând cei

douăzeci de mii de lei ce reprezentau economiile ei.

În aceeaşi zi, Maria Dumitrescu este oprită pe stradă de doi poliţişti care îi cer actele. Ea le arată paşaportul, dar aceştia nu se declară mulţumiţi şi îi cer să-i conducă la casa ei. Odată ajunşi aici, se răstesc la ea, cotrobăie prin lucrurile ei şi îi confiscă un lanţ de aur şi opt mii de lei, promiţând că i le vor restitui la poliţie. Pe drum o urcă într-o dubă a poliţiei care trecea pe acolo, plină cu oameni bătuţi. În dubă, minerii aflaţi acolo o lovesc cu brutalitate, în timp ce poliţiştii îşi împart banii. Este condusă, împreună cu toţi ceilalţi prizonieri, la Şcoala de Poliţie Băneasa, unde va fi reţinută timp de douăzeci şi patru de ore.

M.M. Şi nepoata ei V.M. sunt ridicate de pe stradă în timp ce îşi făceau cumpărăturile, iar M.M. va fi violată de poliţişti în duba care le transporta la Măgurele.

Bătuţi, jefuiţi, umiliţi şi terorizaţi, bătrânilor li se pare că retrăiesc orele sumbre ale deportărilor din timpul războiului. Dar, spre deosebire de celelalte victime, ţiganii alcătuiesc o comunitate unită, a cărei solidaritate şi spirit de răzbunare au devenit legendare.

„Deputatul nostru, Gheorghe Răducanu, relatează Vasile Ionescu, a înştiinţat autorităţile că dacă aceste represalii vor continua, el nu mai poate răspunde de ce se va întâmpla. Într-adevăr, ţiganii începuseră să se organizeze. Este de altfel motivul care a determinat expedierea minerilor acasă. /…/ Cum noi nu mai puteam stăpâni situaţia, două sute de ţigani din Ferentari s-au unit pentru a lovi în mineri, dar au fost opriţi de către poliţie, care a operat şaisprezece arestări”.

Din Ploieşti, a fost relatat un caz similar „Ajungând prea târziu să dea ajutor fraţilor din Valea Jiului – scrie ziarul *Expres* din 23 august –, cărbunarii din Filipeştii de Pădure/…/ s-au năpustit asupra Ploieştiului şi au atacat cu străşnicie pe romi /…/Lumea s-a bucurat, chiar şi poliţia că a avut un real sprijin. Dar să vezi drăcie! Romi înarmaţi cu

răngi şi cu topoare se adună în faţa sediului Poliţiei municipiului. /…/ Solicită despăgubiri. Liderul sindicatului acceptă pentru că, în caz contrar, păgubaşii jură o răzbunare chiar la gura minei”.

Lagărul de la Măgurele

Dacă minerii părăsesc, cel puţin în parte, capitala în cursul serii de 15, poliţia în schimb continuă arestările; încă un argument, dacă mai era necesar, care contrazice teza oficială potrivit căreia forţele de ordine şi instanţele Guvernamentale s-au văzut depăşite de sălbăticia minerilor.

Prizonierii acestor zile, după o trecere pe la sediul Guvernului sau pe la Ministerul de Interne, înalte locuri de detenţie în aceste zile negre, sunt conduşi fie la Şcoala de Poliţie Băneasa, fie – în marea lor majoritate – la Măgurele, Şcoala Securităţii. Cotidianul *România liberă* a alcătuit un dosar privind acest din urmă loc de detenţie, dosar din care vom da extrase, precizând totodată că, potrivit mărturiilor, tratamentul prizonierilor a fost aproape acelaşi, indiferent de locul detenţiei.

Iată mărturia lui Victor Roncea, student la arhitectură – de care cititorul îşi aminteşte – precum şi a fratelui său, George: ambii au fost arestaţi la Institutul de Arhitectură în zorii zilei de 14.

„Unul dintre mineri a vrut să mă taie cu un topor, relatează George, dar a fost oprit, cred, de un şef. Am fost scoşi din Arhitectură, apoi transportaţi spre Ministerul de Interne. /…/ Nu mă mai puteam ţine pe picioare, iar ei spuneau că sunt drogat. Mi s-au luat actele şi banii. /…/ O fată în pielea goală era bătută şi apoi pipăită pe rând de poliţişti, sub pretextul că i se căutau urme de ace de seringă. Mai târziu am fost scoşi în curte, tot în bătaie, şi aruncaţi într-un camion albastru. Ne aflam înăuntru 50 – 60 de inşi. Toţi aveau capetele sparte, mulţi dintre ei mâinile rupte. La Măgurele ne-a aşteptat un cordon de soldaţi şi

subofiţeri care ne-au ciomăgit cu bastoanele. Acolo m-am întâlnit cu fratele meu, care fusese adus cu un alt camion”.

Cei doi fraţi relatează: „O bună bucată de timp circa 750 de inşi am zăcut pe ciment, într-un garaj. 50 erau femei, 60 minori până în 16 ani. Cei mai mulţi erau desfiguraţi. Mai târziu au venit medicii. În spatele clădirii, într-o lizieră, eram bătuţi atunci când solicitam să mergem la o toaletă. Pentru această operaţie eram scoşi în grupuri de câte patru”.

„Printre noi, adaugă Victoria Moţoc, erau destule fete care de frică au urinat pe ele. Mirosea îngrozitor. Stăteam în acelaşi hangar, dar separate de băieţi. Cam opt femei pe o saltea. Nu aveam voie să vorbim sau să ne mişcăm. La interogatoriu, din câte am înţeles, anchetatorii dispuneau de nişte filme video din Piaţa Universităţii, din ziua de 13 iunie. Fuseseră făcute de Ministerul de Interne şi de Televiziune. Se scoseseră poze după aceste filme. Dacă apăreai în ele, rămâneai acolo. Pe 15 iunie, seara, am fost eliberată. Am fost adusă în oraş de o maşină neagră cu număr mic”.

Cojocaru Costică va fi reţinut până la 16 iunie, împreună cu sute de alţi arestaţi: „Nu mi s-a dat voie să spun că sunt nevinovat. Poliţiştii care se aflau în garaj strigau mereu când voiam să vorbesc: «Gura că te omor!»

În garajul respectiv eram cam 700 – 800 de persoane, bărbaţi şi femei, bătuţi, bandajaţi, unii cu mâinile în ghips. Eram aşa de bătuţi că probabil nici pe perne n-am fi putut sta, darmite pe jos, pe cimentul murdar, cum ne obligau poliţiştii. Nu aveam voie să ne ridicăm în picioare. Din când în când ni se ordona să ne ridicăm în picioare să stăm cu faţa la perete, mâinile la ceafă, lucru pe care îl făceam cu mare greutate din pricina bătăii.

În ziua de 15 iunie, am fost anunţaţi că vor veni minerii să ne vadă. S-a creat o panică îngrijorătoare printre cei arestaţi. Tremuram de teama că vom fi bătuţi din nou.

A sosit un grup de mineri, vreo 40, care scandau «Noi suntem minerii!» S-au uitat trufaş în garaj, după care au plecat. Tot în ziua de 15 iunie, am fost anchetat de către un procuror. Mi s-au luat amprentele, am fost fotografiat întocmai ca ultimul borfaş. Era prima oară când mi se întâmpla acest lucru, mie, care nici măcar o amendă nu plătisem, niciodată în viaţa mea.

În ziua de 16 iunie, pe la 18, s-a citit o listă cu vreo 40 de persoane, printre care eram şi eu, şi am fost scoşi în curte. Acolo am văzut un autobuz şi am înţeles imediat că suntem liberi".

Mobilizarea „spontană": montaj şi demontaj

Cititorul va găsi cu duiumul în paginile ziarelor pro FSN, singurele ce au putut apărea în zilele de 14,15 şi 16 iunie, relatări ale unor scene de groază, comentarii indignate, dar ele nu se referă decât la violenţele din 13 iunie: povestea revizuită şi corectată a unui Bucureşti pradă rebeliunii legionare, care va fi comentată la nesfârşit, săptămâni şi luni de-a rândul. Şi asta pe un ton despre care ne putem da uşor seama dacă parcurgem acest citat: „Furunculul de pe obrazul curat al Pieţei Universităţii, care evoluase din 22 aprilie, acum abceda şi împrăştia puroiul în toate punctele dinainte stabilite, pentru a destabiliza ţara". (semnat Constanţa Ştefănescu, în 29 iunie)

Glorie eroilor ieşiţi din măruntaiele pământului!

În schimb, despre violenţa oarbă şi teroarea care s-au abătut în zilele acelea asupra oraşului şi ai căror martori sunt toţi bucureştenii, nu vor şti nimic sau aproape nimic cititorii ziarelor *Azi*, *Dimineaţa*, *România muncitoare* şi nici telespectatorii. Cititorii publicaţiilor *Adevărul*, *Tineretul liber* sau *Libertatea* vor afla câte ceva în plus, dar numai cu condiţia de a şti să citească foarte atent printre rândurile câtorva articole răzleţe. Ca odinioară…

Mai rău ca odinioară chiar, fiindcă ar trebui să ne întoarcem în anii '50 pentru a găsi asemenea podoabe

stilistice ale propagandei de tip realist-socialist. Tonul este triumfător, un imn de slavă înălţat acestor adevăraţi eroi revoluţionari care sunt minerii, oameni modeşti, demni, dar hotărâţi.

Ieri dimineaţa în Gara de Nord, titrează G. Vulcan în *Adevărul* din 15 iunie, şi continuă: „Au coborât minerii, toţi îmbrăcaţi în haine de lucru, cu lămpile lor electrice, mulţi dintre ei – se vedea după feţele poleite cu praf de cărbune îmbibat de sudoare – venind direct din abataje, din schimbul de lucru. Purtau drapele tricolore şi pâine sub braţe. După zece minute alt tren al minerilor, iar după o jumătate de oră un al treilea /…/ Vuia gara: «Iliescu! Iliescu! Iliescu!», «Muncim, luptăm, democraţia o apărăm!» N-au zăbovit deloc. S-au grupat în pas alergător şi într-o coloană impresionantă au apucat-o în grabă, pe drumul cel mai scurt, spre Piaţa Universităţii. /…/

Când s-au ivit zorile, i-am regăsit în Piaţa Universităţii. Cu nădejde au pus umărul să descongestioneze bulevardul de scheletele autobuzelor arse scrum care baricadau circulaţia. «Să le facem o bucurie bucureştenilor», i-am auzit vorbind între ei”.

Minerii merg şi la Universitate unde redeschid „balconul” care, „în sfârşit eliberat, îi primeşte”, după cum se exprimă Arnold Helman în *Azi* din 17: „Pângărit zeci de zile de agitatori improvizaţi, semănători de discordie şi ură, de urlete furioase şi miorlăituri piţigăiate, balconul suferind al Almei Mater a fost înnobilat, prin prezenţa oamenilor cu mâini bătătorite şi lămpaşe, care ne scot din străfundurile pământului lumina.

Balconul instituţiei propagatoare a luminii, cotropit barbar de forţe malefice ale întunericului în hlamida unui spirit mefistofelic /*şic*/, începând de la 22 aprilie, i-a primit cu recunoştinţă pe lampadoforii-mineri. Aceşti oameni oneşti şi demni! /…/

Minerii huliţi şi batjocoriţi de o presă inconştientă,

interesată să împingă ţara în convulsii şi marasm, ne-au (şi le-au) servit o lecţie splendidă de civism. Minerii în balconul Universităţii, sub portretul lui Eminescu, reprezintă o imagine simbolică".

Ei aduc în sfârşit linişte şi uşurare locuitorilor din această zonă: o femeie, de pildă, „explică" unui reporter de la *Adevărul* (15 iunie) că poate în sfârşit să-şi scoată copilul la aer, că „n-a mai putut ieşi din casă de peste o lună /*şic*/".

„Grupuri importante de mineri şi muncitori sunt prezente pe străzile Bucureştiului, relatează *România muncitoare* din 15. Ei primesc alimente din toată ţara. Mii de bucureşteni plâng şi-i îmbrăţişează pe aceşti adevăraţi eroi".

„Imensa majoritate a bucureştenilor îi priveşte cu simpatie, cu mare dragoste", scrie Ioan Toma în reportajul său „Din măruntaiele pământului" (*Azi*, 17 iunie). Şi continuă: „Cu toată groaza nopţii pe care am trăit-o, mulţi bucureşteni am alergat ca să-i vedem. Printre ei am fost şi eu.

Primul miner pe care l-am întâlnit, unul foarte tânăr, l-am îmbrăţişat. Pe urmă m-am amestecat printre grupuri de oameni ascultând ce spun. Bucuria de a fi scăpat de coşmar era generală, oamenii erau strânşi în jurul minerilor. Nu o dată i-am auzit pe aceştia mirându-se, ca să nu spun reproşându-ne, că am tolerat această stare de lucruri. «Apăi, la noi, golanii ăştia n-ar fi stat niciun ceas în mijlocul oraşului, îl luam pe sus şi-i băgăm în mină.» «Ce-au făcut cei de la întreprinderea 23 August, de ce nu i-au dus la cuptoare» /…/ Ce diferenţă, într-adevăr, între aceşti revoluţionari adevăraţi şi golani! Minerii nu sunt la fel de eleganţi ca «luptătorii» pentru democraţie şi dreptate care au ocupat până ieri Piaţa Universităţii! Nu sunt îmbrăcaţi ca ei, după ultima modă…" (*Azi* din 16 iunie); dar – scrie Marian Niculescu în articolul său „Piaţa Universităţii cu adevărat liberă" (*România muncitoare*, din

15 iunie) – lor le datorăm „noua revoluţie”, „noua revoluţie a oamenilor de bine, care au venit să apere şi să trezească ţara din apatia ce-o moleşise”.

„Au venit minerii, continuă el. I-am văzut şi în dimineaţa zilei de ieri, hotărâţi să sprijine Guvernul, pe preşedintele ales al ţării. Am fost în mijlocul lor, le-am ascultat cuvintele, care prin bun-simţ sunt o adevărată lecţie de demnitate, de democraţie, de curaj şi lucidă înţelegere a momentelor istorice pe care le trăim. /…/

Sunt mii, zeci de mii. Oameni curaţi ce nu vor decât să muncească în libertate”.

Presa le pune întrebări pentru a cunoaşte motivele gestului lor: „/…/ ştim ce avem de făcut: să apărăm voinţa exprimată de noi, de popor, în alegerile de la 20 mai, să apărăm democraţia. După cele ce s-au întâmplat ieri, pe crucea mea că nu plecăm până nu se face linişte în capitală”, declară unul dintre ei lui G. Vulcan. „Ca să nu ne mai fie teamă, să putem respira, vorbi, trăi”, consemnează I. C. În ziarul *Azi* din 15 iunie. „Au şi minerii «ideologia» lor. O «ideologie» ce nu-i nici comunistă sau neocomunistă, nici capitalistă. /…/ Concepţia politică ei şi-o definesc cum nu se poate mai simplu: «Să fie bine în ţară» „(A.P. Vasiliu, „Ce gândesc minerii”, *Adevărul* din 15 iunie).

Şi mai vor să aducă, aşa cum se cuvine şi la locul cuvenit, un omagiu adevăraţilor eroi ai revoluţiei din decembrie. „La Petroşani s-a turnat *Coloana infinită* a lui Brâncuşi, spune un miner lui Marian Niculescu, şi tot aici, vrem să turnăm crucea eroilor noştri de la Bucureşti, din bronz, înaltă de şase metri, pe care s-o punem în Piaţa Universităţii, cinstind astfel cum se cuvine pe aceştia. Aşa înţelegem noi să nu-i uităm pe martirii noştri”.

Toate aceste considerente i-au făcut să nu şovăie o clipă. Au părăsit soţie şi copii pentru a alerga la Bucureşti. Constantin Ţinea, miner la Petrila, este încă pradă emoţiei când îi declară lui A.P. Vasiliu: „Plângeam /…/

Sunt ditamai bărbatul, dar nu am putut să-mi stăpânesc lacrimile. Nevastă-mea, când m-a văzut cu lacrimi în ochi, a devenit temătoare. Şi-a dat seama că voi porni spre Bucureşti. Mă implora să nu plec, amintindu-mi de cei nouă copii ai noştri. Totuşi am plecat. Suntem aici pentru a da o mână de ajutor ca să fie bine în ţară. Şi să ştiţi că nu vom părăsi capitala până nu vom fi noi convinşi că toate problemele îs rezolvate. Nu mai vrem să mai venim şi a patra oară, aşa că ce-i de făcut pe aici, trebuie să facem acum".

Aceleaşi lacrimi, aceeaşi mândrie şi la minerii cu care a vorbit Marian Niculescu: „«Am 7 copii, dar am vrut să vin, pentru ca ei să trăiască în pace şi libertate.» «Eu am 3, şi cu toate că mă despărţeam de ei venind la Bucureşti, îi simţeam aproape, bucurându-mă că vor fi cu adevărat liberi.» «Peronul era plin de copii, femei, soţiile noastre ne-au condus la gară şi cu toate că aveau lacrimi în ochi, ne trimeteau să ne facem datoria de români.»".

Odată sosiţi la Bucureşti (dacă dăm crezare presei respective), ei se arată liniştiţi, modeşti, rezervaţi. „Desigur, minerii au venit să restabilească ordinea, «Fără violenţă» este cuvântul de ordine". (*Adevărul* din 15 iunie)

Şi I.C. În *Azi* din 15 iunie, declară: „Am văzut în faţa restaurantelor de pe bulevardul Magheru tăvi cu sandvişuri, pahare cu cafea şi suc, prăjituri. Ei iau câte puţin, gustă cu cuviinţă din ceea ce li se oferă, stau grupaţi, animaţi de o solidaritate pe care numai mina o poate naşte. Au mai fost în Bucureşti şi sunt convinşi că din ceea ce au făcut atunci nu au speriat pe nimeni. Cred că nu va mai fi nevoie să vină. Pentru mineriţele care-i însoţesc, nişte copii aproape, e prima oară când văd capitala: «Lasă că e bine. O situaţie ca asta nu se uită.» Sunt tăcuţi, colţuroşi, sfioşi de fapt, neîncrezători".

Este adevărat, „se pot deda la excese"; dacă sunt provocaţi, ştiu să se arate „hotărâţi". Aşa îl lămureşte

inginerul Traian Iordache, directorul minei Petrila, pe A.P. Vasiliu:

„Cine seamănă vânt, culege furtună. Forţele extremiste au semănat vântul şi furtuna nu-i totdeauna uşor de oprit. Se fac mari eforturi în acest sens. Minerii sunt oameni cu care te poţi înţelege”. Rolul lor, de altfel, constă doar în a asigura pacea şi ordinea. Ei procedează desigur la unele acţiuni, dar întotdeauna în colaborare cu poliţia căreia, din păcate, au fost obligaţi să-i dea o mână de ajutor. *Libertatea* din 15 aduce unele precizări în această privinţă: „Prima acţiune la care au luat parte minerii a fost aceea de a cerceta perimetrul din jurul Pieţei Universităţii: Universitatea, Arhitectura, Pasajul Universităţii. Câteva elemente declasate, ascunse în acele locuri, sunt descoperite şi, după caz, transportate la spital sau predate forţelor de ordine”. Ei arestează tot felul de traficanţi, în special ţigani: îi surprind chiar în momentele când fură din magazine cratiţe din inox de fabricaţie chinezească, porţelanuri, obiecte la care minerii se uită cu evidentă mirare: „Dacă noi am avea aşa ceva în Valea Jiului am fi fericiţi! La fel şi dacă am mânca din pâinea pe care aceştia o mănâncă în oraş” (*Tineretul liber* din 15 iunie).

Într-un cuvânt, minerii au adus „linişte”, titlul sub care Gheorghe Ioniţă scrie în *Adevărul* din 16 iunie:

„Cum arăta Bucureştiul ieri dimineaţă?... Străzile din centru, spălate şi respălate, sunt totuşi negre. Numai lumea nu mai este neagră de spaimă. Am zărit oameni liniştiţi, în metrou, în tramvaie, la Piaţa Unirii, în magazine. La Universitate, minerii sapă esplanada din faţa Teatrului Naţional. Deh, minerii nu sunt obişnuiţi să stea. La Troiţa eroilor sunt flori proaspete, aduse de oamenii de bine întru cinstirea memoriei adevăraţilor martiri ai Revoluţiei. Trama circulaţiei autovehiculelor este civilizată, calmă, deşi traficul se menţine intens, aşa cum stă bine unei capitale civilizate. Chiar atât de mult şi de repede să se schimbe în

bine chipul capitalei? La Piaţa Unirii, pe Covaci, în Gara de Nord şi Obor, nici picior de bişniţar. Să fie numai teama de mineri?”

Minerii nu sunt, de altfel, cu nimic părtaşi la devastarea Universităţii, a Institutului de Arhitectură sau a sediilor partidelor politice: când ajung ei acolo, jaful fusese deja comis.

Culegătorii de „probe”.

Totuşi, scormonind puţin, ei fac descoperiri interesante, pentru care vor primi de altfel mulţumirile preşedintelui Iliescu. În comunicatul său din 14 iunie, Guvernul menţionează pentru prima dată aceste descoperiri: „Cei veniţi cu dorinţa restabilirii ordinii în capitală, au constatat la unele sedii posibilii germeni ai evenimentelor dramatice care s-au petrecut. Astfel, la subsolul clădirii sediului central al PNŢcd au fost găsite sticle incendiare, muniţii, droguri”.

Ştirea este preluată în aceeaşi zi de Rompres, care o amplifică, adăugând la obiectele sus-arătate: „arme automate, arme cu aer comprimat, pistoale /...”, droguri şi insigne tip Garda de Fier”. /*şic*/Potrivit aceleiaşi surse, s-ar fi descoperit la sediul Partidului Naţional Liberal „un stilou conţinând o substanţă chimică”, precum şi o maşină folosită pentru „a fotocopia bancnote de o sută de lei” şi o alta „servind la imprimarea de monedă tip Garda de Fier” /*şic*/.

Presa şi, bineînţeles, televiziunea preiau aceste informaţii, iar *Adevărul* din 15 merge până la a publica, sub titlul „Argumentele elementelor neofasciste”, două fotografii mărturie: una înfăţişând cutii cu proiectile de plumb utilizate la armele cu aer comprimat şi droguri (o cutie de medicamente pe care se poate de UNICEF), găsite în sediul PNŢcd; cealaltă este fotocopia facsimilului rudimentar al unei bancnote de o sută lei, găsite în cantităţi mari la sediul PNL.

Dimineaţa din 16 iunie supralicitează: pentru fabricarea bancnotelor s-ar fi utilizat o maşină „Gestetner 1593” care devine o maşină „Honda” în versiunea *Tineretului liber*. S-au găsit de asemenea în biroul secretariatului general al PNL „seringi pentru injectarea de droguri şi lenjerie feminină”.

În sfârşit, *Adevărul* din 16 iunie merge şi mai departe, pretinzând că grupul de mineri care-l aştepta pe Marian Munteanu la ieşirea din Universitate i-a confiscat „un voluminos dosar sustras de la Serviciul Român de Informaţii (SRI) cuprinzând fişele personale ale unor lucrători din acest serviciu /...”, o sacoşă în care s-au găsit peste o sută de buletine de identitate, aparţinând, probabil, «studenţilor» din subordinea sa. Din subsolul respectivei clădiri, minerii s-au întors în stradă cu 22 de arme de tir cu glonţ. Nu sunt singurele arme din zonă: din troiţa de lemn instalată în Piaţă s-au scos trei pistoale şi suficientă muniţie, camuflate sub lumina lumânărilor care ard aici în memoria eroilor Revoluţiei”.

Prin aceste informaţii, *Adevărul* nu face decât să confirme unele din „dezvăluirile” făcute de preşedintele Iliescu, în după-amiaza de 15, întregului lot de mineri cărora le adresează mulţumirile sale. „Cu ajutorul vostru, le-a spus el într-adevăr, au fost descoperite în subsolul clădirii PNŢcd: depozit de sticle incendiare, droguri, seringi cu care au injectat droguri unora din cei care stăteau în Piaţa Universităţii şi armament. La clădirea Asociaţiei «16 – 21 decembrie» depozite de bâte şi de alte asemenea arme albe, lanţuri şi aşa mai departe, în subsolul clădirii Universităţii s-au descoperit arme: 22 de puşti Jeco, dar care sunt arme periculoase în asemenea condiţiuni, şi saci cu prafuri eu-forizante pe care probabil că le-au folosit în această perioadă. Cum se poate motiva în sediul unui partid politic, în sediul unor asociaţii declarate apolitice, prezenţa unor asemenea depozite de sticle incendiare, de

muniţii, de droguri şi arme de tot felul, arme de agresiune; cum se poate motiva aşa ceva?”

Dacă dăm crezare acestei versiuni a faptelor menite să legitimeze intervenţia minerilor, aceştia, prin descoperirile lor, au adus nu numai probe despre autenticitatea pregătirilor pentru o lovitură de stat, dar au dat şi indicii asupra comanditarilor, „căpeteniilor” care trebuie depistate. „Hiba” acestei demonstraţii – o menţionăm de pe acum – este că niciuna din aceste piese probatorii nu va putea fi niciodată prezentată nici justiţiei, nici opiniei publice. Asupra lor se lasă să se aştearnă uitarea fără să se mai aducă vreo dezminţire explicită.

Contraanchetă

Autorităţile nu au niciun dubiu: nimeni nu i-a chemat pe mineri. Ei au venit spontan. O versiune univocă şi care nu va suferi nicio modificare. Nici apelul către populaţie lansat de preşedintele Iliescu în seara de 13 iunie nu se poate considera ca fiind la originea năvălirii minerilor: acest apel se adresa tuturor „oamenilor de bine” ai ţării şi nu unei categorii sau alteia de muncitori, iar la ora când el a fost difuzat, minerii erau deja plecaţi. Faptul este incontestabil, dar argumentul, înşelător. Cu toate astea, este invocat atât de Petre Roman (conferinţă de presă şi interviu la Antenne 2 pe data de 15 iunie), cât şi de Ion Iliescu care, de pildă, va continua să explice în luna august: „Ca minerii să ajungă la 14 iunie dimineaţa la Bucureşti, a trebuit ca ei să plece la 7 seara cel târziu. Eu nu vorbisem încă la televiziune, am vorbit mult mai târziu”. (din 15 august)

„De ce au venit?”, se întreabă el cu ocazia altor interviuri: „Pur şi simplu pentru că lumea era îngrijorată de cele văzute la televiziune” (*Dimineaţa* 11 august), şi această „stare de nelinişte i-a împins şi pe ei să plece, fiindcă în paranteză fie spus – sunt o categorie de muncitori mai solidari, mai ordonaţi, mai organizaţi. În 1977, s-au revoltat împotriva dictaturii /…/ Când aceiaşi mineri au

văzut că emisiunea de la televiziune era întreruptă /…/ nu au mai aşteptat să primească vreun semnal. S-au ridicat toţi ca unul, s-au suit în trenuri şi au venit la Bucureşti”. (interviu televizat în 26 iulie 1990)

De ce cramponarea aceasta de o versiune care frizează ridicolul şi care nu înşală pe nimeni? Fiindcă analiza evenimentelor dezvăluie faptul că, departe de a fi fost o ridicare spontană, mobilizarea minerilor a fost – mai evident chiar decât cea a muncitorilor de la IMGB sau de pe alte „platforme” industriale din Bucureşti – o operaţiune premeditată, organizată şi dirijată la scară naţională, bine orientată pe teren, şi *implicând în consecinţă răspunderea totală* a autorităţilor la cel mai înalt nivel.

Faptul că expediţia a fost premeditată reiese de altfel – fără îndoială printr-o inadvertenţă – din distorsiunile informaţiilor difuzate de către însăşi presa oficială. *Adevărul* din 14 iunie precizează în articolul „Filmul evenimentelor din 13”, că la *ora 18* s-a aflat la redacţia ziarului că „minerii din Valea Jiului şi din bazinul Rovinari au plecat spre capitală”. Ştirea e falsă sub două aspecte: mobilizarea Văii Jiului va fi făcută o oră mai târziu, iar minerii din Rovinari nu vor veni în cele din urmă. Un lapsus identic cu ocazia unei alte ştiri publicate în acelaşi ziar la ora 20.30, cele două mii sau trei mii de partizani ai FSN adunaţi în Piaţa Victoriei sunt înştiinţaţi că „trei trenuri cu mineri se îndreaptă spre Bucureşti”, ştire care face să izbucnească aplauze furtunoase. Or, câteva „incidente” vor determina în realitate întârzierea orarului prevăzut iniţial.

Agenţia Rompres este şi ea prinsă în flagrant delict de „iniţiere”: ea confundă ceea ce trebuia să fie o mobilizare spontană cu ceea ce aceasta a fost în realitate. Încă din seara de 13, Rompres este în măsură să comunice cu o precizie remarcabilă rezultatele indignării muncitorilor din mai multe bazine miniere ale ţării: „În jurul orei 22, două trenuri pline cu mineri au plecat din Valea Jiului în direcţia

Bucureşti” şi sunt aşteptaţi minerii din bazinul Hunedoara (două trenuri), din Maramureş (cinci mii de mineri). Agenţia mai anunţă de asemeni că „1500 de cetăţeni sunt pe punctul de a pleca din Craiova”. Or, aceste ultime trei ştiri se vor dovedi eronate... ordinele neputând fi, din diferite motive, executate.

Unele mărturii, pe care le-am citat, confirmă şi ele că pentru nişte personaje sus-puse, precum viceprim-ministrul din vremea aceea, Gelu Voican, sau vicepreşedintele FSN, N.S. Dumitru, venirea minerilor în acea noapte nu făcea obiectul nici unui dubiu (mărturii ale lui C. Martiniuc şi D. Iuga). Ca să nu mai vorbim de salutul adresat de Ion Iliescu primilor mineri sosiţi în Piaţa Victoriei la ora 5 dimineaţa: „Dragi mineri, mă adresez vouă pentru a vă mulţumi pentru dovada de solidaritate muncitorească pe care aţi dat-o şi de data aceasta la apelul nostru”. Aceste cuvinte nu au fost reproduse în presă. E lesne de înţeles din ce pricină.

Aceste fapte sunt tot atâtea indicii ale relei-credinţe a autorităţilor atunci când se referă la spontaneitatea venirii minerilor. Dar ele nu sunt totuşi suficiente pentru a o proba.

Presa independentă îşi va asuma această sarcină, îi vor trebui săptămâni, chiar luni de zile până să poată începe, la capătul unor minuţioase cercetări, să reconstituie împrejurările în care minerii – sau cei asimilaţi lor – au fost în fapt mobilizaţi, transportaţi şi însoţiţi. Astfel, *Expres* trimite în august în Valea Jiului un ziarist care coboară „cu inima strânsă” în gara Petroşani, dar izbuteşte încet-încet să dezlege limbile. Un foarte amplu reportaj – care a fost deja menţionat de noi – este redat în numerele 33 şi 34 ale săptămânalului. Alte publicaţii vor consemna de asemenea declaraţiile minerilor care au participat la expediţie: *Opinia studenţească* (nr. 33 şi 34 din august 1990), *Timişoara* (11 septembrie), *Cuvântul* (24 septembrie). Iată câteva extrase din aceste reportaje.

„Niciodată un miner nu ar veni de capul lui la

Bucureşti”.

Gheorghe Gheorghe, 42 de ani, mina Lonea (Valea Jiului): „Eu lucram în subteran, pe la şapte fără un sfert, şeful meu de schimb, Marinescu Vasile, a zis că trebuie să ieşim afară că-i bai la Bucureşti. Nici nu mi-au dat voie să merg acasă. Caraşca Ion, norma torul sectorului trei, ne-a îmbarcat în autobuze şi ne-a dus la casa sindicatelor. Aici ne-au adunat pe toţi minerii care ne aflam atunci în mină de la Livezeni, Petrila... şi ne-a vorbit Miron Cozma, liderul Ligii Sindicatelor din Valea Jiului: «Dragi mineri

— Zicea – nu vă alarmaţi, mergeţi la Bucureşti pentru că Guvernul e gata să cadă. Mergeţi către gară – zicea

— Că avem garniturile aprobate. La Bucureşti să nu admonestaţi oamenii, doar h prindeţi şi-i daţi la poliţie pe cei suspecţi din Piaţa Universităţii.» „(nr. 34)

Trebuie menţionat doar că în seara aceea, încă de la ora 19, Miron Cozma era în măsură să definească misiunea minerilor – aproape cuvânt cu cuvânt – în termenii pe care-i va folosi a doua zi dimineaţă preşedintele Ion Iliescu când se va adresa aceloraşi mineri.

Declaraţia lui Gheorghe Gheorghe e confirmată de cea a lui Alexandru Munteanu, subinginer în aceeaşi mină din Lonea, publicată în *Cuvântul*: „Eu eram în schimbul III, pe 13 iunie, şi m-a sunat dispecerul de serviciu care a anunţat: «Să iasă schimbul III afară pentru că urmează să plece la Bucureşti.»”.

Acest scenariu nu este specific doar minei Lonea: lucrurile s-au petrecut la fel în alte mine din regiune, conform relatării lui Florin Munteanu, student în anul III al Facultăţile de Maşini şi Instalaţii Miniere din Petroşani: „Fără îndoială, minerii au fost de fiecare dată chemaţi, dar ultima oară venirea lor la Bucureşti a fost bine pregătită. Niciodată un miner nu ar veni, nu şi-ar permite să vină din proprie iniţiativă la Bucureşti. Şi iată de ce: pentru o absenţă nemotivată de o zi pierde dreptul de vechime,

alocaţia familială, prima de alimentaţie specială şi cinci la sută din salariul de bază – adică între 3.000 şi 4.000 de lei. De unde reiese clar că minerii nu pleacă dacă nu au acoperire.

La 13 iunie, directivele s-au dat în momentul când schimbul trei se pregătea să intre în şut. Au plecat: minerii din schimbul trei şi minerii din alte schimburi, care au trecut pe la mină pentru a-şi lua lămpaşele şi hainele de lucru, conform instrucţiunilor primite.

Au fost de asemeni invitaţi să meargă la depozitul sectorului pentru a primi de acolo cozi de lopată, ţevi de metal etc. După care, cei de la minele Aninoasa, Vulcan şi altele, au fost transportaţi cu autobuzele până la gara Petroşani, unde îi aşteptau trenurile gata pregătite".

La câteva sute de kilometri depărtare, în regiunea Bacău, minerii din Comăneşti sunt mobilizaţi în acelaşi mod. Iată ce declară unul din ei, încă de la data de 14 iunie, unui medic din regiune: „Ieri când am ieşit din subteran, conducătorii sindicali ne-au adunat, ne-au vorbit, iar directorul ne-a spus: «Domnul Iliescu e în pericol, sechestrat la Bucureşti în Palat. Câmpeanu a făcut un nou Guvern, legionarii au pus mâna pe toate instituţiile. Vă duceţi la Bucureşti, faceţi ordine, luni intraţi în Parlament şi desfiinţaţi partidele, îi luaţi jurământul lui Iliescu şi vă întoarceţi.» „(22 nr. 39)

Dintr-o altă mărturie publicată în săptămânalul *Timişoara*, reiese că la Comăneşti, detaşamente de mineri mai erau mobilizate şi a treia zi, după cum declară unul din mineri, Culiţă Napa: „Noi nu am plecat decât pe 15 dimineaţa, la 7.30, cu un tren care a mers fără oprire până la Bucureşti. Celor din schimbul trei nu li s-a permis să-şi schimbe hainele, iar cei din schimbul întâi au fost obligaţi să-şi pună din nou salopetele. Mulţi din schimbul doi au fost şi ei chemaţi de acasă. Băieţii cei mai tineri şi mai voinici au fost îmbrăcaţi în uniforme de gărzi patriotice:

ei trebuiau să mai rămână încă pe străzile capitalei după plecarea noastră”.

Şi în decembrie 1989 cei care au fost urcaţi în trenuri speciale de la uzină până la Timişoara purtau uniforme ale gărzilor patriotice; fuseseră de asemeni chemaţi ca să restabilească ordinea. Alţi oameni, acelaşi scenariu. Până şi metodele de convingere sunt identice: „cei care nu voiau să plece au fost ameninţaţi de şefii de sectoare că li se va socoti lipsa ca absenţă nemotivată /…/ Plecarea a fost organizată de către directorul minei, Ion Achimoaie, astăzi mare deputat FSN”.

Implicarea directă a unor personalităţi din preajma puterii este confirmată, între alţii, şi de Nicolae Spiridote, miner cu înaltă calificare care lucrează la mina Rodna, o mină mică (de trei mii de mineri) din judeţul Bistriţa-Năsăud. El fusese deja mobilizat în 18 februarie şi declară publicaţiei *Opinia Studenţească*, în cursul unei lungi convorbiri, că în noaptea de 13 iunie, ca şi în februarie, chemarea minerilor a fost făcută „prin intermediul unor oameni de-ai lui Gelu Voican-Voiculescu /…/ Am discutat de două ori cu el. În mod sigur el e cel care lansează chemarea, dar, în fapt, treaba este executată prin intermediul întreprinderilor, al directorilor lor. La noi a fost domnul Dicu /*ministrul minelor în Guvernul* provizoriu care a luat legătura cu directorul Bauer”.

Aceste declaraţii, pe care le-am reţinut din multe altele, sunt bogate în învăţăminte. Mai întâi pentru că ele constituie o dezminţire categorică a anevoioasei argumentaţii prin care oficialităţile explică spontaneitatea gestului minerilor. Minciuna celor mai înalte autorităţi ale ţării este dezvăluită până la ultimele detalii. Cum ar fi putut minerii să fie puşi în stare de alertă de către televiziune, câtă vreme mobilizarea se face nu numai cu o oră înainte ca Televiziunea să fie atacată, dar şi în condiţii care dovedesc că minerii în cauză nu puteau în niciun caz să fie

informaţi prin intermediul ei asupra gravităţii evenimentelor de la Bucureşti: fiindcă la ora când începe răzmeriţa, schimbul doi este în subteran, iar schimbul trei, pe drum ca să intre în şut.

Dacă ora la care s-a făcut mobilizarea nu are decât în mică măsură legătură cu agitaţia pricinuită de evenimentele în curs de desfăşurare, ea coincide în schimb perfect, şi într-un mod ce nu poate fi considerat întâmplător, cu momentul acela al serii când sunt la îndemână ambele schimburi.

Alarma este dată în realitate de direcţiile întreprinderii şi de liderii sindicali. Mărturiile dezvăluie cum este dramatizată situaţia, uneori până la exagerare. Aceasta le permite atât să „înfierbânte" pe cei ce pleacă, cât şi să justifice faptul că li se încredinţează „arme" sau să explice graba cu care se organizează plecarea. În aceste condiţii, „voluntarii" nu pot face altceva decât să se lase convinşi. Mulţi dintre ei vor mărturisi de altfel că n-ar fi plecat dacă n-ar fi fost prinşi în acest vârtej. Suntem departe de emoţia minerilor luându-şi rămas-bun de la nevastă şi copii...

Valea Jiului: un bastion muncitoresc manipulat

Să notăm totuşi că mobilizarea cea mai bună se face incontestabil acolo unde FSN este mai puternic şi Iliescu mai popular. Este în special cazul Văii Jiului unde Ion Iliescu se bucură de un adevărat cult al personalităţii, fapt relevat de toate mărturiile. Singura „deficienţă" ce s-a putut observa – din câte ştim – în această regiune nu se datorează împotrivirii mobilizaţilor, ci a conducătorilor. Consiliul de administraţie al întreprinderii Miniere Rovinari şi liderii Sindicatului „Minerul" al acestei întreprinderi „reuşesc", într-adevăr, „să oprească mişcarea declanşată de salariaţi ai întreprinderii", declară săptămânalului *Expres* vicepreşedintele sindicatului, Marian Condeescu, care adaugă: „lucrul de care toată lumea azi se felicită".

Situaţia pare diferită în cazul celor 5.000 de mineri

aşteptaţi să sosească din Maramureş şi care, pesemne, s-au împrăştiat pe drum. Nu se cunosc cauzele precise ale acestui insucces, dar poate că trebuie să-l legăm de atmosfera care a stăpânit, la sfârşitul lui ianuarie şi începutul lui februarie, bazinele miniere ale regiunii. A avut atunci loc un conflict de proporţii care nu a putut fi rezolvat decât prin venirea lui Petre Roman. Prima revendicare a minerilor – singura de altfel care n-a fost rezolvată – era ca ministrul minelor, Nicolae Dicu, să demisioneze, fiindcă minerii îi contestau „moralitatea şi competenţa”, după o activitate de douăzeci şi cinci de ani în minele regiunii. (*România liberă* din 10 şi 14 februarie 1990) Este acelaşi ministru, ne spune Nicolae Spiridote, care a transmis ordinul de mobilizare a trupelor la Rodna.

Înainte de a reveni la ceea ce aflăm în esenţă din mărturiile minerilor – respectiv la rolul jucat de ierarhiile economice şi sindicale – este cazul să remarcăm următoarele: dacă din Valea Jiului au fost trimise primele şi cele mai puternice contingente, nu-i mai puţin adevărat că, pe de o parte, ei nu au fost singurii mineri din ţară mobilizaţi, iar pe de altă parte, că doar o minoritate dintre ei va participa la operaţiuni. Câteva mii din cei aproximativ o sută de mii de muncitori ce lucrează în bazinele văii. Totuşi, propaganda oficială nu conteneşte să-i scoată în evidenţă, ca şi cum prezenţa lor ar reprezenta garanţia şi dovada atât a spontaneităţii mişcării, cât şi a caracterului său democratic şi revoluţionar: nu este oare Valea unul din cele mai vechi şi mai puternice bastioane muncitoreşti din România şi nu s-a ridicat ea prima, în 1977, împotriva dictaturii lui Ceauşescu? Dar ceea ce nu spune această propagandă este că, după acea revoltă, întreaga regiune a fost sistematic „tratată” de Securitate, în scopul de a combate şi chiar de a elimina tot ceea ce, în cadrul puternicelor tradiţii locale de luptă şi solidaritate muncitorească, putea reprezenta o primejdie pentru

putere. Prin represiune, supraveghere, infiltrări, mutarea celor mai recalcitranţi şi înlocuirea lor cu batalioane disciplinare, precum şi prin angajarea de delincvenţi de drept comun (mai ales din ianuarie 1990), Valea Jiului a devenit unul din cele mai puternice bastioane ale… fostei Securităţi. Într-o pădure din această vale, în apropiere de Târgu Jiu, se află unul din principalele centre de antrenament ale trupelor armate ale Securităţii – USLA. Acest centru a fost înfiinţat în 1983, ca urmare a grevelor şi mişcărilor de protest ale minerilor din Motru.

Numai ţinând seama de acest fundal se poate analiza modul în care se organizează practic mobilizarea. Mărturiile citate mai sus dezvăluie în acest sens gradul de implicare al diferitelor nivele din aparatul economic (de la ministru la maistru) şi al ierarhiei sindicale în executarea operaţiunii. Nu poate scăpa nimănui asemănarea dintre rolul jucat acum şi cel jucat odinioară de aceleaşi organizaţii, în calitatea lor de curele de transmisie a hotărârilor conducerii de partid. Un partid care, să nu uităm, „nu mai există” în România din decembrie…

Apelul la mobilizare urmează calea ierarhică – exact aşa cum s-a petrecut şi în ajun, la IMGB. Personalul însoţitor – ale cărui legături cu FSN, uneori chiar la cel mai înalt nivel, sunt dezvăluite de mărturiile culese-va dirija operaţiunea de la un capăt la altul. „La Bucureşti – declară, de pildă, Zoltan Kallos, miner – fiecare grup era condus de către un şef de mină. La noi era un inginer. La alte mine, au fost un subinginer, un maistru…” Se cunoaşte din numeroase declaraţii că aceştia erau îmbrăcaţi tot în mineri, dar că purtau căşti albe.

Cu minerii Secţiei nr. 1 din întreprinderea de Construcţie a Metroului Bucureşti s-a procedat exact la fel. Ziaristul de la *Expres* care anchetează acest caz (numărul 32, august 1990) relatează: „Această mobilizare s-a efectuat după un model binecunoscut: din dispoziţia

domniei sale (şeful de secţie, inginerul Sevastian Ştefan), cine ar fi refuzat participarea la această acţiune ar fi avut tăiată respectiva zi de muncă. Apoi, toţi participanţii (bărbaţi, dar şi femei /…/) au fost trecuţi de către acesta pe o listă. Astfel, de voie, de nevoie, oamenii de pe şantier au plecat în centrul oraşului înarmaţi cu cozi de lopeţi şi avându-l în frunte pe inginerul-şef, îmbrăcat în uniformă de miner".

Trenuri speciale cu regim de prioritate

Terenul era desigur bine pregătit pentru mobilizarea minerilor, cu mult înainte de evenimentele din 13 iunie. Este şi concluzia la care se ajunge cu uşurinţă dacă se analizează maniera în care a fost organizat transportul diverselor „trupe" la Bucureşti.

Această reconstituire poate fi făcută mulţumită anchetelor iniţiate de săptămânalul *Expres* (nr. 36, septembrie 1990), de Grupul pentru Dialog Social şi de Comitetul Helsinki din România (publicate în săptămânalul 22 din 12 octombrie). Analiza lor se bazează în principal pe mărturia şi cercetările inginerului Ion Mănucu – în vremea aceea şeful secţiei Instalaţii Fixe de Tracţiune Electrică (IFTE) nr. 1 din Craiova, pendinte de Ministerul Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, care a avut, după cum se va vedea, un rol perturbator în buna desfăşurare a acestui transport.

Sursele independente sunt confruntate cu cele oficiale. Există într-adevăr două telegrame adresate de către directorul Serviciului de mişcare şi comercial din Ministerul Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, G. Suciu, serviciilor răspunzătoare de circulaţia trenurilor speciale. Aceste telegrame menţionează gările unde se formează garniturile de tren, orele de plecare şi de sosire ale acestora, alcătuirea (număr de vagoane) şi parcursul lor cronometrat.

Din confruntarea acestor surse rezultă că:

1. În niciun caz trenurile plecate din Valea Jiului nu au

putut fi formate doar prin rechiziţionarea vagoanelor disponibile în acel moment în gara Petroşani. Unsprezece vagoane din cincizeci şi patru lipsesc la apel. Altfel spus, trebuia ca alte vagoane să fi fost în prealabil dirijate din depourile cele mai apropiate – Arad şi Timişoara – pentru ca aceste trenuri să se poată forma. O asemenea manevră presupune ca ordinul să fie dat cu cel puţin *douăzeci şi patru de ore* înainte.

2. Prima telegramă expediată din Bucureşti de către G. Suciu este înregistrată la ora 20.40. Ea dispune plecarea la ora 20.45 a primelor două trenuri speciale. Un asemenea ordin nu poate fi dat fără ca mai înainte să se ia toate măsurile pentru ca circulaţia acestor convoaie, cu un regim de prioritate absolută, să se poată înscrie de-a lungul întregului parcurs în traficul normal.

Această constatare este la fel de valabilă pentru toate celelalte trenuri speciale ce vor fi puse în circulaţie în cursul nopţii şi al zilei următoare, din cele mai diferite regiuni, miniere sau muncitoreşti. Convoaiele se succed după un program pe care dispecerul Gării de Nord din Bucureşti este deja în măsură să-l comunice la Rompres în primele ore ale zilei de 14. „Sunt aşteptaţi, spune el, cetăţeni din Constanţa, Craiova, Reşiţa, care se vor alătura celor din Argeş, Giurgiu, Botoşani”, sosiţi deja la ora 4.30 la Bucureşti, ca şi cei 3.000 de mineri din Valea Jiului.

3.0 parte din trenurile programate nu vor putea fi formate în cele din urmă. În unele cazuri, motivul este lipsa de entuziasm de care dau dovadă cei mobilizaţi: la Craiova, chemarea lansată în cartierele muncitoreşti din maşini prevăzute cu megafoane (în special o maşină a poliţiei) netrezind efectul scontat, a trebuit să fie anulat trenul pus la dispoziţia lor, neajuns care s-a produs şi la Slatina.

În alte locuri, responsabilii Departamentului Căilor Ferate sunt cei care au refuzat să participe la realizarea unei acţiuni în fond ilegale. Într-adevăr, regulamentele

Ministerului Transportului şi Telecomunicaţiilor interzic suprimarea traficului normal şi înlocuirea lui cu trenuri speciale într-un termen atât de scurt şi fără raţiuni de forţă majoră. În ianuarie, de altfel, fostul ministru al transporturilor, Pavel Aron, fusese dat în judecată pe baza acestor regulamente, pentru complicitate în organizarea, din ordinul lui Ceauşescu, a transportului cu trenuri speciale, la 20 şi 21 decembrie, a gărzilor patriotice înarmate cu bâte (între ei şi mulţi mineri) care trebuiau să se opună răsculaţilor din Timişoara. De aceea, şeful gării din Câmpulung Muscel a refuzat să pună un tren la dispoziţia minerilor din bazinul de la Schitu Goleşti. Pentru transportul acestora au trebuit rechiziţionate opt autobuze şi ei nu au putut ajunge la Bucureşti decât în după-amiaza zilei de 14 iunie.

Acţiunea inginerului Mănucu, bazată pe aceleaşi regulamente, va avea consecinţe mai grave. La ora 20.52, după transmiterea în zadar a ordinului către serviciile respective, întrerupe el însuşi alimentarea electrică a liniei din defileul Jiului. Acţiunea sa are drept rezultat întârzierea, cu mai mult de o oră şi jumătate, a plecării primelor trenuri speciale a căror sosire în Bucureşti era prevăzută – conform telegramei amintite – pentru ora 2.50. Aceste trenuri vor trebui să fie tractate de locomotive Diesel, în timp ce se trimit urgent echipe la faţa locului pentru a restabili manual tensiunea. Situaţia nu va reveni la „normal” decât la ora 22.15, în urma intervenţiei superiorului ierarhic al inginerului.

Ion Mănucu este imediat concediat şi Departamentul Căilor Ferate îl acţionează în justiţie, prevalându-se pe de altă parte de un prejudiciu evaluat la 6100 lei. Afacerea va cunoaşte multe etape, din care nu va lipsi sprijinul hotărât acordat lui Mănucu de către Sindicatul Liber al Ceferiştilor. Ne limităm aici la a releva că acest episod a demonstrat o dată mai mult legăturile de complicitate şi de cooperare

care unesc – inclusiv când e vorba de o acţiune ilegală – sectoare atât de diferite cum sunt: ierarhia unui minister economic acţionând potrivit unui ordin; Procuratura; presa oficială. Într-adevăr, *Adevărul* publică la 16 iunie un surprinzător comunicat al directorului Regionalei Căi Ferate, în care Mănucu este acuzat „de a fi perturbat traficul normal al trenurilor de călători şi al mărfarelor” (nu se pomeneşte nimic despre mineri). Se anunţă de asemeni că a fost concediat cu acordul sindicatului (în timp ce, în aceeaşi zi, acesta difuza un comunicat de sprijinire şi totală solidaritate cu fapta inginerului). Două afirmaţii flagrant contradictorii, care însă nu tulbură conştiinţa profesională a presei însărcinate să facă propagandă acţiunii aflate în curs. Să reţinem totuşi că, ţinând seama de foarte numeroasele reacţii stârnite de afacerea Mănucu în rândul opiniei publice, Procuratura s-a văzut nevoită să claseze dosarul. Cu toate astea, în octombrie încă nu era reîncadrat.

O armată în campanie

Intendenţa

La coborârea din trenuri, începând de la ora 4.30 dimineaţa, cele trei mii, apoi cinci mii şi apoi zece mii de mineri sunt de îndată luaţi în grijă: masă, cazare, transport, totul este pregătit spre a-i primi. Intendenţa îşi face datoria cu o eficienţă care – într-o ţară unde aprovizionarea continuă să fie o problemă majoră – nu poate fi improvizată. Încă de la popasul făcut la Craiova, relatează un martor citat de săptămânalul 22, intendenţa fusese în măsură să distribuie minerilor „pâine proaspătă şi bere”, în zorii zilei, în Piaţa Universităţii, camioane livrează şi distribuie şaisprezece mii de sticle de apă minerală Biborţeni – „expediate cu o zi înainte din staţiune” – precum şi sandvişuri cu şuncă şi salam şi chiar… Pepsi-Cola, „ceea ce provoacă îmbulzeală”.

Pe de altă parte, „la indicaţia primăriei municipiului

Bucureşti”, întreprinderile din centrul capitalei (marile restaurante „Capitol”, „Dunărea” şi chiar „Intercontinental”) îşi închid porţile pentru clientela obişnuită pentru a servi gratuit minerilor masă, băutură, şi chiar ţigări „DS”. Cazarea este asigurată la Complexul expoziţional Bucureşti. Hrana oferită este cea pe care mulţi români nu au decât rareori ocazia s-o consume – de pildă, „friptură cu pâine zgrunţuroasă deasupra”… probabil şniţel

(*Expres* nr. 23 şi 26; *Cuvântul* din 24 septembrie; *Zigzag* din 19 iunie).

Deplasările sunt asigurate de autobuze, camioane-benă şi camioane militare, precum şi de vehicule ale poliţiei puse la dispoziţia lor. Ei merg în echipe, însoţiţi de şefii lor, spre obiectivele ce le sunt indicate. Primii sosiţi au format o coloană, au mers până în Piaţa Victoriei unde îi aştepta Ion Iliescu, apoi în Piaţa Universităţii. Ceilalţi sunt conduşi direct, fie în cartierul Universităţii, fie la celelalte obiective ce le sunt repartizate. Este o armată aflată în campanie – şi în uniformă –, care patrulează timp de patruzeci şi opt de ore pe străzile Bucureştiului.

Trupele: mineri recent încadraţi şi necunoscuţi deghizaţi

Cine sunt ei? Cine-i conduce? Majoritatea o constituie, desigur, minerii autentici: „voluntari” mobilizaţi în condiţiile arătate şi mulţi alţii care li s-au alăturat fie „din simplă curiozitate”, fie din reală convingere şi din dorinţa de a se încăiera. Totuşi, dacă dăm crezare mărturiilor culese de către presa independentă de la participanţii la expediţie – mărturii care pot pe alocuri să fie denaturate din dorinţa de a se justifica, după ce minerii au făcut obiectul oprobriului general – au fost puţini la număr cei ce se pot mândri cu calitatea de „mineri adevăraţi”.

„Mulţi din cei ce au plecat spre Bucureşti nici nu ştiau măcar ce este mina, spune Zoltan Kallos. Angajaţi de abia de două sau trei săptămâni, cerneala de pe contractele lor

de muncă nici nu apucase să se usuce când au plecat”. Subinginerul Alexandru Munteanu merge mai departe: „Cei care au plecat la Bucureşti nu reprezintă adevărata masă a minerilor. Fiindcă, după ce militarii au fost scoşi din subteran (în ianuarie), a trebuit completată mâna de lucru cu noi angajaţi veniţi din toată ţara, în special moldoveni”. Oameni deci fără tradiţie, fără disciplina minerului, întrunind condiţiile necesare pentru a juca rolul de derbedei, pentru a molesta şi a jefui victimele. „Prăpădul – spune Ion Stănescu, miner la Lonea – a fost înfăptuit de noii angajaţi care locuiesc în căminele de nefamilişti”. (*Expres Magazin*, 14 septembrie)

Oricum ar sta lucrurile, toţi sunt de acord spre a insista asupra unui amănunt care, după ce faptele au avut loc, li se pare foarte straniu: „Mulţi din cei care erau îmbrăcaţi în mineri, nu erau în realitate mineri”. Se nasc întrebări asupra identităţii şi rolului lor, asupra echipamentului lor nou-nouţ, de negăsit în depozitele minerilor. „De unde au scos lămpaşele, salopetele, căştile noi?” se întreabă Richard Loew. Or, tocmai aceşti necunoscuţi deghizaţi în mineri, care se aşază în fruntea comandourilor, lovesc cel mai tare.

„Noi am venit să apăram Guvernul, nu să lovim populaţia nevinovată”, spune Ion Bucur din Petrila, răspunzând ziaristului de la *Expres* care-l întreabă: „Dar atunci, cine a lovit, cine a omorât?” „Se aflau printre noi persoane infiltrate despre care nu ştiam nimic”. „Nu am putut afla cine erau cei ce au lovit oamenii, dar se vedea perfect că erau curaţi, că salopetele lor erau absolut noi, iar căştile şi lămpile lor nu purtau urme de cărbune”, confirmă şi Gheorghe Gheorghe, miner.

Persoanele arestate relatează fapte care permit să se tragă concluzia că o parte cel puţin dintre aceşti mineri deghizaţi erau membri ai poliţiei. *Cuvântul* din 2 – 8 octombrie citează astfel pe un martor care a recunoscut

printre conducătorii unui grup pe un poliţist din Circa 6 Bucureşti purtând cască şi salopetă. Eduard Trie relatează în *România liberă* din 23 iunie: „Exact când am fost eliberat am văzut o maşină cu 50 – 60 de mineri. Unii dintre ei au dat o raită prin unitate. Se împărţeau în grupuri mai mici. Întrau prin diferite clădiri. Dintr-o asemenea clădire au ieşit circa 10 oameni, îmbrăcaţi în haine noi de poliţişti, tunşi proaspăt. Se vedeau urme de păr pe haină şi am recunoscut două figuri ale foştilor mineri”.

Mihai Chiţu, reţinut până pe 19 iunie la Măgurele, îşi aminteşte: „Într-o seară, poliţiştii, sătui de conversaţiile noastre din garaj, au adus un grup de «mineri», ca să ne calmeze. Am recunoscut pe unul dintre ei după barba lui roşcată, tăiată englezeşte. La 17 iunie, când am fost la interogatoriu, îl zărisem pe acelaşi «miner» îmbrăcat într-o uniformă de poliţist”.

Poliţiştii? Nişte auxiliari în umbră în schimb, atunci când sunt pe stradă în uniformă, agenţii forţelor de ordine au în cursul acelor zile o comportare care mai târziu îi va mira chiar şi pe mineri. Când sunt martori ai agresiunilor, poliţiştii întorc de cele mai multe ori capul. Uneori, e adevărat, sunt văzuţi cum încearcă să intervină, dar fără succes. Rolul lor pare a fi, în general, acela de simpli auxiliari ai operaţiunilor. Până acolo încât stârnesc ulterior zeflemelele „ortacilor”. Unul dintre ei explică ziaristului de la *Expres magazin*: „Ştiţi cum numim noi poliţia din Bucureşti? Ajutoare de mineri!…”

În aparenţă, poliţiştii servesc drept şoferi pentru minerii care circulă individual sau în grupuri mici. Ei se ocupă cu însoţirea persoanelor molestate şi arestate de mineri la comisariatele de poliţie şi alte locuri de detenţie. Acolo, la adăpost de priviri, iau în primire, triază, interoghează, lovesc.

Astfel, violenţa vizibilă, cea care îi indignează pe trecători, pe martorii români şi pe telespectatorii străini,

apare ca fiind exclusiv opera celor ce poartă uniforma de mineri. La fel ca şi „excesele”, „brutalităţile săvârşite asupra unor cetăţeni ce nu au nicio legătură cu evenimentele din zilele precedente”, pentru care tot minerii poartă răspunderea şi de care Guvernul, încă de la 16 iunie, ţine „să se desolidarizeze în mod categoric şi fără echivoc”…

Încadrarea cu civili

Cu toate acestea, adevăraţii conducători ai comandourilor şi ai patrulelor nu sunt, în realitate, pe teren, nici poliţişti, deghizaţi ori nu, nici alţi mineri în haină nouă. Toţi martorii – victime sau participanţi la expediţie – sunt de acord să sublinieze că adevăraţii conducători sunt de fapt „civili”.

Sunt într-adevăr „civili” cei ce preiau detaşamentele încă de la începutul expediţiei şi în special de la locurile de adunare. Pavel Perfil îi descrie astfel într-un reportaj apărut în *Phoenix* din 25 iunie: „14 dimineaţa. Observ, în fruntea grupurilor de mineri, cetăţeni atletici, îmbrăcaţi în costume de oraş”. Martorii care-i descriu pe aceşti „civili” confirmă: un mers marţial, părul tuns scurt, o ţinută – deseori haină de piele – care le aminteşte tuturor „chipul clasic al agentului de Securitate”.

Rolul acestor persoane reiese cu precizie. Ei sunt cei care indică victimele. „Era întotdeauna un «civil» sau altul care venea şi spunea: «Uitaţi, ăsta, ăla /… z L-am văzut în Piaţa Universităţii!»”, relatează de pildă Zoltan Kallos. Ei instigă la loviri, participă şi la încăierări cu mişcări de specialişti, indică minerilor când trebuie să se oprească. Cheamă dubele poliţiei, îi ajută pe mineri să urce prizonierii în ele, sunt la sediul Guvernului pentru a-i lua în primire. Conduc echipele la adresele precise. Deseori au asupra lor fotografii, liste de nume; în mod vădit cunosc bine locurile şi pe responsabilii asociaţiilor „vizitate”.

Printre aceşti „civili” aflaţi în centrul operaţiunilor, unii

sunt bine cunoscuţi. Astfel, Bebe Ivanovici, care este văzut dirijând deplasările minerilor, Gelu Voican, care străbate oraşul, Dan Iosif, sosit devreme în Piaţa Universităţii, Cazimir Ionescu, deputat FSN şi unul din secretarii Camerei deputaţilor, Adrian Sârbu, şeful serviciului de presă al Guvernului. Ei sunt prezenţi la sediul Guvernului, printre cei ce iau în primire persoanele arestate. După cum am văzut, sunt prezenţi şi pe teren. Un miner de la Lonea, Ion Stănescu, relatează în *Expres Magazin* din 14 septembrie, cum a intervenit Dan Iosif în momentul când el însuşi şi grupul lui erau pe punctul de a-l aresta pe Ion Raţiu la domiciliul său, a cărui adresă le fusese dată de nişte civili: „În clipa când am pus mâna pe Raţiu a sosit o Dacie cu Dan Iosif”. Acesta îl convinge să-i predea prizonierul. Unul sau doi mineri se urcă totuşi în maşină, dar când ajung la Guvern „Dan Iosif îl ia deoparte pe Raţiu în biroul său şi-i oferă un Pepsi ca să-şi revină”.

Virgil Măgureanu, şeful Serviciului Român de Informaţii, ofiţer de securitate din 1974, unul din protagoniştii procesului intentat cuplului Ceauşescu, supraveghează personal operaţiunile din Piaţa Universităţii în dimineaţa zilei de 14 iunie. Astfel, *Dreptatea* din 27 septembrie publică mărturia şefului Comisiei politico-ideologice şi de presă a FSN din Petroşani, Robert Humei, care îi însoţea pe minerii din Valea Jiului. Îmbrăcat în civil, dar purtând o cască de miner, Robert Humei este interpelat de Virgil Măgureanu care, luându-l drept un membru al corpului de însoţitori, h dă consemnul: minerii să-i conducă pe prizonieri la comisariatele de poliţie şi să-i păzească. Robert Humei îi spune că e o confuzie şi Virgil Măgureanu se îndepărtează însoţit de garda lui personală.

Securitatea: sperietoare şi falsă dezbatere

După cum am spus, Petre Roman condamnă imediat excesele minerilor – care şi-ar fi arogat în unele locuri prerogative aparţinând forţelor de ordine (Conferinţa de

presă din 15 iunie). Câteva zile mai târziu, în Spania, la 21 iunie, el explică aceste excese, ca şi răzmeriţele din ajun, prin infiltrarea, în rândurile minerilor şi ale manifestanţilor, a unor agenţi din fosta poliţie politică, înlăturaţi după revoluţie, probabil „foşti terorişti”.

Răzvan Theodorescu merge ca de obicei şi mai departe într-un interviu acordat ziarului *Le Figaro* la 11 august: „Am dovada că un agent al Securităţii, filmat atunci când minerii au atacat localul ziarului de opoziţie *România liberă* în zorii zilei de 14 iunie, se afla de asemeni în fruntea celor care au luat cu asalt Televiziunea”.

Pentru a face mai credibilă afirmaţia, autorităţile vor aresta chiar doi foşti membri ai Securităţii, pe locotenent-colonelul Ion Nicolae şi pe subofiţerul Corneliu Dumitrescu, ambii excluşi din rândurile cadrelor Ministerului de Interne. Ei sunt judecaţi în procesul care se deschide în septembrie la Tribunalul Militar sub acuzaţia de a fi „furat bunuri şi bani de la domiciliul lui Ion Raţiu” (comunicat al Procurorului general publicat în *România liberă* din 26 septembrie).

Astfel, teroarea, devastările, jafurile, tot ceea ce opinia publică, în special cea străină, acceptă cu greu, s-ar datora, în final, acţiunii unor foşti terorişti din decembrie, complici ai unui complot vizând destabilizarea ţării… Cum se poate explica atunci acţiunea tuturor acestor „civili” anonimi (sau nu) a căror colaborare eficientă şi viguroasă cu minerii şi cu organele de ordine are loc sub ochii (dacă nu la ordinele) responsabililor cu ordinea publică?

Şi, dacă este vorba de „provocatori”, ce să mai spunem de un caz ca acesta, relatat de săptămânalul 22, nr. 37: unele din persoanele arestate, care au fost aduse la Circa de poliţie nr. 1 din Bucureşti, recunosc printre anchetatorii lor pe un oarecare Mihai Mitru, care participase activ la manifestaţia din Piaţa Universităţii, alături de Asociaţia „16 – 21 Decembrie”. Aceste persoane afirmă de asemeni că l-au văzut, în seara de 13 iunie, „printre

agresorii Televiziunii, spărgând geamurile şi aruncând cu pietre şi bâte". Terorist al fostei Securităţi sau agent al Securităţii aflat în misiune efectivă şi oficială la ora actuală?

Şi ce se poate spune despre ofiţerii superiori activi, recunoscuţi printre cei care-i însoţesc pe mineri la sediile *României libere* şi Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici?

Argumentarea oficială încearcă, încă o dată, să înceţoşeze şi mai mult operaţiunea. Cei doi sau trei figuranţi din fosta Securitate care sunt aduşi în prim-plan, ca şi cum s-ar deţine prin ei un „indiciu" – atât de revelator! – asupra complotului obscur pe care numai o lungă anchetă îl va putea demasca, au rolul de a-i orbi pe spectatorii naivi sau, cel puţin, de a face să se nască îndoieli în România şi în străinătate. Fantomaticii terorişti din decembrie îşi reiau rolul în iunie, dar de data aceasta aţa e prea groasă, mistificarea, prea evidentă şi poate şi jocul e prea periculos. Ion Iliescu se va distanţa în iulie de această versiune, întrebat de ziaristul de la *România literară* despre insinuările făcute de Petre Roman în Spania cu privire la rolul posibil jucat de fosta Securitate, el răspunde: „Sunt câteva semnalări: s-ar putea să fi fost folosite şi unele elemente dintre vechii securişti. Este clar că au fost şi provocări – posibil, din aceeaşi zonă în anumite acţiuni ale minerilor în zilele de 14 şi 15 iunie. Dar eu nu cunosc asemenea date care să justifice o concluzie definitivă asupra acestei participări".

Şi aici se termină explicaţia prin acţiunea exclusivă a fostei Securităţi... Trebuie însă să relevăm cu câtă artă ştiu autorităţile, în fiecare moment al operaţiunii pe care o analizăm, să manevreze tot felul de „probe şi indicii" utile – precum: „armele şi drogurile de import", vânturate ca fiind elemente esenţiale pentru îndreptăţirea acţiunii minerilor. Pentru ca apoi, aceleaşi probe să fie date uitării, nu numai din cauza lipsei lor evidente de temei, dar mai ales pentru că şi-au încheiat rolul în această înscenare mistificatoare.

Fără însă a uita să-şi ia măsuri de precauţie, în cazul foştilor securişti, ca şi în cel al tuturor celorlalţi „complotişti” şi agresori, împotriva unor acuzaţii de rea-credinţă, cu ajutorul acelor derizorii ţapi ispăşitori ce vor fi prezentaţi la procesul din septembrie.

Efecte de scamatorie, de magie… Nu poţi să nu Hi uluit de siguranţa, de cutezanţa cu care autorităţile acestei ţări îşi permit să scoată din mânecă, la momentul oportun, înspăimântătorul spectru al fostei Securităţi sau al legionarilor, să-l agite discret în faţa spectatorilor încremeniţi, mai ales în faţa străinătăţii; să dea impresia că se apropie la un pas de adevărul pe care totul îl vădeşte, dar din care nu prezintă decât o imagine trunchiată, pentru a-l escamota apoi printr-o nouă scamatorie, încredinţând sarcina de a stabili răspunderile pentru această acţiune respectabilei şi „democraticei” comisii parlamentare, comisie de anchetă ale cărei concluzii au fost amânate *die*.

Fiindcă este evident că de Securitate e vorba. Nu însă de cea pe care ar reprezenta-o aceşti pretinşi foşti terorişti, marginalizaţi de revoluţie – ci de Securitatea zilelor noastre, în misiune absolut oficială, cu „terorişti” şi SRI la un loc.

Într-adevăr, recapitulând toate elementele ce rezultă din ancheta noastră care se bazează pe fapte bine stabilite, se ajunge la următoarea constatare: expediţia a fost premeditată, ceea ce implică existenţa unei comenzi de la centru. Mobilizarea mai mult sau mai puţin reuşită a muncitorilor şi în special a minerilor, organizarea transportului la Bucureşti al acestor miliţii populare, pregătirea din punct de vedere material a primirii lor, preluarea lor de către „civili” obişnuiţi să comande, strânsa lor colaborare cu forţele de ordine, precum şi sprijinul primit de la cele mai diferite instituţii constituie tot atâtea dovezi. La care se mai adaugă şi gradul de complicitate dintre mediile oficiale de informare, responsabilii şi aleşii FSN şi cele mai înalte foruri ale puterii: Guvernul, al cărui

sediu devine centru de detenţie şi de triere pentru unii arestaţi; preşedintele republicii care îi primeşte pe mineri şi apoi le mulţumeşte…

Or, un singur organism era în măsură să dispună de o reţea suficient de întinsă pentru a acţiona cu eficacitate şi simultan în atâtea domenii şi cu atâta putere de disimulare: serviciile preluate de la fosta Securitate, singura instituţie care practic nu a avut de suferit de pe urma căderii lui Ceauşescu şi care va ieşi întărită din episodul 13 – 15 iunie; într-un cuvânt Serviciul Român de Informaţii.

Comanditarii

Acestea fiind zise, rămâne întrebarea principală: cine a gândit şi a decis, în definitiv, această acţiune? Să fie oare autorităţile politice acelea care declanşează această expediţie, ce prezintă de altfel toate caracteristicile clasice ale „mobilizării muncitoreşti” la care conducătorii comunişti recurgeau adeseori fie pentru a lua puterea, fie, mai târziu, pentru a potoli grave crize interne (se găsesc multiple exemple atât în istoria URSS, cât şi în cea a celorlalte ţări din Răsărit, inclusiv România)? Sau este Securitatea, cea în straie noi, care nu s-a mulţumit să înfăptuiască doar această mobilizare după scheme cunoscute, ci a conceput-o ea însăşi, pe cont propriu?

Vom vedea că pentru a emite ipoteze asupra răspunsurilor celor mai plauzibile la o atare întrebare este necesar să se analizeze concomitent scopurile efectiv urmărite prin această operaţiune şi rezultatele pe care ea le-a avut.

Analiza scopurilor, care sunt prin ele însele cea mai bună dovadă a premeditării, trebuie să ţină seama de interesele diferiţilor comanditari posibili ai operaţiunii: preşedintele Iliescu şi anturajul său, Guvernul, FSN şi, în sfârşit, SRL Or, dacă toate aceste forţe sunt implicate în operaţiune, scopurile lor, complementare până la un punct, nu sunt în final în mod obligatoriu aceleaşi.

— Preşedintele, în rândul întâi – După cum am văzut, Ion Iliescu îi primeşte pe mineri la Bucureşti. În plus, le indică ce misiune au, dând astfel oarecum semnalul de asalt.

„/…/ Vă cer vouă, minerilor, care sunteţi grupaţi, organizaţi, să vă îndreptaţi încolonaţi pe bulevard până la Piaţa Universităţii şi să o ocupaţi definitiv /*urate*/ Veţi fi păzitorii acestui punct central al capitalei, în colaborare cu forţele de ordine. /…/ Asiguraţi paza necesară împotriva tuturor elementelor extremiste care ar reapărea în această zonă. Celelalte delegaţii rămân aici, pe loc. Vom vedea dacă avem nevoie să mai trimitem ajutoare în alte puncte ale capitalei. Vă mulţumesc mult tuturor. Drum bun şi succes!”

El îşi asumă astfel fără echivoc, cel puţin în aparenţă, rolul de comandant suprem, indicând trupelor sale, în linii mari, acţiunea. Dar altora le va reveni sarcina de a conduce operaţiunile pe teren, de a indica obiectivele.

Să notăm că acest discurs, ca şi cel pe care îl pronunţă în faţa minerilor a doua zi, va fi difuzat doar radiofonic şi în mod aproape confidenţial. În schimb, presa naţională redă pe larg mesajul pe care-l adresează, în ziua de 14 la amiază, mulţimii compuse din mineri şi alţi muncitori sau partizani ai FSN adunaţi în Piaţa Victoriei. Acolo, fără a menţiona nicio clipă operaţiunea aflată în curs – cuvântul miner nu este nici măcar o dată pronunţat – el prezintă pentru prima oară opiniei publice argumentele ce-i conferă legitimitate. Va fi însă mai precis a doua zi, când le va mulţumi minerilor. Aceste două discursuri sunt complementare. Ele se dezvoltă în jurul a doua axe principale.

Prima constă în a explica logica după care trebuie interpretate evenimentele în curs de desfăşurare. Ideea este de a concretiza teoria loviturii de stat legionare iniţiate de „forţe *extremiste de dreapta*”, cu ajutorul *străinătăţii*:

„Începând din decembrie, afirmă preşedintele, fără a aduce vreo altă probă, organizaţiile «Garda de Fier» existente în străinătate au trimis sute de agenţi în ţara noastră”. Scopul lor era de „*a instaura o putere politică de dreapta*”, opusă deci celei pe care „*voinţa poporului* o exprimase clar la 20 mai, adică o *adevărată democraţie populară*”.

În asemenea condiţii şi faţă de perspectiva unui război civil, toate metodele devin permise. Trebuie mai întâi „sporită combativitatea poporului”: „Democraţia trebuie apărată cu fermitate, fără slăbiciune faţă de vandali”. A-i căuta pe vinovaţi, în realitate pe toţi cei care se opun acestei „voinţe a poporului”, a-i urmări spre a-i împiedica să facă rău pe toţi aceşti antidemocraţi care, „ţinând seama de faptul că totalitarismul de extremă stângă a dispărut, nu pot fi decât «legionari»”, este şi trebuie să fie obiectivul tuturor cetăţenilor patrioţi şi cinstiţi. De aici şi apelul la delaţiune adresat de preşedinte populaţiei, care are datoria „să-i denunţe pe toţi cei ce participă la acte de vandalism: ei trebuie să fie arestaţi, judecaţi şi să răspundă în faţa poporului”.

Şi vor fi într-adevăr cetăţeni care vor răspunde imediat şi spontan acestei chemări. Astfel, Ministerul de Interne va fi în măsură să anunţe pe 16, că „după prezentarea la televiziune a imaginilor filmate la faţa locului în timpul incidentelor, patruzeci şi două de persoane au fost deja identificate cu sprijinul populaţiei. Ancheta continuă…” Şi mai sunt multe alte exemple. Cum e de pildă cel al lui Andrei Apostol, membru al Grupului Independent pentru Democraţie, denunţat la 15 iunie de către colegii săi, instigaţi de un „tovarăş inginer”, ca fiind legionar, „cu toate că ştiau perfect că este evreu”. Andrei Apostol va fi imediat dus la poliţie de inginerul respectiv şi va fi reţinut timp de aproape două luni. De asemeni, unii dintre inculpaţii la procesul din septembrie, cum sunt Tudor Dumitru şi Corneliu Borcoman, se vor afla pe băncile tribunalului în

urma unor astfel de denunţuri.

Nevoia de a se apăra împotriva atacurilor previzibile ale adversarilor democraţiei nu angajează numai răspunderea cetăţenilor, ci şi pe cea a statului. Prin urmare se anunţă crearea unei jandarmerii care, sub controlul armatei, va avea sarcina de a apăra „pacea şi ordinea publică”. Acest nou organ va fi efectiv constituit chiar la 5 iulie, dar sub egida Ministerului de Interne, mai precis a Serviciului Român de Informaţii.

Această ciudată concepţie despre democraţie, despre locul opoziţiei în cadrul acesteia, despre dreptul şi rolul cetăţenilor şi despre atribuţiile funcţiei prezidenţiale, nu este dezvoltată de către preşedinte doar sub imperiul emoţiei. Ca şi cum nu ar izbuti să scuture jugul schemelor mentale asimilate din tinereţe sau a reflexelor căpătate de-a lungul carierei sale de activist al partidului, Ion Iliescu se va arăta, dimpotrivă, mândru câteva săptămâni mai târziu, când, spre a-şi exprima mai bine gândul, va găsi o metaforă… despre care nu se poate spune decât că e de o uluitoare naivitate:

„Este ceea ce le spuneam şi unor ziarişti americani, într-o discuţie, explică el în interviul acordat *României literare*, pornind de la unele similitudini cu subiecte din filmele western. /…/ Când o localitate americană era obiectul unui atac al unor bandiţi; şeriful bătut, legat fedeleş, case incendiate, inclusiv localul poliţiei, victime, crime; se organizează, după aceea, potera bărbaţilor din localitate care îi descoperă pe bandiţi într-o fermă ocupată samavolnic. Potera îi arestează până la urmă pe bandiţi dar, inevitabil, provoacă şi pagube, şi victime nevinovate, îşi punea oare cineva, după aceea, problema să-i tragă la răspundere pe cei care îi pedepsiseră pe bandiţi, inclusiv pentru faptul că produseseră pagube fermierului? /…/ /*sunt*/unele similitudini ce nu pot fi negate”.

Ca o justificare pentru Ion Iliescu, se poate totuşi nota

că această concepţie despre rolul cetăţenilor justiţiari se armonizează cu cea pe care minerii, „în simplitatea sufletului lor”, cum spune Nicolae Spiridote, o aveau despre acţiunea de pedepsire la care participaseră: „Noi am venit, spun ei textual, să facem dreptate…” împotriva cui?

Este tocmai cea de-a doua temă a discursurilor prezidenţiale din 14 şi 15 iunie. Ion Iliescu îi enumera, fără a face precizări, pe responsabilii tentativei de lovitură de stat legionare. Pe de o parte, după cum s-a văzut, drojdia societăţii, inclusiv golanii din Piaţa Universităţii. Pe de altă parte, toţi cei ce i-au manipulat: principalele două partide politice ale opoziţiei, PNŢcd şi PNL; „anumite asociaţii independente”; „anumiţi ziarişti şi anumiţi intelectuali /…/care au jucat un rol instigator”. În sfârşit, „conducători sindicali şi Comitetul de Acţiune pentru Democratizarea Armatei” (CADA), două „ţinte” care nu vor fi supuse atacurilor directe ale minerilor: ar fi fost şi greu să trimiţi în întreprinderi sau cazărmi pe mineri pentru a-i aduce pe aceşti din urmă contestatari pe calea cea dreaptă.

Altfel spus, totalitatea opoziţiei parlamentare şi extraparlamentare este vizată şi stigmatizată prin reducerea caracteristică unei scheme de gândire de tip stalinist: toţi cei care nu sunt partizanii noştri sunt fascişti, legionari.

— Guvernul: prea prudent ca să fie onest? – Guvernul nu ia public poziţie decât începând de la 15 iunie, adică din momentul când minerii se reîntorc la căminele lor. Însuşindu-şi versiunea prezentată de preşedinte, dar având mereu grijă să-l citeze, Petre Roman şi Guvernul lasă de la început impresia că se delimitează de ea. „Guvernul consideră ca inadmisibile, se spune în comunicatul din 16 iunie, devastările unor sedii politice sau ameninţarea cu represalii fizice adresate unor personalităţi”.

În ajun, primul-ministru declarase deja cu privire la atacarea *României libere*: „Nu suntem de acord cu

împiedicarea apariţiei unei publicaţii, chiar dacă s-a dovedit că acea publicaţie a avut un caracter instigator la un moment dat”.

Mai mult, comunicatul Guvernului face demersuri încă din data de 16 iunie, nu fără un oarecare cinism, pe lângă intelectuali şi studenţi: „Un sprijin important, substanţial este necesar şi aşteptat din partea intelectualităţii, a studenţimii, în vederea delimitării cadrului confruntărilor de idei de cel al manifestaţiilor de stradă violente, pentru evitarea tuturor actelor regretabile de felul celor petrecute în ultima săptămână”.

Reamintim că acest Guvern este provizoriu de la alegerile din 20 mai, iar evenimentele din 13 – 15 iunie survin într-un moment când încă nu se ştie cine va fi viitorul prim-ministru şi dacă va forma sau nu un Guvern de coaliţie. Pe de altă parte, doi dintre miniştrii acestui Guvern, personalităţi marcante ale vieţii culturale şi foşti disidenţi sub regimul Ceauşescu, Mihai Sora, ministrul învăţământului, şi Andrei Pleşu, ministrul culturii, au luat imediat poziţie publică împotriva descinderii minerilor şi şi-au prezentat demisiile. Andrei Pleşu a acceptat însă ulterior să-şi menţină funcţia.

În felul acesta, Ion Iliescu apare în mod evident în ochii tuturor ca fiind cel dintâi şi principal răspunzător, atât de operaţiune, cât şi de excesele ei. Aparent el nu e înconjurat cu ocazia apariţiilor sale decât de acei consilieri-aventurieri care sunt Dan Iosif, Cazimir Ionescu sau Gelu Voican-Voiculescu, personaje ale căror legături cu Securitatea nu constituie un secret pentru nimeni şi cărora li se alătură „comandantul” minerilor, Miron Cozma.

— Sau oamenii din umbră? – în sfârşit, să mai subliniem că discursurile prin care Ion Iliescu legitimează expediţia minerilor (trasându-i în mare orientările) şi îşi asumă în cele din urmă în mod deschis responsabilitatea sunt ţinute într-un moment când totul a fost săvârşit pe

teren, *ca şi cum alţii ar fi ştiut să-i prevadă cuvintele şi să le interpreteze dinainte*.

Bineînţeles, este vorba mai întâi de „civilii” care au fost în măsură să indice minerilor principalele ţinte ale acţiunii lor sau de ceilalţi anonimi care dispuneau încă din clipa întreruperii emisiunilor televizate, la 13 iunie, de lista „vinovaţilor” pe care i-au avertizat, dezlănţuind asupra lor o campanie de ameninţări telefonice.

Dar mai este vorba, cum se va vedea, şi de toţi ziariştii şi propagandiştii aflaţi în serviciul FSN care nu au aşteptat girul prezidenţial pentru a „depista” şi a nominaliza „căpeteniile” unui pretins complot legionar pe care-l simţeau de multă vreme.

Urzirea „complotului legionar”.

Zilele de la 13 la 15 iunie constituie şi pentru propagandă momentul adevărului. Este rezultatul unei activităţi ample care, de la jumătatea lui ianuarie, a urmat o curbă ascendentă, urcând încă o treaptă cu fiecare criză şi atingând acum punctul culminant.

Campanie de intoxicare

La 16 iunie, un oarecare „Papillon” semnează în un articol de fond, intitulat „Ajunge”, din care redăm extrase:

„Vinovaţii, adevăraţii vinovaţi, cei care au pus arme în mâinile unei gloate aţâţate de alcool şi de droguri, sunt cunoscuţi. Sunt cei care n-au acceptat rezultatele alegerilor. Sunt cei care prin democraţie nu înţeleg voinţa poporului, ci a lor proprie. Îi cunoaştem bine pe aceşti vinovaţi. Îi ştim pe cei care, în presă, la mitinguri politice şi apolitice, din balconul Universităţii sau prin afişele electorale au îndemnat la ură şi violenţă.

Am fost prea toleranţi. /…/

Vom plăti tot noi pagubele, vom fi din nou toleranţi cu cei care vor să distrugă tot ce-am realizat în lunile de după Revoluţie şi chiar Revoluţia însăşi? Vom fi din nou blânzi şi timizi, de teama să nu sufere imaginea noastră în lume?

Deja *România liberă*, cea independentă, care de luni de zile incită la violenţă, acuză Guvernul de măsuri prea dure şi de încălcarea drepturilor omului! Să ne explice acum domnii Paler, Băcanu şi toţi colegii lor democraţi şi privatizaţi, să ne explice domnii Liiceanu, Creţia, Paleologu şi ceilalţi intelectuali „fini" din Grupul pentru Dialog Social, cum să dialogăm cu cei care aruncă sticle incendiare? /.../

Şi ne vor spune aceşti domni să-i înjurăm pe mineri, să-i facem de două parale, să-i trimitem de unde au venit, că n-avem nevoie de ei, locul lor e sub pământ, de soarta noastră are cine să se ocupe, avem doar atâţia democraţi de profesie care ne vor arăta drumul cel bun...

Ajunge! Am suferit prea mult şi avem prea multe de apărat. Vinovaţii trebuie judecaţi pentru crimă împotriva Revoluţiei. Şi nu numai «purii» care au devastat Televiziunea şi centrul capitalei, ci în primul rând cei care au premeditat şi au favorizat aceste acţiuni. Să nu-i lăsăm să se prevaleze de imunitatea parlamentară, de relaţiile lor cu Guverne străine, de statutul lor social! Să nu credem în lacrimile de crocodil ale reprezentanţilor unor partide, ligi sau alianţe care se desolidarizează acum – în vorbe – de vandali. Să nu-i mai lăsăm pe gazetarii corupţi să ne otrăvească sufletele, să nu-i mai lăsăm pe filosofii şi scriitorii elitişti, care dispreţuiesc poporul, să îndemne la violenţă împotriva poporului!

Trebuie judecaţi pentru tot răul pe care l-au făcut şi împiedicaţi să mai facă rău. Trebuie judecaţi cei care *au dat alcool*, *droguri şi arme unor declasaţi*, transformându-i în fiare. Trebuie judecaţi cei care *de la balcon* şi prin portavoce au făcut *apologia violenţei*, cei care i-au îndemnat să strige: «Noi suntem poporul!» şi s-o şi creadă; cei care i-au intoxicat nu cu heroină, ci cu vorbe. Trebuie judecaţi toţi cei care, în scris, cu vorba sau cu fapta, *au vrut să impună teza că nu contează voinţa liber exprimată prin vot a celor mulţi*... Pentru că ei, distinşii filosofi şi publicişti,

sunt mai vinovaţi chiar decât agresorii propriu-zişi, ba chiar mai vinovaţi decât

«istoricii» fabricanţi de sticle incendiare. Mânaţi doar de ambiţie şi sete de putere, citând din Platon şi din propriile lor opere pentru a denigra poporul (să nu uităm că şi legionarii, şi hitleriştii au avut filosofii lor), membrii Grupului pentru Dialog Social, ziariştii de la *Cuvântul*, *Timişoara* şi alte asemenea foi „independente” (ca să nu mai vorbim de *Dreptatea* şi *Viitorul*) sunt direct responsabili de cele întâmplate. Şi trebuie să răspundă în faţa poporului”.

Adevăraţii „vinovaţi” sunt desemnaţi: puţin importă cine au fost „agresorii” reali; numele şi calitatea adevăraţilor complotişti împotriva poporului sunt înşirate într-o ordine ierarhică ce nu este indiferentă.

Punerea sub acuzare este de altfel pregătită de mult timp. Încă din ianuarie, atacurile sunt îndreptate pe de o parte împotriva celor care, părăsind Frontul, îl prejudiciază şi mai ales împotriva acelora dintre ei care deţin o reală legitimitate morală, precum Doina Cornea şi poeta Ana Blandiana. Iar pe de altă parte, sunt atacaţi cei ce sunt consideraţi eventuali concurenţi ai Frontului: partidele politice istorice care se reconstituie, ai căror conducători sunt calomniaţi şi denigraţi; mişcările independente. În paralel, sunt stigmatizaţi „intelectualii” nealiniaţi; dar, la început, ei nu fac decât în cazuri excepţionale obiectul unor atacuri la persoană. Aceste atacuri se vor înmulţi cu timpul, susţinute fiind de următoarele teoreme:

1. *Tot ce este împotriva Frontului este împotriva revoluţiei*, adică împotriva poporului, altfel spus (începând de la 29 ianuarie), împotriva muncitorilor. Presa amplifică astfel răsunetul lozincilor strigate încă de atunci de către muncitorii mobilizaţi în favoarea Frontului: „Noi suntem poporul!”, „Noi, muncitorii, suntem poporul!” şi, în sfârşit, „Noi muncim, nu gândim!”, lozincă ce va deveni unul din

principalele strigăte de raliere ale partizanilor Frontului.

2. Tot ce este împotriva Frontului este „antipatriotic şi vândut străinătăţii”. Sunt vizaţi: foştii exilaţi, cu o prezenţă prea vie în partidele istorice, în special Radu Câmpeanu şi Ion Raţiu care vor fi candidaţii acestor partide la alegeri; intelectualii deschişi spre Occident sau cei care consideră că respectarea drepturilor minorităţilor face parte integrantă din democraţie. Axiomă rezumată în lozinca „Nu ne vindem ţara!” şi care stă la baza calomniilor de genul: „cumpărat cu dolari” sau „în solda iredentismului maghiar”, înţelegându-se că doar profitul bănesc poate explica angajarea activă a oponenţilor.

3*. În sfârşit*, *tot ce este împotriva Frontului izvorăşte din fascism*, *din extrema dreaptă*. Spectrul legionarismului reînviat, ameninţând democraţia, este fluturat încă din ianuarie. „Jos cu fiii de chiaburi şi de legionari!” strigă, începând de la 29 ianuarie, muncitorii, iar tema atinge punctul culminant pe măsură ce se apropie evenimentele din iunie.

Orchestrarea urii îndată după alegeri, această propagandă se dezlănţuie cu o violenţă neatinsă până atunci şi prevesteşte aproape în detaliu scenariul evenimentelor ce vor avea loc. La 25 mai, zi în care principalele formaţiuni care ocupau Piaţa se retrăgeau, Comisia de presă şi propagandă a FSN publică un „protest” în care sunt „energic condamnate manifestaţiile de tip legionaroid”, „campania sistematică desfăşurată în presa anumitor partide, fără a mai vorbi de presa de scandal care foloseşte minciuna şi calomnia pentru a difuza informaţii tendenţioase şi a se deda la viscerale atacuri la persoană”. Comunicatul se încheie cu o ameninţare abia voalată: „Dintotdeauna poporul român a ştiut să aleagă grâul de neghină, iar istoria – şi în special istoria contemporană – nu iartă”.

De notat că în aceeaşi perioadă, încep să circule pe

străzile Bucureştiului manifeste anonime. Se poate, de pildă, citi: „Camarazi legionari! aveţi încredere în Gabriel

Liiceanu, Petru Creţia, Octavian Paler şi Ana Blandiana! Ei sunt cei în care trăieşte duhul Căpitanului şi care vor face din România o ţară frumoasă, ca soarele de pe cer!” (citat de către *Expres* din 8 iunie) Aceleaşi nume, etichetate cu calificativul de „legionar”, se vor regăsi citate, alături de unul sau altul din „acoliţii” lor, în fiecare publicaţie a presei oficiale, începând de la finele lunii mai. de pildă, a înţeles foarte bine sensul protestului Comisiei de presă a FSN, al cărui organ este. Ca dovadă, să citǎm mai întâi numărul din 30 mai. Nu are nici mai mult, nici mai puţin de trei articole lungi consacrate atacării unor personalităţi ale GDS şi 22, revista acestuia (şi aceasta într-un cotidian care are doar patru pagini). În afară de *Surprize telediplomatice*, vizând pe ambasadorul Alexandru Paleologu, în afară de *Praf în ochi*, care vizează revista 22 şi GDS, atacând-o pe Gabriela Adameşteanu, se poate citi „Recviem pentru revista 22”, articol semnat de Gil Zamfir, care se încheie astfel: „Să cerem în instanţă – cu probe irefutabile – pedepsirea acestor defăimători ai poporului român şi instigatori «LA O NOUĂ REVOLUŢIE». Pentru revista 22 şi pentru cei care o susţin a sosit momentul adevărului: *Recviemul naţionali*”.

A doua zi, atacuri pe toate fronturile: manifestanţii din Piaţa Universităţii („o mână de derbedei, sfidează rânjind, cu buzunarele doldora de bani, o ţară întreagă, /…/ gloată de huligani ai lui Ceauşescu” etc.), Marian Munteanu („repetent” într-un articol – în vreme ce este renumit ca un excelent student –, „informator al Securităţii” în altul), GDS (trei articole între care unul, *Ca-n târgul lui Cremene*, îl acuză între altele de a fi „pornit tulburările etnice din Transilvania” şi de a fi „încercat să pună mâna pe arhivele statului”, în speranţa de a găsi documente compromiţătoare), partidele politice şi conducătorii lor sunt subiectele centrale a patru lungi articole. Unul din acestea,

„Sursele violenţei”, semnat Tudor Bălteanu, face „istoricul” atacurilor furioase ale presei independente la adresa FSN, fără ca acesta să-i poată răspunde, cel puţin până la data de 11 aprilie, când a început să apară ziar care a reuşit să redea curajul oamenilor. Articolul vizează mai întâi PNŢcd şi pe „bătrânii săi conducători cu fixaţii morbide şi dorinţă de răzbunare sângeroasă” şi continuă astfel: „Stupefiant e că aceşti demoni ai groazei au găsit de cuviinţă să ameninţe acum POPORUL ROMÂN pentru votul dat. /…/ E clar, bănuiala că în spatele firmei PNŢcd se ascunde o grupare neofascistă, o regrupare legionară, devine pe zi ce trece o certitudine. Ar fi cazul ca noile organe ale puterii să clarifice lucrurile pentru a ne scuti de noi băi de sânge”.

Tudor Bălteanu trece apoi în revistă pe toţi cei care „au introdus violenţa în viaţa noastră publică” şi conchide: „Aceste «partide istorice» şi cei ce le susţin în piaţă, gogoşarii poeţi sau filosofi, au scris o pagină ruşinoasă în istoria post-ceauşistă a României, pagină pe care nu credeam că o vom răsfoi şi care nu ne va putea fi ştearsă prea uşor din memorie. De dragul acestui popor care vrea reconstrucţia ţării, şi nu «războiul civil», cum ameninţau «intelectualii» legionari ai GDS-PNŢed, sperăm ca noile organe ale puterii să ne apere de noua ciumă brună ce ne ameninţă cu impertinenţă”.

Şi tot aşa va fi, zilnic, până la 13 iunie în toată presa ataşată Frontului. „Avangarda” a pornit deja artileria, înainte chiar ca „războiul” să izbucnească. De notat însă că în special în *Azi* sunt publicate articolele cele mai triviale, dacă nu şi cele mai cifrate.

Lichidarea opoziţiei democratice

Ţinând seama de această pregătire, este evident că pentru ziarul *Azi* şi celelalte nu va fi greu să-i depisteze pe responsabilii „complotului” în momentul când acesta încearcă să-şi atingă ţinta. La 14 iunie, *Azi* anunţă în editorialul său: „Cei care sunt *responsabilii morali* ai acestor

acte de incalificabil vandalism, vor trebui nu să plătească. Nu au cum s-o facă. Vor trebui doar *să ispăşească* tâlhăria socială/…/ Poate că Dumnezeu, în bunătatea lui fără margini, să-i ierte. Voi reveni în zilele următoare cu precizările necesare asupra persoanelor care se fac vinovate de atacuri neruşinate împotriva ţării, a poporului român".

Stelian Moţiu se va ţine de cuvânt. Editorialul său de a doua zi se încheie astfel: „Să ne reamintim prin urmare câteva dintre numele celor care stau la originea morală a acestor acte de vandalism iresponsabil: Dumitru Dincă, Marian Munteanu, Octavian Paler, Petre Mihai Băcanu, Sorin Roşca-Stănescu, Doina Cornea, Ana Blandiana, Stelian Tănase, Augustin Zbora, Gabriel Liiceanu, Gheorghe Popilean şi alţii", toate personalităţi ale mişcării „golanilor", ale presei independente, ale Grupului pentru Dialog Social etc.

Să mai citǎm două texte denunţătoare apărute în *Azi* în momentul evenimentelor: „Fiorul rece al contrarevoluţiei" de Marin Badea, apărut pe 15 iunie, înşiră încă o dată lista vinovaţilor, interesându-se mai mult de presă: în afară de cea a partidelor istorice, sunt enumerate principalele titluri ale presei independente: *România liberă*, bineînţeles, *Baricada*, *Expres*, *Zigzag*, *Timpul*, *Convorbiri literare*, *Timişoara* şi mai ales revista 22, numită tribună a „Grupului pentru învrăjbire Socială". Ce au ele în comun? „Se străduiesc să întoarcă roata istoriei".

Ca şi cei mai muţi dintre propagandiştii tezelor oficiale, Marin Badea are grijă să integreze aceste denunţuri în cadrul unei analize a realităţilor româneşti postrevoluţionare: „În desfăşurarea evenimentelor de după 22 decembrie 1989, în peisajul social-politic al ţării s-au conturat suficient de vizibil două tendinţe: aceea a luptei forţelor cu adevărat revoluţionare, structurate în cadrul Frontului Salvării Naţionale, ca mişcare generată de

necesitatea însăşi a lichidării unui regim dictatorial, a renovării societăţii româneşti. Pe de altă parte, s-a produs şi regruparea forţelor de dreapta şi, în rândurile acestora, a filonului politico-ideologic de extremă dreaptă, chiar dacă, formal, acesta din urmă a fost «repudiat» de exponenţii acestei tendinţe în frunte cu conducătorii partidelor «istorice». O repudiere «de ochii lumii», făcută prin declaraţii oficiale pentru că, altfel, ideologii dreptei, ai PNŢcd în mod deosebit, au justificat şi încurajat practic procesul revigorării legionarismului. Sub acoperirea lozincilor anticomuniste, a fost din nou teoretizată şi larg vehiculată teza «pericolului real» pe care l-ar reprezenta comunismul, îndeosebi neocomunismul, în raport cu «pericolul imaginar» întruchipat de extrema dreaptă".

„Masele populare", „poporul", care şi-a exprimat clar opţiunea la 20 mai, „va respinge încă o dată forţele care-i sunt ostile. Dar pentru ca asemenea evenimente să nu se mai repete, credem că se impune mai multă vigilenţă şi *rigurozitate în organizarea politică a maselor*. Este o exigenţă reală a vieţii, iar FSN va trebui să găsească soluţiile practice care se impun".

„Opriţi extrema dreaptă!", publică a doua zi *Azi* sub semnătura lui Geo Ciolcan (cunoscut pentru versurile sale închinate lui Ceauşescu) care reia acelaşi argument: „Democraţia şi pacea sunt grav periclitate în România atâta timp cât elementele legionare/…/ sunt lăsate să-şi desfăşoare nestingherit propaganda veninoasă împotriva FSN, a conducătorilor Frontului şi a tuturor oamenilor cinstiţi din ţară. Minerii ne-au dat un prim exemplu: /…/ patriotismul lor pentru noile valori ale democraţiei româneşti i-a adus la Bucureşti. Dar, Bucureştiul are şi… bucureşteni! /…/

Opriţi extrema dreaptă din România! /…/ Să nu ne sperie direcţia acţiunii: francă, îndrăzneaţă, fără milă pentru aceşti vânzători de ţară şi terorişti! Poliţia, armata,

populaţia – într-un singur trup şi o singură inimă – să oprim şi să anihilăm complet extrema dreaptă şi inspiratorii ei!”

Să oprim extrema dreaptă…?

În momentul când apar aceste texte, *România Mare*, săptămânal care, după cum vom vedea, nu-şi ascunde poziţia de extremă dreaptă ultranaţionalistă, publică fără a suferi urmări, în numărul 2 din 15 iunie, următorul comunicat, al cărui conţinut nu diferă de cele ce am citit în organul FSN: „Comisia de cercetare a activităţilor antiromâneşti, instituită în cadrul fundaţiei noastre, lansează un apel călduros la patriotism şi înţelepciune adresat ziariştilor de la *România liberă*, *22*, *Dreptatea* şi Radio Europa Liberă:

ÎNCETAŢI AGITAREA POPULAŢIEI ACESTEI ŢĂRI! ÎN CAZ CONTRAR VEŢI FI DIRECT RĂSPUNZĂTORI DE GRAVELE EVENIMENTE CARE POT AVEA LOC! ROMÂNIA ARE NEVOIE DE LINIŞTE!”

Să reţinem că timpul de întocmire a materialului, inerent în cazul unui săptămânal, conduce uneori la decalaje ciudate: *România Mare* anunţă, după cum vedem, în numărul său din 15 iunie, iminenţa unor evenimente care în realitate s-au produs în zilele de 13 şi 14 iunie, dar (ca şi confraţii de la *Azi*) ea este în măsură să-i cunoască deja pe cei răspunzători de ele.

E lesne de văzut că mediile de informare deţin un rol esenţial în pregătirea psihologică a populaţiei cu privire la evenimentele din 13,14 şi 15 iunie: ele mobilizează şi legitimează, operează o inversare flagrantă între vinovaţi şi victime. Cu o siguranţă absolută, această propagandă găseşte răspunsuri la toate contradicţiile în care se încurcă membrii Guvernului, la toate dezvăluirile presei independente, la rezultatele anchetelor internaţionale care îi dovedesc reaua-credinţă. La 30 august, printr-un nou tur de forţă, *Azi* dă cheia enigmei din iunie:

A chemat GDS minerii?

„GDS reprezintă acum vârful de lance al acelor forţe din Occident care, din motive diverse, urmăresc perpetuarea destabilizării sociale şi politice în România. /…/

Ni se pare deci firesc ca GDS să fi primit ca «sarcină» de la finanţatorii săi exploatarea oricărui prilej pentru a compromite conducerea aleasă la 20 mai. «Golanii» urmăreau (între altele) chiar acest scop: a forţa autorităţile să facă o «gafă» care apoi să fie exploatată propagandistic luni în şir. /…/ Mult sperata «curăţire» a Pieţei de către poliţie, din dimineaţa de 13 iunie, le-a oferit pretextul. S-a trecut la atacuri cu sticle incendiare şi, când totul luase foc, s-a montat scena cu… mâna «feseneului». În Universitate, golanii «intelectuali» de extracţie GDS & Co au distrus bestial laboratoarele (şi) au rupt cataloagele /…/ au băut cafea şi au fumat Kent. O laborantă de la Chimie ne declară confidenţial, că la ora 6, pe 14 iunie, când a sosit odată cu minerii, localul era devastat. Dar îi e frică să o declare public. Alţii au văzut lucruri similare, inclusiv la Arhitectură, inclusiv la sediile partidelor.

Vina însă trebuia să cadă asupra «minerilor lui Iliescu».

Numai că Iliescu a chemat populaţia cu multe ore după ce minerii s-au adunat şi îmbarcat pentru Bucureşti. Atunci *cine i-a chemat pe mineri*? Dacă ei au plecat seara, trebuiau să fie apelaţi încă din cursul după-amiezii, devreme. Dar în Bucureşti, scenele dure au început abia după ora 17. *Cine a ştiut ce va urma*? Cine a ştiut că vor fi atacate Poliţia, Televiziunea etc? Evident, nu cei atacaţi, ci strategii atacului. E deci foarte plauzibil ca (la fel ca în iarnă, când în ciuda eforturilor Guvernului de a opri venirea minerilor, aceştia au sosit totuşi), *GDS* & *Co*. *să fie adevăraţii autori nu numai ai tentativei de puci din 13 iunie*, *ci şi ai episodului mineresc*. Unde mai pui că în 14 – 15 iunie provocatorii (gedesis-to-ţărănişti) umpleau străzile, agresându-i verbal pe mineri şi lăsându-se maltrataţi sub ochiul camerelor de luat vederi străine, care se aflau, ca din

întâmplare, pe față. Ce curaj dement or fi avut aceşti kamikaze, sau mai bine zis, cu cât or fi fost ei plătiţi?

E plauzibil acest «scenariu»? Ni se pare cel puţin la fel de plauzibil ca şi acela al intelectualilor «adevăraţi» de la GDS, conform căruia Poliţia şi Televiziunea şi-au dat singure foc. /…/ Cu singura diferenţă că noi adăugăm precizarea că nu avem nicio dovadă concretă că vreun telefon de la GDS i-au chemat pe mineri, în timp ce băieţii de la 22 debitează tot felul de prostii, ca şi când ar avea dovezi, deşi nu posedă niciuna. Şi mai e o deosebire: «scenariul» nostru pare a fi ceva mai plauzibil decât al lor. Căci se bazează totuşi pe mai multe fapte reale, recunoscute de mulţi, şi pe o logică mai sănătoasă /…!”

Ce performanţă! E suficient să înlocuim numele vinovatului denunţat (GDS) cu cel al principalului comanditar (Securitatea) pentru a avea versiunea autentică a operaţiunii. Într-adevăr, atât în ce priveşte mobilizarea, cât şi încadrarea cetăţenilor justiţiari, se observă, în această campanie de propagandă desfăşurată de mediile de informare FSN sau apropiate lui, aceeaşi orchestrare care nu poate fi atribuită decât unuia şi aceluiaşi scenarist. Or, o spunem încă o dată, singura instituţie capabilă să îndeplinească această misiune cu atâta măiestrie rămâne SRI, moştenitor al fostei Securităţi.

În concluzie, metodele acestei propagande – de tip clasic comunist – pun în lumină adevărata natură a regimului şi rădăcinile adânci pe care se sprijină.

Lovitura de stat de-a-ndoaselea

A pune la punct, a slăbi, eventual a elimina opoziţia apare ca primul obiectiv al înscenării la care am asistat.

Chestiunea care se punea în primul rând era de a da o lovitură decisivă tuturor organizaţiilor reprezentative ale opoziţiei politice, parlamentare sau extraparlamentare, existente atunci în România. Cu toate că această opoziţie fusese serios zguduită de rezultatul alegerilor din 20 mai şi

părea dezorientată, ea nu avea încă pregătită o strategie. Unitatea fragilă, mai mult simbolică decât politică, ce se înfiripase în timpul manifestaţiei permanente din Piaţă pe urmele Alianţei de la Timişoara, se afla şi ea în impas.

Majoritatea mijloacelor folosite împotriva acestei opoziţii sunt clasice şi au fost deseori experimentate în trecut împotriva contestatarilor şi a disidenţilor: represiune violentă, arestări, condamnări pentru parazitism social, trimitere – în cazul copiilor arestaţi – în instituţii de reeducare fără control judiciar, intimidări, distrugeri, calomnii.

Singura inovaţie – care, de fapt, nici nu este inovaţie, dat fiind că a fost practicată la instaurarea sistemului comunist în România – este tocmai apelul la „cetăţenii justiţiari”. Este totodată metoda care a terorizat în cel mai înalt grad. Faptul de a cere unor cetăţeni să procedeze ei înşişi la anchetă, să facă pe loc „dreptate”, substituindu-se organelor însărcinate cu ordinea publică şi instituţiilor judecătoreşti, este revelator în ce priveşte concepţia autorităţilor asupra statului de drept pe care pretind că vor să-l instaureze.

Această răzbunare declanşată şi încurajată de putere este gravă şi prin aceea că dezvăluie voinţa ei de a fructifica – cu scopul de a elimina contestaţia – „capitalul” alcătuit din ură, din frica endemică de Securitate şi din dezbinare, moştenit din trecut. Arta de a învrăjbi categoriile de populaţie una împotriva celeilalte (muncitorii împotriva intelectualilor; românii împotriva minorităţilor naţionale; românii din ţară împotriva celor din exil; tinerii împotriva bătrânilor etc.) şi, în final, de a ridica pe fiecare împotriva fiecăruia şi împotriva tuturor (vecini, colegi etc.) a fost unul din principalele mijloace care au permis exercitarea unui control totalitar asupra societăţii timp de patruzeci şi cinci de ani. Toate acestea au lăsat urme adânci, ca o boală a cărei vindecare, toată lumea o ştie în România, va cere

mult timp şi mari eforturi.

Lovitura din 13 – 15 iunie redeschide cu bună ştiinţă rana. Efectul şocului este imediat: teroare, sentiment de neputinţă şi de deznădejde în faţa constatării că s-au întors vremurile când Securitatea domnea atotputernică, ispita renunţării şi a exilului.

La încheierea anchetei noastre asupra evenimentelor din 13 – 15 iunie suntem puşi în situaţia de a face următoarea remarcă: operaţiunea conţine toate elementele unei lovituri de stat, dar este o lovitură de stat de-a-ndoaselea.

În ansamblu, ca şi în detaliu, caracteristicile ei sunt identice cu ale „loviturii de stat legionare”, aşa cum a fost ea anunţată şi comentată de către autorităţi. Inversarea este însă totală: scenariul se desfăşoară conform unui plan dinainte stabilit, cu o punere în scenă care se foloseşte de aceiaşi actori ca şi cu ocazia crizelor precedente. Este orchestrat „din umbră” de forţe obscure şi se realizează cu violenţă. Se sprijină pe o masă, numită „poporul”, hrănită cu propagandă şi manipulată. Din acest joc de oglinzi nicio imagine nu lipseşte, inclusiv comparaţia pe care-şi permite s-o facă presa oficială între „drojdia societăţii” – masă de manevră a legionarilor – şi „eroii ieşiţi din măruntaiele pământului”, minerii salvatori ai democraţiei. Ţintele se inversează.

În sfârşit, dacă falsa lovitură de stat viza, după cum se pretinde, instaurarea unui regim de tip fascist, cea adevărată pare a promulga, sub pretextul apărării democraţiei, un regim de tip totalitar – amalgam de sechele staliniste şi de naţionalism cu rezonanţă fascistă şi rasistă (antiţigănească pe moment, antimaghiară în fundal şi în perspectivă). Mistificarea nu e nouă. Nu este decât o componentă a operaţiunii de intoxicare şi de manipulare la care asistăm din decembrie, când aceiaşi regizori au ştiut să-şi însuşească insurecţia populară şi s-o transforme, cu

ajutorul intervenţiei „teroriştilor”, într-o adevărată lovitură de stat.

PEISAJ DUPĂ BĂTĂLIE

Mafia neocomunistă la putere

Având în vedere rezultatele şi ţinând seama de mijloacele ce au trebuit să fie aruncate în luptă pentru obţinerea lor, operaţiunea stârneşte nedumerire. Într-adevăr, bilanţul nu este atât de fructuos pe cât ar părea la prima vedere. La pasiv: oprobriul general, consternarea internaţională, urmată de o suspendare a ajutoarelor occidentale. La care se adaugă riscul de a fi zdruncinat grav, prin această revărsare de violenţă şi minciună, încrederea acelor pături ale populaţiei pe care se sprijinea puterea, în special minerii, asupra cărora cade răspunderea tuturor dezlănţuirilor, se sunt umiliţi, exploataţi şi nu sunt dispuşi să ierte. „Am devenit obiect al repulsiei. Toată ţara ne arată cu degetul. Nu mă voi mai întoarce la Bucureşti. Cei care ne-au condus prin capitală ne-au pus să facem lucruri nebuneşti”, spune de pildă Ilie Turzun, vicepreşedinte al Ligii Minerilor din Valea Jiului (*Qde Paris*, 27 august 1990). „S-au folosit de noi, e clar, s-au bizuit pe simplitatea noastră sufletească, dar greşeala e că, cu minerii nu se poate juca nimeni. Minerul e un rob cu suflet de copil şi e periculos să-l minţi”, remarcă, la rândul său, Nicolae Spiridote, exprimând un sentiment care revine în majoritatea interviurilor luate minerilor după evenimente. „Am mai înţeles şi altceva – spune Culiţă Napa din Comăneşti: Ceauşescu, cel puţin, era comunist pe faţă. Câtă vreme Iliescu este şi el comunist, dar mai e şi mincinos...”

Opoziţia parlamentară pusă la punct

La activ: curăţirea Pieţei; oprirea, cel puţin pentru moment, a dinamicii contestaţiilor, în sfârşit, un clar avertisment dat acelor partide politice care continuau să invoce frauda electorală spre a contesta legalitatea

regimului.

Doar asupra acestui punct operaţiunea reuşeşte total şi durabil. Opoziţia parlamentară este efectiv pusă la punct şi se transformă, de fapt, într-o opoziţie de formă. După usturătoarea lor înfrângere electorală şi de teamă, fără îndoială, de a nu fi complet marginalizaţi, conducătorii partidelor nu se lasă rugaţi pentru a accepta să joace rolul de „opoziţie constructivă” care le-a fost atribuit

Radu Câmpeanu, Ion Raţiu, candidaţii înfrânţi la scrutinul prezidenţial, sunt prezenţi la 20 iunie la ceremonia de investitură a lui Ion Iliescu, iar Radu Câmpeanu îi strânge îndelung mâna. Mai înainte, declaraseră deja că fuseseră mişcaţi de solicitudinea ce le-o arătase preşedintele. Guvernul trece şi el cu buretele peste evenimente la 21 iunie, adică abia la o săptămână după criză, declarându-se „gata să acorde sprijinul său partidelor, organizaţiilor şi asociaţiilor, politice sau apolitice, a căror activitate a fost întreruptă de la 13 la 15 iunie” şi precizează că nu s-a descoperit „niciun indiciu de activitate ilegală din partea Partidului Naţional liberal”. Nu se spune nimic cu privire la Partidul Naţional Ţărănesc.

Deputaţii şi senatorii, conducătorii P.N.L., P.N. Ted şi ai Partidului Social-Democrat aprobă, încă de la prezentarea sa în Parlament, la 28 iunie, programul noului Guvern Roman, considerându-l foarte apropiat de propriile lor programe. Mai apoi, parlamentarii acestor partide îl vor susţine pe Petre Roman în demersurile sale pe lângă instanţele internaţionale pentru a pleda cauza ţării şi a arăta eforturile depuse pentru instaurarea democraţiei, în pofida derapajelor cunoscute.

Rapiditatea şi uşurinţa cu care aceşti conducători acceptă să facă act de supunere, după ce au fost batjocoriţi, acuzaţi, brutalizaţi, sfârşesc prin a discredita şi sugruma această opoziţie, care este în acelaşi timp şi singura oficial recunoscută. Opinia publică nu se lasă

înşelată şi bagă în aceeaşi categorie pe Ion Iliescu şi pe şefii acestor partide. Citǎm pentru exemplificare spusele lui Nicolae Spiridote: „Şi apoi, Iliescu a făcut încă o greşeală. Ne-a cerut nouă, minerilor, dovezi asupra domnilor Raţiu şi Câmpeanu. Dacă aceste dovezi sunt reale sau false, asta nu contează. Noi i le-am pus la dispoziţie şi ca urmare trebuia să ia măsuri /.../ Dimpotrivă, l-am văzut strângându-i mâna domnului Câmpeanu mai bine de un minut. Am stat să mă uit şi m-am întrebat: «Care este vinovatul?»”.

Diagnosticul privind rezultatele operaţiunii din iunie apare totuşi foarte diferit dacă îl privim nu numai din unghiul unei tentative de strangulare a opoziţiei, ci şi ca pe o ocazie de a proceda la o vastă acţiune de curăţire şi clarificare în chiar sânul puterii.

Regimul se demască

După şase luni, regimul trage linie. Sunt măturate dintr-un condei iluziile din decembrie şi sechelele lor. Regimul se arată aşa cum este, dincolo de mistificările pe care le foloseşte: o falsă democraţie parlamentară, indiferentă faţă de obligaţiile impuse de statul de drept pe care pretinde că-l instaurează şi faţă de funcţionarea normală a instituţiilor-paravan cu care s-a înzestrat

Marile întrebări rămase în suspensie primesc un răspuns precis. Securitatea reapare cu toată forţa şi vitalitatea ei. Ea „semnează” operaţiunea; puţini sunt cei care cred altfel. În urma acţiunii minerilor, dosare compromiţătoare pentru Securitate privind evenimentele din decembrie, adunate cu răbdare de redacţiile ziarelor şi mai ales de organizaţiile independente, sunt sustrase, distruse sau păstrate. Crearea Jandarmeriei permite reîncadrarea oficială în noua Securitate, denumită Serviciul Român de Informaţii (SRI), a braţului ei înarmat pe care teoretic îl pierduse în decembrie; ba chiar întărirea lui. Reabilitarea rolului poliţiei politice este de data asta fără echivoc. Ea îşi face de altfel apariţia pe faţă, în public, în

zilele imediat următoare, cu ocazia unei întruniri iniţiate de Guvern între reprezentanţi ai profesorilor şi studenţilor şi responsabili din Ministerul de Interne. Virgil Măgureanu – şef al SRI şi fost ofiţer de securitate – participă în persoană, însoţit de adjunctul său. Acesta din urmă declară între altele ziarului *Expres* (29 iunie) că „studenţii trebuie şi ei să înţeleagă că suntem o instituţie necesară în orice stat modern”.

Pe de altă parte, dacă plasăm evenimentele din iunie în contextul lor – adică în circumstanţele în care Ion Iliescu, deşi ales, nu a depus încă jurământul, iar Guvernul este provizoriu, fără să se ştie încă cine va fi desemnat prim-ministru şi ce politică va desfăşura acesta – nu putem să nu ne punem întrebări asupra coincidenţei stranii dintre acest unic moment în care există realmente un vid instituţional şi posibilitatea oferită de lovitura pusă la cale de a se proceda la o redistribuire a cărţilor în sânul aparatului de conducere după şase luni de activitate a puterii instaurate printr-o lovitură de stat.

În iunie, Ion Iliescu este, cel puţin în aparenţă, în culmea puterii sale. A beneficiat de 85% din voturile numărate ale scrutinului prezidenţial. Propaganda făcută în cadrul campaniei sale electorale l-a prezentat ca pe „omul liniştit”, „omul cu zâmbet larg”, un anti-Ceauşescu prin excelenţă. S-a dezvoltat un cult al personalităţii atingând uneori pe cel de care „beneficia” predecesorul lui. Se strigă şi se publică lozinci de genul: „Când Iliescu apare, soarele răsare!” Ecuaţia de debut, încurajată cu bună ştiinţă, care consta în a spune: „Iliescu = FSN = poporul revoluţiei”, şi care nu este altceva decât reluarea ecuaţiei-lozincă „Ceauşescu = PCR = poporul”, a contribuit nu numai la propriul său succes electoral, dar într-o foarte mare măsură şi la cel al FSN.

În acelaşi timp însă, poziţia sa instituţională este pentru prima dată rău definită şi şubrezită, în măsura în

care legea electorală nu este prea explicită cu privire la prerogativele funcţiei prezidenţiale. Rolul său este în primul rând acela al unui arbitru, dar îi revine cu toate astea sarcina de a desemna pe primul-ministru. Ar fi putut să se lase tentat să profite de popularitatea sa pentru a-şi întări propria poziţie. Silviu Brucan, cel adesea considerat eminenţa cenuşie a FSN, este primul care dă semnalul de alarmă într-un articol care a apărut, la cererea sa, în revista 22 (nr. 22 din 8 iunie 1990). El atrage atenţia asupra faptului că, de la alegerea sa, Ion Iliescu nu mai suportă critica şi se înconjoară exclusiv de „yes-men”. Altfel spus, există primejdia ca preşedintele să desemneze un Guvern după chipul şi asemănarea sa, compus din nomenclaturişti din generaţia sa şi care au parcurs aceeaşi traiectorie.

Or, evenimentele din iunie clarifică lucrurile. Guvernul numit este la polul opus faţă de ceea ce s-ar putea aştepta din partea preşedintelui şi nu cuprinde pe niciunul dintre susţinătorii săi. Implicat pe primul loc în operaţiunile din iunie, Iliescu este cel care preia întreaga răspundere, deci implicit şi o parte esenţială din discreditul aferent. Or, dacă nu poate fi pusă la îndoială complicitatea lui în operaţiune, dacă este chiar probabil că s-a crezut unul din iniţiatori, el apare, încă din 14, şi mai ales din 15 iunie, mai degrabă drept cel „păcălit”, depăşit de excesele comise de alţii, decât drept promotor al operaţiunii. Devine brusc vulnerabil; de altfel, asupra lui se vor revărsa de acum înainte toate nemulţumirile. Pentru a exprima refuzul lor de a accepta măsurile nepopulare adoptate de Guvern, cum ar fi liberalizarea preţurilor ce va antrena o mare scumpire a vieţii cu începere de la 1 noiembrie, manifestanţii nu strigă: „Jos Roman!”, cum ar fi logic, ci „Jos Iliescu!”. Ca un slujbaş care şi-a încheiat serviciul, acesta devine potenţialul ţap ispăşitor prin intermediul căruia se rezolvă orice criză.

În schimb, Petre Roman, care în plus îl înlocuieşte pe Iliescu în fruntea FSN, pare a fi marele beneficiar al loviturii

din iunie. Noul Guvern este constituit, în marea lui majoritate, din oameni care îi seamănă primului-ministru, fără a exista certitudinea că el este adevăratul conducător. Noii miniştri, cei mai mulţi tineri, cu alură de tehnocraţi, par a fi fost aleşi pentru seriozitatea şi competenţa lor. Ei sunt în majoritate necunoscuţi marelui public, fiindcă provin din al doilea strat al nomenclaturii. Legăturile lor cu fostul regim sunt tot atât de discrete pe cât sunt legăturile cu fosta Securitate. Petre Roman nu menţine în posturi decât pe doi din foştii săi miniştri: Andrei Pleşu, care continuă de altfel să fie ţinta unor atacuri directe în presa Frontului, deţine portofoliul culturii, domeniu considerat, poate, neprimejdios; personalitatea ministrului ridicând în schimb prestigiul Guvernului în ochii străinătăţii. Ministrul apărării naţionale, Victor Stănculescu, ocupă o poziţie cu totul diferită. Este singurul „înalt nomenclaturist" care a rămas pe loc. Amintim că era ministru adjunct al apărării naţionale sub Ceauşescu şi că a fost unul din puţinii care au avut privilegiul de a asista la procesul cuplului; misiunea sa la Timişoara în zilele din decembrie (unde conducea operaţiunile de represiune) a fost în chip oportun „uitată". Legăturile sale cu Securitatea şi actualul SRI par mai strânse decât cele pe care le întreţine cu armata la a cărei conducere se află din februarie. Cum s-ar spune, Victor Stănculescu pare a ocupa un loc de frunte printre autorii prezumtivi ai loviturii de stat din decembrie, ceea ce îl indică drept candidat la succesiunea lui Iliescu, dacă va fi cazul.

Adevărata putere: Direcţia a V-a a Securităţii[6]

SRI, către care conduc toate pistele – aşa cum am demonstrat în ancheta noastră –, este în mod sigur marele

6 Cercetările lui Marius Oprea (Securităţii, Humanitas, Bucureşti, 2004, pp. 72-93,100-104,107-108,110-121) confirmă implicarea în zilele de 13-15 iunie a U.M. 0215, Serviciul Secret al Ministerului de Interne şi a SRI, ambele compuse în bună măsură din cadrele fostei Securităţi (.,2006).

câştigător al crizei din iunie. El funcţionează ca o putere ocultă, scăpând oricărui control, având mijloacele de a pune la cale orice înscenare, de a exercita presiuni asupra unuia sau altuia din conducătorii aparenţi ai ţării pentru a păstra supremaţia puterii.

Securitatea – SRI era (este) un organism imens, probabil o reproducere fidelă a organismului în care era implantat. Era totodată braţul înarmat şi ramura ascunsă a partidului. Dincolo de particularităţile impuse de misiunea sa specifică, regulile şi ierarhiile după care se conducea acest organism ascultau de aceleaşi principii care stăteau la baza funcţionării celorlalte aparate de stat sau de partid: autoritatea să se exercita în special prin aplicarea unui sistem de *nomenclatură*, deci de gestiune a unor dosare, în măsură să concentreze puterea într-un nucleu central foarte restrâns.

Care este astăzi acest nucleu dur? Cine sunt „oamenii din umbră", adevăraţii deţinători ai puterii?

Ipoteza cea mai plauzibilă este că ar fi vorba de Direcţia a V-a a fostei Securităţi şi în special de adevăraţii şefi ai acestei direcţii. Având la origine ca atribuţie garda personală a lui Ceauşescu şi a celor apropiaţi lui (familie, colaboratori etc.), Direcţia a V-a şi-a extins de-a lungul anilor atribuţiile şi mijloacele până la avea ascendent asupra tuturor celorlalte departamente ale poliţiei politice, precum şi asupra principalelor instituţii de stat.

Ea era deţinătoarea efectivă a fişierului central de informaţii şi a dosarelor personale. Avea de asemeni în subordine directă acea armată pretoriană constituită din unităţile USLA. Oamenii din Direcţia a V-a nu au fost hărţuiţi nicio clipă „după revoluţie". Aceia dintre colegii lor care au fost inculpaţi pentru „complicitate la genocid în legătură cu activităţile lor între 17 şi 22 decembrie" şi care s-au aflat în boxa acuzaţilor cu ocazia unor procese sistematic amânate şi manipulate (ca acela al generalului Iulian Vlad, fostul şef

al Securităţii, prea compromis pentru a scăpa nejudecat), aparţin cu toţii altor direcţii ale acestui organism.

Această a cincea direcţie, pragmatică, dispunând de totalitatea informaţiilor cu privire la starea ţării, a putut simţi mai bine ca oricine cât de anacronic devenise regimul Ceauşescu şi cât de mare era primejdia ca o izbucnire necontrolată s-o înlăture şi pe ea odată cu dictatorul. Era de asemeni cea mai indicată spre a proceda la o transformare de mici proporţii (după toate aparenţele cu girul sovieticilor), care să-i permită să păstreze frânele puterii.

Operaţiunea pare să fi reuşit până acum. Îi rămâne să-şi elaboreze o strategie de durată.

Această putere din umbră se manifestă azi sub înfăţişarea unui Ianus cu două chipuri. Primul este onorabil, liniştitor, dând iluzia de deschidere şi transparenţă. Este chipul cu care s-a prezentat Ion Iliescu, acela sub care se prezintă actualul Guvern Roman, în sfârşit cel pe care Virgil Măgureanu caută să-l impună ca fiind al său şi al SRL

Celălalt chip este mai obscur. E cel care se arată în acţiunile de culise din decembrie având drept scop provocarea unor crize violente sau agitarea campaniei electorale prin violenţă. El se dezvăluie în fapte cum sunt cele ale lui Gelu Voican sau ale tovarăşilor săi, după cum se află înapoia articolelor gazetăraşilor, nu numai ale celor de la *Azi* şi de la alte ziare apropiate de FSN, dar şi ale celor de la diversele publicaţii care sunt vădit de extremă dreaptă. Faptul că Securitatea apasă pe pedala ultranaţionalismului şi şovinismului nu reprezintă în sine un lucru nou. Totuşi, niciodată această tendinţă nu a fost exprimată cu atâta virulenţă, cu atâta agresivitate.

Nu este o surpriză prezenţa, în prima mişcare cu caracter naţionalist care a izbucnit în Transilvania la începutul lui 1990 (drept răspuns la revendicările minorităţii maghiare), a Asociaţiei „Vatra Românească”, infiltrată cu agenţi ai securităţii şi, în mod evident, aservită acesteia. Ea

a fost implicată în creşterea tensiunilor interetnice şi este prezentă în evenimentele de la Târgu-Mureş din 19 – 20 martie, care, să ne reamintim, au servit drept pretext pentru reapariţia la lumina zilei a Securităţii, sub emblema SRL

Cu ocazia alegerilor din mai, Alianţa pentru Unitatea Românilor (AUR), al cărei nucleu dur este tocmai Asociaţia „Vatra Românească”, prezentă în majoritatea circumscripţiilor electorale ale ţării, n-a obţinut totuşi decât un rezultat modest: 290 875 voturi, adică 2,12% din voturile numărate, şi aceasta în special la Târgu-Mureş şi judeţele limitrofe. Cu toate acestea, ea dispune de mijloace de propagandă şi de o supraabundenţă de publicaţii locale, desfăşurând cu viclenie o propagandă esenţialmente antimaghiară care întreţine starea de tensiune în Transilvania.

Oamenii lui Ceauşescu înapoia presei de extremă dreaptă

Imediat după alegeri au apărut o serie de publicaţii de audienţă naţională, beneficiind de protecţii şi complicităţi sus-puse (în special înlesniri considerabile în tipărire şi difuzare), care asigură promovarea unui curent ultranaţionalist, şovin, antisemit, ce reînnoadă pe faţă legăturile cu tezele şi propaganda legionară. Această presă de extremă dreaptă este condusă de personaje ce se găseau odinioară în slujba regimului Ceauşescu şi, mai ales, în anturajul generalului Ilie Ceauşescu, fratele preşedintelui, fost ministru adjunct al armatei, „mare istoric” şi mare adversar al iredentismului maghiar din Transilvania. Eugen Barbu, Corneliu Vadim Tudor, directorul şi respectiv redactorul-şef al săptămânalului *România Mare*, 400.000 exemplare, cel mai mare tiraj între toate hebdomadarele naţionale, se făcuseră cunoscuţi prin glorificarea dictatorului în operele lor şi prin tiradele lor antisemite şi patriotarde. Adrian Păunescu, unul din

principalii poeţi de curte ai fostului cuplu prezidenţial, a reapărut şi el la rampă după o scurtă eclipsă, cu ajutorul complicităţii unor oameni ca N.S. Dumitru, vicepreşedinte al FSN, şi, recent, a izbutit să preia unul dintre principalele săptămânale independente.

Zag, ceea ce a provocat demisia a aproape întregii redacţii. Artur Silvestri, redactor-şef la *Naţiunea*, a fost unul dintre cei care a atacat cu cea mai mare virulenţă numeroase personalităţi aflate în exil, precum şi Europa Liberă, apărând politica lui Ceauşescu. Revista este condusă de Iosif Constantin Drăgan, fost membru în Garda de Fier, care a făcut avere în Italia şi era de mulţi ani unul din apropiaţii lui Ceauşescu. A fost unul din cei mai activi propagatori ai tezelor Securităţii în rândul emigraţiei. În iulie a obţinut aprobarea de a crea un post independent de radio şi televiziune în oraşul său natal, Lugoj. Se pare că a primit astfel de autorizaţii şi pentru Bucureşti şi Cluj (*liber*.

22 iulie 1990). În numărul 1 al revistei *Naţiunea* (22 – 30 iunie) el semnează un articol în care justifică pogromul din iunie 1940 de la Dorohoi.

Am putea enumera multe alte personaje cunoscute pentru serviciile aduse propagării ideilor extremiste ale vechiului regim, care ies din nou la iveală, animând această presă cu mai mult aplomb ca niciodată. Ne mulţumim a dta doar pe Ion Lăncrănjan, Radu Theodoru, Mihai Ungheanu, Mircea Muşat, Ion Ardeleanu şi Eugen Florescu, unul din principalii consilieri ai cuplului Ceauşescu pentru problemele de presă şi propagandă, care astăzi este directorul săptămânalului *Democraţia*.

Această presă difuzează o propagandă de extremă dreaptă de cea mai tristă speţă, dedându-se prin atacuri gratuite de maximă vulgaritate la trezirea celor mai josnice instincte. Ea caută să influenţeze pe cititorul care, într-o ţară lipsită de o presă liberă de mai bine de patruzeci de ani, ignoră diferenţa dintre informare şi colportaj. Veninul

este infiltrat prin mijloace perfide. Se modifică sistematic ortografierea numelor: Doina Cornea devine Doina Komea-Juhasz (de la numele maghiarizat al soţului ei) şi este prezentată nu numai ca „psihopată”, „găină ouătoare” etc., dar şi ca „vândută ungurilor”. Octavian Paler se scrie Palier pentru a stârni reflexe antisemite, Gabriel Liiceanu devine Gabor Liiceanu etc. Toţi sunt „legionari”, „vânduţi ungurilor”, aceştia fiind ei înşişi „leproşi”, „vipere” etc. Epitetele, ca şi temele din această presă nu sunt decât o versiune caricaturală a celor ce se pot citi şi în organul Frontului, *Azi*, şi în alte publicaţii oficiale, în special în *Dimineaţa*. Cu toate acestea, presa de extremă dreaptă, şi în mod special *România Mare*, merge mai departe şi, sigură aparent de impunitate, acţionează în mod deschis în favoarea reabilitării nu numai a „Securităţii” actuale (aşa cum face *Azi* etc.), ci şi a fostei Securităţi, ba chiar a dictaturii lui Ceauşescu. Este deplânsă pe faţă întemniţarea lui Ilie Ceauşescu, a generalului Vlad, a altor ofiţeri din fosta Securitate, care sunt prezentaţi ca buni patrioţi şi „adevăraţi români”. I se recunoaşte lui N. Ceauşescu meritul de a fi înţeles că în decembrie era vorba de un complot internaţional al maghiarilor şi ruşilor (*mă Mare* din 31 august). În sfârşit, se pune deschis problema instaurării unui regim totalitar, înzestrat cu o „armată puternică”, cu o „poliţie netimorată”, unde ar domni „liniştea şi munca” (24 august) şi unde ar funcţiona din nou lagăre ca în epoca stalinistă: „Am construit jumătate din vechiul Canal cu foşti demnitari, cu profesori universitari poligloţi, şi nu vom construi noi nişte autostrăzi fantastice cu pleava străzilor, cu ţiganii şi bişniţarii care terorizează milioanele de familii cinstite ale acestei ţări?! Ba cu ei o să le construim, staţi liniştiţi /…/ Nu vom putea edifica nimic atâta timp cât zeci de mii de vipere atacă pe omul paşnic şi năruie temeliile acestei societăţi”.

„Zeci de mii” ai căror lideri sunt binecunoscuţi de

cititori: „De ce duşmani ai României şi trădători ca: Doina Cornea-Iuhasz, Kiraly Karoly, Domokos Geza, Ana Blandiana, Andrei Pleşu (nevastă unguroaică), Mircea Dinescu (nevastă unguroaică), Octavian Palier, Petre Băcanu, Tökes Laszlo /…/ sunt liberi?" se întreabă într-un „Apel din Transilvania" /*şic*/adresat celor mai înalte autorităţi prin intermediul Comitetului naţional de apărare a revistei *România Mare* (publicat la 12 octombrie). „Aceşti oameni / *între care mai sunt citaţi şi Liiceanu*, *Paleologu etc*. /, atâta timp cât se plimbă în libertate, nu va fi pace şi linişte şi nu vom putea munci nestingheriţi". Acest „apel", care este sprijinit de nenumărate grupuri de cetăţeni anonimi, reclamă şi „eliberarea deţinuţilor din boxele de la Timişoara, Bucureşti, care deţin informaţii referitoare la aceşti indivizi care defăimează ţara/…/" (precum Iulian Vlad etc.). El se încheie astfel: „Dacă hotărârea nu este pentru dreptatea tuturor românilor din Ardeal, suntem pregătiţi să ieşim cu toţii în stradă şi să nu mai intrăm în casele noastre până când nu se face dreptate". Să subliniem încă o dată inversarea: formula şi-a însuşit refrenul unuia din cântecele golanilor („Noi de-aicea nu plecăm, nu plecăm acasă/ Până nu ne-om câştiga libertatea noastră").

În faţa acestui gen de literatură, larg difuzată, despre care textele citate nu dau decât o palidă imagine, ai impresia că asişti la pregătirile psihologice pentru o apropiată operaţiune de amploare vizând antrenarea ţării, cu ajutorul conflictelor etnice şi acţiunilor teroriste, într-o nouă dezlănţuire de violenţă, ca şi cum ultranaţionalismul şi extrema dreaptă ar fi una din ultimele cărţi ce trebuie jucate de acest regim împotriva societăţii civile şi a democraţiei.

Jocul dublu al nomenclaturii

Jocul este primejdios. Cei ce aţâţă focul ştiu că ura pe care o încurajează mocneşte şi coace de patruzeci şi cinci de ani şi s-ar putea dezlănţui ca un derivativ la frustrările

de azi şi neliniştile de mâine. Reviste cum e *România Mare* se străduiesc să redeştepte nişte tendinţe care deocamdată nu există probabil decât în stare latentă în societatea românească. Securitatea riscă astfel să asiste la radicalizarea acestui curent de opinie ce poate fi calificat drept naţional-populism, curent fără apartenenţă politică precisă, dar probabil important în România, şi să încurajeze derapajul său spre o mişcare de data aceasta de factură autentic neofascistă, „legionară”. Fenomen care nu este caracteristic României.

Regimul Ceauşescu se sprijinea şi el pe aceeaşi tendinţă – unul dintre mijloacele cele mai la îndemână pentru a controla societatea. Dar era destul de puternic spre a nu fi obligat să dea curs exceselor la care asistăm astăzi.

S-a văzut cum cei care trag sforile au fost constrânşi să recurgă la câteva din cele mai arhaice metode ale comunismului. Îi vedem astăzi revenind la un procedeu tot atât de grosolan, care constă în a provoca pe faţă izbucnirea unui extremism de dreapta. În acelaşi timp îi vedem instalând şi susţinând un Guvern de tip „gorbaciovian”, care vrea chiar să se proclame social-democrat. Aceste „excese” şi această contradicţie par a revela în mai mică măsură ipotetice dezbinări şi lupte între fracţiunea dură şi cea progresistă, decât slăbiciunea unei singure şi aceleiaşi echipe conducătoare, obligată să joace simultan pe mai multe fronturi spre a se menţine la putere şi a câştiga răgazul necesar adaptării sale la noile împrejurări.

S-a angajat astfel încă din decembrie o întrecere între forţele ce acţionează pentru reconstrucţia societăţii civile în vederea instaurării unei democraţii adevărate şi cele care, încă dinainte de decembrie, au proiectat mijloacele de a salva un regim care – indiferent de deghizările sale democratice şi deschiderea sa către o economie de piaţă –

garantează aceleiaşi „mafii” putere, prosperitate şi privilegii.

Căci asta este, până la urmă, miza jocului şi asta face ca manevrele întreprinse să fie atât de dificile.

Problema este păstrarea cu orice preţ în funcţiile-cheie, la nivel naţional şi local, în instituţii şi întreprinderi, a armatei de „nomenclaturişti” de toate nivelele care întreţineau, în folosul nucleului central, un sistem al puterii şi al controlului generalizat bazat pe compromis, relaţii clientelare, favoritism, şantaj, corupţie şi arbitrar. Nu contează faptul că partidul a dispărut: aşa după cum s-a putut observa în cursul ultimului deceniu, în alte ţări din est poliţia politică se substituise în mare parte, ca o autoritate reală, ramificată şi ancorată în toate sferele vieţii economice şi sociale, unui partid comunist ajuns în cele din urmă prea puţin eficace. Alunecarea de la un aparat la altul devenise flagrantă în România lui Ceauşescu.

Pe de altă parte, FSN poate prelua bună parte din atribuţiile PCR. Tendinţa de a-i încredinţa rolul fostului partid comunist este clară de la început: el este privit deopotrivă ca reprezentant al întregului popor şi al avangărzii acestuia. Tendinţa se manifestă foarte curând în confuzia, cu bună ştiinţă întreţinută, dintre Front şi direcţiile instituţiilor politice, administrative şi economice la nivel naţional şi regional, înlocuirea Consiliului Frontului Salvării Naţionale (CFSN) cu CPUN (în care sunt reprezentate şi alte mişcări în afară de Front) nu schimbă fundamental situaţia în măsura în care, peste tot, FSN deţine majoritatea şi puterea reală. Una din primele legi adoptate de noul Guvern Roman în iunie constă în înlocuirea autorităţilor locale, care fuseseră alese imediat după „revoluţie”, cu prefecţi şi primari numiţi. Reluarea în stăpânire a administraţiei locale oferă prilejul de a se face curăţenie şi a se reclădi o reţea sigură, dependentă sau tributară FSN-ului şi, evident, Securităţii.

De asemeni, dorinţa de a reconstitui urgent ramura sindicală şi ramura celorlalte asociaţii ale partidului a fost practic exprimată în acelaşi timp cu crearea Frontului. FSN este acela care, cel dintâi, a lansat chemarea la formarea de „sindicate libere” încă de la sfârşitul lui decembrie şi tot aşa s-au petrecut lucrurile şi cu celelalte organizaţii de masă care au fost rebotezate. Cosmetizarea nu a constat numai în schimbarea etichetei, ci, de cele mai multe ori, şi într-o operaţiune de permutare a cadrelor celor mai puţin compromise, de înlocuire a responsabililor cu adjuncţii lor sau cu cadre „noi”, mai dinamice, bucurându-se uneori de o reală autoritate.

Nomenclatura actuală este deci astăzi aceeaşi şi totodată diferită de cea din trecut: revoluţia din decembrie poate fi analizată în această privinţă ca o amplă operaţiune de reînnoire şi întinerire a cadrelor, operaţiune care a permis deseori înlăturarea celor mai compromişi sau mai puţin competenţi din rândurile lor. A apărut o nouă generaţie de carierişti, gata să profite de prerogativele pe care i le conferă un sistem în aparenţă neschimbat.

„Aceeaşi nomenclatură”, se plâng românii, aceeaşi corupţie, aceleaşi lipsuri... aceleaşi temeri. În România, „nimic nu s-a schimbat”, se aude adesea. Şi totuşi...

Intrarea în scenă a societăţii civile

Răsturnarea în fapt, „totul s-a schimbat” începând din decembrie, ireversibil. Pentru că puterea a pierdut atunci un lucru esenţial: capacitatea de a controla şi de a manipula societatea în ansamblul ei. Ea a irumpt în deschizătura ce se crease, a pretins autorităţilor să ţină seama de o revoluţie pe care o proclamau încheiată. Acesta a fost dialogul surzilor din Piaţa Universităţii. Coexistenţa nefirească a doi timpi, cel adevărat şi cel fals, al democraţiei aparente şi al unui comunism nemărturisit, a dus în mod fatal la ciocniri în lanţ, la crize repertate. Dar,

mergând din criză în criză, de la „excese” la „revelaţii”, a sosit momentul adevărului. Acest moment a fost criza din iunie.

Puterea şi-a dezvăluit atunci goliciunea ascunsă în spatele minciunilor, şi-a dezvăluit fragilitatea ascunsă în spatele brutalităţii, s-a prins în fond în propria ei capcană. Lovitura de forţă din iunie arată în ce măsură poziţia ei a devenit critică şi greu de păstrat. Ea nu mai este în măsură să meargă până la capătul pretenţiilor ei totalitare nu numai fiindcă trebuie să le mascheze, ci mai ales pentru că dispozitivul pe care se sprijină se blochează, se gripează în mod primejdios, ascultă de alte reguli ale jocului, ia drept realitate legalitatea aparentă.

Întreprinderile nu se mai mobilizează la Bucureşti. Minerii nu se vor mai lăsa probabil manevraţi. Cadrele regimului nu se mai supun ordinelor. Sub presiunea aderenţilor şi a concurenţilor lor independenţi, „sindicatele oficiale” adoptă comportamente autentic sindicale: sindicatul muncitorilor feroviari a fost de partea inginerului Mănucu (v. cap. 11); alte sindicate i-au comunicat solidaritatea lor. Judecători şi avocaţi încep să-şi ia rolul în serios, în cursul verii 1990, un procuror, Marian Vaier, îşi prezintă public demisia, denunţând în special obstrucţiile făcute de către SRI, Poliţie, unele cadre ale armatei, în anchete penale şi „procese”, ilegalitatea acoperirii de către Procuratura Generală a acţiunii poliţieneşti de degajare a Pieţei, desemnarea ca preşedinte al Curţii Supreme de Justiţie a unei persoane vinovate de complicitate, cel puţin morală, la prostituţia justiţiei româneşti sub dictatura lui Ceauşescu. (Expres nr. 28).

Niciun sector nu scapă acestui fenomen. Armata este grav atinsă de activitatea Comitetului de Acţiune pentru Democratizarea Armatei (CADA) pe care autorităţile nu au izbutit să-l elimine nici prin decretul emis la 14 iunie, nici ulterior, în octombrie, prin tentativa nereuşită de atragere

în Asociaţia Cadrelor Militare („organizaţie apolitică a tuturor cadrelor din Ministerul Apărării”). Chiar SRI s-ar putea izbi în viitor de anumite greutăţi în recrutarea de personal de încredere, dacă ţinem seama de destăinuirea, publicată în august în *Expres* a unui elev subofiţer care şi-a efectuat serviciul militar într-o unitate militară aparţinând Securităţii şi care astăzi e repartizat în Jandarmerie. „Jumătate din ofiţeri vor să-şi schimbe profilul”, declară el înainte de a povesti cum s-a desfăşurat examenul promoţiei lui: „/…/ Am fost împărţiţi în două tabere. O grupă juca rolul demonstranţilor, au strigat din toţi rărunchii «Jos Guvernul!» Peste indicaţii au strigat şi «Jos Iliescu!». O altă grupă a intervenit pentru arestare şi neutralizare cu bastoane, scuturi, cu tot dichisul. A ieşit o fugăreală generală, colegii noştri scutieri strigau alături de noi: «Jos Iliescu!». În final cei de pe margine au început să strige: «Vrem arestaţii!» «Marian Munteanul» şi «Jos Iliescu!». Examenul a fost compromis.

— Reacţia cadrelor, a profesorilor?

— Profesorii n-au replicat, dar au dat note… mari!”

Garda naţională, avatar al fostelor gărzi patriotice, a cărei înfiinţare fusese anunţată minerilor la 15 iunie de către Ion Iliescu, nu a fost, se pare, niciodată constituită, chiar dacă unii mineri au primit uniforme militare înainte de a se întoarce la casele lor.

Frica există, dar nu mai este nici generală, nici insurmontabilă. Victimele au îndrăznit să descrie prin ce au trecut. Opoziţia independentă a primit, desigur, lovitura, dar a reuşit totuşi să-şi revină foarte repede. Studenţii, purtând încă urmele vizibile ale rănilor, s-au unit pentru un protest vehement, cerând eliberarea liderului lor, Marian Munteanu, şi apărându-i pe colegii lor încă reţinuţi. Ei declară la 20 iunie o grevă de trei zile şi primesc sprijin foarte ferm din partea corpului profesoral, inclusiv decani de universitate, din partea sindicatelor din învăţământ şi a

altor sindicate. Toate organizaţiile independente atacate de mineri sau de presă difuzează declaraţii care proclamă hotărârea lor de a nu se lăsa nici intimidate, nici dezbinate. Uniunea Democrată a Romilor din România protestează chiar de la 16 iunie împotriva pogromului a cărui victimă a fost comunitatea ţiganilor. Arhiepiscopul catolic din Bucureşti, Monseniorul Ioan Robu, dispune să se citească la 24 iunie, în fiecare biserică, o predică în care protestează „cu cea mai mare fermitate împotriva tentativelor de pogrom care au avut loc în cartiere din Bucureşti locuite de ţigani. Numai prin solidaritate vom învinge nedreptatea /…/ vom apăra libertatea şi identitatea grupurilor sociale, culturale şi etnice”. El cheamă de asemeni pe „toţi enoriaşii, preoţi şi credincioşi” să „condamne folosirea brutală a forţei la 13 iunie /…”, programul de dezinformare /…”, chemarea minerilor, atrocităţile şi devastările comise /…”, arestările abuzive /…”, vânătoarea de vinovaţi imaginari” şi spune tuturor: „Să nu vă fie teamă!”

Proteste similare vin din partea unor grupări şi personalităţi foarte diferite din Bucureşti şi din provincie, inclusiv din medii până atunci prea puţin interesate de lupta golanilor şi care înainte acordaseră încredere FSN sau lui Ion Iliescu.

Astfel, societatea civilă, ale cărei eforturi de reconstrucţie autorităţile au încercat să le zădărnicească, dovedeşte cu ocazia acestei crize că nu mai este atomizată, prostită, înşelată în totalitatea ei. Adevărat electroşoc pentru opinia publică românească, lovitura de forţă obţine în cele din urmă efectul invers celui scontat: se trezesc conştiinţele, se clarifică intenţiile, o întreagă parte a populaţiei se uneşte în faţa adversarului comun. Se organizează un lanţ al solidarităţii fără precedent în România.

Presa independentă joacă aici un rol-cheie. Ea publică

mărturiile victimelor şi ale manipulaţilor, face anchete, subliniază minciunile oficiale, obligă autorităţile să justifice ceea ce nu poate fi justificat. Prin tonul său viguros, ea redă încredere şi pune bazele unei apropieri între categoriile sociale a căror dezbinare se urmărise. Intelectuali, studenţi şi muncitori îşi dau astfel din ce în ce mai mult seama că dezbinarea lor este o armă în mâinile puterii.

La 13 iulie, când o sută de mii de persoane îmbrăcate în cămăşi albe ies pe străzile Bucureştiului într-un marş de protest paşnic, este mai mult decât evident că s-a ajuns la un punct de unde nu mai este întoarcere. Cercul fricii s-a rupt. Mitul care înconjura FSN şi pe Ion Iliescu, ca reprezentanţi ai aspiraţiilor democratice şi ai revoluţiei, a început să se năruie. Mulţi dintre manifestanţi sunt de altfel foşti partizani ai FSN. Presa oficială îşi dă seama şi adoptă un ton relativ moderat în comentarii, chiar dacă pe de altă parte îşi continuă neobosită activitatea de denunţare a vinovaţilor: GDS în principal, alte personalităţi care au luat poziţie, mai ales Monseniorul Robu, în legătură cu cuvântările sale privind ţiganii. Să citǎm totuşi *Dimineaţa* din 7 august care izbuteşte să descopere în portul cămăşilor albe dovada însăşi a caracterului fascist al manifestaţiei. Nu importă culoarea: „Aidoma cămăşilor negre, mişcările fasciste româneşti au ales întotdeauna cămăşile ca semn distinctiv: cămăşi verzi pentru legionarii lui Horia Sima, cămăşi albastre pentru Liga de Apărare Naţională Creştină a lui A.C. Cuza”.

Dialogul dintre intelectuali şi mineri

Două luni mai târziu, se trece la o nouă etapă. Muncitori, intelectuali, studenţi, militari, se întâlnesc la 7 şi 8 septembrie la Braşov. Reuniunea, care are loc sub semnul comemorării rezistenţei împotriva regimului Ceauşescu, a fost organizată de mişcarea „15 Noiembrie” şi Asociaţia cu acelaşi nume care întruneşte participanţi la revolta muncitorilor de la Braşov din 1987. Sunt prezenţi, pe de o

parte, membri ai principalelor organizaţii ale opoziţiei independente (Liga Studenţilor, GDS, Societatea Timişoara, GID, CADA, Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici, Liga proEuropa Târgu-Mureş...), iar pe de altă parte, numeroşi aderenţi ai sindicatelor independente. O delegaţie a minerilor din Valea Jiului este şi ea prezentă. Ea numără atât foşti grevişti din 1977, cât şi lideri ai Ligii Sindicale Miniere, al căror rol în expediţia din iunie l-am văzut. După un prim moment de ezitare şi de neîncredere, Marian Munteanu şi Miron Cozma, liderul minerilor, se îmbrăţişează într-un gest simbolic care stârneşte entuziasm.

Vorbitorii se succed la tribună, insistând asupra importanţei dialogului, solidarităţii, unirii. Intervenţia poetei Ana Blandiana exprimă cel mai bine dezideratele tuturor: „Ne-am întâlnit pentru a ne convinge noi înşine, pentru a ne convinge unii pe alţii, pentru a încerca să convingem ţara întreagă şi lumea că ura monstruoasă care ne opune unii altora, ura dintre generaţii, dintre categorii sociale, dintre naţionalităţi, dintre oraşe, dintre confesiuni, dintre profesiuni nu a izvorât din sufletul nostru, ci a fost produsă de infernala maşină de produs ură care ne stăpâneşte de patruzeci şi cinci de ani şi căreia disperarea că ar putea fi în sfârşit oprită să funcţioneze îi dă în ultimele luni o productivitate şi o eficienţă ajunse la paroxism /.../.

Faptul/.../de a ne întâlni/.../mi se pare mai important decât orice. Pentru că noi, intelectualii, când am auzit strigându-se «Moarte intelectualilor!», când ne-am auzit chiar propriile nume strigate pe stradă, însoţite de cuvântul *moarte*, noi ştiam că nu adevăraţii muncitori sunt cei care strigă, noi ştiam că această idee nu s-a putut naşte în mod firesc în mintea unui om care munceşte cinstit. /.../

Cred din toată inima – şi o spun cu maximă sinceritate şi cu maximă umilinţă – că această întâlnire ar fi trebuit să aibă loc la Braşov înainte de ’87, mai mult, că ea ar fi trebuit să aibă loc la Lupeni înainte de ’77. Dacă aşa ceva

ar fi fost posibil atunci, istoria noastră ar fi evoluat între timp altfel, totul ar fi acum diferit. Cred din toată inima că tragedia rezistenţei noastre a constat din aceea că intelectualii n-au reuşit – n-au ştiut şi n-au putut – să fie alături de muncitori atunci când muncitorii au riscat totul ieşind în stradă. /…/ Acum numai de noi depinde să nu ne lăsăm dezbinaţi, sfâşiaţi, să nu ne lăsăm să alunecăm pe această pantă de ură pe care se alunecă atât de uşor pentru că ea este atât de murdară. De data aceasta, dacă nu vom avea puterea să ne unim şi să fim împreună, nu va mai exista nicio scuză, noi vom fi cei vinovaţi.

Solidaritatea este superlativul libertăţii". Reuniunea a dat două comunicate. Primul este al Ligii Sindicatelor Miniere din Valea Jiului şi afirmă, în ciuda unor oarecari ambiguităţi, voinţa fermă de a angaja dialogul:

„Revenim cu insistenţă asupra problemei privind necesitatea unui dialog între reprezentanţii minerilor şi cei ai Ligii Studenţilor Universităţii din Bucureşti.

Aşteptăm în acest sens propuneri oficiale concrete în privinţa organizării unei întâlniri, dacă organizaţia studenţilor socoteşte necesar acest dialog.

Considerăm că o întâlnire deschisă, corectă şi sinceră poate constitui un al doilea pas spre conciliere, înţelegere şi – de ce nu – spre unirea dintre mineri şi studenţii Universităţii din Bucureşti".

Cel de-al doilea comunicat adoptat de participanţi se prezintă sub forma unui apel. Pentru prima dată se regăsesc în el principalele revendicări de ordin politic şi social-economic ridicate în ţară în acel moment. Comunicatul constată „că încălcarea drepturilor fundamentale ale omului nu a încetat *1 – 1*" şi cere „modificarea Codului de procedură penală, în sensul unei alinieri la legislaţia internaţională/…/", precum şi restabilirea adevărului asupra evenimentelor din iunie, identificarea şi condamnarea adevăraţilor vinovaţi.

Se manifestă îngrijorarea cu privire la „creşterea fără precedent a emigraţiei” şi se constată că „niciodată România nu s-a aflat într-o situaţie economică atât de gravă. Dezorganizarea completă a activităţii industriale, politica agrară lipsită de claritate şi fermitate, creşterea accelerată a preţurilor, nefolosirea eficientă şi completă a forţei de muncă, discriminările din politica salarială, penuria de alimente sunt simptome ale crizei economice pe care o traversează ţara noastră. În faţa acestei situaţii, Guvernul întârzie să aplice chiar şi acele reforme economice promise în Programul său. /.../ Pentru a obţine rezultate avem nevoie de un cadru legislativ care să motiveze munca oamenilor, să creeze condiţii aplicării principiilor economice de piaţă”. Semnatarii „iau o poziţie netă în apărarea ţăranilor faţă de abuzurile administraţiei”, apreciază „ca pozitivă atitudinea de principiu a CADA şi sprijină continuarea activităţii sale”.

Comunicatul denunţă „caracterul nociv al campaniilor de presă duse de unele ziare, precum şi de multe din programele TVR./.../ Minciuna destabilizează ţara, şi nu adevărul”, spun ei. În sfârşit, ei atrag atenţia asupra existenţei unui „proces dirijat de dezbinare etnică, socială, profesională, confesională”.

„În faţa acestor fenomene negative, participanţii au arătat necesitatea solidarizării tuturor celor care sprijină democratizarea societăţii româneşti.

Considerăm această întâlnire începutul unei solidarizări active şi al recunoaşterii intereselor comune ale muncitorilor, intelectualilor, studenţilor, ţăranilor şi militarilor. Există o singură ieşire din dezastrul politic, economic, social şi moral: solidaritatea noastră pentru apărarea drepturilor universale ale omului e singura garanţie a libertăţii”.

În momentul când are loc întrunirea de la Braşov, ţara cunoaşte o puternică creştere a tensiunii sociale: grevele

paralizează sectoare întregi, în special siderurgia şi activităţile portuare. Sindicatele independente mobilizează sute de mii de muncitori. Ei cer o reală consultare cu Guvernul în problemele legate de restructurarea întreprinderilor şi de dezorganizarea creată de vidul legislativ, care au repercusiuni asupra salariilor şi condiţiilor de muncă. În majoritatea cazurilor, Guvernul este constrâns să negocieze. Pentru a rezolva conflictele, el revine asupra unora din măsurile luate în pripă, dar fără a se angaja în privinţa reformelor de fond cerute. Nemulţumirea dăinuie în stare latentă şi se va manifesta odată cu aplicarea programului de liberalizare a preţurilor, la 1 noiembrie.

Crearea Alianţei Civice

Concomitent, asistăm în cursul toamnei la înmulţirea luărilor de contact între diversele forţe ale opoziţiei parlamentare şi extraparlamentare în vederea creării unui front comun cu o platformă unică. Se concretizează mai multe iniţiative, în special cea a Doinei Cornea la Cluj, iniţiativă care conduce la crearea Forumului Democratic Antitotalitar, exemplu urmat în majoritatea judeţelor ţării. La 24 şi 25 octombrie, are loc la Cluj prima Convenţie Naţională a Forumului. Cele treizeci şi trei de grupuri FDA reprezentate semnează un program de acţiune în treisprezece puncte şi instituie mai multe comisii de lucru. Mai rămân însă de înfrânt reticenţele care subzistă la nivelul conducerii organizaţilor PNL şi, în mai mică măsură, la Uniunea Democrată a Maghiarilor din România, care constituie principalele forţe ale opoziţiei parlamentare.

Totuşi, iniţiativa, care apare de departe ca fiind cea mai dinamică şi aducătoare de speranţă, este cea care a condus la crearea, în 7 noiembrie, la Bucureşti, a Alianţei Civice. Această mişcare reuneşte cele mai active organizaţii ale opoziţiei extraparlamentare: cele care se întruniseră la Braşov, Solidaritatea universitară (prezentă în toate centrele universitare din ţară), redacţiile presei

independente, printre care *România liberă*; ea se bucură de un larg sprijin din partea sindicatelor independente. Mii de persoane aderă la Alianţa Civică chiar de la înfiinţarea ei: peste două mii de adeziuni zilnic la mijlocul lui noiembrie, şi asta numai în Bucureşti. Se înfiinţează secţiuni în mai multe judeţe din ţară.

La 15 noiembrie, AC cheamă la comemorarea revoltei muncitorilor din Braşov şi îşi verifică cu acest prilej audienţa şi puterea. Rezultatul depăşeşte cu mult aşteptările. Se desfăşoară manifestaţii în vreo zece mari oraşe. Cea din Bucureşti numără mai mult de două sute de mii de persoane, cea din Braşov, mai mult de treizeci de mii. Numărul manifestanţilor este chiar mai mare decât cel din zilele insurecţiei din decembrie.

Sunt ovaţionate principalele „căpetenii ale complotului legionar” din iunie, astăzi lideri sau fondatori ai alianţei:

Marian Munteanu, Doina Cornea, Ana Blandiana, inginerul Ioan Mănucu, Petre Mihai Băcanu, Dumitru Iuga (lider al Sindicatului Independent al Televiziunii), Iulian Cornăţeanu (GID), Dragoş Pâslaru, Victor Rebengiuc, Gabriel Andreescu (preşedinte al Asociaţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului, vicepreşedinte al GDS şi al AC), Mihai Sora (care demisionase din funcţia de ministru al învăţământului după descinderea minerilor – astăzi preşedinte al consiliului de coordonare al AC) şi mulţi alţii.

Alianţa Civică face publică atunci o declaraţie în nouă puncte prin care se situează în mod clar ca reprezentant al societăţii civile faţă în faţă cu puterea. Această declaraţie tratează problemele cruciale ale României de azi şi – puternică prin baza ei – cere puterii să-şi asume răspunderile prin acceptarea instaurării de relaţii guvernanţi-guvernaţi realmente democratice, bazate pe transparenţă la toate nivelele vieţii publice şi pe recunoaşterea dreptului cetăţenilor de a interveni în problemele de interes obştesc.

Alianţa Civică nu cere autorităţilor să demisioneze ca fiind nelegitime. În schimb, pune în vedere Guvernului să dea dovezi elementare, precise şi concrete cu privire la voinţa şi capacitatea sa de a exercita funcţiile pe care şi le-a asumat. Mingea este aruncată în terenul puterii. Exprimând condiţiile prealabile căutării unui contract social, unicul mijloc spre a găsi o ieşire din criza politică, socială şi economică a ţării, Alianţa Civică se afirmă ca un interlocutor ce nu mai poate fi ignorat. În ce o priveşte, ea este gata să-şi asume, în mod constructiv şi cu răspundere, rolul său de reprezentant al forţelor active ale ţării.

Se poate astfel măsura drumul parcurs din decembrie. Din etapă în etapă (Proclamaţia de la Timişoara, Piaţa Universităţii, întrunirea simbolică de la Braşov), mişcarea socială – care lipsea aproape cu desăvârşire în lupta electorală din mai – s-a constituit treptat, s-a unificat şi şi-a asigurat o reprezentare colectivă. Ea se dovedeşte matură, gata să se angajeze pe calea luptei politice. S-a trecut de la momentul revoltei, al mitului şi al deziluziilor la cel al luptei, despre care se ştie că va fi probabil lungă, grea, şi că va trebui să ţină seama de marea complexitate a problemelor pe care le are de înfruntat ţara.

Criza din 13 – 15 iunie a jucat un rol hotărâtor în această evoluţie. Spulberând ultimele îndoieli în privinţa naturii actualei puteri, ea a dat jocul pe faţă. Şi, prin ricoşeu, a permis societăţii să-şi aprecieze propria forţă şi să-şi recunoască interesele comune. În decembrie, puterea jucase şi câştigase. În iunie a încercat să dea o nouă lovitură, dar de data aceasta manevra s-a întors împotriva ei. În loc să amestece cărţile şi să reuşească stăvilirea mişcării spontane de care avusese nevoie pentru a desăvârşi lovitura de palat, ea s-a demascat şi a accelerat un proces care, în timp, nu o poate duce decât la pieire.

Cuprins

PREFAŢĂ

INTRODUCERE
I. MONTAJUL
PROLOG
1. ULTIMA NOAPTE ÎN „GOLANIA”.
Evacuarea brutală a Pieţei Universităţii
Poliţia asediază Institutul de Arhitectură
„O acţiune legală şi paşnică”.
Supralicitările presei
Omisiuni şi neadevăruri
Soarta greviştilor foamei
2.13 IUNIE, DIMINEAŢA: PROVOCĂRILE
Dimineaţa zilei de 13 iunie: violenţele poliţieneşti din Piaţa Universităţii
Devastarea Institutului de Arhitectură
Versiunea oficială: simple incidente
„IMGB face ordine!”
3.13 IUNIE, DUPĂ-AMIAZA:
PASIVITATEA POLIŢIEI
Violenţe bine orchestrate
Sticle incendiare şi incendii
Versiunea oficială
Confirmarea manipulării
4.13 IUNIE, SEARA:
TICLUIREA „COMPLOTULUI LEGIONAR”.
Chemările studenţilor la nonviolenţă
Vântul nebuniei
Teza „loviturii de stat legionare”.
Pretinsele dovezi ale „loviturii de stat”.
„Dl Chiţac de negăsit, dl Diamandescu neputincios”.
5. ATACUL ASUPRA TELEVIZIUNII
O delegaţie paşnică
Violenţa provocatorilor
Episodul-cheie al montajului
Televiziunea devastată: dovada în imagini
O foarte ciudată campanie de ameninţări

6. NOAPTEA DE 13 SPRE 14 IUNIE: FAPTELE
Atitudinea bizară a lui Gelu Voican
Primii morţi
Ultimele înfruntări
Rafale de mitralieră
7. NOAPTEA DE 13 SPRE 14 IUNIE:
VERSIUNEA OFICIALĂ
Armata „întârzie”: ficţiunile oficiale şi misiunea reală
Slăbiciuni binevenite
A tras armata?
8. PROVOCATORII
Provocatori misterioşi, jalnici executanţi:
unde sunt căpeteniile?
Oamenii Securităţii
II. VIOLENŢA MINERILOR
9. ZORII ZILEI DE 14 IUNIE:
„MOARTE GOLANILOR!”
Atacul
„Ruina muncii noastre”.
Complicitatea oficialităţilor
O violenţă teleghidată
După ispravă, justiţiarii au îndoieli
10. ŢINTELE CETĂŢENILOR JUSTIŢIARI
Pe stradă: vânătoarea de oameni
„Vinovat de a purta o carte”.
Opoziţia extraparlamentară
Presa independentă
Partidele de opoziţie
Ţiganii
Lagărul de la Măgurele
11. MOBILIZAREA „SPONTANĂ”:
MONTAJ ŞI DEMONTAJ
Glorie eroilor ieşiţi din măruntaiele pământului!...
Culegătorii de „probe”.
Contraanchetă

„Niciodată un miner nu ar veni de capul lui la Bucureşti”.

Valea Jiului: un bastion muncitoresc manipulat... Trenuri speciale cu regim de prioritate

12. O ARMATĂ ÎN CAMPANIE

Intendenţa

Trupele: mineri recent încadraţi şi necunoscuţi deghizaţi

Poliţiştii? Nişte auxiliari în umbră încadrarea cu civili

Securitatea: sperietoare şi falsă dezbatere

Comanditarii

13. URZIREA „COMPLOTULUI LEGIONAR”.

Campanie de intoxicare

Orchestrarea urii

Lichidarea opoziţiei democratice

Lovitura de stat de-a-ndoaselea m. PEISAJ DUPĂ BĂTĂLIE

14. MAFIA NEOCOMUNISTĂ LA PUTERE

Opoziţia parlamentară pusă la punct

Regimul se demască

Adevărata putere: Direcţia a V-a a Securităţii. Oamenii lui Ceauşescu înapoia presei de extremă dreaptă

Jocul dublu al nomenclaturii

15. INTRAREA ÎN SCENĂ A SOCIETĂŢII CIVILE

Răsturnarea

Dialogul dintre intelectuali şi mineri

Crearea Alianţei Civice în noiembrie 2005, îmi exprimam vag speranţa că justiţia se va interesa cu seriozitate de stabilirea responsabilităţilor pentru traumatismul provocat societăţii româneşti de mineriada din 1990. Se redeschisese dosarul şi erau deja puse sub învinuire 34 de persoane, în frunte cu fostul preşedinte Ion Iliescu. Astăzi ştim că au fost nişte speranţe deşarte.

Singurul lucru pozitiv a fost obţinerea dosarelor instrumentate de justiţie de către Asociaţia 21 Decembrie

prin perseverenţa preşedintelui ei, Teodor Mărieş. Studierea lor de către cercetători ai Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc va aduce fără îndoială multe completări lămuritoare la interogaţiile pe care noi nu puteam decât să le schiţăm în 1990, pe baza documentelor şi a mărturiilor pe care le-am avut la dispoziţie.

În aşteptarea noilor cercetări, a unui ipotetic verdict al justiţiei şi al celui ineluctabil al istoriei, cartea de faţă încă poate contribui la o salutară aducere aminte.

Mihnea Berindei

ISBN 978 – 973 – 50 – 2706 – 3